

Ἡ Νεολαία

ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 25 (76)
23 ΜΑΡΤ. 1940 ΕΣΤ'

ΝΥΧΤΑ ΑΓΡΥΠΝΙΑΣ

Ὁ Κάλβος τὴν εἶπε «νύχτα δουλείας». Καὶ γενικὰ ὄχι οἱ ποιηταὶ μονάχα εἰς τὶς παρομοιώσεις τους, ἀλλὰ καὶ οἱ ἱστορικοὶ καὶ οἱ κριτικοὶ τῆς ἱστορίας ἀγαποῦν νὰ τὴν ὀνομάζουν ἔτσι. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἀπ' ὅλες τὶς ἐποχὲς τῆς ζωῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ πιὸ σκοτεινή. Σκοτεινὴ ἀπὸ μιὰν ἔννοια μονάχα. Ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς φτώχειας τῶν ἱστορημάτων καὶ τῶν ἐγγράφων διηγήσεων. Ὅμως ἂν ὁ ἀγώνας καὶ ἡ πάλη εἶναι τὰ στοιχεῖα ποὺ φωτίζουν τὴν ἱστορία, δύσκολα θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς ν' ἀνακαλύψη στὴν ἱστορία τὴν ἰδικήν μας καὶ τοῦ κόσμου ἄλλην ἐποχὴν τόσον ἔντονα, τόσον ἐπίμονα, τόσον σκληρὰ καὶ τόσον ὁλοκληρωτικὰ ἀγωνιστικήν, ὅσον αὐτή.

Ἀπὸ τὸ δειλινὸ τῆς ἀπαισίας Τρίτης ποὺ ἐφώτισε τὴν φρίκην τῆς αἱματοβαμμένης Πόλης. Ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ὁ Ἀμηρᾶς τῶν Ἀγαρηνῶν, παίρνοντας στὴν προσωπική του κατοχὴ τὸν Μέγαν Ναόν, ἐβιάζετο νὰ πιστοποιήση, πάνω ἀπὸ τὸ λείψανο τοῦ σφαγιασμένου τελευταίου ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστοῦ Βασιλέως καὶ Αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων, τ' ἀδιαφιλονίκητα σημάδια τῆς κατακτήσεώς του, ὁ χῶρος τῆς μάχης ποὺ ἔπαψε γύρω ἀπὸ τὸ ἐπικὸ θεοδοσιανὸ τεῖχος μετατίθεται εἰς τὰς ψυχάς. Ἐκεῖ θὰ συνεχισθῆ αὐτὴ ἡ μάχη τέσσαρες ἀτελείωτους αἰῶνες ἀδιάκοπη. Δίχως παράταξι καὶ δίχως πομπή, δίχως ἔλεος καὶ δίχως οἶκτο, σ' ὅλες τὶς γωνιές, σ' ὅλα τὰ μονοπάτια. Στὶς ἀγορὲς καὶ στὰ σπίτια, στοὺς δρόμους τοὺς πολυσύχναστους καὶ στ' ἀπόμερα καταρράχια, στὰ λιμάνια καὶ στὶς σπηλιές.

Ἀστεῖοι ἄνθρωποι μὲ στερεμένη φαντασία, ποὺ τοὺς ἐξάφνισαν τὸ φτωχό τους νοῦ τὰ ἐγκεφαλικὰ φλυαρήματα τῆς μηδενιστικῆς κοσμοθεωρίας ποὺ παιδεύει τὴν ξεπεσμένην ἐποχή μας, ἔκατσαν κι' ἔγραψαν φυλλάδες γιὰ νὰ μᾶς ποῦν πὼς βρήκανε νόμους καὶ ἀνακάλυψαν ἐξηγήματα γι' αὐτὴ τὴ μάχη, γιὰ τὰ αἴτια καὶ γιὰ τοὺς σκοπούς της. Εἶπαν πὼς ἡ ἐπανάστασι τῶν Ἑλλήνων ἦταν κι' αὐτὴ ἀποτέλεσμα μιᾶς σπίθας ποὺ ξεπετάχτηκεν ἀπὸ τὴν ἄθεη ἀνταρσία τῶν ὄχλων ποὺ ἐσφάζοντο ἀναμεταξύ τους βακχευμένοι, στοὺς δρόμους τοῦ Παρισιοῦ, γιὰ νὰ σφραγίσουν ἔτσι «τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου». Θέλησαν ἀκόμα ν' ἀποδείξουν πὼς ἡ ἐπανάστασι ἦταν τὸ ξεσήκωμα τῶν πραματευτάδων τῶν λιμανιῶν τῆς Ἑλλάδος, πού, ἀφοῦ ἔκαμαν λεφτά, ἐπῆγαν νὰ πάρουν στὰ χέρια τους καὶ τὴν πολιτικὴ ἐξουσία, καταλύοντας τοὺς γερόντους καὶ τοὺς κληρικούς. Εἶναι παληὰ καὶ φτηνὴ καὶ ἀπελπιστικὰ κοινότυπη ἡ μέθοδος τῶν ἐποχῶν, ποὺ ἑρμηνεύουν τὶς περασμένες κάνοντας προέκτασι τοῦ ἰδικοῦ των τρόπου νοήσεως καὶ αἰσθήσεως τῆς ζωῆς. Ὅμως στὴν περίπτωσι ποὺ ἐξετάζομε οἱ προκροῦσται ποὺ ἐβάλθηκαν νὰ παραμορφώσουν καὶ νὰ πλαστογραφήσουν τὸ ἀληθινὸ νόημα ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἱστορία μας τῆς τουρκοκρατίας καὶ τῆς ἐπαναστάσεως, δὲν ἔχουν νὰ στηριχθοῦν πουθενά. Γιατὶ τὰ στοιχεῖα καὶ οἱ παράγοντες τῶν γεγονότων εἶναι τόσον σαφεῖς ὥστε νὰ μὴ ἐπιδέχωνται διφορούμενες ἑρμηνεῖες. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ ξέρει ὅλος ὁ κόσμος εἶναι πὼς δὲν ἐπαναστάτησαν στὴν Ἑλλάδα οἱ πραματευτάδες μονάχα. Θὰ ἠμποροῦσε ἀπεναντίας νὰ ὑποστηρίξη κανεὶς εὔκολα πὼς οἱ πραματευτάδες εἶναι ποὺ ἐπανεστάτησαν λιγώτερο ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους. Στὸν Προῦθο ἐσήκωσε τὴ σημαία ὁ ἀρχοντικώτερος Ἕλληνας τῆς ἐποχῆς του. Στὸ Μωρηᾶ ξεσηκώθηκαν κοτζαμπάσηδες καὶ κληρικοὶ μαζὶ μὲ κλέφτες καὶ ἀρματωλούς. Στὰ νησιὰ καραβοκυραῖοι περήφανοι, ἀδερφωμένοι μὲ τοὺς ναῦτες. Κι' ὁλοῦθε, στὴ στερηὰ καὶ τὰ πέλαγα, ζευγολάτες μαζὶ μὲ μούτσους καὶ καλόγεροι καὶ λόγιοι μαζὶ μὲ ξωμάχους καὶ μὲ βοσκούς. Ὁ Σουλτᾶνος καὶ ἡ Πύλη, ποὺ ἤξεραν κάπως καλλίτερα ἀπὸ τοὺς κατοπινοὺς ἱστορικοὺς φωστῆρες ποιὲς ἦταν οἱ πηγὲς καὶ οἱ ρίζες τῆς ἀντάρας ποὺ ξέσπασε πάνω στὸ Κράτος τους, ἄρχισαν τὴν ἄμυνά τους κρεμνῶντας Πατριάρχες καὶ ἀρχιερεῖς κι' ἀποκεφαλίζοντας ἀρχόντους. Ἤξεραν πὼς ἀρχηγὸς ἦταν κάποιος ποὺ δὲν τὸν ἔπιανε ἡ ἐξουσία τους καὶ δὲν τὸν ἄγγιζεν ἡ δύναμί τους: Ὁ Χριστός. Καὶ στράτευμά του ὅλη ἡ Ρωμηοσύνη. Τὸ ἄλλο σημεῖο ποὺ γελοιοποιεῖ ὅλη τὴν οἰκοδομὴ τῆς ματεριαλιστικῆς θεωρίας στὴν ἑρμηνεία τῆς ἐπαναστάσεως τῆς ἰδικῆς μας εἶναι τὸ χρονικό. Τὴν ἄνοιξι τοῦ 21 ἀπὸ τὴ γαλλικὴ ἐπανάστασι δὲν εἶχαν ἀπομείνει στὴ μνήμη τῶν λαῶν παρὰ οἱ σωροὶ τῶν ἐρειπίων ἀπὸ τὴ μιὰ ὡς τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς Εὐρώπης. Ὁ ἴδιος ὁ Κορσικανὸς ἦταν πιὰ πεθαμένος. Ἀλλὰ σ' αὐτὸν ποὺ θὰ ἔλεγε πὼς τάχα ἐχρειάζετο καιρὸς γιὰ νὰ βλαστήση ὁ ἐπαναστατικὸς σπόρος στὸ «ἀκαλλιέργητο» ἑλληνικὸ χῶμα ἔχομε ν' ἀποκριθοῦμε πὼς τὸ λάθος εἶναι βαθύτερο. Γιατὶ ἡ ἐπανάστασι τοῦ 21 δὲν ἦταν οὔτε ἡ μόνη οὔτε ἡ πρώτη. Γιατὶ ἂν ἡ ἐπανάστασι τοῦ 21 εἶναι ἡ πυρκαϊὰ ποὺ ἐλαμπάδιασε σύγχρονα στὴν Ἤπειρο καὶ στὴ Μολδαυΐα καὶ στὸ Μωρηᾶ, οἱ φλόγες της ἦταν παληές. Τὶς εἴδαμε νὰ σιγοκαῖνε ἄσβυστες ὅλους τοὺς τέσσαρες αἰῶνες καὶ πότε-πότε νὰ σηκώνωνται ψηλά, νὰ σαλεύουν γλῶσσες πύρινες καὶ νὰ προειδοποιοῦν τὸν δυνάστη γιὰ τὴν ὀργὴ ποὺ ἐφούντωνε κι' ἐμεγάλωνε, ἕτοιμη κάθε ὥρα νὰ ξεσπάση. Τὶς εἶχε πρωτανάψει αὐτὲς τὶς φλόγες κι' ὡρκίστηκε νὰ τὶς φυλάγη καντήλα ἀκοίμητη, φῶς καὶ παρηγοριά της καὶ προσμονὴ ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ἔπεσε ὁ τελευταῖός της Βασιλῆς καὶ στρατιώτης κι' ὁ πρῶτός της νεομάρτυρας, ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Δραγάτσης, τοῦ Γένους ἡ ψυχή. Καὶ τὸν ἐκράτησε τὸν ὅρκο της.

Ἡ ἱστορία εἶναι ζωντανὴ ὑπόθεσις. Ἱστορία θὰ πῆ ζωή. Καὶ ἡ ζωὴ εἶναι αὐτόνομο πρᾶγμα. Πλέκεται καὶ ξετυλίγεται μὲ νόμους δικούς της κι' οἱ νόμοι της μοιάζουν συχνὰ στὴ συνέπεια καὶ στὴν ἀλυγισιά τους τοὺς νόμους ποὺ κυβερνοῦν τὴ φύσι. Ὅπως ἡ φύσι πλάθει τὰ πλάσματά της σιγά, μὲ ρυθμό, μὲ τάξι, συνθέτοντας ξανὰ τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχουν ἀποσυντεθῆ καὶ ἔχουν ἀποθάνει, ἔτσι κι' ἡ ἱστορία ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τῶν χαλασμῶν της ἀναδη-

μιουργεῖ τὶς νέες μορφές. Ἔτσι ἡ ἑλληνικὴ ἀνάστασι τοῦ 1821 εἶναι δεμένη ἄμεσα καὶ ἀπόλυτα μὲ τὸ χαλασμὸ τοῦ 1453. Χωρὶς ἐκεῖνον τὸ χαλασμό, χωρὶς τὸ σταυρὸ τῶν τεσσάρων αἰώνων,ὄχι δυνατὴ μὰ οὔτε καὶ νοητὴ δὲν θὰ ἦταν αὐτὴ ἡ ἀνάστασις. Ὅποιος θέλει ν' ἀρνηθῇ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ὅ,τι κι' ἂν φαντασθῇ, ὅ,τι κι' ἂν ἐπινοήσῃ, ὅση τέχνη κι' ἂν βάλῃ, μ' ὅση γνῶσι κι' ἂν ὁπλισθῇ, δὲν θὰ πῆ παρὰ ψέμματα. Καὶ ἡ ἱστορία θὰ πῆ ἀλήθεια.

Ἂς τοὺς ἀφήσουμε ὅμως τοὺς νοθευτὰς καὶ τοὺς πλαστογράφους τῆς ἱστορίας. Ὅσα εἴπαμε γι' αὐτοὺς φθάνουν. Τοὺς εἶναι ἴσως καὶ πολλά. Οὔτε ἦταν σκοπός μας νὰ μιλήσουμε γι' αὐτούς. Τὴν ἡμέρα τούτη, ποὺ εἶναι καθιερωμένη σὲ μνημόσυνο τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ Γένους, ἡ σκέψι καὶ ἡ μνήμη μας πρέπει νὰ τοὺς δοθῆ ὅλη. Καὶ δίκηο εἶναι, παραβαίνοντας τὴ συνήθεια, νὰ μὴν ἀρχίσωμε καὶ τελειώσωμε μ' ἐκείνους ποὺ ἐφώτισαν μὲ τὰ ἔργα τους τὸ Εἰκοσιένα καὶ τὰ κατοπινὰ χρόνια καὶ ποὺ καρπὸς τῶν ἀγώνων τους εἶναι αὐτὴ ἡ λεύτερη γῆς ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἀκρίτα καὶ τὴν Κρήτη καὶ τελειώνει στὸ ρέμα τοῦ Ἕβρου καὶ στὴ Ροδόπη καὶ μαζὶ μ' αὐτὴν τὸ πυκνὸ ἀνθρώπινό της πλήρωμα, ὅλοι ἐμεῖς. Αὐτοὺς τοὺς φτάνει ἡ μακαριότητα τῆς μοίρας τους, γιατὶ τοὺς εὐλόγησεν ὁ Θεὸς νὰ εἶναι οἱ θεριστὲς τοῦ ἀγροῦ ποὺ τέσσαρες συνεχεῖς αἰῶνες τὸν ἐδούλευε μὲ τὸ δάκρυ καὶ μὲ τὸ αἷμά του ὅλο τὸ Γένος. Γιὰ νὰ γίνουν αὐτοὶ καὶ νὰ λάμψουν μὲ τὰ ἔργα τους καὶ νὰ κληροδοτήσουν στὴν ἀθανασία τὰ ὀνόματά τους ἐχρειάσθη νὰ τυραννηθοῦν καὶ νὰ μαρτυρήσουν ἄλλοι, γενεές, ἀκολουθῶντας πιστὰ καὶ σταθερὰ ἡ μιὰ τὴν ἄλλη. Ἑκατομμύρια ἀνώνυμοι, ποὺ καμμιὰ ἱστορία δὲν ἐφύλαξε τὰ ὀνόματά τους, καμμιὰ γῆ δὲν σημειώνει τὰ μνημεῖά τους. Χρέος ἱερὸ εἶναι τὴν ὥρα αὐτὴν ἴσα - ἴσα ποὺ πανηγυρίζουμε τὰ ἐλευθέρια, ν' ἀφήσωμε νοερὰ ν' ἀκουμπήσῃ στοὺς ἀνώνυμους τάφους, ποὺ τοὺς ἔχουν ἀναπάψει, ἡ λαμπάδα τῆς μνήμης μας.

Στὰ πρῶτα του ἑκατόχρονα ὁ λυτρωμένος Ἑλληνισμὸς δὲν βρῆκε οὔτε τὸν καιρό, οὔτε τὴν ὥριμη καὶ καταλαγαρισμένη κρίσι νὰ δῆ ὅσο ἄξιζε στοχαστικὰ καὶ καθαρὰ τὴν ἱστορία τῶν πατέρων του καὶ νὰ τιμήσῃ ὅσο ἔπρεπε τὴ συμβολὴ τοῦ ἰδικοῦ τους ἀγῶνος εἰς τὸ νέο του ἄνθισμα, μ' ὅλο ποὺ ἡ ψυχή του δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι ποτισμένη ὡς τὰ ἔγκατά της ἀπὸ ἔλεος γιὰ τὰ φριχτά τους πάθη καὶ ἡ καρδιά του ματωμένη ἀπὸ τὸ πένθος τους. Καὶ πρέπει νὰ σημειώσωμε ἐδῶ ὅτι ἡ ἀνωριμότης τῆς κρίσεως τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ γιὰ τοὺς ἀμέσους προγόνους του τῆς τουρκοκρατίας, δείχνεται πρὸ πάντων στὴν ἐπιπόλαιη πλάνη ὄχι τοῦ λαοῦ τοῦ ἰδίου, ἀλλὰ μερικῶν ἀπὸ τοὺς λογάδες καὶ τοὺς σοφούς του, νὰ τοὺς θεωροῦν τάχα μειωμένους, τάχα σὰν ἀνάξιους νὰ στέκωνται περήφανα πλάϊ στοὺς Ἕλληνες τῶν μεγάλων ἐποχῶν τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας. Πρέπει ἡ πλάνη αὐτὴ νὰ καταπέσῃ. Οἱ ἐποχὲς καὶ οἱ καιροὶ διαφέρουν καὶ εἶναι ἄπρεπο τὸ νὰ παραβάλῃ καὶ νὰ συγκρίνῃ κανεὶς ἀνόμοια φαινόμενα. Κι' ἡ ἐποχὴ τῆς ἱστορίας μας ποὺ τὴν ξέρουμε μὲ τὄνομα τουρκοκρατία δὲν μοιάζει μὲ καμμιὰν ἄλλη. Πρὶν ἀξιολογηθῆ ἡ ἐποχὴ αὐτή, πρέπει προηγουμένως νὰ εὕρῃ τὸν ἱστορικόν της. Ἐκεῖνο ποὺ μποροῦμε σήμερα νὰ ποῦμε μὲ βεβαιότητα εἶναι ὅτι ὁ ἱστορικὸς ποὺ θὰ σκύψη ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτή, θ' ἀνακαλύψῃ ἕνα ἄθλημα, ἕνα ἔπος, ποὺ ἅμα καθαρθῆ ἀπὸ τὸ φόρτο τῶν παρανοήσεων ποὺ τὸ παραμόρφωσαν θὰ λάμψη μὲ ἕνα νέο, ἄγνωστο ὡς τώρα φῶς.

Ἂν ἡ ἱστορία εἶναι συσσωρευτὴς πείρας καὶ γνώσεως, ἡ περίοδος αὐτὴ τῆς ἱστορίας μας δὲν εἶναι φτωχότερη ἀπὸ καμμίαν ἄλλη. Ἂν ἡ ἱστορία φέγγῃ ἀπὸ τὸ φῶς τῶν ἀνδραγαθημάτων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἂν ἀνδραγάθημα εἶναι αἱ πράξεις καὶ τὰ ἔργα ποὺ κάνουν τὸν ἄνθρωπο νὰ ὑπερνικᾶ τὴ χοϊκὴ καὶ τὴ ζωϊκή του ὑπόστασι καὶ νὰ ζυγώνῃ κοντήτερα πρὸς τὸ Θεό, ἡ ἐποχὴ αὐτὴ δὲν ἔχει καθόλου νὰ ζηλέψῃ καμμίαν ἄλλη. Ὅπως ἡ σφαῖρα μας, ἔχει κι' ἡ ἱστορία τὶς νυχτερινές της ἐποχὲς καὶ τοὺς χειμῶνες της. Χειμερινὴ καὶ νυχτερινὴ εἶναι ἡ ἐποχὴ αὐτὴ τῆς ἱστορίας μας. Ἀπὸ τὸ χειμῶνα της ὅμως ἀναδίδεται ἀπέραντη θερμότης ἀγάπης καὶ πίστεως καὶ καρτερίας. Κι' ἡ νύχτα της εἶναι σὰν τὴν ὕστερη νύχτα τοῦ ποιητή, ποὺ «ὅλα τ' ἀστέρια βγάνει». Ὁ ἱστορικὸς ποὺ θὰ ἔρθη θὰ μπορέσῃ νὰ χαράξῃ στὴ μετόπη τοῦ βιβλίου ποὺ θὰ τὴν ἱστορίζῃ «Νύχτα ἀγρυπνίας» ἢ «Πορεία τοῦ Σταυροῦ». Καὶ τὰ δύο θὰ ἦσαν ἐξ ἴσου ἀληθινά. Γιατὶ ἡ ἀγρυπνία ἦταν τὸ κυριαρχικό της στοιχεῖο. Μιὰ ἀγρυπνία ἔντονη, ἀέναη, διαρκής, ποὺ λὲς κι' ὅλα τὰ μέλη κι' ὅλα τὰ ὄργανα γίνονται μάτια, χιλιάδες μάτια ὀρθάνοιχτα, ποὺ τὰ μεγαλώνει ἡ φρίκη τῶν χιλιάδων κινδύνων καὶ τῶν χιλιάδων ἀπειλῶν, μὰ ποὺ στὸ βυθό τους δὲν παύει νὰ φέγγῃ ἄσβεστο, θερμό, μυστηριῶδες καὶ γλυκὸ τὸ φῶς τῆς ἐλπίδας. Πορεία τοῦ Σταυροῦ, γιατὶ τοῦ Σταυροῦ τὴ μυστικὴ ρομφαία ἔζωστη τὸ ἄοπλο κι' αἰχμάλωτο Γένος κι' αὐτὸν ἐσήκωσε στοὺς ὤμους του καὶ μ' αὐτὸν ἐβάδισε στὸ βράχο τοῦ Γολγοθᾶ του, πατῶντας πάνω στ' ἀχνάρια τοῦ Σωτῆρος, ἐσταυρώθη ἀπάνω του γιὰ ν' ἀναστηθῆ.

Ἡ ἱστορία δὲν εἶναι μεγάλη ἅμα δὲν διδάσκει. Οἱ καιροὶ περνοῦν. Περνοῦν καὶ οἱ γενεές. Ὁ χρόνος καταλύει τὶς μέρες καὶ τὶς νύχτες τῶν ἀνθρώπων. Ὅ,τι απομένει εἶναι τὸ δίδαγμα. Ἂν μοῦ ἔλεγαν νὰ καθορίσω συνοπτικὰ ποῖα εἶναι τὰ διδάγματα ποὺ ἀφήνει αὐτὴ ἡ ἐποχὴ τῆς ἱστορίας μας εἰς τὸν κόσμο, θὰ ἠμποροῦσα ν' ἀποκριθῶ μ' αὐτὰ τὰ λόγια. Μᾶς ἐδίδαξε πῶς ὅποιος ὑπομένει ὡς τὸ τέλος, θὰ σωθῆ. Κι' ἀκόμα πῶς δὲν εἶναι ἡ ἱστορία ἔργο αὐθαιρέτων καὶ τυφλῶν δυνάμεων. Πῶς ὁ μέγας ἠθικὸς νόμος λειτουργεῖ κυριαρχικὰ καὶ στὸ πεδίο τῆς ἱστορίας καὶ ὑπάρχει κι' ἐδῶ ἀνταπόδοσις καὶ ἐπανόρθωσις καὶ δίκη καὶ τιμωρία. Καὶ λέγω ἀκόμα πῶς θὰ ἤτανε μικρός, ἀνάξιος νὰ δέχεται καὶ νὰ βαστάξῃ τὰ μεγάλα, ὅποιος θὰ ἔλεγε πῶς εἶναι μικρὰ αὐτὰ τὰ διδάγματα.

Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει ὑμνηθῆ ἰδιαιτέρως ἀπ' ὅλους δικούς μας καὶ ξένους, ποὺ ἔχουν ἀσχοληθῆ μὲ τὴν ἱστορία μας τῶν μετὰ τὴν ἅλωσι χρόνων, εἶναι ἡ δύναμι ποὺ ἔδειξαν οἱ πατέρες μας εἰς τὸ νὰ διαφυλάττουν καὶ νὰ συντηροῦν τὶς κληρονομημένες πνευματικὲς καὶ ἠθικὲς ἀξίες. Ἐκεῖνο ποὺ διέκριναν καὶ ἐθαύμασαν ὀλιγώτερο εἶναι ἡ φοβερή του δύναμι ν' ἀρνῆται καὶ ν' ἀπορρίπτῃ. Κι' ὅμως αὐτή του ἡ ἀρετή, ποὺ ἐξηγεῖ τὸ φαινόμενο τῆς τρισχιλιετοῦς ὑπάρξεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπάνω εἰς τὸ σταυροδρόμι τῶν ἠπείρων, ἔλαμψε δυνατώτερη ἀπὸ κάθε ἄλλην κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτή.

Ὅταν ἡ Πόλι ἔπεσε καὶ μαζὶ κι' ἡ «αὐθεντία», ἡ κυριαρχική του ἐξουσία ἐπάνω στὴ γῆ, ὅπου ὅλα, βωμοί, τάφοι, μνημεῖα, κάθε πέτρα καὶ κάθε χτίσμα ἦσαν ἰδικά του ἀπὸ αἰώνων, ἡ πρώτη ἰδέα ποὺ ἐφώτισε τὸ νοῦ τοῦ Γένους ἦτο ἡ ἰδέα τῆς ἁμαρτίας, ποὺ αὐτῆς ἀπότοκος ἐπῆλθεν ἡ συμφορά. Ὅσα ἠκολούθησαν ἦταν αὐτῆς τῆς ἰδέας αἱ ἀναγκαῖαι συνέπειαι. Τὸ Γένος ἔπρεπε νὰ στέρξῃ καὶ νὰ φέρῃ ὡς τὸ τέλος τὸν ζυγὸν τῆς θείας ὀργῆς. Νὰ ντυθῆ τὸν τρίχινο χιτῶνα τῆς μετανοίας καὶ τοῦ ἁγνισμοῦ. Πρῶτο ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ψυχικῆς καταστάσεως ἦταν τὸ ἀπότομο σταμάτημα τοῦ ἐλαφροῦ, τοῦ ἀφρόντιστου καὶ χαριτωμένου ἐκείνου τρόπου ἀντικρύσεως τῆς ζωῆς, ποὺ ἄρχισε νὰ διαδίδεται ἀπὸ τὸν ΙΒ' αἰῶνα καὶ ποὺ ἀργότερα τὸ ὠνόμασαν τέλος τῶν μέσων αἰώνων καὶ Ἀναγέννησιν. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του ἔμειναν πιστοὶ σ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐπῆραν τὸ δρόμο πρὸς τὴ Δύσι, γιὰ νὰ συνεχίσουν ἐκεῖ τὴν καλλιέργειά του. Τὸ Γένος τοὺς ἀρνήθηκε. Τοὺς ἀπέκοψε ἀπὸ τὸ σῶμά του, ὅπως ἀπέκοψε τοὺς λατινίζοντας καὶ τοὺς ἑνωτικούς. Μὲ τὸ ἴδιο πάθος, μὲ τὴν ἴδια σκληρὴ ἀκαμψία μὲ τὴν ὁποία ἀρνήθηκε κι' ἀπέκοψε ἀπὸ τὸ σῶμά του, ὡς ξένους καὶ ἀποβλήτους, τοὺς ἄλλους, αὐτοὺς ποὺ ἐπροσκύνησαν τὸν δυνάστην καὶ τὸν Ἰσλάμ. Ἔβλεπε καθαρὰ πῶς μὲ τὸ νέο πολιτικὸ κλῖμα θὰ ἦταν θανάσιμος πειρασμὸς κάθε χαλάρωσις — ἀκόμη κι' ἡ ἀθωότερη — κι' ἡ ἀναγέννησις ἦταν χαλάρωσις πνεύματος, πρὸ παντός. Ἔβλεπε πῶς συμβιβασμὸς καὶ συμβίωσις μὲ τὸν δυνάστη ἀπεκλείετο ὁλότελα καὶ ἀπόλυτα, γιατὶ ἀγεφύρωτη ἦταν ἡ ἀντίθεσι πνεύματος ποὺ τὸν ἐχώριζε ἀπ' αὐτόν. Ἤξερε πῶς γιὰ νὰ περιφρου-

ρήση τὴν ὕπαρξί του ὥς τὸ τέλος, ἀναπόφευκτα θὰ ἔφτανε νὰ ἔλθη μαζί του σὲ θανάσιμη σύγκρουσι καὶ πῶς ὅλος ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του ἔπρεπε νὰ προσανατολισθῆ πρὸς αὐτὸ τὸ ἀναπόφευκτο. Ἔτσι ἐκήρυξε μυστικὰ τὸν ἑαυτό του ἀποκλεισμένον ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμο, ἀπὸ τὶς χαρὲς καὶ τὶς ὀμορφιές του. Ἐβυθίσθη στὸ πένθος του ὄχι γιὰ νὰ ὑποταχθῆ σ' αὐτό, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀκονίζη ἐπάνω στὸν τροχὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν του ἀναμνήσεων τὴ θέλησί του ν' ἀνασηκωθῆ γιὰ νὰ παλαίση καὶ ν' ἀνακτήση. Ἔτσι ἐλυτρώθη ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες τῶν δεσμῶν του. Καὶ ἐνῷ στὰ χέρια του ἐβροντοῦσαν οἱ ἁλυσίδες, τὸ πνεῦμά του ἦταν ἐλεύθερο κι' ἡ ψυχή του εἶχε φτερά. Ὅποιος ἔτυχε νὰ γνωρίση τὰ δημοτικὰ τραγούδια τοῦ 14 καὶ τοῦ 15 αἰῶνος μὲ τὴν παιγνιδιάρικη διάθεσι, τὴν ἀφροντισιὰ καὶ τὸν διάχυτον ἐρωτισμὸ — ὅλα στοιχεῖα ποὺ προδίδουν αὐτὸ ποὺ ὠνομάσθη πνεῦμα τῆς ἀναγεννήσεως — καὶ ποὺ τίποτε ἀπ' αὐτὸ δὲν διετηρήθη στὴν νεώτερή μας λαϊκὴ ποίησι, τὴν δωρικὰ αὐστηρὴ κι' ἱερατικὰ σεμνή, μ' ὅλο τὸ ἔντονο φυσιολατρικό της χρῶμα, ἀνακαλύπτει εὐκολώτατα καὶ κατανοεῖ ἀμέσως τὴν ἀλλαγὴ τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ Γένους ποὺ ἀκολούθησε.

Εἶναι πολὺ γνωστὸ τὸ μοιρολόγι τῆς λαφίνας ποὺ οἱ παραλλαγές του τραγουδιοῦνται σ' ὅλες τὶς περιοχὲς καὶ σ' ὅλες τὶς ἑλληνικὲς διαλέκτους:

> Ὅλα τὰ 'λάφια βόσκουνε κι' ὅλα δροσολογοῦνται
> καὶ μιὰ λαφίνα ταπεινὴ δὲν πάει κοντὰ μὲ τ' ἄλλα.
> Μόνο τ' ἀπόσκια περπατεῖ, τ' ἀπόζερβα ἀνεβαίνει
> κι' ὅπου βρῆ γάργαρο νερὸ θολώνει καὶ τὸ πίνει.

Κανένα ἄλλο τραγούδι δὲν εἰκονίζει ἔτσι σπαραχτικὰ ἀλλὰ καὶ ἀληθινὰ μαζὶ τὴν ψυχικὴ κατάστασι τοῦ Γένους, ἔπειτα ἀπ' τὴν ἅλωσι. Στὰ λίγα λαξεμένα τοῦτα λόγια μελωδεῖ καὶ ἡ ἄρνησις κάθε χαρᾶς τῆς ζωῆς ἡ συνειδητὴ καὶ ἠθελημένη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκαταδεξιὰ τοῦ ξεπεσμένου μεγαλείου, ἡ πληγωμένη μαζὶ καὶ ἐπαναστατημένη περηφάνεια τοῦ Βασιλείου Ἔθνους. Λίγα φαινόμενα στὴν ἱστορία τοῦ κόσμου εἶναι ἱκανὰ νὰ προκαλοῦν τόσο δέος καὶ τόσο θάμβος ὅσο τὸ φαινόμενο τοῦ δουλωμένου τούτου λαοῦ, ποὺ τὴν ἐπαύριο τῆς πτώσεώς του ὤρθωσε γεμάτη κατανόησι καὶ συντριβὴ ἀλλὰ καὶ γεμάτη δύναμι κι' ἀπόφασι τὴν ψυχή του νὰ μαρτυρήση γιὰ ν' ἀναστηθῆ.

Ἡ πορεία τοῦ πάθους ἦτο μακρά. Ἔλεγες πῶς δὲν θάχη τέλος. Ἡ προσφορὰ εἰς τὸ μαρτύριον πρόθυμη, ἀθρόα, ὁμαδική, ἀνανέωσε καὶ ξεπέρασε τοὺς θρύλους τοῦ μαρτυρολογίου τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ ἱερολόγοι τοῦ Ἰσλὰμ ἐκαυχήθησαν πῶς τάχα στὸ πνεῦμα τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς ἀνεξιθρησκείας τοῦ ἱεροῦ μουσουλμανικοῦ νόμου χρεωστεῖ ὁ Ἑλληνισμὸς τὸ ὅτι διέσωσε τὴ φυσική του ὕπαρξι. Καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι κριτικοὶ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τοῦ ὀσμανικοῦ κράτους εἶπαν κι' αὐτοὶ κάτι τέτοιο καὶ ἔψεξαν μάλιστα τὸν Πορθητὴ ὅτι κατέστρεψε τὴν δυνατότητα ποὺ εἶχε ν' ἀναχωνέψη μέσα στὸν ὀθωμανισμὸ τοὺς Ἕλληνας καταναγκάζοντάς τους νὰ ἐκμουσουλμανισθοῦν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἡ δύναμις τοῦ ὑλικοῦ καταναγκασμοῦ δὲν ἔπαυσε ν' ἀσκῆται εἰς ὅλας της τὰς μορφὰς καὶ μὲ ὅλη τὴν δυνατὴν ἔντασιν ἀπὸ τὴν πρώτη ὥρα. Ὅπου δὲν ἔφθανε ἡ βία τοῦ ξίφους καὶ ἡ ἀπειλὴ τῆς σφαγῆς, ἤρχετο νὰ βοηθήση ὁ πειρασμὸς τῶν ὑποσχέσεων τοῦ πλούτου, τῆς ἰσχύος καὶ τῶν ἀξιωμάτων. Ἔπειτα ἐκεῖνος ὁ φοβερὸς δεκατισμὸς τοῦ παιδομαζώματος, ποὺ ἄρχισε πρὶν ἀπὸ τὴν ἅλωσι. Ἀδύνατο νὰ ὑπολογίση κανεὶς τί ἐστοίχισε στὴ Φυλὴ τῶν ὑποδούλων τὸ σατανικὸ αὐτὸ σύστημα ποὺ ἔκλεβε τὸ αἷμα καὶ τὴν ἀλκὴ τοῦ Ἔθνους γιὰ νὰ τὴν κάνη ὅπλο καὶ νὰ τὴν στρέψη ἐναντίον του. Ὅμως ἂν ὅλα τοῦτα εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα μίαν τρομακτικὴν ἀνάλωσι τοῦ ὄγκου τῆς Φυλῆς, ἐσκλήρυναν ὡς τόσο ἀκόμα πιὸ πολὺ τὴν ἀντίστασί του, ἐπύκνωσαν τὴ φλογερή του οὐσία τόσο ποὺ ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ ξεσπάση ἐξάφνισε τὸν Κόσμο ἡ ἡφαιστειακή της δύναμι, ἡ πυρπολοῦσα καὶ κατακαίουσα. Ἔτσι ὅσο φοβερὴ ἐστάθη ἡ φθορὰ καὶ ἡ ἀνάλωσι, ἡ ἀντοχή του ἐδείχθη μεγαλύτερη. Τὴν ἔτρεφε καὶ τὴν συνετήρει θαυμαστή, ὑπεράνθρωπη, ἀδαπάνητη ἡ αἴσθησις τῆς ὑπεροχῆς ποὺ δὲν ἐστάθηκεν ἱκανὴ νὰ τὴν λυγίση καμμιὰ ταπείνωσις.

Ὁ χάρτης τῶν προνομίων τοῦ Πορθητοῦ παρεβιάσθη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν δωρητή. Οἱ διάδοχοί του τὸν καταπατούσανε κάθε φορὰ καὶ κάθε φορὰ τὸ Γένος τὸν ἀνακτοῦσε μὲ νέους ἀγῶνες καὶ μὲ νέες θυσίες. Ἡ κοινωνική του αὐτονομία ἦταν κι' αὐτὴ πεδίον μάχης, ποὺ δὲν ἐγνώρισεν ἐκεχειρίαν. Ἡ χριστιανική του συνείδησις ἀνενέωσε, ἐπλάτυνε καὶ ἐβάθυνε τὸν παλαιότατον ἑλληνικὸν θεσμὸν τοῦ κοινοῦ, γιὰ νὰ τὸν καταστήση τεῖχος καὶ θώρακα ἀκατάλυτον. Δὲν ὑπάρχει παράδειγμα λαοῦ, ποὺ νὰ ἐστάθη στὴ συμφορὰ του τόσον ἀδιάσπαστα ἑνωμένος, ὥστε νὰ αἰσθάνεται καθολικὰ καὶ καθολικὰ ν' ἀντιδρᾷ καὶ ν' ἀμύνεται στὸ κάθε πλῆγμα ποὺ ἐδέχετο καὶ τὸ τελευταῖον μέλος του. Μέσα στὸ κοινοτικό του σύστημα ὁ δουλωμένος Ἑλληνισμὸς ἐπραγματοποίησε τὸ ἰδανικὸν τῆς χριστοκρατίας καὶ τῆς χριστοκρατουμένης πολιτείας, ποὺ μπορεῖ καὶ τώρα καὶ σὲ κάθε ἐποχὴν νὰ χρησιμεύση ὡς πρότυπον ἀνθρωπίνης ἀδελφώσεως καὶ εὐδοκίας.

Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν χωρὶς δισταγμὸν ὅτι ὅταν αἱ πολυτιμότεραι ἀπὸ τὰς πραγματοποιήσεις τοῦ Γένους κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν ἔχουν παραμεληθῆ καὶ ἐγκαταλειφθῆ, ἡ κοινωνικὴ ἀκόμα καὶ ἡ ψυχικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ ὑγεία τοῦ Ἔθνους ὑπεχώρησε καὶ ὑπεβιβάσθη· καὶ τοῦτο, ἂς τὸ ἀναγνωρίσουμε, ἦτο τὸ παραστράτημα τῆς ἐλευθερίας ποὺ οἱ ταγοί του, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας του, τὴν ἐκαλλιέργησαν περισσότερον ὡς στοιχεῖον νομικῶν καὶ ὑλικῶν σχέσεων, παρὰ ὡς κατάκτησιν πνεύματος καὶ ἄσκησιν ψυχῆς. Ἔτσι ὁ ἀντικειμενικὸς μελετητής, ὅταν ἀναλύη καὶ συγκρίνη τὰς δύο ἐποχάς, ἀνακαλύπτει συχνὰ ὅτι κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κράτους, ποὺ ἐδημιούργησε τὸ Ἔθνος μὲ τὸ αἷμά του, δὲν εἶναι σπάνιαι αἱ στιγμαί, ποὺ ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία ἦτο ὀλιγωτέρα. Σὲ τοῦτο δὲν ἔφταιξαν φυσικὰ οἱ ἀγωνισταί. Ἔφταιξε ἡ παραστρατημένη νεώτερα μας διανόησις, ποὺ εἶχε τὴν μανία νὰ νομίζη πῶς ὅσο περισσότερο ξεμάκραινε ἀπὸ τὶς ρίζες τῆς ζωῆς τοῦ Ἔθνους — γιατί ἔτυχεν ὅπως ἦτο φυσικὸν οἱ ρίζες αὐτὲς νὰ εἶναι βαθειὰ στερεωμένες εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς σκλαβιᾶς του — τόσο περισσότερο τὸ «ἐλευθέρωνε» καὶ τὸ «ἐσυγχρόνιζε». Σήμερα ἔχει ἐκνικηθῆ καὶ ξεπερασθῆ αὐτὴ ἡ μανία. Τώρα τὸ Ἔθνος ξαναγυρίζει πιὸ κοντὰ στὶς πηγές του. Μπορεῖ νὰ τὶς βλέπη καθαρώτερα, νὰ τὶς θαυμάζη καὶ ν' ἀντλῆ ἀπὸ αὐτὲς δύναμιν καὶ καρτερίαν. Διδάσκεται νὰ εὐλαβῆται τὰς πηγὰς αὐτάς, ποὺ κοντά τους ἐξεδίψασε καὶ ξαπόστασε καὶ ἠνδρώθη.

Ἀνάμεσα στὶς πηγὲς αὐτὲς ξεχωρίζει πρώτη, βαθύτατη καὶ καθαρώτατη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ἂς εἶναι εὐλογημένο τὸ μισόφωτο τῶν θόλων καὶ τῶν τρούλλων της τ' ἀχνὸ θυμίαμα. Κάτω ἀπὸ αὐτοὺς ἐκυοφορήθη ἡ ἑλληνικὴ ἀνάστασις. Κάτω ἀπὸ αὐτοὺς οἱ καρδιὲς τῶν γενεῶν ἀντρείεβαν, ἀκούοντας τοὺς εἱρμοὺς τῶν κανόνων ποὺ ἔψελναν τὸ θαῦμα τῆς διαβάσεως τῆς Ἐρυθρᾶς καὶ τὴν συντριβὴν τοῦ ἁρματηλάτη δυνάστη. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐδόθη εἰς τὸν Κόσμον ὡς ἀσκητήριον ἐλευθερίας. Οἱ πατέρες μας ποὺ ἐλευθέρωσαν αὐτὸν τὸν τόπον τὸ ἔνοιωθαν βαθειά. Ἤξεραν πὼς μὲ τὸ σῆμα τοῦ Χριστοῦ ἐβάδισε τὸ Ἔθνος ἀπὸ τὸ 1453 εἰς τὸ 1821. Γιὰ τοῦτο, μόλις ἐπρόφθασαν νὰ λυτρώσουν τὴν πρώτη ἑλληνικὴ γωνία, ἐψήφισαν καὶ ἀποφάσισαν νὰ διαιωνίσουν τὴν ἀνάμνησι τοῦ θαύματος «οἰκοδομοῦντες ναὸν περίλαμπρον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ». Τὸ ὅτι ἡ ἀπόφασίς τους ἀναμένει ἀκόμη νὰ ἐκτελεσθῆ δείχνει πόσον οἱ νεώτεροι ἐξεμακρύναμεν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τους. Τώρα πιὰ εἶναι καιρὸς νὰ τὸ θυμηθοῦμε αὐτὸ τὸ τάμα. Καὶ νὰ τὸ ἐκπληρώσουμε.

Σ. Κανονίδης

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

Ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχε καταδικασθῆ μόνο στὴν πιὸ φρικτὴ δουλεία κατὰ τοὺς χρόνους ποὺ ἐπηκολούθησαν ἔπειτα ἀπὸ τὴν πτῶσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οὔτε τὰ ἱερὰ ἑλληνικὰ χώματα τὰ βεβηλώνουν μόνο τὰ πέλματα τῶν βαρβάρων κατακτητῶν, ποὺ ἐξωρμοῦσαν ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴ Δύσι. Ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς εἶχε ὑποστῆ κάτι τὸ φρικτότερο. Ρίχτηκε στὴν παχυλὴ ἀμάθεια...

Τὰ σχολεῖα ἔκλεισαν. Ἡ πατρὶς τῆς παιδείας εἶχε χάσει κάθε μέσον μορφώσεως, κι' οἱ ἀπόγονοι τοῦ Περικλῆ, τοῦ Πυθαγόρα, τῶν μεγάλων σοφῶν τῆς ἀρχαιότητος εἶχαν ξαναγυρίσει σὲ μιὰ πρωτόγονη κατάστασι, χωρὶς ἴχνος πολιτισμοῦ...

Μὰ τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα ὑπέστη τὰ πλήγματά του, ἔπεσε μὰ δὲν ὑπέκυψε, ὅπως δὲν θὰ ὑποκύψη ποτέ, καὶ θὰ ζῆ, ὅσο θὰ ζῆ καὶ ὁ ἥλιος στὸ στερέωμα. Καὶ οἱ ἀναλαμπὲς τοῦ θείου ἑλληνικοῦ πνεύματος γίνονται κάθε τόσο αἰσθητὲς μὲ τὴ μόρφωσι τῶν ἑλληνοπαίδων, ὄχι, βέβαια, σὲ εὐρύτητα ἐξαιρετική, μὰ ἀρκετὴ γιὰ νὰ παραμένη ζεστὴ ἡ χόβολη τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Οἱ καλόγηροι τῶν ἑλληνικῶν μοναστηριῶν κρατοῦσαν σὲ θερμοκρασία καλὴ αὐτὴ τὴ χόβολη τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος... Καὶ βγῆκαν μέσα ἀπὸ τὰ μοναστήρια φωστῆρες. Φωστῆρες, ὅπως οἱ μεγάλοι τοῦ Γένους διδάσκαλοι, ποὺ οἱ ἀναγνῶστες μας θὰ ἔχουν διαβάσει λίγα, βέβαια, ἀπὸ τὴ ζωή τους καὶ στὰ σχετικά σημειώματά μας στὴ «Νεολαία»...

Μιὰ τέτοια ἀναλαμπὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος εἶναι καὶ ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς...

* * *

Τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1782 εἰς τὸ Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας εἰσήρχετο μὲ ταχυδρομικὴν ἄμαξαν ἕνας νεαρός, πτωχός, ὀλίγον ὠχρὸς νεανίσκος, ὁ ὁποῖος κατηυθύνετο εἰς κάποιο πανδοχεῖο... Δὲν εἶχε χρήματα, ἀλλ' εἶχε μεγάλας ἰδέας. Ἦταν πτωχός, ἀλλὰ πλούσιος εἰς ἀποφάσεις!... Θὰ εἰργάζετο ὑπερανθρώπως διὰ νὰ σπουδάση τὴν θείαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐπιστήμην καὶ θὰ μελετοῦσε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ φανῆ ὠφέλιμος εἰς τοὺς Ἕλληνας συμπολίτας του... Δὲν ὑπῆρχε γι' αὐτὸν κανένα ἐμπόδιο. Ὅλα θὰ τὰ παραμέριζε ἐμπρὸς στὴν ἀπόφασί του ν' ἀγωνισθῆ γιὰ τὴν Ἑλλάδα...

Δὲν εἶναι ἀνάγκη βέβαια νὰ ἐξηγήσουμε ποιὸς ἦταν αὐτὸς ὁ νεαρὸς ποὺ ἔμπαινε τόσο ἄσημα στὴ γαλλικὴ πόλι... Ἦταν, ὅπως ἀντελήφθητε, ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ποὺ ἀπὸ τὸ Ἄμστερνταμ ἔφθασε ἐκεῖ, ἀφήνοντας τὸ πατρικὸ ἐπάγγελμα, τὸ ἐμπόριο, καὶ ἀφιερώνοντας τὸν ἑαυτό του στὴν ἑλληνικὴ ἰδέα τῆς μελέτης τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀντίληψις τοῦ Κοραῆ. Μόνον διὰ τῆς παιδείας θὰ κατάφερνε νὰ ξυπνήση τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα καὶ νὰ κινήση τοὺς Ἕλληνες σ' ἀγῶνες γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τους.

Ὁ ἴδιος γράφει: «Δὲν μποροῦσα νὰ ζήσω μὲ τοὺς τυράννους. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποφάσισα καὶ ηὔξησα τὴν ὁποίαν ἔτρεφα ἐπιθυμίαν πρὸ πολλοῦ νὰ συνεργήσω τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν παιδείαν τῶν ὁμογενῶν μου, καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἐπληροφορήθην ὅτι ἡ ἐξάπλωσις τῆς παιδείας εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἐγέννησε τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας...».

Εἶναι ἄπειρα τὰ συγγράμματα τοῦ Κοραῆ ποὺ ἐκυκλοφόρησε γιὰ νὰ ὑποστηρίξη τὴν ὑπόθεσι τὴν ἑλληνική. Εἶναι ἄπειρες οἱ προκηρύξεις καὶ διακηρύξεις του, ὑπογραμμένες κι' ἀνυπόγραφες γιὰ τὰ ἑλληνικὰ δίκαια.

Διὰ τοῦ ἔργου του «Περὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως ἐν Ἑλλάδι» ὁ Κοραῆς κατώρθωσε ὄχι μόνον νὰ ἐξεγείρη τὸ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας φρόνημα ἀλλὰ καὶ τῆς Εὐρώπης τὴν προσοχὴν ἐπέστησε στὰ συγγράμματά του.

Ὁ Μέγας Διδάσκαλος Ἀδαμάντιος Κοραῆς

Ἀλλὰ τὸ συγγραφικὸν ἔργον τοῦ Κοραῆ δὲν εἶναι μόνον αὐτό! Εἰς τὰ χέρια του καὶ τὰς ἐκδόσεις ξαναζῆ ὁλόκληρο τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κλέος. Οἱ νεοέλληνες, ποὺ καταδικασμένοι στὴ πιὸ παχυλὴ ἀμάθεια ἀγνοοῦν τὴν ἱστορία τους, πληροφοροῦνται τὴν βαρειὰ κληρονομία ποὺ ξεκινᾶ ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων, γιὰ νὰ τοὺς δημιουργήση σοβαρὲς ὑποχρεώσεις!... Οἱ ραγιάδες εἶναι ἀπόγονοι μεγάλων καὶ τρανῶν προγόνων!... Εἶναι ἄξιοι καλλιτέρας τύχης, ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας τους... Μὲ τὴ συγγραφικὴ αὐτὴ ἐργασία τοῦ Κοραῆ σφυρηλατεῖται στὰ σχολεῖα μὲ τὶς σοφὲς συμβουλές του ἡ συνείδησι ἡ Ἑλληνική, ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδέα τῆς Ἐλευθερίας.

Ὁ Κοραῆς δὲν ἀρκεῖται στὴν ἁπλῆ παράθεσι τῶν ἀρχαίων κειμένων, οὔτε στὴν ἑρμηνεία τους. Ἔδιδε ταυτόχρονα συμβουλὲς περὶ τῶν πρὸς τὴν Πατρίδα καθηκόντων τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Κοραῆς ἦταν πραγματικά, ἐργαζόμενος μέχρι τῆς τελευταίας πνοῆς του, ἐπὶ ἑξῆντα καὶ πλέον χρόνους ὁ ἐμψυχωτὴς τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

* * *

Περὶ τὰ μέσα Μαρτίου τοῦ 1833 ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, σὲ ἡλικία 85 χρόνων, ἐνῷ σὲ μιὰ στιγμὴ πῆγε νὰ πάρη ἀπὸ ἕνα τραπεζάκι τὸ φλυτζάνι μὲ τὸν καφέ του, κατελήφθη ἀπὸ σκοτοδίνην καὶ κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ πατώματος. Ἕνα κάταγμα ποὺ ὑπέστη κατὰ τὴν πτῶσιν τὸν ἔρριξε εἰς τὸ κρεββάτι, καὶ τὴν 25 Μαρτίου — 6 Ἀπριλίου 1833 ἄφηνε τὸν κόσμον τῶν ζώντων διὰ νὰ ἐνταφιασθῆ εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ «Μὸν Παρνάς».

Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐγράφη ἐπιτύμβιος ἐπιγραφὴ διατυπωμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο:

«Ἀδαμάντιος Κοραῆς
Χῖος
Ὑπὸ ξένην μέν, ἴσα δὲ τῇ Ἑλλάδι
πεφιλημένην γῆν τῶν Παρισίων
Κεῖμαι»

Καὶ ἀπέθανε ἀκριβῶς μὲ τὴν ἱκανοποίησιν — τὴν ἰδιαίτερη ἱκανοποίησι — ὅτι ἐπετέλεσε τὸ καθῆκόν του ἀπέναντι τῆς ἱστορίας. Καὶ εἶχε δίκηο. Γιατὶ ἂν ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία ἦταν ἡ πολιτικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἡ κλεφτουριὰ ἡ πολεμικὴ προπαρασκευή της, ἀναμφισβητήτως οἱ ἀπόστολοι τῆς ἐξαπλώσεως τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων — οἱ μεγάλοι τοῦ Γένους Διδάσκαλοι—ἦταν ἡ κινητήριος δύναμίς της. Ἔτσι καὶ ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς μπορεῖ βέβαια λόγῳ ἡλικίας νὰ μὴν ἦταν σὲ θέσι νὰ κατεβῆ στὴν ἀγωνιζομένη Ἑλλάδα γιὰ νὰ πολεμήση, ἦταν 72 περίπου χρόνων ὅταν ἐκηρύχθη ἡ Ἐπανάστασις, ἦταν ὅμως ἕνας ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ἐκείνους Ἕλληνας ποὺ εἶχε δημιουργήσει, ὅπως εἴπαμε, τὴν ἑλληνικὴ συνείδησι ἀνάμεσα στοὺς ραγιάδες, τοὺς ἔμαθε τί ἦσαν καὶ τοὺς ἔβαλε, δίπλα κι' αὐτὸς στὸ Φερραῖο, τὴν ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως.

Καὶ δικαίως ἡ Γ' Ἐθνικὴ Συνέλευ-

(Συνέχεια στὴ σελίδα 800)

Θεόδωρο Κολοκοτρώνη

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Είναι ἡ μεγάλη πολεμικὴ φυσιογνωμία τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀνεξαρτησίας. Κανεὶς δὲν ἔχει καταλάβει στὴν ἱστορία τῆς ἐπαναστάσεως τόσες σελίδες ὅσες αὐτός. Μέσα στὰ τρία ὀνόματα ποὺ ἔρχονται στὸ νοῦ, ὅταν μιλήση κανεὶς γιὰ τὸ Εἰκοσιένα, εἶναι καὶ τὸ δικό του. Ἂν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 συνέβαινεν εἰς τοὺς μακρινοὺς καιροὺς τοῦ προϊστορικοῦ παρελθόντος, ποὺ τὰ μεγάλα γεγονότα καὶ τὰ θαυμαστὰ ἀνθρώπινα ἔργα ἐξιστοροῦντο ἀπὸ τοὺς ἐπικοὺς ποιητάς, τοὺς ἐπέχοντας θέσιν ἱστορικῶν, τὸ ἔπος αὐτὸ θὰ ἔπαιρνε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη. Εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐνσάρκωσε τὴν ἰδέα τοῦ ἀγῶνος. Αὐτὴ τὴν ἰδέα τὴν ἔζησε στὸ βουνὸ μὲ τὸ τουφέκι δεκαετίες ὁλόκληρες πρωτύτερα, ἐσκέφθη τὴν πραγματοποίησί της πρὶν κάμουν τὴν ἑταιρεία τους στὴν Ὀδησσὸ οἱ πρῶτοι Φιλικοί, καὶ τέλος τὴν ἐνήργησε στὸ μεγάλο ἐπίπεδο τῆς δράσεώς του μὲ τὴν ἐπαναστατική, τὴν δημιουργικὴ ψυχή του, καὶ ἐκράτησε τὸ φοβερὸ δαυλό της ἀναμμένο σ' ὅλες τὶς τραγικὲς περιπέτειες τοῦ ἀγῶνος ὡς τὸ τέλος. Ἀρκεῖ νὰ φυλλομετρήση κανεὶς τὴν ἱστορία γιὰ νὰ τὸ ἰδῆ. Ἡ προσωπικότης του ὅπως εἶχε δημιουργηθῆ πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι, ὅπως ἐξεδηλώθη στὸν σκληρὸν ἀγῶνα, ὅπως ἔδρασε, ὅπως ἐστρατήγησε, ὅπως ἐπολιτεύθη παίρνει τὴ σημασία συμβόλου. Μὲ τὶς ἰδιότητες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνη τῆς μεγάλης προσπαθείας του ν' ἀναζήση.

Προῆλθε ἀπὸ τὶς ὑπερήφανες γενεὲς μιᾶς οἰκογενείας ἀνταρτῶν τριῶν αἰώνων, ποὺ ἐπάλαιαν κατὰ τῆς σκληρῆς μοίρας τῶν Ἑλλήνων. Ἦρθε στὸν κόσμο ὅπως τὰ παιδιὰ τῶν θρυλικῶν θαυμάτων. Ἀπάνω σ' ἕνα βουνό, κάτω ἀπὸ τὰ κλαδιὰ ἑνὸς δένδρου, ἐνῷ ὁ πατέρας του κατεδιώκετο. Ἦταν τὸ τραγικὸ 1770, ὅταν οἱ Ἀλβανοὶ εἶχαν περάσει τὴν Πελοπόννησο μὲ τὸ τσεκοῦρι καὶ τὴ φωτιὰ γιὰ τὴν ἐπαναστατική της ἀπόπειρα. Σὲ ἡλικία μόλις δέκα χρόνων ἐπῆρε τὸ μάθημα τῆς ἀντιστάσεως μέχρι θανάτου. Εἶχε βρεθῆ κλεισμένος μὲ τὸ σῶμα τοῦ πατέρα του, τοῦ Κωνσταντῆ Κολοκοτρώνη, καὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ Παναγιώταρου, ποὺ τὸ πολιορκοῦσε δυνατὸ ἀπόσπασμα στὸν πύργο τῆς Καστάνιτσας. Ἐκεῖ εἶδε πῶς πολεμοῦν καὶ πῶς πεθαίνουν. Στὴν ἔξοδο ποὺ ἔκαμαν οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι σκοτώθηκε ὁ Κωνσταντῆς Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Παναγιώταρος. Ὁ μικρὸς Θοδωρῆς ἐσώθη μὲ τοὺς λίγους ποὺ μπόρεσαν νὰ διαφύγουν. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ γυμναστικὴ τῆς ψυχῆς του. Ἀπὸ τὶς πρῶτές του πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ ἦταν ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς Κολοκοτρωναίους δὲν εἶχε πεθάνει στὸ κρεββάτι του. Καὶ ὁ νοῦς του ἀνδρώνεται γρήγορα μὲ τὸν πόνο καὶ μὲ τὴ σκέψι γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς σωτηρίας. Τὸ ζήτημά του δὲν εἶναι πιὰ τὸ νὰ ἐκδικηθῆ τὸ αἷμα τοῦ πατέρα του, ἀλλὰ τὸ νὰ φύγη ὁ ξένος ἀπὸ τὸν τόπο. Σὲ ἡλικία εἴκοσι χρόνων γίνεται κλέφτης καὶ τοῦ δίνουν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ σώματος. Αὐτὸ ἦταν τιμὴ πρὸς τὸ ὄνομά του, ἀλλὰ καὶ ἀναγνώρισις τῆς προσωπικῆς του ἀξίας. Ἔπειτα ἔρχεται ἡ φοβερὴ τραγῳδία τῆς καταδιώξεως καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν Κολοκοτρωναίων. Ἡ περιπέτεια ἐκράτησε καιρὸ στὰ βουνά. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης βλέπει νὰ καταστρέφεται σιγὰ σιγὰ τὸ δυνατὸ σῶμά του. Ἀπὸ τὰ ἑκατὸν πενῆντα παλληκάρια ποὺ εἶχε στὴν ἀρχὴ δύο μόνον εὑρέθησαν στὸ τέλος μαζί του. Μ' αὐτοὺς τοὺς δύο κατώρθωσε ἔπειτα ἀπὸ καταδίωξι πολλῶν μηνῶν νὰ διαφύγη πρὸς τὸ Τσιρῖγο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴ Ζάκυνθο. Ἡ μοῖρα τοῦ ἔδειξε τὴ μεγαλύτερη εὔνοια ποὺ μποροῦσε νὰ ἔχη γιὰ ἕναν ἄνθρωπο ὅπως αὐτός. Τοῦ διεφύλαξε τὴ ζωή.

Ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο ὁλόκληρα χρόνια βλέπει πρὸς τὴν Πελοπόννησο μὲ τὸν καϋμὸ τοῦ ἐξορίστου. Δὲν νοσταλγεῖ τὴν ἑστία του, ποὺ δὲν τὴ γνώρισε μόνιμη ποτέ, ἀλλὰ τὸν ἀγῶνα. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπαναστατική του συνείδησις εἶναι ὥριμη πιὰ καὶ ἀκτινοβολεῖ τὸ φῶς της καὶ τὴ θερμότητά της καὶ πρὸς τοὺς γύρω. Ὅλοι οἱ πρώην ἁρματωλοὶ καὶ οἱ κλέφτες, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῶν ἁρμάτων ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα περνοῦν ἀπὸ τὰ νησιὰ καὶ μιλοῦν μαζί του. Οἱ Ρῶσσοι, οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι ποὺ κατέλαβαν ἀλληλοδιάδοχα τὴν Ἑπτάνησο προτείνουν στὸν Κολοκοτρώνη νὰ τοὺς ὑπηρετήση στοὺς πολέμους τους σὲ ἄλλες χῶρες. Αὐτὸς ὅμως δὲ δέχεται παρὰ μόνο νὰ ἐπαναστατήση τὴν Πελοπόννησο. Οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν Φιλικῶν, ποὺ ἐστάλησαν στὴ Ζάκυνθο, τὸν εὑρῆκαν ἔτσι παρασκευασμένον. Καὶ τέλος, ὅταν εἶχε ἀποφασισθῆ τὸ μεγάλο κίνημα, ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης τοῦ γράφει καὶ ἐκεῖνος σπεύδει ἀμέσως στὴ Μάνη.

Ξεκίνησε μαζὶ μὲ τὸν Πετρόμπεη καὶ τοὺς Μανιᾶτες στὴν πρώτη κίνησι

Ὁ Ἀρχιστράτηγος τῆς Πελοποννήσου Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

κατὰ τῶν Καλαμῶν, χωρὶς ἄνδρας ἰδικούς του ἀκόμη, καπετάνιος ἁπλοῦς, ὅπως τόσοι ἄλλοι, μιὰ μονάς. Ἀλλ' ἀμέσως ἀπὸ τότε τὸ στρατηγικό του πνεῦμα διεῖδε τὸ δρόμο ποὺ ἔπρεπε νὰ πάρη ἡ πολεμικὴ ἐπίθεσις. Ἐνῷ ἄλλοι ἀρχηγοὶ ἐπρότειναν νὰ καταλάβουν τὰ παραθαλάσσια φρούρια, ἐκεῖνος ἐστράφη κατὰ τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνσι ἐπεχείρησε νὰ ὠθήση καὶ τοὺς ἄλλους. Εἶχε σκεφθῆ ὅτι ἡ ἐπανάστασις δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἔχη σοβαρὰ καὶ ταχύτατα ἀποτελέσματα παρὰ μόνον ἂν χτυποῦσε τὴν κεφαλή, τὸ κέντρο τοῦ ἐχθροῦ. Μέσα στὴν Τριπολιτσὰ ὑπῆρχε ἐχθρικὸς δυνατὸς στρατὸς καὶ ἀποθῆκες πολεμικοῦ ὑλικοῦ. Ἂν δὲν ἐκμηδενιζόταν αὐτὴ ἡ δύναμις, κάθε ἄλλη ἐπιτυχία δὲν εἶχε σοβαρὴ σημασία. Σ' αὐτὴν τὴν προσπάθεια δοκίμασε ἀπογοητεύσεις καὶ ἀγωνίες καὶ γνώρισε τὸν ἄμεσο προσωπικὸ κίνδυνο. Ἀλλὰ ἐπὶ τέλους κατώρθωσε νὰ ρίψη τὸν ἐπαναστατικὸ χείμαρρο πρὸς τὴ σωτηρία κοίτη του. Ὑπῆρξε ὁ ὁδηγητικὸς στρατηγικὸς ἐγκέφαλος καὶ ὁ ἐμψυχωτὴς τοῦ ἔθνους ποὺ εἶχεν ἐξεγερθῆ. Ὤθησε πλήθη ἄοπλα στὴν ἀρχὴ ποὺ μετεβάλλοντο ὁλοένα σὲ πολεμικὰ σώματα πρὸς τὸ κέντρο τοῦ ἐχθροῦ. Ἔδωσε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο στὸν ἀναρχούμενο ἀγῶνα τὴ μορφὴ πολέμου. Ἡ πολιορκία καὶ ἡ ἅλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς ἦταν ἐπίσης στρατηγικὸ ἔργο του. Ἐσκέφθη ν' ἀνασκάψη γύρω ἀπὸ τὴν πολιορκουμένη πόλι τὴν περίφημη «Γράνα», ποὺ ἐματαίωσε τὶς ἐξόδους τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐχρησίμευε ὡς ὁρμητήριο στὰ ἑλληνικὰ πολιορκητικὰ σώματα. Κι' ἔτσι μὲ τὴν ἅλωσι τῆς Τριπολιτσᾶς ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εὑρέθη κυρία τῆς καταστάσεως στὴν Πελοπόννησο. Ἔπειτα συνέτριψε τὸ Δράμαλη καὶ τὴ μεγάλη γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στρατιά του στὰ Δερβενάκια καὶ ἀπέτρεψε μὲ αὐτὸ τὸ πολεμικό του κατόρθωμα ἕναν ἄμεσο κίνδυνο τοῦ ἀγῶνος. Ἀργότερα, κατὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Ἰμβραὴμ καὶ μετὰ τὴν πτῶσι τοῦ Μεσολογγίου, κατώρθωσε νὰ κρατήση τὴν ἄμυνα στὴν Πελοπόννησο μέχρι τέλους, ὥστε ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο συνεχιζομένη. Μὲ τὴν ἄμυνα αὐτὴ τοῦ Κολοκοτρώνη εἶχαν σοβαρὸ ἐπιχείρημα ἐκεῖνοι ποὺ διεχειρίζοντο ἐξωτερικῶς τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα ἀπέναντι τῶν ἰσχυρισμῶν τῆς Πύλης ὅτι ἡ ἐπανάστασις κατεπνίγη. Ἔτσι κατωρθώθη νὰ ἀναγνωρισθῆ ἡ ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία.

Ἡ μοῖρα εὐνόησε τὸν Κολοκοτρώνη. Τὸν ἄφησε νὰ ἰδῆ καὶ νὰ χαρῆ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ μεγάλου του ἔργου. Ὁ μέγας ἀρχηγὸς ἀφοῦ ἔκαμε ὅ,τι ἠμπόρεσε γιὰ νὰ βοηθήση τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια στὴν ἀναδημιουργική του προσπάθεια, ἔζησε στὰς Ἀθήνας μέχρι τοῦ 1843, ὁπότε ἀπέθανεν ἔξαφνα ὅταν ἐπέστρεψε ἀργὰ ἀπὸ τὸ χορὸ τῶν ἀνακτόρων ὅπου εἶχε παρευρεθῆ. Τὸ ἔθνος κρατᾷ ἀπὸ τότε μὲ τὴν εὐγνωμοσύνη του ζωηρὴ τὴ μνήμη τοῦ μεγάλου ἥρωος, τὴν ἀναπόσπαστη ἀπὸ τὴν ἀνάμνησι τοῦ Εἰκοσιένα.

Διον. Α. Κόκκινος

Ὁ Ἱερὸς Λόχος

Ἂς μὴ βρέξῃ ποτὲ
τὸ σύννεφον, καὶ ὁ ἄνεμος
σκληρὸς ἂς μὴ σκορπίσῃ
τὸ χῶμα τὸ μακάριον
ποὺ σᾶς σκεπάζει.

Ἂς τὰ δροσίζῃ πάντοτε
μὲ τ' ἀργυρᾶ της δάκρυα
ἡ ροδόπεπλος κόρη
καὶ αὐτοῦ ἂς ξεφυτρώνουν
αἰώνια τ' ἄνθη.

Σᾶς ἅρπαξεν ἡ τύχη
τὴν νικητήριον δάφνην,
καὶ ἀπὸ σμυρτιὰν σᾶς ἔπλεξε
καὶ πένθιμον κυπάρισσον
στέφανον ἄλλον.

Ἀλλ' ἄν τις ἀποθάνῃ
διὰ τὴν πατρίδα, ἡ μύρτος
εἶναι φύλλον ἀτίμητον
καὶ καλὰ τὰ κλαδιὰ
τῆς κυπαρίσσου.

Ὦ γνήσια τῆς Ἑλλάδος
τέκνα· ψυχαὶ ποὺ ἐπέσατε
εἰς τὸν ἀγῶνα ἀνδρείως,
τάγμα ἐκλεκτῶν Ἡρώων,
καύχημα νέον.

Ἀπὸ τὴν στάμνον χύνει
τὰ ρεύματα τῆς λήθης,
καὶ τὰ πάντα ἀφανίζει·
χάνονται αἱ πόλεις, χάνονται
βασίλεια καὶ ἔθνη.

Ἀλλ' ὅτε πλησιάσει
τὴν γῆν ὁπού σᾶς ἔχει,
θέλει ἀλλάξει τὸν δρόμον του
ὁ Χρόνος τὸ θαυμάσιον
χῶμα σεβάζων.

Αὐτοῦ, ἀφοῦ τὴν ἀρχαίαν
πορφυρίδα καὶ σκῆπτρον
δώσωμεν τῆς Ἑλλάδος,
θέλει φέρει τὰ τέκνα της
πᾶσα μητέρα.

Καὶ δακρυχέουσα θέλει
τὴν ἱερὰν φιλήσει
κόνιν, καὶ εἰπεῖ: τὸν ἔνδοξον
λόχον, τέκνα, μιμήσατε,
λόχον ἡρώων!

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΕΟΡΤΗ ΕΙΣ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ

Κάθε 25 Μαρτίου ἄθελά μου γυρίζω στὰ περασμένα χρόνια καὶ μέσα στὰ συρτάρια τῆς μνήμης μου βρίσκω τὶς λεπτομέρειες μιᾶς τέτοιας ἑορτῆς σὲ μιὰ μικρὴ παροικία τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

Ἦταν στὴν Ἀφρική, στὴν Τρίπολι τῆς Βερβερίας κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἰταλικῆς κατοχῆς τῆς Λιβύης. Ἡ παλαιὰ ἐκκλησίτσα ἦταν κτισμένη σ' ἕνα σοκάκι τῆς Ἀραβικῆς συνοικίας, μέσα σὲ τέσσερους τοίχους. Ἀπὸ τὸν δρόμον δὲν φαινόταν καθόλου. Κι' ὅμως εἶχε ἕνα μικρὸ τρουλλο κι' ἕνα καμπαναριό. Εἶχε δυὸ ψάλτες κι' ἕναν ἡλικιωμένο παπᾶ. Ὁ μικρὸς αὐτὸς χῶρος, ὁ πάμπτωχος, ἐθεωρεῖτο ἀπ' ὅλους μας σὰν ἕνα τεμάχιο Ἑλληνικῆς γῆς ποὺ εἴχαμε φυτέψει ἐκεῖ στὸν ξένον τόπον καὶ ὑπερηφανευόμαστε πολὺ γι' αὐτό.

Ὅποιος ἔχει ζήσει χρόνια πολλὰ μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μπορεῖ νὰ νοιώση τὸ αἴσθημα αὐτὸ τῆς λατρείας, τῆς ὑπερηφάνειας ποὺ αἰσθανόμαστε ὅλοι γιὰ τὴν Πατρίδα μας, γιὰ τὴν Σημαία μας. Ἡ 25 Μαρτίου γιὰ τοὺς Ἕλληνας τοῦ Ἐξωτερικοῦ δὲν εἶναι μόνον μιὰ Ἑορτή, εἶναι ἡ ἐπίσημη ἑορτή, εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη ἑορτὴ τοῦ ἔτους. Ἀπὸ νωρὶς οἱ Χριστιανοὶ φορῶντας τὰ καλύτερά τους πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ βροῦν θέσι, διότι κανεὶς δὲν λείπει τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἀπὸ τὴν θεία λειτουργία. Τὰ ἑλληνικὰ καταστήματα σημαιοστολίζονται. Μετὰ τὴν ἐκκλησία πηγαίνουν ἐν σώματι στὸ Προξενεῖον καὶ τ' ἀπόγευμα στὴν ἑορτὴ τοῦ Σχολείου. Ἡ ἡμέρα αὐτὴ εἶναι ἀφιερωμένη στὴ λατρεία τῆς Πατρίδος. Στὸ ἐκκλησάκι λοιπὸν αὐτό, κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς 25ης Μαρτίου αὐτοῦ τοῦ ἔτους, μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας ἔγινε δοξολογία. Ὁ πρόξενος φορῶντας τὴν ἐπίσημη στολή του ἐξεφώνησε τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας. Ἐξιστόρησε τοὺς ἡρωϊσμοὺς τοῦ 1821 καὶ στὸ τέλος τοῦ λόγου του προσέθεσε: «Ζήτω ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων! Ζήτω τὸ Ἔθνος! Ζήτω ἡ Ἑλληνικὴ Πατρίς!»

Τὸ συγκινητικώτερον μέρος τῆς τελετῆς αὐτῆς ἦταν ὅμως ἡ σχολικὴ ἑορτή. Ποτέ μου δὲν θὰ ξεχάσω ἕνα μικρὸ παιδάκι στὴν ἑορτὴ αὐτὴ καὶ τὴν συγκίνησιν ποὺ ἐπροκάλεσε. Θὰ ἦταν 7 ὡς 8 ἐτῶν, φοροῦσε τὴν ἀθάνατὴ μας φουστανέλλα. Ἀνέβηκε μὲ θάρρος στὴ σκηνὴ καὶ μὲ μιὰ αὐτοπεποίθησι δυσανάλογη μὲ τὸ μπόϊ του εἶπε:

Δός μου μητέρα τὸ σπαθὶ ποὺ κρέμεται κεῖ πάνω,
ἡ μέση μου θὰ τὸ ζωσθῆ, μαζί του θὰ πεθάνω...

Τὰ μάτια κλαίγανε, τὰ χείλη χαμογελοῦσαν, τὰ χέρια χειροκροτοῦσαν. Δὲν ἦταν οὔτε γιὰ τὸ παιδί, οὔτε γιὰ τὸ ποίημα. Αὐτὴ τὴν στιγμὴ τὰ λόγια αὐτὰ ἐζωντάνευαν τὴν μακρινὴ Πατρίδα, ἐνσάρκωναν τὰ ἰδεώδη τῆς φυλῆς, τὸ ταπεινὸ χωριό, τὴν μάνα στὸ κατώφλι ποὺ προσμένει τὸ μοναχογυιό. Αὐτὰ τὰ λόγια ζωγράφησαν τὰ κοπάδια, τὰ λειβάδια, τὰ βουνά, τὴν ὄμορφη κληματαριά. Ζήτω! Ζήτω ἡ Ἐλευθερία!

Ι. Χρυσανθόπουλος

ΝΙΚΗΤΑΡΑΣ

20-21 Μαΐου 1821: Ἡ νύχτα ἔχει ἁπλωθῆ πάνω στὴν Τριπολιτσά. Ἡ πόλις φαίνεται ἥσυχη μέσα στὸ πυκνὸ σκοτάδι ποὺ τὴ σκεπάζει ὁλάκερη.

Κανένα φῶς δὲ λάμπει στοὺς ἔρημους καὶ στενοὺς δρόμους.

Ὁ κόσμος, ἀπὸ νωρίς, ἔχει ἀμπαρωθῆ στὰ σπίτια του, περιμένοντας, μὲ καρδιοχτύπι, τὴν αὐριανὴ μέρα.

Παντοῦ μιὰ ἀπειλητικὴ σιωπὴ βασιλεύει.

Σ' ἕνα μέρος μονάχα τῆς πόλεως, τὸ μόνο φωτισμένο, μεγάλη κίνησις παρατηρεῖται.

Καβαλλαρέοι, πεζοί, γενίτσαροι, ἀρβανιτάδες, μπουλούκια ὁλόκληρα ἀπὸ ἁρματωμένους στρατιῶτες, περιμένουν ἔξω ἀπ' τοὺς στρατῶνες τὶς διαταγὲς τοῦ Σερασκέρη.

Τέλος, περιστοιχιζόμενος ἀπ' τοὺς ἀξιωματικούς, τῶν ὁποίων οἱ μεταξωτὲς καὶ χρυσοποίκιλτες στολὲς λαμποκοποῦν κάτω ἀπ' τὶς φλόγες τῶν δαδιῶν ποὺ καῖνε στὰ διάφορα σημεῖα τῆς σκοτεινῆς πλατείας, ἐμφανίζεται ὁ Κεχαγιάμπεης, ὁ φοβερὸς καὶ τρομερὸς ἄρχοντας τῆς Τριπολιτσᾶς.

Ἀργὰ προχωρεῖ πρὸς τὸ ἄλογό του.

Δύο ἀραπάδες τὸν βοηθᾶν νὰ καβαλλικέψη κι' ἀφοῦ μ' ἕνα βλέμμα βεβαιώνεται πὼς ὅλοι εἶναι στὶς θέσεις τους, δίνει τὸ σημεῖο τῆς ἀναχώρησης καὶ σὲ λίγο ὁλόκληρος ὁ ὡπλισμένος αὐτὸς συρφετὸς χάνεται μέσα στὴ νύχτα, ἐνῷ ἡ πλατεῖα ξαναπαίρνει τὴν πένθιμη καὶ βουβὴ ὄψι, ποὺ ἔχει ἡ ὑπόλοιπη πόλις.

Ποιὸς νὰ ἦταν ἄραγε ὁ σκοπὸς τῆς νυχτερινῆς αὐτῆς ἐξόδου;

Γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Κεχαγιάμπεης συγκέντρωσε τόσο στρατὸ (ἦταν 7.000) καὶ τί σχέδια εἶχε στὸ μυαλό του;

Ἡ ἀπόφασις τῶν Τούρκων ἦταν νὰ προσβάλουν τὸ Ἑλληνικὸ στρατόπεδο τῶν Βερβένων. Ἤλπιζαν πὼς θὰ τοὺς εὕρισκαν ἀπροετοίμαστους καὶ πὼς θὰ μποροῦσαν ἔτσι ν' ἀνοίξουν τὸ δρόμο πρὸς τὸν Ἅγιο Πέτρο καὶ τὴ Σπάρτη.

Ὁ Νικηταρᾶς

Ἀφοῦ ἕνα μέρος τῶν καβαλλαρέων κατέλαβε δυὸ κοιλάδες κοντὰ στὰ Βέρβενα, οἱ ὑπόλοιποι μαζὶ μὲ τὸ πεζικὸ κατευθύνθηκαν πρὸς τὰ Δολιανά.

Ποία ὑπῆρξεν ὅμως ἡ ἔκπληξίς τους σὰν ἔφτασαν στὸ χωριό, ὅταν ἀντίκρυσαν μιὰ χούφτα ἀπὸ Ἕλληνας, κρυμμένους ἀνάμεσα στὰ βράχια καὶ ὠχυρωμένους σὲ μερικὰ σπίτια, νὰ τοὺς περιμένουν.

Ἡ ἀπροσδόκητη αὐτὴ ἐμφάνισι, λόγω τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ της, δὲν τοὺς τρόμαξε.

Θὰ ἦταν παιχνιδάκι γι' αὐτοὺς νὰ ἐκτοπίσουν τοὺς τολμηροὺς ἐκείνους πολεμιστάς.

Στάθηκαν λοιπὸν καὶ φώναξαν στὰ γενναῖα παλληκάρια:

— Γκιαούρηδες, παραδῶστε τὰ ὅπλα σας!

Ἕνα σαρκαστικὸ γέλιο ὑπῆρξε ἡ ἀπάντησις καὶ μιὰ βροντώδης φωνὴ ἀκούστηκε:

— Ἄπιστοι! Ἐλᾶτε, ἂν τολμᾶτε, νὰ τὰ πάρετε!

Τὰ λόγια αὐτὰ εἰπώθηκαν ἀπ' τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Ἑλλήνων, πού, ἄθελα ἴσως, ἐπανελάμβανε ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὴν ἱστορικὴ φράσι τοῦ Λεωνίδα στὶς Θερμοπύλες.

Τὰ παλληκάρια ὅμως μπρὸς σὲ τέτοιο πλῆθος τὰ χάσαν...

Τί μποροῦσαν νὰ κάνουν αὐτοί, ποὺ ἦσαν ὅλοι ὅλοι, κατὰ μὲν τὸν Πουκεβὶλ 90, κατ' ἄλλους δὲ 200, μὲ τέτοιο ἐχθρό;

Ὁ ἀρχηγός τους κατάλαβε τοὺς δισταγμούς τους.

— Κυττᾶξτε, εἶπε τότε δείχνοντας τοὺς Τούρκους καβαλλαρέους, ποὺ κατὰ τὴ συνήθειά τους πυροβολοῦσαν ἔχοντας τὸ ἀριστερὸ χέρι μπρὸς στὰ μάτια, δὲν τολμοῦν οὔτε νὰ μᾶς κυττάξουν. Ἀδέλφια! φωτιά!

Τὰ λόγια αὐτὰ ἐνεθάρρυναν τοὺς πολεμιστὰς καὶ μιὰ ζωηρὴ ὁμοβροντία ἀκούστηκε σκορπῶντας τὴ σύγχυσι στὶς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ.

Πέντε ὧρες βάσταξε τὸ ντουφεκίδι, ὅπου στὸ τέλος οἱ Τοῦρκοι ἀναγκάστηκαν νὰ ὑποχωρήσουν μπρὸς στὴ γενναιότητα καὶ τὸ πεῖσμα τῶν Ἑλλήνων.

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη 200 χωρικοί, ποὺ παρακολουθοῦσαν ἀπ' τὸ βουνὸ τὴ μάχη, ἔτρεξαν σὲ βοήθεια τῶν Ρωμηῶν.

— Τώρα μωρὲ ἔρχεσθε; τοὺς φώναξε ὁ καπετάνιος. Ἀδιάφορο. Ἂς πέσουμε πάνω τους. Ἐμπρὸς παιδιά!

Καὶ τραβῶντας τὸ σπαθί του ὥρμησε πρῶτος, ἀκολουθούμενος ἀπ' ὁλόκληρο τὸ μικρό του στρατό.

Ὁ ἀπολογισμὸς ἐκείνης τῆς ἡμέρας γιὰ τοὺς Τούρκους ἦταν κάθε ἄλλο ἀπὸ ἱκανοποιητικός.

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κεχαγιάμπεη πληγώθηκε βαρειά, ὁ Ἀλῆ Μπέης τοῦ Φαναριοῦ σκοτώθηκε, 243 νεκροὶ κατὰ τὸν Οἰκονόμου στὰ «Ἱστορικὰ τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας», ἢ 600 κατὰ τὸν Πουκεβὶλ, ἔμειναν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Οἱ ἀπώλειες τῶν Ἑλλήνων ἀντιθέτως ἦσαν ἐλάχιστες. Δύο νεκροὶ καὶ δώδεκα τραυματίαι. Ἐπὶ πλέον κυρίευσαν δυὸ κανόνια, τρεῖς σημαῖες, 43 ἄλογα καὶ πλῆθος πολεμεφοδίων.

Τὸ ὄνομα τοῦ γενναίου αὐτοῦ καπετάνιου, στὸν ὁποῖο ὀφείλεται ἡ νίκη, ἦταν Νικήτας Σταματελόπουλος ἢ Νικηταρᾶς. Ἀπὸ κείνη δὲ τὴν ἡμέρα ὅλοι τὸν φώναζαν τιμῆς ἕνεκεν «Ὁ Τουρκοφάγος».

Ὁ Νικηταρᾶς γεννήθηκε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος στὴν Τριπολιτσά. Ἐκεῖ διδάχθηκε τὰ ἐλάχιστα γράμματα ποὺ ἤξερε.

Δὲν θὰ ἀγνοοῦσε βέβαια τὶς ἐνέργειες τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, γιατὶ καὶ μέλος της ἔγινε μυηθεὶς ἀπ' τὸ θεῖο του Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, ὅπως γράφει ὁ Ἀγαπητός, τὴν ἐποχὴ ποὺ εἶχαν καταφύγει καὶ οἱ δύο στὴ Ζάκυνθο.

Σὰν ὅμως ἐσήμανε ἡ πολυπόθητη ὥρα τῆς Ἐπαναστάσεως ἐξαφανίστηκε ἀπ' τ' ὄμορφο νησὶ τῆς Ἑπτανήσου καὶ βρέθηκε στὴν Τσίμοβα τῆς Λακωνίας πλάϊ στὸν Κολοκοτρώνη, τοῦ ὁποίου ἔγινε, ἀπ' ἐκείνη τὴ μέρα, τὸ δεξὶ χέρι...

Μαζὶ μὲ τὸν Πετρόμπεη καὶ μὲ δυὸ χιλιάδες Μανιᾶτες, βαδίζουν, στὶς 23 Μαρτίου τοῦ 1821 κατὰ τῶν Καλαμῶν καὶ ἀναγκάζουν τὸν διοικητὴ τῆς πόλεως, κάποιον Ἀρναούτογλου, νὰ παραδοθῆ.

Ὅταν δὲ στὶς ὄχθες τοῦ Παμίσου ἐψάλη παράκλησις στὸν Ὕψιστο, γιὰ τὴ σωτηρία τῆς πολυβασανισμένης πα-

τρίδος, ἐνῷ ὁ κόσμος, κλαΐγοντας ἀπὸ συγκίνησι, τραγουδοῦσε τοὺς ἀθανάτους στίχους τοῦ Ρήγα:

Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιὰ καὶ φυλακή,

ὁ Νικηταρᾶς, ὅπως λένε, σφίγγοντας τὸ σπαθί του, ὡρκίστηκε νὰ μὴ τὸ ξαναβάλη στὴ θήκη του, ἂν δὲν ἐλευθερωθῆ ὁλότελα ἡ Ἑλλάς.

Τὸ λόγο του αὐτὸν τὸν τήρησε πιστά.

Στὶς 18 Ἀπριλίου 1821 συμπλέκεται μὲ τοὺς Τούρκους στοὺς Μύλους τῆς Δαβιᾶς, μιὰ τοποθεσία κοντὰ στὴν Τρίπολι, ἔχοντας μαζί του ἐλάχιστους στρατιῶτες. Πολεμᾶ μὲ θάρρος ἀφάνταστο, τέτοιο μάλιστα, ὥστε παρασύρει καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ποὺ ἦταν στρατοπεδευμένοι στὸ Βαλτέτσι καὶ τὴν Πιάνα καὶ ἡ συμπλοκὴ μεταβάλλεται σὲ μάχη πραγματική, γιὰ νὰ καταλήξη σὲ περιφανῆ νίκη.

Ὕστερα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπιτυχία ὅλοι τρέχουν νὰ συσσωματωθοῦν γύρω εἰς τὶς σημαῖες ποὺ ἔχουν στήσει μπρὸς στὴν Τριπολιτσά.

Ἀλλὰ τότε δημιουργεῖται ἕνα φοβερὸ πρόβλημα.

Στεροῦνται πολεμεφοδίων!

Ὁ Νικήτας ὅμως βρίσκεται ἐκεῖ. Αὐτὸς θὰ φροντίση νὰ τοὺς εὕρη βόλια.

Χωρὶς πολλὲς συζητήσεις, ἀποφασίζει νὰ ἀφαιρέση τὴ μολυβένια στέγη τοῦ Μεντρεσὲ τοῦ Ἄργους, ἄσχετα ἂν ἡ πόλις βρισκόταν στὰ χέρια τῶν Τούρκων.

Στὶς 9 Μαΐου μπαίνει στὸ Ἄργος, διασκορπίζει τοὺς ἐχθρούς, ποὺ μένουν κατάπληκτοι μπρὸς σὲ μιὰ τέτοια τόλμη, ἁρπάζει τὴ στέγη, ποὺ εἶχαν ἕτοιμη νὰ μετακομίσουν στὸ Ναύπλιο καὶ τὴ μεταφέρει θριαμβευτικὰ στὸ Ἑλληνικὸ στρατόπεδο.

Μετὰ τὴ νίκη του στὰ Δολιανά, ποὺ περιγράψαμε πιὸ πάνω, σύντομα τὸν συναντοῦμε στὰ Δερβενάκια, μπορεῖ δὲ κάλλιστα νὰ πῆ κανεὶς πὼς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτέρους συντελεστὰς τῆς καταστροφῆς τῆς στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη.

Ἦταν φαίνεται γραφτό, ὁλόκληρη ἡ ζωή του νὰ εἶναι ἕνας συνεχὴς θρίαμβος.

Ἀπ' τὸν Ἅγιο Σώστη στοὺς Μύλους, ἀπ' τοὺς Μύλους στὴν Κάζα, ἀπ' τὴν Κάζα στὰ Σάλωνα, παντοῦ στεφανώνεται μὲ δόξα.

Μαζὶ ὅμως μὲ τὸ ἀφάνταστο θάρρος του, συνεδύαζε ὁ Νικηταρᾶς μιὰ καρδιὰ ἀπέραντη, μιὰ ἀφιλοκέρδεια σπανία καὶ ἕνα πατριωτισμὸ πραγματικὰ ἰδεολογικό.

Σὰν ἀπεφασίσθη ἡ ὑποστήριξις τοῦ κινδυνεύοντος Μεσολογγίου, δημιουργήθηκαν μεγάλες δυσκολίες, λόγῳ ἐλλείψεως χρημάτων.

Τότε, στὴ Συνέλευσι, σηκώνεται πρῶτος ὁ Νικηταρᾶς, ὁ ὁποῖος ἦταν ὁ φτωχότερος, καὶ ξεζώνοντας τὸ σπαθί του, ἕνα πολυτελέστατο σπαθί, λάφυρο μιᾶς τελευταίας μάχης, τὸ παραδίδει στοὺς ἀρχηγούς, λέγοντας ἁπλᾶ:

— Αὐτὸ εἶναι τὸ μόνο πρᾶγμα ποὺ ἔχω, τὸ δίνω γιὰ τὴν Πατρίδα.

Ἀμέσως, μιμούμενοι τὴ χειρονομία τοῦ Νικηταρᾶ, ὅλοι οἱ παρόντες σπεύδουν νὰ καταθέσουν αὐθόρμητα τὶς δωρεές τους κι' ἔτσι ἡ ἐκστρατεία μπόρεσε νὰ ὀργανωθῆ.

Ὅταν πάλι γεννήθηκαν οἱ διχόνοιες μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν, ὁ Νικηταρᾶς ἔκανε τὰ πάντα γιὰ νὰ τοὺς μονοιάση.

«Ἀφήσατέ μου παρακαλῶ, ἔγραφε στὸν Ἰωάννη Κωλέττη, τὰ γενναῖα μου φρονήματα τῆς φιλίας καὶ τῆς φιλογενείας καὶ νὰ χαίρωμαι τὴν μικρὰν αὐτὴν ὑπόληψιν».

Μετὰ τὸ Μεσολόγγι ὅπου ἐμψυχώνει τοὺς πολεμικοὺς καὶ πολιτικοὺς παράγοντας σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε οἱ πρόκριτοι νὰ ποῦν γι' αὐτὸν «ἡ παρουσία τέτοιου πατριώτη εἶναι χρησιμωτάτη ἐδῶ», πῆγε στὴν Πελοπόννησο ἡ ὁποία βογγοῦσε κάτω ἀπ' τὸ μαχαίρι τοῦ Ἰμπραήμ.

Σὰν λιοντάρι ὁρμᾶ κατὰ τῶν Ἀφρικανικῶν λογχῶν, ὅπου ηὗραν ἔνδοξο θάνατο οἱ γενναιότεροι τῶν Ἑλλήνων.

Πῶς ἐπὶ τρία συνεχῆ χρόνια, ἀκατάπαυστα μαχόμενος, δὲν ἔπεσε; εἶναι θαῦμα.

Φαίνεται πὼς ἦταν γραφτό, ὁ ἡρωϊκὸς αὐτὸς πολεμιστὴς νὰ ζήση γιὰ νὰ δῆ τὴν Ἑλλάδα ἐλεύθερη.

Τώρα ἀναπαύεται ἥσυχος καὶ τὸ χῶμα ποὺ τὸν σκεπάζει εἶναι τῆς ἐλεύθερης καὶ δοξασμένης πατρίδος μας.

Β. Ν. Νικολετόπουλος

Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ

«Θεὸς ὅπου βούλεται νικᾶται φύσεως τάξις»

Στὴ Θεόπνευστη γραφή, τοῦ κατὰ τὴν παράδοσι πρώτου ζωγράφου καὶ ὑμνογράφου τῆς Θεοτόκου, ἀποστόλου Λουκᾶ, χρωστοῦμε τὴν πρώτη καὶ λαμπροτέρη εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ «Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ (ἀπὸ τῆς συλλήψεως τῆς Ἐλισάβετ) ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας ᾗ τὸ ὄνομα Ναζαρέτ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαβίδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ, καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπε, Χαῖρε κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί...». Μέσα στὶς σκοτεινὲς κατακόμβες μὲ τοὺς πενιχροὺς διακόσμους καὶ τ' ἀπόκρυφα σύμβολα, ΝΑΥΣ—ΙΧΘΥΣ—ΤΑΩ, ὅπου μυστικὰ τελεῖται ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ, δὲν εἶναι βέβαια δυνατὸν ν' ἀπαντήσουμε τὴν εἰκονογραφικὴ παράστασι τοῦ χαροποιοῦ μηνύματος, ἀλλ' οὔτε καὶ ἴχνη ἀπὸ τὴν κατοπινώτερη, ὅπως ἦταν καὶ φυσικό, λατρεία τῆς Θεοτόκου. Μετὰ τὸ θρίαμβο ὅμως τῆς νέας θρησκείας, ὁπότε τὰ φοβισμένα αὐτὰ ἀπόκρυφα σύμβολα ὑποχωροῦν στὶς ἱστορικὲς παραστάσεις τοῦ βίου τῶν ἱερῶν προσώπων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας, ποὺ καλύπτουν τοὺς τοίχους καὶ γίνονται οἱ ἄφωνοι κατηχηταὶ τοῦ ἀκαταλήπτου δόγματος, ὁ «ἀσπασμὸς» ἢ «χαιρετισμὸς» ἐνωρὶς παίρνει τὴν περίλαμπρη θέσι του μέσα στὸ εἰκονογραφικὸ τοῦτο ἔπος τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Ἤδη ἀπὸ τὸν Δ' αἰῶνα καὶ πρὸ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου (431 μ. Χ.) ἀπαντοῦμε τὴν ἑορτὴ τοῦ «ἀσπασμοῦ», δηλαδὴ τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ», καθὼς καὶ ναοὺς τόσο στὴ Ρώμη ὅσο καὶ στὴν Κωνσταντινούπολι ἀφιερωμένους εἰς τὴ Θεοτόκο ποὺ ἡ λατρεία τους κατὰ τὴν ἐποχὴ τούτη ἔχει πλέον καθιερωθῆ. Τὶς πρῶτες ἱστορικὲς παραστάσεις τοῦ «ἀσπασμοῦ» τὶς ἀπαντοῦμε στὰ Ραβεννατικὰ—ἀνατολικῆς προελεύσεως—ἐλεφάντινα καὶ ἰδίως τοῦ θρόνου τοῦ Μαξιμιανοῦ (546—552 μ. Χ.). Ἀπὸ τὶς αἱρέσεις ὅμως κυρίως ποὺ ἀπειλοῦν ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς αἰῶνας (ἀπὸ τὸν Ε' μέχρι τοῦ Ζ') νὰ κλονίσουν μὲ τὶς ἀμφιβολίες τους τὸ κῦρος τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἁγιότητος τῶν παραδόσεων καὶ γίνονται ἀφορμὴ ἀδυσώπητης πάλης καὶ ὀξύτατης πολεμικῆς τῶν πατέρων, ἡ λατρεία καὶ μαζί της καὶ τὸ στενὰ μ' αὐτὴ συνδεδεμένο εἰκονογραφικὸ ἔπος παίρνει τὴ σταθερὴ καὶ ὑψηλὴ δογματική του διάπλασι. Νέα ἀναδρομὴ στὶς παραδόσεις, ἐξαντλητικὴ διερεύνησι τῶν γραφῶν, στὶς ὁποῖες προσφεύγουν οἱ ἴδιοι οἱ Εὐαγγελισταὶ γιὰ νὰ στερεώσουν σὲ ἀπαρασάλευτο θεμέλιο τὸ δόγμα τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως ἀληθείας, προσφέρει ἕναν ἀπροσδόκητο πλοῦτο ἀπὸ βαρύτιμα σύμβολα γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησι τῆς καταπληκτικῆς αὐτῆς καὶ θεόπνευστης δημιουργίας. Ὁ Μωϋσῆς προσφέρει τὴ «Βάτο» ὁ Γεδεὼν τὸν «πῶκο».—«Ἐγὼ βάτον κέκληκά σε κόρη θεοτόκε· μυστήριον γὰρ εἶδον ἐν βάτῳ μέγα» «πῶκον σε ἁγνή, πρὶν κέκληκα παρθένε, τὸν γὰρ τόκον σου εἶδον ἐν πώκῳ θαῦμα». Ἀκόμη καὶ οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων προφητεύουσι καὶ ὑμνοῦν· ὁ Ἀπολλώνιος «ἐν ἀδαεῖ κόρῃ», ὁ Σόλων «δίχα σφάλματος», ἡ Βίβυλα «ἐκ μητρονύμφου παναμώμου παρθένου». Ἔτσι ἡ ἀρχικὴ παράστασις τῆς Παρθένου δεομένης ποὺ ἀναφαίνεται ἤδη ἀπὸ τὸν Δ' αἰῶνα, ὑψοῦται ἀπὸ λειτουργικὲς καὶ συμβολικὲς ἔννοιες στὸ στηθαῖο τοῦ Βήματος τύπο τῆς Θεοτόκου—Πύλης—Ζωοδόχου πηγῆς—Νεφέλης (Ὑψηλοτέρας καὶ Πλατυτέρας) καὶ τέλος Χώρας, ποὺ συσχετίζεται μὲ τὸ μυστήριο τῆς θείας εὐχαριστίας «Ἡ Θεοχάριτος γαστήρ σου κόρη τράπεζα λαμπρᾶς καὶ μυστικῆς ἀνεφάνη» «ὡς λαβίδα βλέπω σε φρικτὴν παρθένε φέρουσαν Χριστὸν ἀνθρακώδη πυρφόρον». Ἀμέσως ἔπειτ' ἀπὸ τὴν καθιέρωσι τῶν φρικτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, πανηγυρικὰ καὶ χαρμόσυνα ἀκούεται τὸ «ἄξιον ἐστὶν» ἢ τὸ τοῦ ἀσπασμοῦ «ὁ Ἄγγελος ἐβόα τῇ κεχαριτωμένῃ». Σ' αὐτὴ πλέον τὴ λειτουργικὴ καὶ συμβολικὴ γλῶσσα εἶναι φυσικὸ καὶ ἡ παλαιὰ ἱστορικὴ παράστασις τοῦ «ἀσπασμοῦ» καθὼς καὶ ἡ Θεομητορικὴ αὐτὴ ἑορτὴ νὰ ἔχη προσλάβει τὴ μυστική της σημασία: εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ θανάτου ἀνάκλησις, ἡ αὐγὴ νέας ζωῆς, τὸ πρόθυρο τοῦ «καινοῦ θαύματος». Ἔτσι ἡ θέσις τοῦ «ἀσπασμοῦ—χαιρετισμοῦ—Εὐαγγελισμοῦ» βρίσκεται πρὸ τῆς ἱερᾶς κογχύλης ποὺ φέρει μέσα τὴν Θεοτόκο ὡς Πλατυτέρα ἢ Ὑψηλοτέρα καὶ γενικὰ ὡς Χώρα τοῦ ἀχωρήτου. Ὁ καιρὸς τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς θείας «ἐνσαρκώσεως» ἦταν ἀνέκαθεν ἡ 25η Μαρτίου, 9 δηλαδὴ ἀκριβῶς μῆνες πρὸ τῆς γεννήσεως. Στὴν ἀρχὴ τοῦτο θὰ παρουσίασε ἀρκετὲς δυσκολίες μὲ τὴ χαροποιὸ παρένθεσι μέσα εἰς τὸ πένθος τῆς Σαρακοστῆς, ὅπου τὴν ἔρριχναν συχνὰ τὰ Πασχάλια. Μὰ οἱ δυσκολίες αὐτὲς εὔκολα συμβιβάστηκαν μὲ τὴ νέα συμβολική του ἔννοια, ποὺ δικαιολογεῖ καὶ τὴν μετάθεσι τῶν «Χαιρετισμῶν» ὡς προεισαγωγῆς στὸ θεῖο πάθος. Ἡ ἴδια ἄλλως τε σύνθεσις τοῦ «ἀκαθίστου ὕμνου» φέρει μέσα του ἔκτυπη τὴν προσπάθεια τῆς συμπλοκῆς ἀναμεσα στὶς διπλὲς αὐτὲς ἔννοιες. «Χάριν δοῦναι θελήσας ὀφλημάτων ἀρχαίων, ὁ πάντων χρεωλύτης ἀνθρώπων, ἐπεδήμησε δι' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀποδήμους τῆς αὐτοῦ χάριτος καὶ σχίσας τὸ χειρόγραφον ἀκούει παρὰ πάντων οὕτως: Ἀλληλούϊα». Ἀνεξάρτητα μὲ τὸ ἂν ὁ οἶκος οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὴν κάθοδο τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν Ἅδη ἢ ἁπλῶς εἰς τὴν θεία του «σάρκωσι», τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι καὶ οἱ παλαιότατοι τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου εἰκονογράφοι ἤδη ἀπὸ τὸν ΙΑ' αἰῶνα εἰκονίζουν τὸ Χριστὸ διαρρηγνύοντα τὰς πύλας τοῦ ᾅδου καὶ ἐλευθερώνοντα τοὺς κουρασμένους ἀπὸ τὸ σκοτάδι προπάτορας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Κάθε Μάρτη ἔρχουνταν τὰ λουλούδια, καὶ ἡ νεόβλαστη φύσι σκορποῦσε τὰ μῦρα καὶ τὸ τραγοῦδι τῶν πουλιῶν, τὰ εὔσκια δέντρα ἔρριχναν πρόσχαρα τοὺς δροσεροὺς ἴσκιους των, ἡ καρδιὰ σκιρτοῦσε μὰ μαζὶ ἔνοιωθε καὶ τὴ σκλαβιά της βαθύτερη.

Μέσ' στὸ καράβι τοῦτο τῆς ψυχῆς, ἡ μέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἔλαμπε σὰν αὐγὴ μυστικῆς ἡμέρας, καὶ μιὰ 25η Μαρτίου, μιὰν ἡμέρα σὰν σήμερα, μιὰν ἡμέρα λυτρωμοῦ καὶ ἀνακλήσεως, τὸ χειρόγραφο τῆς δουλείας ξεσκίζεται καὶ οἱ μαῦροι καὶ ἀπηυδησμένοι ἀπόδημοι τοῦ πολυπόθητου προσώπου τῆς ἐλευθερίας, ποὺ τόσο ἄργησε, ξεχύνεται μὲ ὁρμὴ ἀπὸ κάθε γωνιὰ τῆς σκλαβωμένης γῆς, ποὺ γεμίζει ἀπὸ χαρμόσυνους χαιρετισμούς, ἐναγκαλισμοὺς καὶ λόγια ποὺ αἰσθανότανε μέσα ἡ καρδιά:

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι τοῦ
σπαθιοῦ τὴν τρομερή
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι ποὺ μὲ
βιὰ μετρᾶ τὴ γῆ.

Ἡμέρα ἄφωνης χαρᾶς, ποὺ κοντεύει βρεφικὰ ἡ μνήμη καὶ χορταίνει κι' εὐφραίνεται μέσα στὰ ἱερὰ αὐτὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς νέας ἐθνικῆς μας ζωῆς, χάριζέ της πάντα τὴ λάμψι τοῦ ζωηφόρου σου ἀγγέλου καὶ ραῖνε την μὲ τὴ δροσιὰ τῶν ὁλόλευκων κρίνων σου.

Δ.

Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ

Ἡ Μονεμβασία, μὲ τὸν ὑπερήφανο καὶ ἰδιόρρυθμό της βράχο, ποὺ τὸν ἔχουν ἐπονομάσει «Γιβραλτὰρ τῆς Ἑλλάδος», κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας, καὶ ἰδίως κατὰ τὰ βυζαντινὰ χρόνια, ἐστάθηκε ἕνα σπουδαῖο ὁρμητήριο στρατοῦ καὶ ναυτικοῦ ἐξ αἰτίας τῆς ὀχυρᾶς φύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως πιὸ ἀπάνω ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Μαλέα. Ἡ Μονεμβασία μοιάζει μ' ἕνα μεγάλο καὶ ἀπόκρημνο νησί, ποὺ στὸ κέντρο του σχηματίζετ' ἕνας φοβερὸς καὶ γιγάντειος βράχος, σχεδὸν κάθετα κοφτὸς ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὲς πρὸς τὴ θάλασσα. Μὲ τὴ στεριὰ δὲν συνδέεται παρὰ ἀπὸ μιὰ στενότατη καὶ μακρύτατη λουρίδα γῆς, ποὺ εἶναι καὶ ἡ μόνη «ἔμβασις» στὸν ὀχυρὸ τοῦτο τόπο. Γι' αὐτὸ κι' ἔλαβε τ' ὄνομα Μονεμβασία.

Ἡ Μονεμβασία ἔπαιξε σημαντικὸ ἱστορικὸ ρόλο σὲ ὅλες τὶς ἐποχές, ἀλλὰ κυρίως στὰ πρῶτα ἐπαναστατικὰ χρόνια τοῦ Εἰκοσιένα. Πολλὲς ἡρωϊκὲς σελίδες ἔχουν γραφῆ γύρω ἀπ' αὐτήν. Θὰ ἱστορήσουμε ἐδῶ μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ χαρακτηριστικές, ποὺ μαρτυροῦν τὸν ἀθάνατο ἑλληνικὸ ἡρωϊσμὸ ὅταν ἔγραφε μὲ τὴν ἀκαταδάμαστη πίστι στὴν ἀνδρεία τῆς φυλῆς του τὴν ὡραιότερη ἐθνικὴ ἐποποιΐα.

Ὅταν ἐκηρύχθηκε ἡ Ἐπανάστασι τοῦ Εἰκοσιένα οἱ Τοῦρκοι τῆς Μονεμβασίας εὑρέθησαν πολιορκημένοι ἀπὸ στεριὰ καὶ θάλασσα ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες. Ἀλλὰ φύλαγαν ἀπὸ παντοῦ τὸν περιούσιο τόπο, πού, καθὼς λέει ὁ ἱστορικός, ἦταν ὅλος ἕνα «Κάστρον ὑψηλὸν μὲ σιδηρᾶς πύλας καὶ τείχη ὑπερύψηλα. Δὲν ἦτο δυνατὸν αὐτοί, πιστοὶ ὀπαδοὶ τοῦ Ἰσλάμ, νὰ τὸ παραδώσουν». Οἱ Ἕλληνες ὅμως δὲν ἀπηλπίζοντο καὶ περίμεναν. Ἡ πεῖνα ἐθέριζε τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἕλληνες Μονεμβασιῶτες, ποὺ ἦταν κλεισμένοι στὸ ἀπάνω καὶ στὸ κάτω κάστρο. Τόσο ποὺ δὲν εὕρισκαν τίποτα νὰ φᾶνε παρὰ ψοφίμια, ἀραποσυκιὲς καὶ νερόχορτα. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι δὲν παράδιναν τὴ Μονεμβασία καὶ φώναζαν στοὺς πολιορκητές: «Γιὰ νὰ σᾶς παραδώσουμε τὸ Μενεξὲ Καλεσὶ — ἔτσι τὄλεγαν οἱ Τοῦρκοι τὸ Κάστρο τῆς Μονεμβασίας (σημαίνει κάστρο τῶν μενεξέδων) — πρέπει νὰ γίνουμ' ἕνα μὲ τὸ χῶμα». Ἦρθε ὁ Ἰούλιος κι' ἀκόμα βάσταγαν οἱ Τοῦρκοι τὴ Μονεμβασία. Οἱ Ἕλληνες ἄρχισαν ν' ἀπελπίζωνται. Ἀλλὰ κι' οἱ πολιορκημένοι κρατοῦσαν μὲ τὰ δόντια τὴν ψυχή τους. Τότε ἕνας Ἕλληνας προεστός, ὁ Μονεμβασιώτης σιὸρ Παναγιωτάκης Καλογερᾶς, ποὺ εἶχε ἀποκτήσει τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν ἀγάδων χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτεύωνται πὼς ἤτανε μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἐσκέφθηκε πὼς ἔπρεπε νὰ εἰδοποιήση τοὺς ἀπ' ἔξω Ἕλληνες ποὺ εἶχαν στρατοπεδεύσει στὴν ἀπέναντι στεριὰ τῆς παλιᾶς Μονεμβασίας, πίσω ἀπὸ τὸ πιὸ ἀπόκρημνο μέρος τοῦ βράχου, ὅτι πρέπει νὰ κάνουν ἀκόμη λίγη ὑπομονή, γιατὶ ὥρα τὴν ὥρα ἡ Μονεμβασία θὰ παραδινόταν. Ἀλλὰ πῶς νὰ τοὺς τὸ μηνύση ποὺ μεγάλη ἀπόστασι θάλασσας τὸν ἐχώριζε ἀπ' τὸ ἑλληνικὸ στρατόπεδο; Κι' οὔτε ἔπρεπε νὰ κεντήση τὴν ὑποψία τῶν Τούρκων, ποὺ ὅσο ἔβλεπαν ὅτι ἐπλησίαζε ἡ ὥρα νὰ παραδοθοῦν τόσο ἐγίνονταν καὶ ἀγριώτεροι. Πάει λοιπὸν ὁ σιὸρ Καλογερᾶς καὶ βρίσκει τρία παλληκάρια Ἑλληνόπουλα, τὸ Θόδωρο Κορώνη, ποὺ ἦταν παντρεμένος μὲ παιδιά, τὸ Γιώργη Λελάκη καὶ τὸ Δημήτρη Θεοφιλάκη. Ἤτανε νύχτα, σχεδὸν μεσάνυχτα. Ὅλοι μέσ' στὴν Μονεμβασία εἴχανε πέσει ψόφιοι στὸν ὕπνο ἀπὸ τὴν ἐξάντλησι καὶ τὴν πεῖνα. «Ἔρχομαι σ' ἐσᾶς — τοὺς λέει ὁ Καλογερᾶς — σὰ Χριστιανὸς καὶ σὰν Ἕλληνας, νὰ ζητήσω τὴ βοήθειά σας γιὰ τὴ σωτηρία τῆς πατρίδος μας. Ὅπου καὶ νᾶναι οἱ Τοῦρκοι θὰ παραδοθοῦν. Φοβᾶμαι ὅμως μήπως οἱ ἀπ' ἔξω Ἕλληνες δὲν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ περιμένουν περισσότερο καὶ φοβᾶμαι ἀκόμη μήπως διαλυθοῦν. Ἂν εἶχα τὸ στῆθος μαρμάρινο καὶ χάλκινο σήμαντρο τὴ φωνή μου θὰ τοὺς τὸ φώναζα ἀπὸ τὸ τεῖχος κι' ἂς μὲ κομμάτιαζαν. Δὲν μένει λοιπὸν ἄλλος τρόπος νὰ τὸ μάθουν παρὰ ἕνας ἀπὸ σᾶς νὰ τοὺς πάη κολυμπῶντας ἕνα γράμμα, ὅπως ὁ Ἄγγελος τὸν κρίνο τοῦ Εὐαγγελισμοῦ».

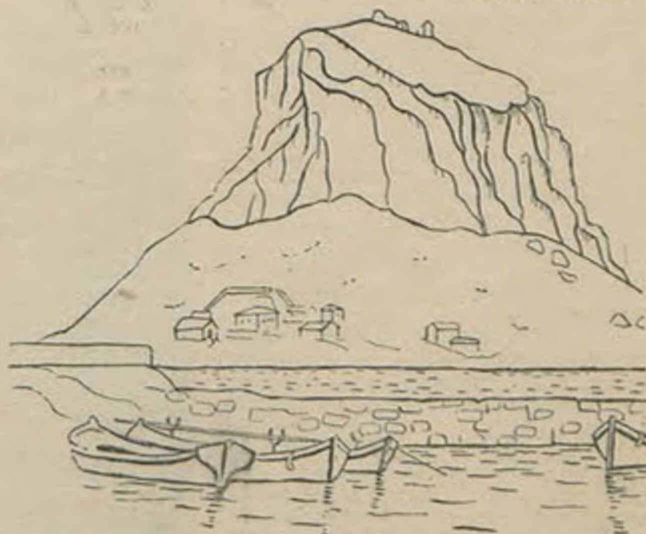
Τὰ τρία παλληκάρια ἔλαβαν ὅλα μαζὶ τὴ μεγάλη ἀπόφασι. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωΐ ὁ Κορώνης ἔδεσε στὸ λαιμό του μέσα σὲ κηρόχαρτο τὸ γράμμα τοῦ Καλογερᾶ στοὺς Ἕλληνες ἀρχηγούς. Οἱ ἄλλοι δύο τὸν ἀκολούθησαν. Ὅταν πῆγαν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ πορτάκι τοῦ κάστρου πρὸς τοὺς βράχους τοὺς φωνάζει ὁ φρουρός: «Ποῦ πᾶτε βρὲ καφίρηδες;»

— Πᾶμε, ὠρὲ ἀγᾶ, νὰ πνιγοῦμε στὰ βαθιὰ νερά. Πεῖνα ἀβάσταγη μᾶς σπαράζει τὰ σωθικά, κατεβαίνουμε στὸ γιαλὸ μπᾶς καὶ βροῦμε κανένα κοχύλι, καμμιὰ ἁρμυρήθρα, κάνα χταπόδι, τέλος τροφὴ δική μας καὶ δική σου, ἂν εἶναι καλή.

Ἔτσι ξεγελῶντας τὸ φύλακα, ἀπὸναν ἀπόμερο βράχο ρίχνονται ὁλόγυμνοι στὴ θάλασσα. Ὅταν ξεμάκρυναν λιγάκι στ' ἀνοιχτά, οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τ' ἀπάνω κάστρο εἶδαν τὰ κεφάλια τῶν τριῶν παλληκαριῶν ποὺ πήγαιναν κολυμβῶντας πρὸς τὸ ἑλληνικὸ στρατόπεδο, κι' ἄρχισαν ἄγριο τουφεκίδι κατ' ἀπάνω τους. Αὐτοί, σὰν τὰ δελφίνια, ἀνάμεσ' ἀπὸ τὶς σφαῖρες καὶ τοὺς ἀφροὺς τῆς θάλασσας, ὅλο κι' ἔφευγαν μακρύτερα. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ Κορώνης ἔνοιωσε τὶς δυνάμεις του νὰ τὸν ἐγκαταλείπουν. Μὲ μιὰ ὑπέρτατη προσπάθεια λέει τότε στὸν ἑαυτό του: «Βάστα λίγο ἀκόμη ψυχή μου», κι' ἔφερε μπρός του τὴν εἰκόνα τῆς γυναίκας του καὶ τῶν παιδιῶν του καθὼς καὶ τοῦ σιὸρ Καλογερᾶ, ποὺ τοῦ ὑποσχέθηκε πὼς θἄδινε μόνος του τὸ γράμμα στῶν ἀρχηγῶν τὰ χέρια. Οἱ Ἕλληνες, βλέποντας τοὺς τρεῖς νὰ κολυμποῦνε πρὸς τὸ μέρος τους, ἔρριξαν βάρκες καὶ τοὺς πήρανε λίγη ἀπόστασι ἀπ' τὴ στεριά. Ὁ Κορώνης μισολιγοθυμισμένος ἔδωσε τὸ γράμμα στοὺς Ἕλληνες ποὺ ἀμέσως ἀναθάρρεψαν κι' ἔκαναν στενότερη τὴν πολιορκία τῆς Μονεμβασίας ἀπὸ γῆ καὶ θάλασσα. Οἱ Τοῦρκοι ζήτησαν τότε νὰ παραδοθοῦν στὸ Δημήτριο Ὑψηλάντη, ποὺ ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες εἶχε ἔρθει στὸ Μωριᾶ. Ὁ Ὑψηλάντης ἀνάθεσε στὸν πρίγκηπα Ἀλέξανδρο Καντακουζηνὸ καὶ στὸν ἀρχηγὸ τῆς θαλασσινῆς μοίρας, τὸ Σπετσιώτη Πάνου, νὰ ἔλθουν σὲ διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς ἀγάδες τῆς Μονεμβασιᾶς. Οἱ Τοῦρκοι πιὰ τὸ πῆραν ἀπόφασι καὶ στὶς 23 Ἰουλίου τοῦ 1821 ὁ Τοῦρκος φρούραρχος (τσιντάρης) ἔφερε στὸ ἑλληνικὸ στρατόπεδο μέσα σὲ ἀσημένιο δίσκο τὰ κλειδιὰ τοῦ κάστρου καὶ τὰ παράδωσε στὸν Καντακουζηνό.

Ὅλ' ἡ ξεσηκωμένη γιὰ τὸν Ἱερὸ Ἀγῶνα Ἑλλάδα γιόρτασε γιὰ τὴν παράδοσι τῆς Μονεμβασίας, ποὺ ἦταν ἡ πρώτη ὀχυρή της πολιτεία ποὺ ἐλευθερωνόταν ἀπὸ τὸ μακροχρόνιο ζυγό. Καὶ ὁ μεγάλος ἡρωϊσμὸς τοῦ Μονεμβασιώτη Κορώνη καὶ τῶν ἄλλων δύο παλληκαριῶν ἔμεινε σὰ θρῦλος θρησκευτικὸς στὶς ἑλληνικὲς ψυχὲς καὶ σὰν ἀθάνατη παράδοσι τῆς ἑλληνικῆς ἀνδρείας, ποὺ ἐθαυματούργησε μὲ τὴν αὐταπάρνησι καὶ τὴν αὐτοθυσία της γιὰ χάρι τῆς μεγάλης ἰδέας τῆς Ἐλευθερίας.

Ἀθηνᾶ Ταρσούλη

Ὁ Βράχος τῆς Μονεμβασίας (Σκίτσο τῆς Κας Α. Ταρσούλη).

ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

7. (Συνέχεια)

— Στέφανε, τοῦ εἶχε πῆ ὁ Ἀλέξανδρος ὅταν τὸν ἀποχαιρετοῦσε, πρόσεξε μὴν πῆς σὲ κανένα τίποτα. Τίποτα ἀπολύτως! Τί κορίτσι εἶναι ἡ μικρή σου φίλη ἡ Ἄλκα; Ἔχεις ἐμπιστοσύνη;

— Ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη! ἀποκρίθηκε ὁ Στέφανος μὲ περηφάνεια.

— Τότε εἶμαι ἥσυχος. Κανένας δὲ θὰ μάθη τὸ μυστικό μας.

Πέρασαν δυὸ μέρες. Ὁ στρατὸς παρατάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα. Καβαλλάρης ὁ Φίλιππος τὸν ἐπιθεωροῦσε. Δίπλα του, καβάλλα στὸν ἄγριο Βουκεφάλα, ὁ Ἀλέξανδρος μὲ λυτὰ τὰ ξανθά του μαλλιά, ἔλαμπε σὰν ἥλιος.

Ἄνθρωποι πολλοί, γυναῖκες κι' ἄντρες, συναγμένοι χειροκροτοῦσαν. Μιὰ στιγμὴ ξεχώρισε ὁ Ἀλέξανδρος μέσα στὸ πλῆθος τὸ μικρό του φίλο τὸ Στέφανο ποὺ τὸν κοίταζε μὲ θαυμασμό. Ὁ Ἀλέξανδρος σήκωσε ἀλαφρὰ τὸ χέρι καὶ τὸν χαιρέτησε.

Ὁ Στέφανος ἔγινε ὁλοκόκκινος ἀπὸ τὴ χαρά του. «Δὲν εἶναι πιὰ βασιλόπουλο μονάχα· εἶναι καὶ φίλος μου. Φίλος μου... φίλος μου», μουρμούριζε ἀπὸ μέσα του μὲ περηφάνεια.

Ὁ Στέφανος στεκόταν μὲ τὴν Ἄλκα. Ἄνοιγαν κι' οἱ δυὸ τὰ μάτια καὶ καμάρωναν τὸ στρατό. Τί ἡρωϊκὸ παράστημα, τί πειθαρχία! Ὁ Φίλιππος κι' ὁ Ἀλέξανδρος σταμάτησαν, ὁ στρατὸς περνοῦσε μπροστά τους. Πρῶτα τὸ βαρὺ ἱππικό· ὅλοι διαλεχτοὶ καβαλλάρηδες: Μακεδόνες, Θεσσαλοί, Ἕλληνες σύμμαχοι. Ἔπειτα τὸ ἀλαφρὸ ἱππικό, οἱ λεγόμενοι σαρισοφόροι, γιατὶ κρατοῦσαν ἕνα πολὺ μακρὺ ἀκόντιο, τὴ σάρισα· εἶχε πάνω ἀπὸ τέσσερα μέτρα μάκρος.

Ἔπειτα ἔρχουνταν οἱ πεζοί, ἡ περίφημη φάλαγγα· κάθε φαλαγγίτης κρατοῦσε μιὰ σάρισα ἀκόμα πιὸ μακριά, ἕως ἑφτὰ μέτρα. Στὴ μέση τους εἶχαν ἕνα κοντὸ σπαθὶ καὶ στὸ ἀριστερὸ χέρι μιὰ στρογγυλὴν ἀσπίδα. Φοροῦσαν θώρακα, περικνημίδες κι' ἄσπρο δερμάτινο κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, πλατύγυρο γιὰ νὰ προφυλάγουνται ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ὅλοι ἦταν διαλεχτοὶ Μακεδόνες κι' ὠνομάζουνταν πεζέταιροι· δηλαδὴ πεζοὶ ἑταῖροι, φίλοι τοῦ βασιλιᾶ.

Πίσω ἀπὸ τοὺς πεζέταιρους ἔρχουνταν τὸ ἀλαφρὸ πεζικό, οἱ πελταστές· ἔπειτα οἱ Κρητικοὶ τοξότες, ποὺ ἦταν οἱ περιφημότεροι τοξότες στὴν ἀρχαιότητα.

Ἔκανε ζέστη πολλή, ὁ κουρνιαχτὸς σηκώνουνταν σύννεφο καὶ σκέπαζε τὸν ἥλιο. Ὁ βασιλιᾶς Φίλιππος προχώρησε, σήκωσε τὸ χέρι, μίλησε στοὺς στρατιῶτες· ὁ Στέφανος ἦταν μακριὰ πολύ, δὲν μπόρεσε ν' ἀκούση· μὰ ξαφνικὰ οἱ ἀσπίδες ὅλες βρόντηξαν, ὑψώθηκαν οἱ σάρισες στὸν ἀέρα καὶ μιὰ βουὴ σηκώθηκε ἀπὸ πεζοὺς καὶ καβαλλάρηδες, βουὴ μεγάλη:

— Ζήτω ὁ βασιλιᾶς Φίλιππος!

Οἱ δυὸ Πέρσες πρέσβεις κάθουνταν σὲ μιὰ ψηλὴ ἐξέδρα μαζὶ μὲ τοὺς Μακεδόνες στρατηγοὺς καὶ παρακολουθοῦσαν τὸ λαμπρὸ θέαμα. Ὁ Σπιθριδάτης μιὰ στιγμὴ ἔσκυψε στὸ σύντροφό του:

— Πόσοι εἶναι; εἶπε κρυφὰ στὸ Μέμνονα. Πέντε χιλιάδες; Δέκα; Μιὰ μπουκιὰ θὰ τοὺς κάμουμε! Ἐμεῖς μποροῦμε νὰ στρατολογήσουμε ἑκατομμύρια.

— Τί σημασία ἔχει ἡ ποσότητα; ἀποκρίθηκε αὐστηρὰ ὁ Μέμνων.

— Τί λοιπὸν ἔχει σημασία, ὦ Ἕλληνα; ρώτησε μὲ πεῖσμα ὁ Σπιθριδάτης.

— Ἡ ποιότητα, ἀποκρίθηκε σιγὰ ὁ Μέμνων.

Καὶ κοίταζε μὲ θαυμασμὸ τοὺς ἄντρες αὐτούς, μὲ τί γρηγοράδα καὶ τάξι προχωροῦσαν καὶ μὲ τί ἐπικίνδυνα πρωτοφανῆ ὅπλα ἦταν ἁρματωμένοι.

«Ὁ Φίλιππος, συλλογίζουνταν, ἔκανε μεγάλες καινοτομίες στὸν στρατό. Ὅταν ἦταν στὴ Θήβα νέος, ἐξόριστος, γνώρισε τοὺς μεγάλους στρατηγοὺς τῶν Θηβαίων, τὸν Ἐπαμεινώνδα καὶ τὸν Πελοπίδα, κι' ἀπὸ αὐτοὺς πῆρε τὰ πρῶτα μαθήματα. Καὶ τὰ ἐτελειοποίησε. Τοῦτα τὰ γιγάντια ἀκόντια θἄναι φοβερὰ κατὰ τὴ μάχη! Ἔπειτα ἡ λοξὴ παράταξι! Νέος τρόπος νὰ ἐπιτίθεσαι στὸν ἐχτρὸ καὶ νὰ τὸν διασκορπίζης. Τί μεγαλοφυὴς ἐφεύρεσι τοῦ Ἐπαμεινώνδα καὶ πῶς τὴν τελειοποίησε ὁ Φίλιππος!»

Φαλαγγίτης τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

«Κοίταζε καλά, Μέμνων, κοίταζε καλά, ἔλεγε στὸν ἑαυτό του, πάρε μαθήματα! Ποιὸς ξέρει, γρήγορα θ' ἀναγκαστῆς νὰ παλέψης μὲ τὰ γυμνασμένα τοῦτα θεριά, τοὺς Μακεδόνες!»

Τοῦτα συλλογίζουνταν ὁ συνετὸς Μέμνων κι' ἄνοιγε διάπλατα τὰ μάτια του καὶ δὲν ἄφηνε τίποτα νὰ τοῦ ξεφύγη.

Τὸ ἴδιο ἀπόγεμα ὁ Ἀλέξανδρος μάζευε τοὺς φίλους του στὸ γυμναστήριο. Ὅλοι οἱ ἐκλεκτοί του σύντροφοι ἦταν παρόντες: ὁ Ἡφαιστίων, ὁ Κρατερός, ὁ Περδίκκας, ὁ Φιλώτας, ὁ Νικάνωρ, ὁ Κλεῖτος, ὁ Κοῖνος, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Κλέαρχος.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν σοβαρός· ἂν καὶ δεκαπέντε ἐτῶν μονάχα φαίνουνταν πιὰ σὰν τέλειος ἄντρας.

— Ἀγαπητοί μου φίλοι, εἶπε, ὁ πατέρας μου φεύγει ἀπόψε τὴ νύχτα γιὰ τὸν πόλεμο. Πάει μακριά, στὴ Μαύρη Θάλασσα, στὶς ἐκβολὲς τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Δούναβι, νὰ χτυπήση τοὺς βαρβάρους Σκύθες καὶ Τριβαλλούς. Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ γυρίση πάλι νικητὴς κι' ἐμεῖς, σὰ νἄμαστε γυναῖκες, θὰ στεκώμαστε στὸ διάβα του νὰ τὸν ζητωκραυγάζουμε καὶ νὰ τὸν ραίνουμε μὲ ἄνθη. Ὡσπότε; Ὡσπότε; Θὰ κερδίση ὅλες τὶς νῖκες καὶ δὲ θ' ἀφήση τίποτα γιὰ μᾶς.

— Μένει ἡ Ἀσία! φώναξε ὁ ὁρμητικὸς Κλεῖτος.

— Κι' αὐτὴ θὰ τὴν κυριέψη! εἶπε ὁ Ἀλέξανδρος μὲ θλιμμένη τὴ φωνή. Δὲ θ' ἀφήση τίποτα σὲ μᾶς τοὺς νεώτερους.

— Τί πρέπει λοιπὸν νὰ γίνη; ρώτησε ὁ Φιλώτας.

— Θὰ σᾶς πῶ ἀμέσως! ἀποκρίθηκε ὁ διάδοχος. Γι' αὐτὸ καὶ σᾶς κάλεσα. Τώρα ποὺ φεύγει ὁ πατέρας μου μὲ ἀφήνει ἀντικαταστάτη του στὸ θρόνο. Μοῦ παρέδωκε τὴ μεγάλη σφραγῖδα τῆς βασιλείας, ὥστε μπορῶ νὰ κάνω ὅ,τι θέλω, σὰ βασιλιᾶς. Πόσον καιρὸ θὰ λείψη; Ἕνα μῆνα; Δυὸ μῆνες; Νὰ προφτάσουμε λοιπὸν νὰ ριχτοῦμε κι' ἐμεῖς σὲ κανένα πόλεμο, νὰ κερδίσουμε κι' ἐμεῖς καμμιὰ νίκη. Νὰ γυρίζη αὐτὸς νικητὴς ἀπὸ τὸ Δούναβι, νὰ γυρίζουμε κι' ἐμεῖς νικητές. Νὰ δείξουμε πῶς εἴμαστε κι' ἐμεῖς ἄντρες!

— Ναί, ναί! φώναξαν ὅλοι ἐνθουσι-

ασμένοι. Νὰ δείξουμε κι' ἐμεῖς πῶς εἴμαστε ἄντρες!

— Καὶ μὲ ποιοὺς θὰ πολεμήσουμε; ρώτησε ὁ γενναῖος καὶ φρόνιμος Περδίκκας. Ξέρεις;

— Ξέρω· ἔχω πληροφορίες πῶς οἱ βάρβαροι Μαῖδοι στὰ βόρεια ἄκρα τῆς Μακεδονίας ἐπαναστάτησαν, ἔσφαξαν τὶς φρουρές μας κι' ἀνακήρυξαν δικό τους βασιλιᾶ. Νὰ πέσουμε λοιπὸν ἀπάνω τους καὶ νὰ ἐπιβάλουμε τὴν τάξι. Νὰ γκρεμίσουμε τὰ χωριά τους καὶ νὰ θεμελιώσουμε μιὰ καινούργια δική μας πολιτεία.

— Καὶ νὰ τὴν ὀνομάσουμε Ἀλεξανδρούπολι! ἀνεφώνησε ὁ Ἡφαιστίων, κοιτάζοντας μ' ἐνθουσιασμὸ τὸ φίλο του.

— Πρὶν ἀπὸ τρεῖς μῆνες, εἶπε ὁ Κρατερός, ὁ βασιλιᾶς ἔχτισε στὴ Θράκη μιὰ καινούργια πολιτεία, τὴ Φιλιππούπολι. Εἶναι λοιπὸν ἡ σειρά μας νὰ χτίσουμε κι' ἐμεῖς οἱ νεώτεροι μιὰ καινούργια πολιτεία, τὴν Ἀλεξανδρούπολι!

— Ὀνομάστε την ὅπως θέλετε, εἶπε ὁ Ἀλέξανδρος. Τὸ ξέρετε πολὺ καλά, δὲ μ' ἐνδιαφέρουν τὰ ὀνόματα καὶ τὰ λόγια· μ' ἐνδιαφέρουν τὰ ἔργα. Πρῶτα νὰ νικήσουμε!

Χαμογέλασε εὐχαριστημένος.

— Ἑτοιμαστῆτε λοιπόν! εἶπε. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ βγαίνουμε μόνοι μας στὸν πόλεμο. Παίρνουμε μεγάλη εὐθύνη· ἂς μὴν ντροπιαστοῦμε.

Ἦρθε στὸ νοῦ του ἡ αὐριανὴ συνωμοσία καὶ σκύβοντας πρόσθεσε σιγά:

— Αὔριο ἔχω νὰ σᾶς κάμω καὶ μιὰν εὐχάριστη ἔκπληξι.

— Τί; τί; φώναξαν ὅλοι περίεργοι καὶ τὸν περικύκλωσαν.

— Δὲ σᾶς λέω! ἀποκρίθηκε γελῶντας ὁ Ἀλέξανδρος. Θὰ δῆτε!

Νύχτα πιὰ κίνησε ὁ στρατὸς γιὰ τὸ νέο πόλεμο. Ὁ Φίλιππος πήγαινε μπροστὰ μὲ τοὺς δυὸ γενναίους καὶ φρόνιμους στρατηγούς του, τὸν Παρμενίωνα καὶ τὸν Ἀντίπατρο. Ὁ Ἀλέξανδρος τὸν συνώδεψε ὡς μιὰ ὥρα πέρα ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα.

— Καλὴν ἐπιτυχία, πατέρα! τοῦ εἶπε ἀποχαιρετῶντας τον. Θυμήθηκε τί εἶχε πῆ τὸ ἀπόγεμα ἐκεῖνο στοὺς φίλους του καὶ πρόσθεσε γελῶντας:

— Μὴν κερδίσεις, πατέρα, ὅλες τὶς νῖκες. Ἄφησε καὶ γιὰ μᾶς!

— Ἔνοια σου, παιδί μου, τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Φίλιππος ἀγκαλιάζοντάς τον. Ἔνοια σου! Μεγάλος εἶναι ὁ κόσμος. Θὰ κατορθώσῃς ἐσὺ ἔργα τόσο τρανὰ ποὺ τὰ δικά μου θὰ ἐξαφανιστοῦν.

— Μακάρι, εἶπε ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ μέσα του. Μακάρι, γιὰ τὸ καλὸ τῆς Πατρίδας!

Γύρισε πίσω, μπῆκε στὸ Παλάτι. Ἀπέξω ἀπὸ τὸ δωμάτιό του μιὰ κοπέλλα τὸν περίμενε. Μόλις εἶδε τὸν Ἀλέξανδρο νἄρχεται σήκωσε τὸ χέρι καὶ φώναξε γελαστή:

— Χαῖρε, ὦ βασιλιᾶ τῆς Μακεδονίας!

— Χαῖρε, ὦ Κλεοπάτρα, ἀποκρίθηκε ὁ Ἀλέξανδρος γελῶντας κι' αὐτός. Χαῖρε, ὦ ἀδερφὴ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Μακεδονίας!

Ἦταν ἡ Κλεοπάτρα, ἡ ἀδερφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἕνα χρόνο μικρότερή του. Μελαχροινή, μὲ μαῦρα μάτια, σγουρὰ μαλλιὰ καὶ μιὰ μεγάλη ἐλιὰ στὸ μάγουλο. Δὲν ἔμοιαζε καθόλου μὲ τὸν Ἀλέξανδρο. Ἦταν εὔθυμη, γλυκομίλητη, τῆς ἄρεσε πολὺ νὰ μένῃ στὸ γυναικίτη κι' ἔμαθε ἀπὸ τὶς σκλάβες νὰ ὑφαίνῃ περίφημα. Κι' ὅταν κουράζουνταν ἀπὸ τὸν ἀργαλειό, καθόταν στὰ πόδια τῆς μητέρας της καὶ κεντοῦσε.

— Μὲ θέλεις τίποτα; τὴ ρώτησε ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὴν πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι.

— Τώρα ποὺ ἔφυγε ὁ πατέρας κι' ἔγινες βασιλιᾶς νὰ μοῦ κάμῃς μιὰ χάρι...

Καὶ πρόσθεσε γελαστή:

— Εἶναι ἀνάγκη νὰ πέσω στὰ πόδια σου νὰ προσκυνήσω;

— Δὲν ντρέπεσαι; Βάρβαρος εἶμαι; Λέγε λεύτερα!

— Ἔμαθα πῶς ἔφεραν δυὸ μικρὲς σκλάβες ἀπὸ τὴν Ἀσία καὶ πουλιοῦνται. Πῆγα στὸ λιμάνι καὶ τὶς εἶδα· εἶναι μικρὲς σὰν καὶ μένα, ὅμορφες, μὲ μεγάλα μάτια, μὲ βαμμένα νύχια. Καὶ ξέρουν, λέει, νὰ ὑφαίνουν καινούργια ἀλλόκοτα κεντίδια...

— Λοιπόν; Λοιπόν; ρώτησε ὁ Ἀλέξανδρος ποὺ βιάζουνταν νὰ μείνῃ μόνος.

— Νὰ μοῦ τὶς ἀγοράσῃς! εἶπε μὲ παρακλητικὴ φωνὴ ἡ Κλεοπάτρα.

— Θὰ τὶς ἔχῃς αὔριο, ἀδερφούλα μου! εἶπε ὁ Ἀλέξανδρος καὶ φίλησε τὴν ἀδερφή του. Καληνύχτα· ἔχω δουλειά.

Εἶπε καὶ κλείστηκε στὸ δωμάτιό του.

Ὅλη τὴ νύχτα ἐκείνη ἔμεινε ἄγρυπνος. Σχεδίαζε τὸ νέο πόλεμο ποὺ εἶχε στὸ νοῦ του κι' ἀποφάσιζε μέσα του ποιοὺς φίλους του νὰ πάρῃ μαζί του καὶ ποιὸ στρατό. Καὶ περίμενε ἀνυπόμονα πότε νὰ ξημερώσῃ νὰ δῇ ἂν αὐτὰ ποὺ τοῦ εἶχε καταγγείλει ὁ Στέφανος ἦταν ἀληθινά...

Νὰ τὸν ζυγώσῃ ὁ βάρβαρος μὲ τὰ πυρόξανθα γένεια, νὰ τοῦ φωνάξῃ «Δικαιοσύνη, Ἀλέξανδρε»! καὶ νὰ τραβήξῃ κρυφὰ τὸ μαχαίρι...

— Καλὴν ἐπιτυχία, πατέρα...

Ξημέρωσε· ὁ Ἀλέξανδρος κάθισε σ' ἕνα θρόνο μαρμαρένιο ἀνάμεσα στὶς ξύλινες κολῶνες, στὴν εἴσοδο τοῦ Παλατιοῦ· γύρω του ἦταν ὅλοι οἱ φίλοι του μαζεμένοι· μπροστὰ ἁπλώνουνταν ἡ μεγάλη αὐλή, μὲ τὶς στοές, μὲ τ' ἀγάλματα τῶν παλιῶν βασιλιάδων καὶ μὲ τὰ ψηλὰ τριγύρω κυπαρίσσια. Στὴ μέση ὑψώνουνταν ὁ βωμὸς τοῦ μεγάλου θεοῦ τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Δία.

Πρωῒ πρωῒ κατέφθαναν οἱ ἀρχόντοι νὰ τὸν χαιρετήσουν· ἀξιωματικοὶ νὰ ζητήσουν τὶς προσταγές του· ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ νὰ τοῦ ποῦν τὰ παράπονά τους καὶ νὰ τοῦ ζητήσουν δικαιοσύνη.

Ὁ Ἀλέξανδρος πρὶν ἀπ' ὅλα σηκώθηκε καὶ πλησίασε μ' εὐλάβεια στὸ βωμό. Οἱ ἱερεῖς εἶχαν σφάξει ἕνα ἄσπρο κριάρι νὰ τὸ προσφέρουν θυσία· ὁ Ἀλέξανδρος ἔκοψε μερικὲς τρίχες ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ κριαριοῦ καὶ τὶς ἔρριξε στὴν ἀναμμένη πυρὰ τοῦ βωμοῦ· ἔπειτα σήκωσε τὰ χέρια καὶ προσευχήθηκε:

— Ὦ Δία, πατέρα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐσὺ ποὺ ἔβαλες τάξι στὸ χάος καὶ νίκησες τὶς βάρβαρες δυνάμεις τῆς φύσεως, τοὺς Τιτᾶνες, ἄκουσε τὴν προσευχή μου. Βόηθα τὸν πατέρα μου νὰ νικήσῃ τοὺς βαρβάρους. Οἱ βασιλιάδες εἶναι ἀντιπρόσωποί σου ἐπὶ τῆς γῆς· βάνουν κι' αὐτοὶ τάξι, ὅσο μποροῦν, στὸ χάος, πολεμοῦν κι' αὐτοὶ νὰ ἐπιβάλουν στοὺς ἀνθρώπους τὴ θέλησί σου. Βόηθα τὸν πατέρα μου καὶ τὸ στρατό του· βόηθα καὶ μένα τὸ γυιό του, δῶσε μου δύναμι ὄχι μονάχα νὰ τοῦ μοιάσω παρὰ καὶ νὰ τὸν ξεπεράσω! Γιατί ποιὸ εἶναι τὸ ἀνώτατο χρέος τοῦ γυιοῦ; Νὰ ξεπεράσῃ τὸν πατέρα του!

(Ἀκολουθεῖ)

● Τὸ ἡρωϊκὸ στοιχεῖο στὴν ποίησι τοῦ Παλαμᾶ

Ὁ μεγάλος μας ποιητὴς Κωστῆς Παλαμᾶς

Ὁ Παλαμᾶς γεννήθηκε στὴν Πάτρα, μὰ τὰ παιδικά του χρόνια τὰ πέρασε στὸ Μεσολόγγι, ποὺ τοὔγινε ἡ δεύτερη κι' ἀγαπημένη του πατρίδα. Ἔτσι ἀπὸ μικρὸς ἔζησε μέσα στοὺς θρύλους καὶ τὶς παραδόσεις, μέσα στὶς ἀναμνήσεις καὶ τοὺς ἡρωϊσμοὺς μιᾶς ἀπὸ τὶς πιὸ φημισμένες πόλεις τοῦ δέκατου ἔνατου αἰῶνα. Ἡ πολιορκία τοῦ Μεσολογγιοῦ, μὄλο τὸ θαυμάσιο κι' ὑπέροχο κύκλο της, μὄλο τὸ φωτοστέφανο τοῦ μαρτυρίου, ποὺ περιζώνει τὴν ἔξοδο, μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς γαλούχησε τὴν ψυχὴ τοῦ Παλαμᾶ καὶ τὴν ἐπηρέασε βαθύτατα. Ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς νιότης του ὁ ποιητὴς δὲν ἔβλεπε γύρω του παρὰ τὰ συντρίμμια τῆς Ἱερῆς πόλεως, δὲν ἄκουγε νὰ μιλοῦν παρὰ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀθάνατης φρουρᾶς, δὲν ὡραματιζόταν παρὰ τοὺς ἴσκιους μορφῶν, ὅπως ὁ Μπότσαρης, ὁ Νόρμαν, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Βύρων. Ὅλη αὐτὴ ἡ χορεία τῆς παλληκαριᾶς καὶ τοῦ πνεύματος, ποὺ συγκίνησε μὲ τὴν θυσία της ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη, στὶς ἀρχὲς τοῦ περασμένου αἰῶνα, χτύπησε στὴ ζωηρὴ φαντασία του καὶ διαμόρφωσε τὸν παιδικὸ χαρακτῆρά του. Ἀλλὰ σηκώνοντας τὰ μάτια του καὶ κυττάζοντας μακρύτερα τί ξάνοιγε καὶ πάλι; Τ' ἀγριωπὰ βουνὰ τῆς Ρούμελης, τὴ Γκιώνα καὶ τὸ Ζυγὸ συχνὰ χιονισμένα κι' ἀνταριασμένα ἀπὸ τὶς θύελλες τοῦ χειμῶνα ἢ τὶς καταιγίδες τῆς ἀνοίξεως. Κάθε κορφή, κάθε πλαγιὰ τῶν βουνῶν αὐτῶν ἦταν κι' ἕνα λίκνο τῆς ἡρωϊκώτερης ζωῆς, ἕνα λημέρι τῆς κλεφτουριᾶς, ἕνας βωμὸς τῆς ἐλευθερίας. Πράξεις γιγάντιες καὶ παραδόσεις ἀπίστευτες ὀρθώνονταν γύρω του κάθε φορὰ ποὺ τὰ μάτια του πέφταν στὶς βουνοκορφὲς ἐκεῖνες. Ἀλλὰ μήπως κι' ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θάλασσας τὸ βλέμμα του δὲν ἀντίκρυζε ἕνα πέλαγος συχνὰ φουρτουνιασμένο, ὅπως εἶναι τὸ κανάλι ἀνάμεσα τῆς Κεφαλλωνιᾶς καὶ τῆς Πάτρας; Μὰ πάνω ἀπ' ὅλα γιόμιζαν τὴν ψυχή του τὰ λεβέντικα τραγούδια τῆς Ρούμελης, ποὺ σὰν καταρράκτες ἡρωϊσμοῦ πλημμύρισαν τὸ Μεσολόγγι καὶ τὰ γύρω βουνὰ κι' ἀντιλαλοῦσαν τὰ κατορθώματα καὶ τὶς θυσίες τῆς μεγάλης γενεᾶς τοῦ 21.

Μέσα σ' ἕνα τέτοιο περιβάλλον γεννήθηκε καὶ διαπλάστηκε ὁ Παλαμᾶς στὰ πρῶτα του χρόνια. Τὸ ἡρωϊκὸ πνεῦμα ζυμώθηκε μέσα του μὲ τὶς ἀναμνήσεις, μὲ τοὺς θρύλους καὶ τὰ τραγούδια τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του. Καὶ τὸ πνεῦμα αὐτό, παρ' ὅλες τὶς λοξοδρομίες τῆς Μούσας του, παρ' ὅλες τὶς φιλοσοφικὲς καὶ κοσμογονικὲς περιπλανήσεις του σ' ἄλλους ὁρίζοντες, παρέμεινε ἡ βάσι καὶ τὸ θεμέλιο τοῦ τραγουδιοῦ του. Οἱ παραστάσεις κι' οἱ εἰκόνες τοῦ στενοῦ περιβάλλοντος τῆς πατρίδας του, οἱ ἰδέες κι' οἱ παραδόσεις μὲ τὶς ὁποῖες ἔζησε ἡ ψυχή του, στὰ πρῶτά της χρόνια, δὲν θὰ ξεχαστοῦν ποτὲ καὶ θὰ ξανάρχωνται στὴ σκέψι του εἴτε σὰν ἀνοιξιάτικες ὀπτασίες, εἴτε σὰν ζωντανὲς πραγματικότητες, εἴτε σὰν νοσταλγίες τῆς θύμησης. Ἡ πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ ἐπιγράφεται «Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου», καὶ δημοσιεύθηκε τὸ 1886. Κατὰ βάθος δὲν εἶναι παρὰ ποιήματα ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, ἀπὸ τὴν γύρω φύσι καὶ τὶς ἱερὲς ἀναμνήσεις τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 21. Ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὴν ἀρχή του φαίνεται ἀπαισιόδοξος γιὰ τὴν κατάστασι τῆς ἐθνότητας καὶ στρέφεται στὸ παρελθὸν γιὰ ν' ἀντλήση ἐκεῖθεν διδάγματα, γιὰ νὰ ξυπνήση καὶ πάλι στοὺς συγχρόνους του τὸ ἡρωϊκὸ πνεῦμα τῆς φυλῆς, τὸ πνεῦμα τῆς παλληκαριᾶς καὶ τῆς θυσίας. Τὰ περισσότερα τραγούδια τῆς συλλογῆς αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἔχουν: Νὰ διαπλάσουν «ἕνα κορμὶ λεονταρίσιο» στὴ νέα γενεὰ καὶ ν' ἀκονίσουν «ἕνα παλληκαρίσιο σπαθί» ὅπως λέει ὁ ἴδιος στὴν ἀφιέρωσι. Στὸ κυριώτερο ποίημα τῆς συλλογῆς, στὰ «Νιᾶτα τῆς Γιαγιᾶς», ὁ ποιητὴς βάζει στὸ στόμα τῆς γρηᾶς τὰ γενναιότερα καὶ ὑψηλότερα λόγια. Θέλει νὰ πεθάνη μὲ τ' ἅγια ροῦχα τῆς ἐξόδου, μὲ τὴν φέρμελη καὶ τὴν φουστανέλλα, ποὺ φοροῦσε τὴν τρομερὴ ἐκείνη νύχτα. Αὐτὰ εἶναι τὰ σύμβολα ποὔπρεπε νἄχη ἡ νεότητα γιὰ νὰ συνεχίση τὸ μεγάλο ἔργο τῶν προγόνων. Αὐτὰ ψηλαφῶντας οἱ νέοι μποροῦν νὰ παραδειγματισθοῦν καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο παράδειγμα.

Σᾶς ἀγαπῶ στολίδια μου γεμᾶτα περηφάνεια,
τιμὴ καὶ δόξα φέρμελη μὲ τὰ χρυσᾶ γαϊτάνια,
μὲ τῶν πολέμων τὶς βολιές, φλοκάτα, φουστανέλλα,
σᾶς ἀγαπῶ ἡ γερόντισσα μὄλη τῆς νιᾶς τὴν τρέλλα.
Γλύτωσα ἀπίστευτα μὲ σᾶς ἀπ' τῆς σκλαβιᾶς τὰ πάθη,
τὴ νύχτα ποὺ ἡ πατρίδα μας ἐκάηκε κι' ἐχάθη
καὶ τὸν πατέρα μου κακὴ λαβωματιὰ πεθαίνει...
Τώρα σὰν ἔρθη ἡ ὥρα μου καὶ φύγω καὶ πεθάνω
ἐσεῖς νὰ τ' ἀπιθώσετε στὴν κάσσα μου ἐπάνω.
Παιδιά μου δὲν μοῦ φαίνεται κακὸς ὁ χάρος τόσο
σὰν συλλογιέμαι πὼς ἐκεῖ μαζὶ μ' αὐτὰ θὰ λυώσω...
Καὶ τὰ παιδιὰ π' ἀπόμειναν πήγαιναν ἕνα-ἕνα
καὶ ψηλαφοῦσαν κι' ἔβλεπαν μὲ μάτια θαμπωμένα
τὴ φουστανέλλα τὴ λευκὴ καὶ τὴ βαρειὰ φλοκάτα,
καὶ τὴ χρυσὴ τὴ φέρμελη καμάρια μας φευγᾶτα!

Καὶ στὴ δεύτερη συλλογή του, ποὺ τύπωσε τὸ 1892 καὶ ποὺ φέρει τὸν τίτλο «Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου», κι' ἐδῶ ἡ ποίησι τοῦ Παλαμᾶ στρέφεται γύρω στὶς παραδόσεις τῆς πατρίδας του. Ἂν καὶ πολλὰ τραγούδια της ἔχουν γενικώτερα θέματα κι' ἀγκαλιάζουν εὐρύτερους κόσμους, ὅμως τὰ καλύτερα κι' ἀληθινώτερα ἀναφέρονται στοὺς λαϊκοὺς θρύλους τῆς Ρούμελης, ὅπως εἶναι ἡ Μαρία ἡ Πενταγιώτισσα, Ὁ θάνατος τῆς Πεντάμορφης, τὸ Πρῶτο Παραμῦθι, τὸ Κήρυγμα τῶν Ὑδραίων καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἀλλ' ἀνάμεσα σ' αὐτὰ λάμπει, σὰν ἀτίμητο πετράδι, τὸ πραγματικῶς ἡρωϊκὸ ποίημα: «Τὸ τραγοῦδι τῶν βουνῶν», ὅπου καὶ πάλιν ὑμνολογεῖται ἡ ἀνώτερη ζωή, ἡ ἁγνότητα, ἡ παλληκαριά, ἡ ἐλευθερία. Μαζὶ μὲ τὸν ποιητὴ ἀναπνέουμε τὸ ἡρωϊκὸ πνεῦμα, ποὺ γιόμιζε τὴν ψυχή του, ὅταν τὸ σύνθετε.

Βουνὰ τῆς γῆς αὐτῆς Ἑλληνικὰ
καθάρια, διάφανα, πελεκημένα
ἀπὸ τεχνίτη χέρια γνωστικὰ
Σὰ μετρημένα ἀγάλματα ἕνα - ἕνα·

Ποὺ κρύβετε τὰ μάρμαρα λευκά,
καὶ μοσχομυρισμένα τὰ λουλούδια,
καὶ πιὸ γερὰ ἀπ' τὶς πέτρες, πιὸ γλυκὰ
κι' ἀπ' τοὺς ἀνθοὺς τὰ κλέφτικα τραγούδια.

Κι' ἀπὸ τὰ χαῦνα πλήθη μακριὰ
σὲ χρόνια σκλαβωμένα, θαμπά, κρύα,
ἐθρέψανε τοῦ Γένους τὴ Θεά,
τὴν αἰθερόπλαστην Ἐλευθερία.

Βουνά ψηλά, βουνά ισκιερά, βουνά
γεμάτα δύναμι, γεμάτα κάλλη.
Ὦ δῶστε μου ἀπὸ τὴ χάρι σας ξανὰ
καὶ κάμετέ με ὅμοιο μὲ σᾶς καὶ πάλι!

«Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς» ἀκολουθοῦν τὰ γενναιότερα καὶ ὡριμώτερα ἔργα τοῦ Παλαμᾶ, ποὺ μᾶς ὁδηγοῦν σὲ σφαίρες ψηλότερες, ὅπως εἶναι οἱ «Ἴαμβοι καὶ οἱ Ἀνάπαιστοι», ὅπου μὲ δωρικὴ λιτότητα μέσα σὲ λίγους στίχους προσπαθεῖ νὰ κλείσῃ τὶς βαθύτερες κι' ἡρωϊκώτερες ἰδέες. Γιὰ πρώτη φορὰ στὸ τραγοῦδι τοῦ ποιητῆ προβάλλει ἡ ἡρωϊκώτερη μορφὴ τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεώτερων χρόνων τῆς Ἐθνότητας, ἡ ὑπεράνθρωπη φυσιογνωμία ποὺ γέμισε μὲ τὴν παλληκαριά της καὶ τὸ θρῦλο της ὁλόκληρη τὴν Βυζαντινὴ Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν Εὐφράτη μέχρι τὴν Σικελία κι' ἀπὸ τὴν Κύπρο μέχρι τὶς στέππες τῆς Ρωσσίας — ἡ μορφὴ τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα. Εἶναι τὸ βαθύτερο σύμβολο τοῦ ἡρωϊκοῦ πνεύματος τῆς φυλῆς, ὅπου δὲν θὰ πεθάνῃ ποτὲ καὶ ποὺ πάντοτε θ' ἀναγεννάῃ τὶς πατρίδες. Μόνο μὲ τὴ βοήθεια τοῦ σωστικοῦ αὐτοῦ πνεύματος εἶναι πεπρωμένο νὰ ξαναζήσῃ ἡ Μεγάλη Ἑλλάδα. Ἂν παροδικὰ φαίνεται πῶς ὁ Διγενὴς χάνεται κι' ἡ Ἐθνότητα ἀφανίζεται, ὅμως καὶ πάλι προβάλλει στὴ ζωὴ γιὰ νὰ τὴν ἀναστήσῃ. Μόνο μὲ τὴν ἐπιβίωσι τοῦ ἡρωϊκοῦ πνεύματος σώζονται καὶ διατηροῦνται κι' αἰωνίζονται οἱ πατρίδες. Ὁ ποιητὴς πιστεύει ἀκράδαντα στὸ μέλλον, ἐφ' ὅσον τὸ πνεῦμα τοῦ Διγενῆ εἶναι συνυφασμένο μ' αὐτὴ τὴν ἀκατάλυτη Ἑλληνικὴ πατρίδα.

(1)

Καβάλλα πάει ὁ Χάροντας
Τὸ Διγενῆ στὸν Ἅδη,
Κι' ἄλλους μαζί... Κλαίει δέρνεται
τ' ἀνθρώπινο κοπάδι.

Καὶ τοὺς κρατεῖ στ' ἀλόγου του
δεμένους τὰ καπούλια
τῆς λεβεντιᾶς τὸν ἄνεμο,
τῆς ὀμορφιᾶς τὴν πούλια.

Καὶ σὰν νὰ μὴν τὸν πάτησε
τοῦ Χάρου τὸ ποδάρι,
ὁ Ἀκρίτας μόνο ἀτάραχα
κυττάει τὸν καβαλλάρη.

(2)

Ὁ Ἀκρίτας εἶμαι Χάροντα.
Δὲν περνῶ μὲ τὰ χρόνια.
Μ' ἄγγιξες καὶ δὲν μ' ἔνοιωσες
στὰ μαρμαρένια ἁλώνια;

Εἶμαι ἐγὼ ἡ ἀκατάλυτη
ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων,
Στὴν Ἐφτάλοφην ἔφερα
τὸ σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων.

Δὲν χάνομαι στὰ Τάρταρα
μονάχα ξαποσταίνω,
Στὴ ζωὴ ξαναφαίνομαι
καὶ λαοὺς ἀνασταίνω!

Ἡ ἐπίκλησι στὴν ἴδια ἰδέα τῆς ἀναγεννήσεως μὲ τὴν ἐπιστροφὴ στὸ ἡρωϊκὸ πνεῦμα, στὴν ψυχὴ τοῦ Διγενῆ, ἔγινε γιὰ τὸν Παλαμᾶ ἡ πραγματικὴ πίστι του σ' ὅλη σχεδὸν τὴν μεταγενέστερη ποιητικὴ καὶ πνευματικὴ δημιουργία του. Καὶ στὶς κρισιμώτερες στιγμὲς τῆς Ἐθνότητας, ὕστερα ἀπὸ τὸν πόλεμο τοῦ 97, ὁ ποιητὴς εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους, ποὺ δὲν ἔχασαν τὴν πίστι τους στὸ μεγάλο μέλλον τῆς πατρίδας του. Στὰ τραγούδια τοῦ «Γυρισμοῦ», ποὺ γράφτηκαν μετὰ τὸν πόλεμο κι' ἀπηχοῦν τὴν πίκρα τοῦ ποιητοῦ γιὰ τὴν ταπείνωσι τοῦ Ἔθνους του, προβάλλει καὶ πάλιν ἡ ἰδέα τῆς ἀναγεννήσεως, ἡ πίστι τῆς ἀναστάσεως μὲ τὴν ἀναβίωσι τοῦ ἡρωϊκοῦ πνεύματος. Κι' ἐνῶ ὅλοι σχεδὸν οἱ πολιτικοὶ οἱ κοινωνικοὶ παράγοντες τῆς χώρας σταύρωναν τὰ χέρια τους ἀπελπισμένοι ὁ ποιητὴς ὁραματίζεται τὸ μέλλον εὐοίωνο καὶ μεγάλο. Μιλεῖ σὰν προφήτης τονώνοντας τὰ πνεύματα καὶ προσπαθώντας νὰ τὰ σύρῃ ἀπὸ τὸ λήθαργο τῆς ἀποκαρδιώσεως καὶ τῆς ἀμηχανίας πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀναδημιουργίας. «Ὁ ποιητής, βροντοφωνεῖ, εἶναι ὁ μεγάλος πατριώτης», ὁ πατριώτης ὄχι στὴν στενὴ σημασία τῆς λέξεως, ἀλλ' ὁ πατριώτης ἐμπνευστής, ὁ πατριώτης ἀναγεννητής, ὁ πατριώτης προφήτης τῆς ἀναγεννήσεως. Καὶ τέτοιος στάθηκε κατὰ τὴν ριζοσπαστικὴ περίοδο 1898 - 1912. Πρωτοστάτησε ὅσο λίγοι στὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀναγέννησι τῆς Ἐθνότητας κατὰ τὰ κρίσιμα ἐκεῖνα χρόνια, συνεχῶς γράφοντας κι' ὑμνῶντας τὴν ἐπιστροφὴ στὸ ἡρωϊκὸ πνεῦμα.

Στὴ συλλογὴ «Πατρίδες», ὁ Παλαμᾶς καὶ πάλιν ἐπικαλεῖται τὴν ψυχὴ τοῦ Διγενῆ, ποὺ δὲν πέθανε καὶ ποὺ πάντα ζῇ πάνω στὶς κορφὲς ἢ μέσα στὴν ψυχὴ τῶν ἐκλεκτῶν. «Ἀκόμη, γράφει, τὸ ἔλατο τῆς λεβεντιᾶς φουντώνει κι' ἀπ' τῶν αἰώνων τοὺς καημοὺς κι' ἀπὸ τὰ πάθη, τοῦ Διγενῆ ἡ πνοὴ παντοῦ χυμένη πλάθει Κανάρη, Καραϊσκάκη καὶ Κολοκοτρώνη». Ἡ ἐπίκλησι αὐτὴ στὶς ἡρωϊκώτερες μορφὲς τῆς ἱστορίας μας γίνεται σ' ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς. Σ' αὐτὸ τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου» ποὺ δημοσίευσε τὰ 1907, ὅσο κι' ἂν θέλῃ νὰ φτερουγίσῃ σὲ πλατύτερους ὁρίζοντες παγκόσμιους, ὅμως κατὰ βάθος ὁ ποιητὴς μένει ὁ πρῶτος πατριώτης. Στὸν ὄγδοο λόγο γίνεται πάλι ὁ προφήτης κι' ὁραματίζεται τὸ μέλλον τῆς πατρίδας του. Περιμένει τὴν ἀνάστασι ποὺ θὰ τῆς δώσῃ ὁ Νέος Μεσσίας, ὁ λυτρωτής, ποὺ θὰ τὴν σύρῃ ἀπὸ τὸ βάραθρο τῆς ἁμαρτίας καὶ θὰ τῆς δώσῃ τὰ μεγάλα της φτερὰ τὰ πρωτινά, τὰ τρισμεγάλα.

Καὶ θ' ἀκούσῃς τὴ φωνὴ τοῦ λυτρωτῆ,
θὰ γδυθῇς τῆς ἁμαρτίας τὸ ντύμα,
καὶ ξανὰ κυβερνημένη κι' ἀλαφρὴ
θὰ σαλέψῃς σὰν τὴ χλόη, σὰν τὸ πουλί,
σὰν τὸ κορφο τὸ γυναίκειο, σὰν τὸ κῦμα
καὶ μὴν ἔχοντας πιὸ κάτω ἄλλο σκαλὶ
θὰ κατρακυλήσῃς πιὸ βαθιὰ
στοῦ κακοῦ τὴ σκάλα,
γιὰ τ' ἀνέβασμα ξανά, ποὺ σὲ καλεῖ
θὰ αἰσθανθῇς νὰ σοῦ φυτρώσουν, ὦ χαρά,
τὰ φτερά,
τὰ φτερὰ τὰ πρωτινά σου τὰ μεγάλα.

Ἀλλὰ τὸ ποίημα ἐκεῖνο, ὅπου τὸ ἡρωϊκὸ πνεῦμα ὑμνεῖται σὲ κάθε σχεδὸν στίχο του, εἶναι «Ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ» ποὺ τύπωσε τὰ 1910 κι' ὅπου ὁ ποιητὴς ἐπικαλεῖται τὶς ἀδρότερες καὶ ἐπικώτερες μορφὲς τῆς Ἐθνότητας ὅλων τῶν ἐποχῶν, γιὰ νὰ ξυπνήσουν στοὺς συγχρόνους τὸ πνεῦμα τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ἀναγεννήσεως. Ὁ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος, ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, ὁ Τσιμισκὴς καὶ πρὸ πάντων ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας, συνεχῶς προβάλλουν μπροστά μας γιὰ νὰ δώσουν ζωὴ κι' ἐμψυχώσουν τὴν ἐθνότητα γιὰ νὰ πλάσῃ καὶ πάλι «τὰ τρανὰ καὶ τὰ μεγάλα». Ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμὸς κι' ἰδίως ὁ Βυζαντινὸς παρουσιάζεται μπρὸς στὰ μάτια μας καὶ στὶς πολεμικώτερες στιγμές του, γιὰ νὰ τονώσῃ τὸ φρόνημα τῶν συγχρόνων. «Τραγοῦδι τῶν ἡρώων» ὠνόμασε μόνος του ὁ Παλαμᾶς τὸ μεγαλόπνευστο αὐτὸ νεοελληνικὸ ἔπος, καὶ δὲν ἀστόχησε. Σὰν νὰ προφήτευε τὰ μεγάλα χρόνια τῶν πολέμων τοῦ 12 - 13 καὶ τ' ἀκόμη μεγαλύτερα τῆς ἀκόλουθης ἐποχῆς στρέφεται στὸ ἡρωϊκὸ πνεῦμα, σὰ στὴ μόνη πηγὴ δημιουργίας, στὸν πόλεμο, σὰν τὴ μόνη ἀναγεννητικὴ ἰδέα ποὺ ξανανοιώνει λαοὺς καὶ πλάθει νέες κοσμογονίες.

Τραγοῦδι τῶν ἡρώων, ἐμπρὸς τραγοῦδι τῶν ἡρώων,
ἀπάνω ἀπὸ τ' ἀπόσταχτα, ἄναψε, ὦ φλόγα, λάμψε,
γιατὶ θαρθῇ κάποιος καιρὸς καὶ κάποια αὐγὴ θὰ φέξῃ
καὶ θὰ φυσήξῃ μιὰ πνοὴ μεγαλοδύναμη. Ἄκου!
Ἀπὸ ποιὸ στόμα ἢ ἀπὸ ποιὸ χάος θὰ χυθῇ, δὲν ξέρω...
Μπορεῖ ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ μπορεῖ κι' ἀπὸ τὴν Δύση.
Δὲν ξέρω. Ξέρω πὼς θαρθῇ καὶ μὲ τὸ πέρασμά της
μέγα καὶ θεῖο καὶ μυστικὸ κι' ἀξήγητο θὰ σκύψουν
οἱ κορφὲς ὅλες, οἱ φωτιὲς θὰ ξαναδώσουν ὅλες
Κι' ὅταν τριγύρω σου οἱ φωτιὲς ἀνάψουν πάλι οἱ πλάστρες
ξαναζωντάνεψε κι' ἐσὺ καὶ ρίξε ὦ φλόγα, ὦ φλόγα
καὶ κύλησε καὶ πέρασε στὰ διάπλατα τῆς χώρας,
κι στῆς ψυχῆς τ' ἀπόβαθα καὶ πλάσε τα καὶ ζῆσε τα
γιομάτα ροδοκόκκινα παιδιὰ τὰ καρδιοχτύπια
καὶ πλάσε τους καὶ ζῆσε τοὺς κάποιους καϋμοὺς πατέρες
καὶ κάποιες γνῶμες πλάσε τις καὶ ζῆσε τις μητέρες,
καὶ κάμε ἀδέρφια τὰ ὄνειρα καὶ τὰ ἔργα. Ἐμπρὸς τραγοῦδι
[τῶν ἡρώων.

Φ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ ΤΟΥ 21

Ἀπὸ μικρὸς ὁ Ζαχαριᾶς τῆς Βερβίτσας εἶχε τὴν μεγαλύτερη φήμη στὸ δρόμο, στὸ πήδημα καὶ στὸ τρέξιμο. Καὶ ὅταν ἐμεγάλωσε καὶ ἔγινεν ὁ περιφημότερος ἁρματωλὸς τῆς Πελοποννήσου, ἡ φήμη του ὡς δρομέως, ἅλτου καὶ λιθοβόλου ηὔξησε.

Ἤκμασεν ὁ Ζαχαριᾶς πρὸ τοῦ 1821 καὶ ὑπῆρξεν ἕνας ἀπὸ τοὺς μυθικοὺς ζωντανοὺς ἥρωας, ποὺ ποτὲ δὲν ὑπεδουλώθησαν καὶ προετοίμασαν τὸ ἔδαφος διὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Οἱ περισσότεροι ὅμως ἥρωες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπὸ μικροὶ ἐκαλλιέργουν τὰς σωματικὰς τῶν ἀρετάς. Διεκρίνοντο εἰς ὅλα. Καὶ ὁ Καραϊσκάκης ποὺ ἐγεννήθη σὲ μιὰ σπηλιὰν ἐρημική, ποὺ εὑρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸ χωριὸ Μαυρομάτι τῆς Καρδίτσης, ἐπερνοῦσεν ὅλους τοὺς συνηλικιώτας του στὸ δρόμο καὶ στὸ πήδημα. Καὶ ὁ Διάκος καὶ ὁ Ἀνδροῦτσος καὶ ὁ Κατσαντώνης καὶ οἱ Μποτσαραῖοι καὶ οἱ Τζαβελλαῖοι καὶ ὁ Πλαπούτας καὶ τόσοι ἄλλοι συνεδύαζαν μαζὶ μὲ τὴν ψυχικὴν γενναιότητα καὶ τὴν σωματικὴν ἀντοχήν. Ἐκαλλιεργοῦσαν τὰς ἀρετὰς αὐτὰς ἀπὸ μικροί, ὅπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Ἀλλὰ ὁ Ζαχαριᾶς ἦτο ὁ πιὸ ἱκανὸς εἰς ὅλα. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι μποροῦσε νὰ πηδήσῃ ἑπτὰ κατὰ σειρὰν ἄλογα. Ἕνα δημοτικὸ δὲ τραγοῦδι, ἀπὸ τὰ πολλὰ ποὺ κυκλοφοροῦν γιὰ τὸν Ζαχαριᾶ, λέγει:

«Ἄντε καϋμένε Ζαχαριᾶ
ποὔχουν τὰ πόδια σου φτερά».

Ἄλλο τραγοῦδι, ποὺ εἶναι γνωστὸ στὴ Λακωνία, ὅπου κυρίως ἔδρασεν ὁ ἁρματωλός, λέγει:

«Στὸν κάμπο τῆς Καρύταινας
εἴχανε μάζωξι πολλοὶ
κλέφτες καὶ ἁρματωλοί,
ὅλοι διαλεχτοί.
Ρίχνουν λιθάρι καὶ κανένας
δὲν περνάει τὸ σημάδι.
Ζαχαριᾶς ἀπὸ τὸν Μυστρᾶ
ρίχνει τὸ λιθάρι
καὶ περνάει τὸ σημάδι».

Ὁ Ζαχαριᾶς εἶχεν ἕνα σωστὸ στρατὸ ἀπὸ διακόσια καὶ περισσότερα παλληκάρια. Ἡ σημαία του ἔγραφεν: «Ἀρχιστράτηγος τῆς Πελοποννήσου». Μὲ τὸ μπαϊράκι του αὐτὸ περιήρχετο τὴν Ἀρκαδία καὶ τὴν Λακωνία καὶ εἶχε τρομοκρατήσει τοὺς Τούρκους. Τὸ 1789 ὁ ἥρως ἐφονεύθη σὲ ἕνα χωριὸ τῆς Λακωνίας. Ἀλλὰ εἰς τὴν Σπάρτην ὑπάρχει μέχρι σήμερον οἰκογένεια Ζαχαριᾶ. Εἶναι ἀπόγονοι τοῦ ἁρματωλοῦ. Διατηροῦν πολλὰ κειμήλιά του καὶ τουρκικὰ φιρμάνια, ποὺ τὸν ἀναγνωρίζουν ἁρματωλὸ ἀρχηγὸ τῆς Πελοποννήσου.

Εἰς τὸν Ζαχαριᾶ ἐμαθήτευσεν ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Εἶχε φύγει ἀπὸ τὴν πατρίδα του, τὸ Λυμποβίσι τῆς Ἀρκαδίας, δεκαπέντε χρονῶν καὶ ἦρθε ψυχογυιὸς στὸν Ζαχαριᾶ. Ἐδιδάχθη λοιπὸν ὁ Κολοκοτρώνης τὴν τέχνη τοῦ πολέμου ἀπὸ μικρός, ὅπως συνέβη μὲ τοὺς περισσοτέρους ἥρωας τοῦ 1821. Εἶχε γεννηθῆ στὸ κλαρὶ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ στὸ κλαρὶ ἔζησε τὰ πιὸ πολλὰ χρόνια τῆς ζωῆς του.

Εἶναι ἕνα βουνὸ τῆς Μεσσηνίας ποὺ λέγεται Ραμοβοῦνι. Αὐτοῦ, κάτω ἀπὸ ἕνα δένδρο, ἐγεννήθη τὸ 1770, τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ὁ Κολοκοτρώνης. Ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνη πάλι σὲ ἐπανάστασιν ἡ Πελοπόννησος. Ὁ πατέρας τοῦ Θεοδώρου, ἀρχηγὸς τῶν ἁρματωλῶν τῆς Κορίνθου, ἔστειλε τὴν γυναῖκά του μακριὰ εἰς τὴν Μεσσηνίαν διὰ νὰ γεννήσῃ. Ὁ ἥρως εἶδε τὸ φῶς κάτω ἀπὸ ἕνα δένδρο στὸ βουνό. Ἀπὸ μικροτάτης ἡλικίας ἐθεωρήθη ἀπὸ τοὺς ἄλλους κλέφτες ὁ ἐνδεδειγμένος διὰ νὰ γίνῃ ἀρχηγός. Καὶ ἀπὸ πολὺ μικρὸς ἐφόρεσε στολὴν ἀρχηγοῦ.

Γιατὶ ἄλλην στολὴ ἔφεραν ὁ ἀρχηγὸς ποὺ ἐλέγετο καπετάνιος, ἄλλην τὰ παλληκάρια καὶ ἄλλην οἱ μικροὶ ψυχογυιοί.

Ὁ ἀρχηγὸς εἶχε κάππα ἀπὸ κόκκινο ἢ μαῦρο βελοῦδο μὲ χρυσᾶ κεντήματα, τὴν φουστανέλλα του μακρά. Γι' αὐτὸ ὁ Κολοκοτρώνης παριστάνεται στὰς εἰκόνας μὲ μακρυτέρα φουστανέλλα ἀπὸ τὰ ἄλλα παλληκάρια.

Καὶ στὸ ναυτικὸ οἱ καπεταναῖοι ἔφεραν μακρύτερη βράκα ἀπὸ τοὺς ναύτας.

Τὰ παλληκάρια εἶχαν κοντήτερη φουστανέλλα καὶ κάππα μάλλινη. Οἱ ψυχογυιοὶ πιὸ κοντὴ ἀκόμη.

Ἀπὸ τὰ πρῶτα πράγματα ποὺ ἐμάθαιναν οἱ μικροὶ ψυχογυιοὶ σὰν ἀφήναν τὸ σπίτι των καὶ ἐπήγαιναν στὰ βουνὰ νὰ γίνουν κλέφτες, ἦταν ἡ σκληραγωγία καὶ ὁ ἀθλητισμός. Δρόμος καὶ λιθάρι καὶ πήδημα. Κοντὰ στὰ ἄλλα ἐμιμοῦντο καὶ τὰς φωνὰς τῶν ζώων. Ἦσαν συνθήματα. Ἔκαναν τὴν ἡμέρα τὴν φωνὴ τοῦ κότσυφα, τῆς πέρδικας, τὸ σφύριγμα τοῦ φειδιοῦ. Τὴν νύχτα ἔκαναν τὴν κουκουβάγια, τὸ τσακάλι, τὸν βάτραχο. Καὶ τώρα, στὸν Φινλανδικὸ πόλεμο, οἱ Φινλανδοί, ποὺ εἶναι λαὸς ἡρωϊκώτατος, φωνὰς ζώων ἐχρησιμοποιοῦσαν εἰς τὰς ἐπιδρομάς των.

Εἶναι ἐν τούτοις ἄξιον νὰ σημειωθῆ ὅτι πολλοὶ τόποι ποὺ ἀνέπτυξαν μεγάλον ἡρωϊσμὸ καὶ πρὸ τοῦ 1821 καὶ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, περιέπεσαν κατόπιν σὲ ἐκμηδένισιν ἢ καταστροφὴν ἢ καὶ ἐντελῶς ἐρημώθησαν.

Ἀπὸ τὰ ἡρωϊκὰ χωριὰ τοῦ Σουλίου, στὴν Ἤπειρο, μικρὰ πράγματα ἔχουν μείνει. Τὸ νησὶ τῶν Ψαρῶν, ποὺ εἶχε τόσα πλούσια καὶ ἀρχοντικὰ σπίτια καπεταναίων, τώρα εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πτωχότερα νησιὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἡ πάμπλουτη Ὕδρα, ποὺ εἶχε στέρνες γεμᾶτες τάλληρα καὶ αἱ πλουσιώταται Σπέτσαι ἔχασαν τὸ μεγαλείτερο μέρος τοῦ πλούτου των. Τὰ παληὰ σπίτια, ὅσα διατηροῦνται ἀκόμη καὶ δὲν ἐχάλασαν, δείχνουν τὴν παλῃὰν ἀρχοντιὰν αὐτῶν τῶν τόπων.

Τὸ ἴδιο δὲ συνέβη καὶ μὲ πολλὰ ἡρωϊκὰ γένη. Ἦσαν πλούσια καὶ ἰσχυρότατα. Ἔδωσαν τὸ πᾶν γιὰ τὴν πατρίδα καὶ τώρα οἱ ἀπόγονοί των εἶναι πτωχοὶ βιοπαλαισταί. Ἀλλὰ τὴν μεγαλύτερη καταστροφὴ τὴν ἔπαθε τὸ χωριὸ τοῦ Κολοκοτρώνη. Μᾶλλον θὰ εἰποῦμε τῶν Κολοκοτρωναίων. Γιατὶ αὐτὴ ἡ οἰκογένεια ἦτο μεγίστη καὶ πολυαριθμοτάτη καὶ ἔβγαλε ὄχι δεκάδας, ἀλλὰ ἑκατοντάδας παλληκαριῶν. Ὅταν ἠλευθερώθη ἡ Ἑλλὰς καὶ ἦλθε Βασιλεὺς ὁ Ὄθων, στὸ ταξίδι του ποὺ ἔκανε στὴν Πελοπόννησο εἶχε μαζί του καὶ τὸν Κολοκοτρώνη. Ἔφθασαν σὲ ἕνα μέρος ἔξω ἀπὸ τὴν Μεγαλόπολι. Ἦτο μιὰ ἐκκλησοῦλα, ποὺ τώρα εἶναι πιὸ μεγάλη, τὴν λέγουν Ἁγία Μονή. Ὁ Κολοκοτρώνης διηγήθη εἰς τὸν Βασιλέα Ὄθωνα ὅτι εἶχε κοιμηθῆ ἐκεῖ στὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀνήσυχος γιὰ τὴν ἔκβασι τοῦ ἀγῶνος. Εἶδε τὴν νύχτα τὴν Παναγία στὸν ὕπνο του ποὺ τοῦ ἔδωσε θάρρος. Ἀφοῦ ἐνίκησε στὸ Βαλτέτσι παράγγειλε καὶ ἔκτισαν σ' αὐτὸ τὸ μέρος τὴν μικρούλα ἐκκλησιά. Ὁ Βασιλεὺς Ὄθων ἄκουσε τὴν διήγησι μὲ προσοχή. Ὕστερα ἔδειξε ὅλον τὸν εὔφορο κάμπο τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ τοῦ εἶπε:

— Νὰ σᾶς δώσωμεν αὐτὸν τὸν τόπο γιὰ τὰς θυσίας ποὺ προσεφέρατε εἰς τὴν Πατρίδα;

— Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ Κολοκοτρώνης, ἐμεῖς ἐκάναμεν ἕνα ἀγῶνα γιὰ νὰ βγάλωμε τὸν ἀγᾶ ἀπὸ τὸ κεφάλι μας. Τώρα ὁ κόσμος νὰ βάλῃ ἀπάνω του ἄλλον ἀγᾶ;

Ὁ Κολοκοτρώνης ἠννόει τὰ τσιφλίκια. Στὸν κάμπο τῆς Μεγαλοπόλεως ἦσαν πολλὰ χωριά, τὰ ὁποῖα ἦσαν τσιφλίκια τῶν Τούρκων ἀγάδων. Οἱ Ἕλληνες ἦσαν δουλοπάροικοι καλλιεργηταί. Ὁ Κολοκοτρώνης ἠρνήθη νὰ

δεχθῆ ὁποιανδήποτε ἀμοιβή. Ὅταν ἔφυγαν οἱ Τοῦρκοι οἱ κάτοικοι ἐπῆραν τὰ κτήματα.

Ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης εἶπεν εἰς τὸν Βασιλέα Ὄθωνα:

— Μεγαλειότατε, δὲν προσέφερα καμμιὰ σπουδαία θυσία. Ἐγὼ μικρὸ παιδὶ ξεκίνησα μὲ ἕνα κομμάτι ξερὸ ψωμὶ στὸ ταγάρι καὶ ἄρχισα νὰ πολεμῶ.

Ὁ Κολοκοτρώνης, ποὺ εἶχεν ἀπὸ μικρὸς συνηθίσει στὴν λιτωτάτη ζωὴ τοῦ κλέφτη, ἐθεώρει καὶ τὸ ὀλίγο χρῆμα πολυτέλειαν. Ὅταν οἱ συμπατριῶταί του ἐζήτησαν νὰ φροντίσῃ, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, νὰ ἱκανοποιηθοῦν καὶ αὐτοὶ καὶ πάρουν ἐθνικὰς γαίας, ὅπως ἔπαιρναν ὅλοι, ὁ Κολοκοτρώνης τοὺς ὑπέδειξεν ἕνα ἀπὸ τὰ πτωχότερα χωριὰ τῆς Μεγαλοπόλεως. Ἤθελε νὰ ἀρκεσθοῦν καὶ οἱ συμπατριῶται του εἰς τὰ ἐλάχιστα, ἀδιάφορον ἂν ἄλλοι ποὺ προσέφεραν μικροτέρας θυσίας ἔπαιρναν πολλά. Ἄρχισαν λοιπὸν νὰ ἀφήνουν τὸ χωριό των τὸ Λυμποβίσι, ποὺ ἦτο ἄγονο καὶ ὀρεινότατο, καὶ νὰ κατεβαίνουν στὸ Μπραΐμι τῆς Μεγαλοπόλεως. Σὲ διάστημα λίγων χρόνων τὸ χωριὸ ἄδειαζε. Τὸ 1850 ἔμεναν ἀκόμη καμμιὰ εἰκοσιπενταριὰ σπίτια κατοικούμενα. Τώρα δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ Λυμποβίσι ἀπολύτως τίποτα. Μόνον σωροὶ ἀπὸ πέτρες καὶ θραύσματα κεραμιδιῶν, ποὺ δείχνουν ὅτι τὸ μέρος αὐτὸ ἦτο κάποτε τόπος ἀνθρώπων. Καὶ πολλὰ ἄλλα χωριὰ τῆς Πελοποννήσου ὀρεινὰ ἄδειασαν μετὰ τὴν Ἐπανάστασι καὶ οἱ ἄνθρωποι κατέβηκαν εἰς τοὺς κάμπους καὶ ἔκτισαν νέα χωριά. Ἔμειναν ὅμως καὶ τὰ παληὰ χωριά. Ἀλλὰ τὸ χωριὸ τοῦ Κολοκοτρώνη τὸ Λυμποβίσι τελείως ἄδειασε καὶ σήμερα διόλου δὲν ὑπάρχει.

Εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν Μεγαλόπολι, ὡς δυὸ ὧρες μακριὰ τὸ ἡμιορεινὸ χωριὸ Μπραΐμι. Βρίσκονται τώρα εἰς τὸ χωριὸ αὐτὸ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη. Καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου βρίσκονται ἀπόγονοι τῶν Κολοκοτρωναίων. Ἦτο πολὺ μεγάλη αὐτὴ ἡ οἰκογένεια, ποὺ ποτὲ δὲν εἶχεν ἀφήσει τὰ ὅπλα ἀγωνιζομένη διὰ τὴν Ἐλευθερίαν. Εἰς τὴν Σπάρτην, εἰς τὰς Καλάμας, εἰς τὴν Τρίπολιν, εἰς τὰ χωριὰ τοῦ Ἄργους εὑρίσκονται Κολοκοτρωναῖοι, ποὺ ἔχουν ἢ τὸ ἴδιο ἐπίθετο ἢ τὸ ἔχουν ἀλλάξει. Γιατὶ ἦτο τόσος μεγάλος ὁ διωγμὸς ποὺ ὑπέστη ἡ οἰκογένεια πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, ὥστε πολλοὶ ἤλλαξαν ἐπίθετο καὶ διεσκορπίσθησαν παντοῦ. Καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας εὑρίσκονται Κολοκοτρωναῖοι καὶ ὑπῆρχαν καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἕως τὸ 1922. Ἐξασκοῦν δὲ κάθε εἶδος ἐπαγγέλματος καὶ ἀρκετοὶ εἶναι ἢ ἦσαν στρατιωτικοί. Καὶ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων ὑπῆρξαν πολλοὶ Κολοκοτρωναῖοι, καὶ ὁ γέρο Κολοκοτρώνης, ποὺ δὲν ἤξευρε γράμματα, εἶχε μεγίστην παραστατικότητα εἰς τὴν διήγησίν του καὶ ὑπηγόρευσε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του τὰ ἀπομνημονεύματά του, τὰ ὁποῖα καὶ ἐδημοσιεύθησαν.

Εἰς τὸ Μπραΐμι ὅμως δὲν κατέφυγαν μόνον οἱ πλησιέστεροι ἀπόγονοι τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸ Λυμποβίσι.

Μετὰ τὴν Ἐπανάστασι ἄρχισαν, ὅπως εἴπαμε, νὰ τὸ ἐγκαταλείπουν οἱ κάτοικοι καὶ νὰ πηγαίνουν σὲ ἄλλα μέρη, ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ ζήσουν. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἦλθαν εἰς τὸ Μπραΐμι. Ἀπὸ τότε μένουν αὐτοῦ καὶ αἱ περισσότεραι παραδόσεις γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη εἰς τὸ Μπραΐμι μπορεῖ νὰ συγκεντρωθοῦν. Καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ ξεύρουν ἕνα ἀνέκδοτο γιὰ τὸν γέρο τοῦ Μωριᾶ. Καὶ οἱ παπποῦδες καὶ οἱ γιαγιάδες ἀντὶ γιὰ παραμύθια λέγουν εἰς τὰ ἐγγόνια των ἀνέκδοτα τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τραγούδια Κολοκοτρωναῖικα. Ἐπὶ τριακόσια σχεδὸν χρόνια αὐτὴ ἡ οἰκογένεια ἐμάχετο. Ἀπὸ πάππου πρὸς πάππον ἔζοῦσαν οἱ Κολοκοτρωναῖοι μὲ τὸ ὅπλο εἰς τὸ πλευρὸ ὡς ἁρματωλοὶ καὶ κλέφται. Ἦσαν γνωστοὶ ἀπὸ τὸ 1550 καὶ παλαιότερα ἴσως εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον. Δεκάδες Κολοκοτρωναῖοι προσέφεραν ὡς θυσία τὸν ἑαυτό τους, ἕως τὸ 1821 ποὺ ἔγινεν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις εἰς τὴν ὁποίαν τόσω σημαντικὸν μέρος ἔπαιξεν ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Αὐτὴ ἡ οἰκογένεια ἠγωνίζετο διὰ τὴν ἰδικήν της ἐλευθερία καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πελοποννήσου. Λόγω τῶν διωγμῶν καὶ τῶν καταστροφῶν καὶ τῶν θυσιῶν ποὺ ὑπέστη εἰς τὰ τριακόσια αὐτὰ χρόνια ἡ οἰκογένεια, ἔβγῆκε καὶ ἡ παροιμία «Ἁμαρτίες Κολοκοτρωναῖικες». Καὶ ἕως τώρα διατηρεῖται αὐτὴ ἡ παροιμία καὶ θὰ διατηρῆται...

Ὁ Ζαχαριᾶς πηδοῦσε ἑπτὰ ἄλογα στὴ σειρά.

Λέγει γιὰ τοὺς Κολοκοτρωναίους καὶ γιὰ τὴν πατρίδα των ἕνα δημοτικὸ τραγοῦδι ἀπὸ τὰ γνωστότερα τῆς Πελοποννήσου:

«Λάμπει ὁ ἥλιος στὰ βουνά,
λάμπει καὶ στὰ λαγκάδια,
λάμπει καὶ στ' Ἀρκουδόρρεμα,
στὸ δόλιο Λυμποβίσι.
Ὁποὔν' οἱ κλέφτες οἱ πολλοὶ
οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
ποὔχουν τ' ἀσήμια τὰ πολλὰ
καὶ τὶς χρυσὲς τὶς πάλες.
Αὐτοὶ δὲν καταδέχονται
στὴ γῆ γιὰ νὰ πατήσουν.
Καβάλλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά,
καβάλλα προσκυνᾶνε».

Ἂν καὶ ἦτο καταδεκτικωτάτη καὶ ἁπλὴ ἡ οἰκογένεια, ὅμως ἡ λαϊκὴ μοῦσα διὰ νὰ δείξῃ τὸν ἡρωϊσμόν των καὶ τὴν ἐπιβολήν των τοὺς ἐφαντάσθη ὅλους πηγαίνοντας καβάλλα στὴν ἐκκλησιά.

Κοντὰ εἰς τὸ Λυμποβίσι εἶναι τὸ Ἀρκουδόρρεμα. Εἶχεν ὡς τὴν Ἐπανάστασι καμμιὰ τετρακοσαριὰ σπίτια, ἐνῷ τὸ Λυμποβίσι ἦτο μικρότερο. Καὶ αὐτὸ τὸ χωριὸ δὲν ὑπάρχει τώρα. Τὸ ἐγκατέλειψαν οἱ κάτοικοι μετὰ τὴν Ἐπανάστασι τοῦ 1821 καὶ οἱ περισσότεροι κατέφυγαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Τὰ δύο χωριὰ ἦσαν ἀπὸ τὰ ἡρωϊκώτερα τῆς Πελοποννήσου ἡρωϊκώτατα. Εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἀρκαδίας, ἐπὶ τοῦ ὄρους Μαινάλου, ποὺ σήμερα λέγεται Ἀπάνω Χρέπα. Σχεδὸν ἀπετέλουν τὸν ὀμφαλὸν τῆς Πελοποννήσου. Κοντὰ εἶναι καὶ ἄλλο ἡρωϊκὸ χωριό. Τὸ Χρυσοβίτσι. Αὐτὸ τὸ χωριὸ διατηρεῖται μέχρι σήμερον. Μέσα εἰς τὰ ἔλατα ἀποτελεῖ τὸ Χρυσοβίτσι ἕνα ἀπὸ τὰ ὡραιότερα καλοκαιρινὰ χωριὰ καὶ μαζεύει πολλοὺς παραθεριστάς. Καὶ εἰς τὸ Χρυσοβίτσι σώζονται ζωντανώτατοι θρῦλοι γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη. Τὰ παιδιὰ λέγουν:

«Οἱ παπποῦδες μας ἦτανε ὅλοι μαζὶ μὲ τὸν Κολοκοτρώνη. Τοὺς εἶχε πρωτοπαλλήκαρα».

Τακτικὰ ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτσι πηγαίνουν ἄνθρωποι εἰς τὸ ἔρημο Λυμποβίσι γιὰ προσκύνημα. Σώζονται μόνον οἱ πέτρες τῶν σπιτιῶν καὶ αὐταὶ σωροί. Σώζονται καὶ πέτρες ποὺ δείχνουν ὅτι ἐκεῖ ἦτο τὸ σπίτι τῶν Κολοκοτρωναίων. Ἔρχονται μιὰ φορὰ τὸν χρόνο καὶ ἀπὸ τὸ Μπραΐμι ποὺ ἀπέχει πολλὲς ὧρες καὶ προσκυνοῦν τὰ ἐρείπια τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Κολοκοτρώνη. Ὁ παπᾶς τοῦ Μπραΐμιοῦ πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ἔχωσεν ἕνα κηροπήγιο στὴν αὐλὴ τοῦ γκρεμίσματος, γιὰ νὰ ἱεροποιηθῇ ὁ τόπος. Ἀλλὰ ὁ τόπος εἶναι ἱερός. Τὰ ἔλατα δὲ διαρκῶς γίνονται περισσότερα καὶ πιάνουν ὅλο τὸ μέρος καὶ τὸ σκεπάζουν καὶ τὸ κάνουν σὰν ἀπόκοσμο ἄλσος.

Ὁ Κολοκοτρώνης, ὅπως ὁ Διάκος, ὅπως ὁ Καραϊσκάκης, ὅπως ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος, ὅπως οἱ Μποτσαραῖοι καὶ οἱ Τζαβελλαῖοι καὶ τόσοι ἄλλοι ἥρωες τοῦ ἀγῶνος μας, ἤρχισε τὸ πολεμικόν του στάδιο ἀπὸ μικρός. Ἀπὸ παιδιὰ ὅλοι πολεμοῦσαν καὶ

(Συνέχεια στὴ σελίδα 800)

Η ΑΔΑΜΑ

Στὰ 1930 ποὺ ἑωρτάσθη σ' ὅλον τὸν κόσμο ἡ πρώτη ἑκατονταετία τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἡ ἑλληνικὴ παροικία τοῦ Παρισιοῦ ἔδωσε ἕνα γεῦμα μὲ προσκεκλημένους τοὺς Γάλλους ἐκείνους ποὺ φέρουν σὰν τιμητικὸ παράσημο τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ φίλου τῆς Ἑλλάδος. Γάλλοι ἀληθινὰ διακεκριμένοι ἐπῆραν μέρος στὸ γεῦμα καὶ ὅλοι τους ἐθεώρησαν καθῆκον τους νὰ ποῦν δυὸ λέξεις γιὰ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, γιὰ τὴν σημερινή, καὶ γιὰ τὴν ἐπίδρασι ποὺ εἶχε στὴν οἰκουμένη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1821. Τὸ σύνθημα αὐτὸ τῆς ἐλευθερίας γιὰ ὅλους τοὺς σκλαβωμένους λαούς. Ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁμιλητὰς ἦταν καὶ ὁ ἑλληνιστὴς Μωρὶς Κρουαζέ. «Αἱ μεγάλαι ἐπέτειοι, διεκήρυξε, τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἑορτὲς γιὰ ὅλους ποὺ λατρεύουν τὴν τέχνη καὶ τὴν σκέψι. Ἡ ἐπέτειος ὅμως τῆς ἀνεξαρτησίας της, ποὺ τὴν ἀνέκτησε ὕστερα ἀπὸ ξενικὸ ζυγὸ τεσσάρων αἰώνων, πρέπει νὰ χαιρετισθῆ μὲ ἰδιαίτερη χαρά. Καὶ πρέπει νὰ ἑορτασθῆ γιατὶ στὶς ἀναμνήσεις ἑνὸς θαυμαστοῦ παρελθόντος, ἡ ἐπέτειος αὐτὴ προσθέτει ἐλπίδες δικαιολογημένες ἀπὸ τὴν πεῖρα ἑκατὸν ἐτῶν.

Ποτὲ ἴσως δὲν κατεδείχθη στὴν ἱστορία μὲ ἐντονώτερο παράδειγμα ποιὰ δύναμι ἀντιστάσεως μπορεῖ νὰ προβάλη στὴ βία ἑνὸς λαοῦ ποὺ διατηρεῖ τὴν ἀπόλυτη συνείδησι τῶν δικαιωμάτων του καὶ τῆς ἀξίας του. Κάτω ἀπὸ τὴ βαρειὰ καὶ κτηνώδη ξενικὴ κυριαρχία, στερημένη ἀπὸ ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν ἀξία καὶ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς, ἐξαναγκασμένη νὰ ζῆ πανάθλια, ἡ Ἑλλὰς εἶχε πίστι στὸν ἴδιο της τὸν ἑαυτό, δὲν ἐδέχθη τὴν θανάσιμη ἀπάρνησι, διετήρησε στὸν βωμὸ τῆς καρδιᾶς της τὸ ἱερὸ πῦρ· καὶ ὅταν ἐσήμανε ἡ ἡμέρα τῆς ἀπολυτρώσεως, ξαναφάνηκε στὸν κατάπληκτο κόσμο μὲ τὶς ἀρχαῖες ἀρετές της, μὲ τὸ ἄθικτο στολίδι τῶν ἀρχαίων της παραδόσεων, ποὺ διετήρησε εὐλαβικά. Ἀξιομνημόνευτο γεγονὸς καὶ μὲ ὕψίστη σημασία.

»Μ' αὐτὴ τὴν ἀνάστασι ἀπεδείχθη πῶς μέσα σαὐτὸ τὸ ἔθνος, ποὺ τὸ ποδοπατοῦσε ὁ κυρίαρχός του, ὑπῆρχε μιὰ ἀδάμαστη ψυχή, ἡ ψυχὴ τῶν ἀνδρῶν τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν Πλαταιῶν, μιὰ ψυχὴ ποὺ ποθοῦσε τὴν ἐλευθερία ποὺ εἶχε θρησκεία της τὴν πατρίδα. Ἂν ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα δικαιοῦται νὰ τὴν εὐγνωμονῆ ἡ οἰκουμένη γιατὶ ὑπῆρξεν ἡ ἐκπαιδεύτρια τοῦ νεωτέρου κόσμου, ἡ μεγάλη σχολὴ τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἡ Ἑλλάδα τοῦ 1830, ὑπῆρξε κι' αὐτὴ ἀξία τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς ἀνθρωπότητος γιατὶ τῆς ἐδίδαξε τί ἠμποροῦν νὰ κατορθώσουν οἱ πνευματικὲς δυνάμεις στὰ πεπρωμένα τῶν λαῶν. Καὶ δὲν θἄπρεπε νὰ τὴν εὐγνωμονοῦμε ἀκόμα ποὺ μᾶς ἔδειξε πῶς ἕνας λαὸς μπορεῖ νὰ διδαχθῆ ἀπὸ τὶς ἴδιες του τὶς δοκιμασίες, νὰ ὠφεληθῆ ἀπὸ τὰ διδάγματα τῆς ἱστορίας του καὶ χωρὶς νὰ παύση νὰ εἶναι ὁ ἴδιος του ὁ ἑαυτός, νὰ δημιουργήση ἕνα νέο κόσμο, μιὰ νέα ζωή;...».

Αὐτὰ εἶπε ἀνάμεσα σ' ἄλλα ὁ Γάλλος ἑλληνιστής, καὶ μόνο ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ζῆ μέσα στὴ σκόνη τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἐγγράφων κι' ἐκεῖνος ἀκόμα ποὺ τὴν ἱστορία τοῦ ἔθνους τὴν βλέπει σὰν τὸ σπίτι του, ὅπου καμμιὰ γωνιὰ δὲν μένει ποὺ νὰ μὴ δέχεται τὸ ἐρευνητικό του βλέμμα, μόνον αὐτὸς μπορεῖ νὰ πῆ πόσο ἀληθινὰ εἶναι τὰ λόγια του. Γιατὶ ἂν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ ἁπλῆ διάθεσι ὑπερβολῆς συνηθίζουν νὰ μιλοῦν γιὰ ποταμοὺς αἵματος, οἱ δυὸ αὐτὲς λέξεις εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ πραγματικότης ὅταν πρόκειται γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις τοῦ 1821, οὔτε μίμησις μιᾶς ὁποιασδήποτε ἄλλης ἦταν, ἀλλὰ τὸ ἀποκορύφωμα τῆς πάλης ποὺ ἄρχισε τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος τὴν ἑπομένη τῆς 29ης Μαΐου 1453. Γιατὶ ἂν ὁ Μεγάλος Ἀλέξανδρος στὸ πέρασμά του πρὸς τὴν καρδιὰ τῆς Ἀσίας ἵδρυσε πολιτισμένα καὶ αὐτόνομα κράτη, στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν κατάκτησι μόνον ἐρείπια συνεσωρεύοντο. Στὴν Ἑλλάδα αὐτὴ πού, ὅταν οἱ Γότθοι κατέκτησαν τὴ Ρώμη, ἔστειλε τὶς στρατιές της τὸ ἑλληνικὸ Βυζάντιο νὰ τὴν ἐλευθερώσουν καὶ εὐθὺς ἀμέσως νὰ τὴν ἀποδώσουν στὶς νόμιμες ἐξουσίες της· στὴν Ἑλλάδα αὐτή, ποὺ ὅσο κι' ἂν θέλουν νὰ τὸ ἀγνοοῦν ἐκεῖνοι ποὺ δὲν πρέπει νὰ τὸ ξεχνοῦν καὶ γι' αὐτὸ τὸ παπικὸ κράτος ἐπρόσφερε ἄφθονο αἷμα.

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐνεσάρκωσε πάντα τὰ μεγαλύτερα ἰδεώδη, τὴν λατρεία πρὸς τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν πατρίδα κι' ἂν ἐπροσπάθησε σ' ὅλη του τὴν ἱστορικὴ ὕπαρξι νὰ ἐμφυσήση τὶς ἀρχὲς αὐτὲς στὴν ψυχὴ τῶν ἄλλων λαῶν, ποτὲ δὲν ἐπεδίωξε νὰ ὑποδουλώση κανένα ἄλλον λαόν. «Γι' αὐτό, γράφει παληὸς Ἕλλην ἱστορικός, κι' ἂν ἀκόμα ὁ Τουρκικὸς ζυγὸς ἦταν ἤπιος καὶ πρᾶος, πάλι δὲν θὰ μποροῦσε νὰ βγάλη ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῆς φυλῆς τὴν συνείδησι τῆς ἐθνικῆς του ὀντότητος. Θ' ἀποτύγχανε καὶ μὲ τὰ ἤπια μέσα, ὅπως ἀπέτυχε καὶ μὲ τὰ σκληρά».

Ἀλλ' ὁ ζυγὸς τοῦ σουλτάνου ὑπῆρξε ἀφάνταστα σκληρός. Τί νὰ πρωτοθυμηθῆ κανείς: τὶς σφαγές, τὶς ἐξοντώσεις, τὸν ἐξαναγκασμὸ ὁλοκλήρων πληθυσμῶν νάσπασθοῦν τὸ μουσουλμανισμό, τὸ παιδομάζωμα, τὸ χαράτσι, τὸ σφετερισμὸ περιουσιῶν, τὴν ἀπόσπασι τῶν ἐκκλησιῶν, τὴν ἐρήμωσι ὁλοκλήρων περιφερειῶν, τί; Τὴν ἀγγαρεία, τὴν σφαγὴ μητροπολιτῶν καὶ πατριαρχῶν; Γι' αὐτὸ καὶ δέκα μόλις χρόνια μετὰ τὴν πτῶσι τοῦ Βυ-

Ὁ Ἥρως τοῦ Σκουλενίου Θανάσης Ἀγραφιώτης ἢ Κ

ζαντίου ἄρχισαν οἱ ἔνοπλες διαμαρτυρίες τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Στὰ 1464, ὁ Μιχαὴλ Ράλλης στὴν Σπάρτη καὶ ὁ Πέτρος Μπούας ὕψωσαν τὴ σημαία τῆς πρώτης ἐπαναστάσεως.

Στὰ 1472 ὁ βενετσιᾶνος στρατηγὸς Πέτρος Μοντσενῖγος ἐλεηλάτησε τὴ Δῆλο καὶ κατέκτησε τὸ Ναύπλιο μὲ ἑλληνικὲς δυνάμεις.

Στὰ 1474, ὅταν ὁ σουλτᾶνος ἐπολιορκοῦσε τὴ Λῆμνο, μιὰ κρητικὴ κόρη, ἡ Μαρούλα, ἐπῆρε τὸ σπαθὶ τοῦ πατέρα της ποὺ εἶχε σκοτωθῆ, ἐμπῆκε ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ νησιοῦ καὶ ἦταν τόσος ὁ ἐνθουσιασμὸς ποὺ ἐνέπνευσε σ' ὅλους ποὺ σὲ λίγο οἱ Τοῦρκοι ἐγκατέλειψαν τὶς προσπάθειές τους.

Στὰ 1479, ὁ πρόκριτος τῆς Μάνης Κλαδᾶς, συγκρότησε στρατὸ ἀπὸ δέκα χιλιάδες ἄνδρες, διέσχισε τὴν Πελοπόννησο, τὴν Ἀκαρνανία καὶ τὴν Ἤπειρο γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν Ἰωάννη Καστριώτη, νικήθηκε ὅμως ὕστερα ἀπὸ σκληρὴ μάχη μπρὸς στὴν Αὐλῶνα.

Στὰ 1494, μὲ τὴν πεποίθησι ὅτι ὁ Κάρολος 8ος τῆς Γαλλίας θἄρχιζε τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Τουρκίας, οἱ Βοιωτοί, Θεσσαλοί, Ἀκαρνᾶνες καὶ Ἠπειρῶτες πῆραν τὰ ὅπλα καὶ τὰ στρατεύματά τους διέσχισαν νικηφόρα ὅλη τὴν Ἀλβανία καὶ μπῆκαν στὴ Σκόδρα. Ὁ Κάρολος ὅμως ἐγκατέλειψε τὰ σχέδιά του καὶ μόνοι τους οἱ ἐπαναστάται βρέθηκαν νὰ πολεμοῦν τὴν Τουρκικὴ αὐτοκρατορία. Ἀγωνίσθηκαν ἡρωϊκά, τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως δὲν μποροῦσε νἆναι ἄλλο ἀπὸ κεῖνο ποὺ ἦταν. Ἡ ἐπανάστασις κατεπνίγη, κυριολεκτικῶς, στὸ αἷμα.

Στὰ 1522 οἱ Ἕλληνες τῆς Ρόδου ἐπολέμησαν ἐπὶ πέντε μῆνες μαζὶ μὲ τοὺς Ἱππότες ἐναντίον τῶν Τούρκων, ποὺ στὸ τέλος κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὸ νησί. Καὶ πάλι ὅμως οἱ Ἕλληνες δὲν ἀποκαρτέρησαν· ὁ ὀρθόδοξος μητροπολίτης Εὐθύμιος συνῆψε συμφωνία μὲ τοὺς Ἱππότες ποὺ εἶχαν καταφύγει στὴ Ρόδο καὶ στὰ 1525 ὕψωσε τὴ σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως. Δὲν ἔφθασεν ὅμως ὁ στόλος τῶν Ἱπποτῶν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ σφαγοῦν οἱ πρόκριτοι καὶ χιλιάδες Ἑλλήνων νησιωτῶν.

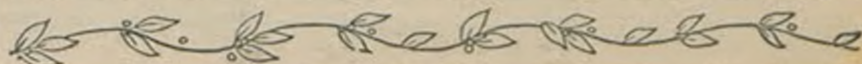
Ἀκολουθοῦν οἱ ἐξεγέρσεις τῆς Πελοποννήσου στὰ 1532 καὶ τῆς Χειμάρρας στὰ 1537 καὶ στὰ 1566.

Κι' ἐρχόμεθα στὰ 1571, στὴν περίφημη μάχη τῆς Ναυπάκτου, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Βενετίας μαζὶ μὲ μιὰ μικρὴ μοῖρα τοῦ παπικοῦ στόλου κατέστρεψαν τὸν τουρκικὸ στόλο. Εἶναι ὅμως καιρὸς πιὰ νὰ πληρωθῆ τὸ ἱστορικὸ κενὸ καὶ νὰ προστεθῆ ὅτι πλεῖστα ἑλληνικὰ πλοῖα ἔλαβον μέρος στὴν ναυμαχία καὶ ὅτι, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ αὐτόπτης Ἰταλὸς Κονταρίνι, τὸ μεγαλείτερο μέρος τῶν ναυτῶν τῶν χριστιανικῶν στόλων ἦσαν Ἕλληνες. Πρέπει ἀκόμη νὰ προστεθῆ ὅτι τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ Ἐπίσκοπος Ἐπιδαύρου Μακάριος ὕψωσε τὴν σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως, ποὺ γρήγορα ἁπλώσε σ' ἕνα μεγάλο τμῆμα τῆς Πελοποννήσου, στὴν Ἀττική, στὴ Βοιωτία, στὴ Θεσσαλία, τὴ Μακεδονία καὶ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου. Ἡ Πύλη ἔστειλεν ἰσχυρότατες δυνάμεις καὶ ὁ Μακάριος σκοτώθηκε σὰν ἥρως στὰ 1574. Ὀγδόντα χιλιάδες Ἑλλήνων ἐσφάγησαν τότε· τριάντα στὴ Μακεδονία καὶ δεκαπέντε χιλιάδες στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου. Οἱ μητροπολῖται ἐπίσης τῶν Πατρῶν καὶ τῆς Θεσσαλονίκης ἐκάησαν ζωντανοί.

Συνέβαινε δηλαδὴ τὸ ἑξῆς χαρακτηριστικό, ὅτι ἐνῷ τὰ χριστιανικὰ κράτη ἔτρεμαν παντοῦ τὸν Τοῦρκο, οἱ Ἕλληνες ἐπαναστατοῦσαν συνεχῶς, στὶς ἴδιες του τὶς κτήσεις. Γιατὶ οἱ ἐπαναστάσεις ἐξηκολούθησαν μ' ὅλες τὶς καταστροφὲς καὶ τὶς ἀπογοητεύσεις ἀπὸ τὴν ἄλλη Εὐρώπη.

Στὰ 1585 ἔχομε τὴν ἐξέγερσι τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀκαρνανίας, ἐνῷ ἦσαν πρόσφατα ἀκόμη τὰ δεινὰ ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασι τοῦ Μακαρίου· στὰ 1603 τὴν νέα ἐξέγερσι τῆς Μάνης καὶ τῆς Ἠπείρου, στὰ 1608 τὴν Ἐπανάστασι τῆς Κύπρου, στὰ 1612 τὴν Ἐπανάστασι τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἐπισκόπου Τρίκκης Διονυσίου, στὰ 1645 τὴν ἄμυνα τῆς Κρήτης, ἐπὶ ὁλόκληρα εἰκοσιπέντε χρόνια, στὸ πλευρὸ τῶν Βενετσιάνων, ἐναντίον τῶν Τούρκων, στὰ 1647 καὶ 1660 τὰς ἐπαναστάσεις τῆς Μάνης, στὰ 1683 τὴν εὐρύτατη συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων στὸ στρατὸ τοῦ Μοροζίνη καὶ στὸν πόλεμο ποὺ διεξήγαγεν ἡ Βενετία μὲ τὴ συμμαχία τῆς Ρωσσίας, Πολωνίας καὶ Αὐστρίας. Ἔχομε ἀκόμη τὴν Ἐπανάσταση τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀκαρνανίας ὑπὸ τὴν ἀρχηγία τοῦ Τσεκούρα καὶ στὰ 1770 τὴν Ἐπανάστασι τὴ λεγομένη τοῦ Ὀρλώφ, ποὺ ἀκολουθήθηκε ἀπὸ τὰ χειρότερα δεινὰ ποὺ ἐγνώρισε τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος.

Ἔτσι φθάνουμε στὴν τελευταία εἰκοσιπενταετία πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, εἰκοσιπενταετία ποὺ ἔχει ἐπίσης ἀναγράψει λαμπρὲς σελίδες στὴν ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν εἶχε σβήσει ἡ ἀνάμνησις τοῦ αἱματηροῦ ἔπους τοῦ 1770. Στὰ 1790 ἀρχίζει τὴν δεύτερη περίοδο τῆς ἡρωϊκῆς του δράσεως ὁ Λάμπρος Κατσώνης, στὰ 1800 οἱ Σουλιῶτες ἀρχίζουν τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ στὰ 1807 ὁ Νικοτσάρας γράφει κι' αὐτὸς ἡρωϊκὴν σελίδα στὸ ὅλο ἔπος. Ἡ ἀκόλουθη Ἐπανάστασις θὰ εἶναι ὁ Μεγάλος Σηκωμὸς τοῦ 1821, ἡ τραγικὴ γιγαντομαχία, ποὺ ἐξησφάλισε στὴν Ἑλλάδα τὴν ἐ-

...αρπενησιώτης μὲ γυμνὸ τὸ ξίφος. (Πίναξ τοῦ Φὸν Ἕς).

λευθερία καὶ στὸν Ἑλληνικὸ λαὸ τὸ δικαίωμα νὰ ὑψώσῃ τὸ ἀνάστημά του ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους ἐλευθέρους καὶ ἀνεξαρτήτους λαούς. Πόσο αἷμα χρειάσθηκαν ὅλες αὐτὲς οἱ Ἐπαναστάσεις δὲν θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ πῇ. Ποτάμια εἶναι ἡ κυριολεξία. Μετὰ τὴν ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου καὶ τὴν κατάκτησι τῆς Κύπρου 30.000 χριστιανοὶ ἐστάλησαν, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ Γάλλος συγγραφεύς, στὴν Κωνσταντινούπολι, τὰ ἴδια δὲ καὶ χειρότερα ἐσημειώθησαν στὴν Κρήτη στὰ 1669 καὶ στὴν Πελοπόννησο στὰ 1715, ὅταν ἔφυγαν οἱ Βενετσιᾶνοι.

Ὁ Γάλλος ἐπίσης περιηγητὴς P. Lucas μᾶς πληροφορεῖ ὅτι στὰ 1716 αἰχμαλωτίσθηκαν καὶ ἐσκοτώθηκαν 40.000 Πελοποννήσιοι καὶ πολλοὶ περισσότεροι στὰ 1770, ὁπόταν 40.000 καὶ πλέον Πελοποννήσιοι ἀναγκάσθηκαν νὰ καταφύγουν στὴ Μικρασία. Συνολικῶς, ὅπως μποροῦμε νὰ ξέρουμε ἀπὸ τὶς πληροφορίες ποὺ διασώζονται, ἑκατὸ χιλιάδες Πελοποννήσιοι ἐξοντώθηκαν μεταξὺ τοῦ 1770 καὶ 1780.

Δὲν εἶναι, συνεπῶς, χωρὶς βάσι ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι οὐδεμία στιγμὴ ἔπαυσεν ὁ Ἑλληνισμὸς τὴν ἀντίστασί του μετὰ τὴν μοιραία 29η Μαΐου 1453. Δὲν εἶναι ἀβάσιμος ἀκόμη ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἂν δὲν ὑφίστατο αὐτὴ τὴ φοβερὴ ἀφαίμαξι θ' ἀποτελοῦσε ἐθνικὸ σύνολο ἀπὸ δεκάδες ἑκατομμυρίων. Οἱ θυσίες ὅμως ἀνδρώνουν τὰ ἔθνη καὶ σφυρηλατοῦν τὰ χαλύβδινα τείχη τῆς ἀμύνης των κατὰ τῆς ξένης ἐπιβουλῆς. Χωρὶς αὐτὸ τὸ ἱερὸ αἷμα ἴσως καὶ σήμερα ἀκόμη ἡ Ἑλλάδα νὰ μὴ ἦταν ἐλευθέρα.

«Ἡ Αὐστρία στέκει ἀκλόνητος εἰς τὸ καθ' ἡμῶν σύστημά της, ἔγραφεν ἀπὸ τὸν Πόρο, στὶς 19 Ἰουνίου 1827, ὁ Κ. Ζωγράφος πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴ τῆς Ζακύνθου. Ἡ Γαλλία ἀπέκαμε πλέον εἰς τὸ νὰ μᾶς θεωρῇ μὲ εὐνοϊκὸν ὄμμα καὶ ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ ἀναφανδὸν τὴν ἀντίθετον. Ἡ Ρωσσία ἀκόμη δὲν ἤρχισε νὰ ἐνεργήσῃ εἴτε τὸ ὑπέρ, εἴτε τὸ κατά. Ἡ Τουρκία, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἡ Αἴγυπτος, διπλασιάζει τὰς δυνάμεις καὶ τὴν θηριωδίαν της. Οἱ πέντε ἢ δέκα ἢ ἑκατὸν ἢ χίλιοι, εὑρεθέντες ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, οὐδὲ φρονιμώτεροι, οὐδὲ ἀξιώτεροι ἠμποροῦν νὰ γίνουν εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ. Ἡ Ἀγγλία καταγίνεται εἰς ἀλλαγὰς ὑπουργείων, εἰς αἰωνίας καὶ ἀπεράντους διπλωματικὰς νότας καὶ εἰς συνδιαλέξεις. Καὶ ὡς τόσον ἀπ' ὅλα αὐτὰ προσμένουν οἱ Ἕλληνες τὴν σωτηρίαν των. Πολὺ φοβοῦμαι καὶ εἴθε νὰ ψευσθῶ, μὴ ἡ φιλανθρωπία τῶν πρέσβεων καὶ ὑπουργῶν ἀνανοηθῇ πολὺ ἀργὰ ὅτι ἄλλο δὲν τῆς μένει παρὰ νὰ σώσῃ τὰς Πάτρας καὶ τὰ δένδρα τῆς Ἑλλάδος».

Καὶ ὅμως ἀπὸ τὰ συντρίμματα αὐτά, ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς αὐτοὺς τῶν αἱμάτων προῆλθεν ἡ Ἐλευθερία τῆς ὁποίας τὴν ἐπέτειον ἑορτάζομεν σήμερον. Τὰ Ἑλληνόπουλα πρέπει νὰ τὸ γνωρίζουν ὅτι κρατοῦν στὰ χέρια τους τὴν ἡρωϊκώτερη καὶ εὐγενέστερη κληρονομιά.

Χρ. Ἐμ. Ἀγγελομάτης

ΠΡΟΓΟΝΙΚΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

ΦΩΝΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΑΦΟ

Τὴ στιγμὴ αὐτὴ ποὺ τὰ πολιτικὰ μίση ἔχουν εὐτυχῶς σβήσει χάρις εἰς τὴν Ἐθνικὴ Κυβέρνησι, δὲν θὰ ἦτο περιττὸ νὰ γυρίσωμε πρὸς τὰ ὀπίσω, πρὸς τοὺς προγόνους μας ἥρωας τοῦ Εἰκοσιένα, ποὺ κι' αὐτοὶ δοκίμασαν πόσο καταστρεπτικὴ εἶναι στὰ ἔθνη ἡ διχόνοια, τὸ σαράκι αὐτὸ ποὺ τρώει τὰς ρίζας κάθε χώρας εἰς τὴν ὁποία ἤθελε χωθῆ. Θὰ παραθέσωμε τὴ γνώμη δύο ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοτέρους πρωτεργάτας τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, τοῦ ἀθάνατου Γέρου τοῦ Μωριᾶ, ποὺ μαζὶ μὲ τὴ στρατηγική του μεγαλοφυΐα ἕνωνε μυαλὸ θετικὸ καὶ πατριωτισμὸ ἀνώτερο, καὶ τοῦ Σπύρου Τρικούπη, τοῦ περίφημου διπλωμάτη, ποὺ κατὰ τὴν ἐπανάστασι κι' ἀργότερα ὑπηρέτησε τὴν πατρίδα του στὴν πολιτικὴ καὶ στὴ διπλωματία.

Ὅταν κατὰ τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1826 ἡ Τρίτη Ἐθνοσυνέλευσι ξανάρχισε τὰς ἐργασίας της, ὁ Κολοκοτρώνης ἀπὸ τὸ Ναύπλιο, ἀπελπισμένος ἀπὸ τὸ ἀλληλοφάγωμα, ἔστειλε μιὰ Ἔκκλησι στοὺς πληρεξουσίους τοῦ Ἔθνους, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθῇ καὶ σήμερα καὶ παντοτεινὰ ἐπίκαιρη διὰ τὸν ἑλληνικὸ λαό. Νὰ τί ἔγραφε σ' αὐτὴ ὁ μεγάλος πατριώτης:

«Ἀδελφοὶ πατριῶται! Ἰδοὺ ἄρχεται ἡ ἐπανάληψις τῆς Ἐθνικῆς Τρίτης Συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὴν ἐπανάληψιν αὐτὴν δὲν ἔχομεν βέβαια ἀντικείμενα ὡς εἰς τὰς προλαβούσας ἐθνικὰς Συνελεύσεις. Τὸ ἔργον τῶν πληρεξουσίων εἰς τὴν ἐνεστῶσαν ἐθνικὴν Συνέλευσιν πρέπει νὰ εἶναι βέβαια, ἂν δὲν ἀμφιβάλλω: α) ἡ διόρθωσις τῶν παρελθόντων, β) τὸ γενικὸν καὶ ὄχι τὸ ἴδιον συμφέρον, καὶ γ) τὸ ν' ἀποφύγωμεν τὰς εἰς ἃς ἐναυαγήσαμεν ὑφάλους, δι' οὗ θέλομεν κερδίσει τὴν εὔνοιαν τοῦ πεφωτισμένου κόσμου καὶ θέλομεν φέρει τὴν τὴν ἐσωτερικὴν εὐταξίαν.

Κατὰ χρέος πατριωτικὸν σᾶς ὑπενθυμίζω ταῦτα, κύριοι, καὶ μένω εἰς τὴν ἀγάπην σας.

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης».

Τὰ χρυσᾶ αὐτὰ λόγια τοῦ Κολοκοτρώνη, ποὺ εἰπώθηκαν σὲ μία στιγμὴ δύσκολη γιὰ τοὺς Ἕλληνας, μποροῦν νὰ ἀπευθυνθοῦν θαυμάσια καὶ σήμερα καὶ κάθε στιγμὴ στὸ λαό μας, ποὺ ἔχει ἀνάγκη πάντα ἀπὸ ὁμόνοια καὶ πατριωτικὴ ἕνωσι γιὰ νὰ προοδεύσῃ.

* * *

Καὶ ὁ Σπῦρος Τρικούπης, ὁ πατριώτης καὶ ἱστοριογράφος, ὅταν ἦλθε ἀπὸ τὴν Ἀγγλία γιὰ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν ἀγωνιζόμενη πατρίδα κι' εἶδε τὸ ἀλληλοφάγωμα τῶν διαφόρων Καπετανέων καὶ τὰς ἰδιοτελεῖς ἀντιζηλίας ποὺ ἀπειλοῦσαν νὰ ματαιώσουν τὸ ἔργο τῆς ἀπελευθερώσεως, ἐκυριεύθη ἀπὸ ἀπελπισία, γιατὶ κατάλαβε ὅτι μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἡ πατρίδα θὰ ξανάπεφτε στὸ ζυγὸ κι' ἔτσι θὰ πήγαιναν χαμέναι τόσαι θυσίαι, τόσοι ἡρωισμοὶ καὶ τόσο χυμένο αἷμα. Μὲ ἄλλα ὄνειρα ἐρχότουν ἀπὸ τὴν Ἀγγλία κι' ἄλλη πραγματικότητα βρῆκε. Καθένας ἔκανε τοῦ κεφαλιοῦ του, κανένας δὲν ἀναγνώριζε τὸν ἄλλο γιὰ καλλίτερό του. Μία ἀναρχία νέκρωνε τὴ δρᾶσι τῶν πολεμιστῶν. Τὸ 1826 εἶναι τραγικὸ γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, γιατὶ λίγο ἔλειψε νὰ τὴν θάψῃ. Στὴν κρίσιμη αὐτὴ στιγμὴ ὁ Τρικούπης ἀπὸ τὸ Ναύπλιο ἐβροντοφώνησε τὰ ἀκόλουθα:

«Κινδυνεύει ἡ πατρίς, ὅλοι τὸ βλέπομεν, ὅλοι τὸ φωνάζομεν. Καὶ δὲν κινδυνεύει βέβαια διότι δὲν ἔχομεν στρατεύματα φιλοκίνδυνα καὶ ἐμπειροπόλεμα, καὶ δὲν κινδυνεύει διότι δὲν ἔχομεν χρηματικοὺς πόρους. Κινδυνεύει ἡ δυστυχισμένη πατρὶς διότι ὁ ζῆλος τοῦ λαοῦ ἐσβέσθη (φρίττω ὅταν τὸ συλλογίζωμαι!) ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους, ἀπὸ ἡμᾶς οἱ ὁποῖοι ἐκαταστήσαμεν τὸ δυστυχισμένον ἔθνος παίγνιον τῶν παθῶν μας, ἀπὸ ἡμᾶς οἱ ὁποῖοι, ἀντὶ νὰ κλείσωμεν τὰς δεινὰς καὶ πεπαλαιωμένας πληγάς του, τοῦ ἀνοίξαμεν νέας καὶ βαρυτέρας, ἀπὸ ἡμᾶς οἱ ὁποῖοι, ἀντὶ νὰ τὸ ὁδηγήσωμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας καὶ τῆς εὐδαιμονίας, τὸ ἐφέραμεν εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου. Καὶ τοῦτο διατί; Διότι ἡ φιλαρχία πολιορκεῖ τὸν νοῦν μας, ὁ φθόνος καὶ τὸ ἐμφύλιον μῖσος κατατρώγει τὰ σπλάγχνα μας, ἡ ἰδιοτέλεια ὁδηγεῖ τὰ ἔργα μας, αἱ σκευωρίαι καὶ τὰ διαβούλια εἶναι ἡ πολιτική μας. Χρεία λοιπὸν νὰ πάρωμεν μέτρα ἀνάλογα μὲ τὰς κρισίμους περιστάσεις καὶ νὰ μὴ ἐξοδεύωμεν εἰς σκέψεις καὶ λογομαχίας τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ὁ ἀκούραστος καὶ ἀδάμαστος ἐχθρὸς ἐξοδεύει εἰς ἔργα!»

Τὰ χρυσᾶ αὐτὰ λόγια τοῦ Τρικούπη, τοῦ σοφοῦ πατριώτη, μολονότι ἐπέρασε περισσότερο ἀπὸ ἕνας αἰῶνας, εἶναι καὶ σήμερα πολύτιμοι ὑποθῆκαι διὰ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ ὁμόνοια εἶναι τὸ μεγαλείτερο δῶρο εἰς ἕνα τόπο. Καὶ ὁ Βύρων, ὁ μεγάλος φιλέλλην ποὺ χάρισε καὶ τὴ ζωή του στὴν Ἑλλάδα, ἔγραφε στοὺς προκρίτους Ἕλληνας:

«Χωρὶς ὁμόνοια ἡ Ἑλλάδα εἶναι καταστρεμμένη. Ὁμονοήσετε καὶ θὰ σωθῆτε! Ἄλλως χαθήκατε!»

Καὶ ὁ ἐθνικὸς ποιητής, στὸν ἀθάνατο ὕμνο του, ἀφιερώνει ἀρκετὰ τετράστιχα γιὰ νὰ πολεμήσῃ τὸ κακὸ τῆς διχόνοιας «ποὺ βαστάει ἕνα σκῆπτρο ἡ δολερὴ καὶ καθενὸς χαμογελάει» ζητῶντας νὰ τὸν σύρῃ εἰς τὰ δολοφόνα δίκτυά της. Καὶ στὸ λυρικό του ποίημα «Στὸ θάνατο τοῦ Μπάϋρων» ὁ Σολωμὸς τελειώνει μὲ τὴν πονεμένη κραυγὴ «Ἡ διχόνοια κατατρέχει τὴν Ἑλλάδα...»

Κώστας Καιροφύλας

ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑ ΤΟΥ HECTOR MALOT

Χωρὶς οἰκογένεια

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Τότε ὁ Ματτίας, ποὺ κατάλαβε καλὰ πὼς ἡ μάνα - Μπαρμπερίνα δὲν ἤθελε νὰ μιλήσῃ μπροστά του γιὰ κεῖνο ποὺ μ' ἐ ν δ ι έ φ ε ρ ε, εἶπε πὼς εἶχε περιέργεια νὰ ἰδῇ τί ἔκανε ἡ ἀγελάδα στὸ σταῦλο καί, χωρὶς ν' ἀκούσῃ τίποτα, βγῆκε καὶ μᾶς ἄφησε τοὺς δυό μας.

Ἂν ἔκανα ὑπομονὴ ὡς αὐτὴ τὴ στιγμὴ γιὰ νὰ μάθω τὸ μυστικό, ἐγὼ τὸ ξέρω πόσο ἀνυπομονοῦσα· κι' ἂν δὲν ἦταν στὴ μέση οἱ σβίγγοι, δὲν θὰ μποροῦσα βέβαια νὰ βαστάξω τόσην ὥρα.

Γιατὶ ὁ Μπαρμπερῆς πῆγε στὸ Παρίσι; ἔλεγα μὲ τὸ νοῦ μου· γιὰ νὰ βρῇ βέβαια τὸν Βιτάλη καὶ νὰ πληρωθῇ ἀπ' αὐτὸν γιὰ ὅσα χρόνια μὲ εἶχε. Δὲν ἦταν λοιπὸν ἐδῶ κανένας φόβος. Ἀφοῦ ὁ Βιτάλης εἶχε πεθάνει, δὲν μποροῦσε βέβαια νὰ πληρώσῃ· οὔτε ὁ Μπαρμπερῆς μποροῦσε πάλι νὰ ζητήσῃ τὰ νοίκια του ἀπὸ μένα. Ναί· μποροῦσε ὅμως νὰ ζητήσῃ ἐμένα τὸν ἴδιο καί, ἅμα μ' ἔβαζε μιὰ φορὰ στὸ χέρι, μποροῦσε νὰ μὲ τοποθετήσῃ ὅπου ἤθελε, νὰ μὲ δώσῃ σ' ὁποιον ἤθελε, φτάνει μόνο νὰ τοῦ πλήρωνε ὅσα θὰ τοῦ ζητοῦσε. Νὰ ἐκεῖνο ποὺ μ' ἐ ν δ ι έ φ ε ρ ε, καὶ πάρα πολὺ μάλιστα, γιατὶ ἐγὼ μὲ κανένα τρόπο δὲν ἐννοοῦσα νὰ ξαναπέσω στὴν ἐξουσία τοῦ φρικτοῦ αὐτοῦ Μπαρμπερῆ. Ἆ, ὅλα κι' ὅλα! Ἂν ἦταν ἀνάγκη, θάφευγα κι' ἀπὸ τὴ Γαλλία, θὰ πήγαινα στὴν Ἰταλία μὲ τὸν Ματτία, στὴν Ἀμερική, στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου!

Αὐτὰ συλλογιζόμενος, ἀποφάσισα νὰ εἶμαι ἐπιφυλακτικὸς μὲ τὴ μάνα - Μπαρμπερίνα, ὄχι βέβαια γιατὶ δὲν μποροῦσα νὰ τῆς ἔχω ἐμπιστοσύνη,— ἤξερα δὰ πόσο μ' ἀγαποῦσε ἡ καλὴ γυναῖκα καὶ πόσο μοῦ ἦταν ἀφωσιωμένη,— ἀλλὰ γιατὶ ἔτρεμε τὸν ἄντρα της, καί, ἂν παραμιλοῦσα, μποροῦσε, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, νὰ τοῦ πῇ ὅσα τῆς εἶπα καὶ νὰ τὸν εὐκολύνῃ ἔτσι νὰ μὲ ξαναβρῇ καὶ νὰ μὲ ξαναπάρῃ. Μόνο αὐτὸ δὲν ἤθελα νὰ πάθω καὶ θὰ ἐπρόσεχα πολύ.

Ἅμα βγῆκε ὁ Ματτίας, τὴ ρώτησα:

— Τώρα ποὺ εἴμαστε οἱ δυό μας, μοῦ λὲς γιὰ τί μ' ἐνδιαφέρει τὸ ταξεῖδι τοῦ Μπαρμπερῆ στὸ Παρίσι;

— Ναί, παιδί μου, μετὰ χαρᾶς μάλιστα!

Μετὰ χαρᾶς; Ἀπόρησα πολύ.

Στάθηκε μιὰ στιγμὴ καὶ κοίταξε κατὰ τὴν πόρτα. Ἔπειτα γύρισε σὲ μένα καί, μὲ σιγανὴ φωνή, μὲ γελαστὸ πρόσωπο, μοῦ εἶπε:

— Φαίνεται πὼς ἡ οἰκογένειά σου σὲ γυρεύει!

— Ἡ οἰκογένειά μου;

— Ναί, ἡ οἰκογένειά σου, Ρεμῆ μου.

— Μὰ ἔχω οἰκογένεια ἐγώ; Ἔχω οἰκογένεια, μάνα - Μπαρμπερίνα, ἐγὼ τὸ ἀπαρατημένο παιδί;

— Φαίνεται πὼς δὲν θὰ σὲ ἀπαράτησαν μὲ τὴ θέλησί τους, ἀφοῦ τώρα σὲ γυρεύουν.

— Μὰ ποιὸς μὲ γυρεύει; Ὤ, μίλησε, μίλησε γρήγορα, μάνα - Μπαρμπερίνα, σὲ παρακαλῶ!

Ἔπειτα μοῦ φάνηκε ἄξαφνα πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ πιστέψω, καὶ φώναξα:

— Μὰ ὄχι, ἀδύνατο! Ὁ Μπαρμπερῆς θὰ μὲ γυρεύῃ.

— Ναί, βέβαια αὐτός, μὰ γιὰ τὴν οἰκογένειά σου.

— Ὄχι, γιὰ τὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ μὲ ξαναπάρῃ, νὰ μὲ ξαναπουλήσῃ. Μὰ δὲν θὰ μὲ ξαναπάρῃ, ὄχι!

— Μά, Ρεμῆ, παιδί μου, πῶς σοῦ περνᾷ ἰδέα πὼς ἐγὼ θὰ βοηθοῦσα σὲ τέτοιο πρᾶμα;

— Χωρὶς νὰ θέλῃς, μάνα - Μπαρμπερίνα, μπορεῖ νὰ γέλασε καὶ σένα.

— Μὰ στάσου, παιδί μου, σκέψου καλύτερα, ἄκουσε πρῶτα τί θὰ σοῦ πῶ!

— Καλά, ἀκούω.

— Θὰ σοῦ πῶ τί ἄκουσα ἐγὼ μὲ τ' αὐτιά μου. Αὐτὸ βέβαια θὰ τὸ πιστέψῃς. Λοιπόν, θὰ εἶναι τώρα κανένας μῆνας, μιὰ μέρα, — Δευτέρα ἤτανε,— ἐκεῖ ποὺ ἐργαζόμουν ἐγὼ στὴν αὐλή, ἕνας ἄνθρωπος, ἕνας κύριος νὰ πῶ καλύτερα, μπῆκε στὸ σπίτι, ὅπου ἐκείνη τὴν ὥρα βρισκόταν ὁ Μπαρμπερῆς: «Ἐσεῖς εἴσθε ἐκεῖνος ποὺ τὸν λένε Μπαρμπερῆ;» τὸν ρώτησε ὁ κύριος, ποὺ μιλοῦσε ἔτσι μ' ἕνα ἀλλοιώτικο τρόπο σὰν νὰ ἦταν ξένος.

— Μάλιστα, τοῦ κάνει ὁ Γερόλυμος, ἐγὼ εἶμαι. — Ἐσεῖς λοιπὸν βρήκατε μιὰ φορὰ ἕνα παιδὶ στὸ Παρίσι, στὴ λεωφόρο Μπρετεῖγ, καὶ τὸ πήρατε νὰ τὸ μεγαλώσετε; — Μάλιστα. — Ποῦ εἶναι τώρα αὐτὸ τὸ παιδί, σᾶς παρακαλῶ;— Καὶ τί σᾶς νοιάζει ἐσᾶς; τοῦ κάνει ὁ Μπαρμερῆς.

Κι' ἂν εἶχα καμμιὰ ἀμφιβολία γιὰ τὴν εἰλικρίνεια τῆς μάνας-Μπαρμπερίνας θὰ ἔφθανε ἡ εὐγενικιὰ αὐτὴ ἀπάντησι τοῦ Μπαρμπερῆ, γιὰ νὰ μὲ πείσῃ πὼς δὲ μοῦ ἔλεγε παρὰ ὅ,τι εἶχε ἀκούσει.

— Ξέρεις, ἐξακολούθησε νὰ μοῦ διηγῆται, πὼς ἀπὸ τὴν αὐλὴ ἀκούγεται καλὰ ὅ,τι λένε δῶ μέσα. Ἔπειτα μιλοῦσαν γιὰ σένα, καί, φυσικά, τέντωσα τ' αὐτιά μου νἀκούσω. Ἀλλὰ δὲν ξέρω πὼς κάτι κουνήθηκα, κάτι περπάτησα, κάτι μοῦ ἔπεσε ἀπὸ τὸ χέρι κι' ἀκούστηκα. «Δὲν εἴμαστε λοιπὸν μονάχοι; εἶπε ὁ κύριος. — Εἶναι ἡ γυναῖκα μου, ἀποκρίθηκε ὁ Γερόλυμος.— Κάνει πολλὴ ζέστη ἐδῶ μέσα εἶπε ὁ κύριος, ἂν θέλετε πᾶμε ἔξω νὰ μιλήσουμε». Ἔφυγαν οἱ δυό τους κι' ὕστερα ἀπὸ δυὸ - τρεῖς ὧρες ὁ Γερόλυμος γύρισε μονάχος του. Μπορεῖς νὰ φαντασθῇς τί περιέργεια μ' ἔπιασε νὰ μάθω τί εἶπε στὸ Γερόλυμο αὐτὸς ὁ κύριος ποὺ μπορεῖ νἄτανε κι' ὁ πατέρας σου. Μὰ ὁ Γερόλυμος δὲ θέλησε νὰ μοῦ πῇ. Τὸ μόνο ποὺ μοῦ εἶπε εἶναι, πὼς ὁ κύριος ἐκεῖνος δὲν ἦταν ὁ πατέρας σου, παρὰ πὼς τὸν ἔβαλε ἡ οἰκογένειά σου νὰ ψάξῃ καὶ νὰ σὲ βρῇ.

— Καὶ ποῦ εἶναι ἡ οἰκογένειά μου; Ποιὰ εἶναι; Ἔχω πατέρα; Ἔχω μητέρα;

— Αὐτὰ ρώτησα κι' ἐγὼ τὸ Γερόλυμο, μὰ μοῦ εἶπε πὼς δὲν ξέρει τίποτα. Ἔπειτα πάλι μοῦ εἶπε πὼς θάφευγε στὸ Παρίσι, γιὰ νὰ βρῇ τὸ γέρο - μουσικὸ ποὺ σὲ εἶχε νοικιασμένο. Τοῦ εἶχε δώσει, λέει, τὴ σύστασί του στὸ Παρίσι, ὁδὸς Ντελουρσίν, στὸ σπίτι κάποιου μουσικοῦ, ποὺ τὸν λένε Γαροφόλη. Ἐκράτησα στὸ νοῦ μου καλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ὀνόματα. Κράτησέ τα καὶ σύ.

Τὰ ξέρω, ἔννοια σου. Κι' ἀπὸ τότε ποὺ ἔφυγε ὁ Μπαρμπερῆς, δὲν σοῦ ἔγραψε, δὲν σοῦ μήνυσε τίποτα;

— Ὄχι, παιδί μου. Φαίνεται πὼς ἀκόμα θὰ ψάχνῃ. Ὁ κύριος ἐκεῖνος τοῦ εἶχε δώσει ἑκατὸ φράγκα, πέντε ναπολεόνια χρυσᾶ, κι' ἀπὸ τότε βέβαια θὰ τοῦδωσε κι' ἄλλα.

Ὅλ' αὐτά, καθὼς καὶ τὰ ὄμορφα σπάργανα ποὺ ἦσουν τυλιγμένος ὅταν σὲ βρῆκε, μαρτυροῦν πὼς οἱ γονεῖς σου εἶναι πλούσιοι.

Ὅταν σὲ εἶδα ἐκεῖ κοντὰ στὸ τζάκι, ἐνόμισα πὼς τοὺς βρῆκες καὶ γι' αὐτὸ πῆρα καὶ τὸν σύντροφό σου γι' ἀδελφό σου ἀληθινό.

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ὁ Ματτίας περνοῦσε ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ τοῦ φώναξα:

— Ματτία! Οἱ γονεῖς μου μὲ γυρεύουν! Ἔχω οἰκογένεια, ἀληθινὴ οἰκογένεια!

Ἀλλὰ ὁ Ματτίας δὲν ἐφάνηκε νὰ συμμερίζεται τὴ χαρά μου καὶ τὸν ἐνθουσιασμό μου. Τότε τοῦ διηγήθηκα ὅλα ὅσα μοῦ εἶχε πῆ ἡ μάνα - Μπαρμπερίνα.

Τέντωσα τ' αὐτιά μου ν' ἀκούσω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ'

Ἡ παληὰ κι' ἡ καινούργια οἰκογένεια.

Λίγο κοιμήθηκα ἐκείνη τὴ νύκτα. Καὶ ὅμως πόσες φορές, τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια, δὲν ἐπόθησα μὲ τὴν καρδιά μου νὰ κοιμηθῶ στὸ παιδικό μου κρεββάτι, ὅπου ἄλλοτε εἶχα περάσει τόσες ὡραῖες νύχτες, χωρὶς νὰ ξυπνῶ, χωμένος στὴν ἀκρούλα μου καὶ σκεπασμένος ὡς τὸ πηγοῦνι!

Πόσες φορὲς ἀκόμα, τότε ποὺ ἤμουν ἀναγκασμένος νὰ πλαγιάζω στὸ ὕπαιθρο,— καὶ τὸ ὕπαιθρο δὲν εἶναι βέβαια πάντα εὐχάριστο,— πόσες φορές, παγωμένος ἀπὸ τὸ νυχτερινὸ κρύο, ποτισμένος ὡς τὰ κόκκαλα ἀπὸ τὴν πρωϊνὴ δροσιά, δὲν ἀποζήτησα τὸ ζεστό μου παπλωματάκι!

Μόλις πλάγιασα, ἀποκοιμήθηκα, γιατ' ἤμουν κατακουρασμένος ἀπὸ τὴν ἡμέρα μου, καθὼς κι' ἀπὸ τὴν νύκτα ποὺ εἶχα περάσει στὴ φυλακή. Μὰ δὲν ἄργησα νὰ ξυπνήσω ἀπότομα κι' ἀπὸ τότε δὲν μπόρεσα πιὰ νὰ ξανακοιμηθῶ. Ἤμουν τόσο συγκινημένος, τόσο ἀναστατωμένος!

Ἡ οἰκογένειά μου!

Ὅταν μὲ πῆρε ὁ ὕπνος, αὐτὴ τὴν οἰκογένεια συλλογιζόμουν καί, τὸ λίγο διάστημα ποὺ κοιμήθηκα, ὠνειρεύθηκα σπίτι, πατέρα, μητέρα, ἀδελφούς, ἀδελφές. Ἔζησα ἔτσι μιὰ στιγμὴ μ' ἐκείνους ποὺ δὲν τοὺς ἐγνώριζ' ἀκόμα καὶ ποὺ αὐτὴ τὴ στιγμὴ τοὺς ἔβλεπα πρώτη φορά. Ἀλλά, περίεργο πρᾶγμα! ὁ Ματτίας, ἡ Λίζα, ἡ μάνα - Μπαρμπερίνα, ἡ κυρία Μίλλιγκαν, ὁ Ἀρθοῦρος, ἀνῆκαν, λέει, στὴν οἰκογένειά μου καὶ πατέρας μου ἦταν ὁ Βιτάλης. Εἶχε ἀναστηθῇ κι' ἦταν πολὺ πλούσιος· καὶ τὸν καιρὸ ποὺ εἴμαστε χωρισμένοι, εἶχε κατορθώσει νὰ ξαναβρῇ τὸν Ζερμπῖνο καὶ τὴ Δούλση, ποὺ δὲν τοὺς εἶχαν φάει οἱ λύκοι, ὅπως ἐνομίζαμε.

Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, πιστεύω, ποὺ νὰ μὴν εἶδε στὴ ζωή του ἕν ἀπ' αὐτὰ τὰ ζωηρὰ ὄνειρα, ποὺ σ' ἕνα μικρὸ διάστημα, σὲ λίγες στιγμὲς ὕπνου, περνοῦν ἀπὸ μπροστά του ὁλόκληρα χρόνια καὶ χίλιοι τόποι, καὶ ποὺ ὅταν ξυπνᾷ, διατηρεῖ ἀκόμα τὰ συναισθήματα ποὺ ἐδοκίμασε. Ἔτσι κι' ἐγώ, ὅταν ἐξύπνησα, ἔβλεπα ἀκόμα μπροστά μου ἐκείνους ποὺ εἶχα ὀνειρευθῆ, σὰ νὰ εἶχα περάσει πραγματικῶς τὴ νύκτα μαζί τους, καὶ φυσικὰ μοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ ξανακοιμηθῶ. Λίγο - λίγο, οἱ ἐντυπώσεις τοῦ ὀνείρου ἔχασαν τὴν ἔντασί τους· ἀλλὰ τότε ξαναγύρισα στὴν πραγματικότητα, κι' αὐτὴ ἀκόμα περισσότερο μὲ κράτησε ἄγρυπνο καὶ συλλογισμένο.

Ἡ οἰκογένειά μου μὲ ζητοῦσε· ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴ βρῶ, ἔπρεπε νὰ πάω νὰ ρωτήσω τὸν Μπαρμπερῆ.

Καὶ μόνη αὐτὴ ἡ σκέψι ἦταν ἀρκετὴ γιὰ νὰ καταστρέψῃ τὴ χαρά μου. Δὲν ἤθελα νὰ ἦταν ἀνακατεμένος ὁ Μπαρμπερῆς στὴν εὐτυχία μου. Δὲν εἶχα ξεχάσει τὰ λόγια ποὺ εἶπε στὸ Βιτάλη, τότε ποὺ μ' ἐπούλησε σ' αὐτόν, καὶ μάλιστα τὰ θυμώμουν καὶ τὰ ξανάλεγα μέσα μου συχνά: «Ἔχουν νὰ ὠφεληθοῦν μιὰ μέρα ἐκεῖνοι ποὺ μεγάλωσαν αὐτὸ τὸ παιδί· ἂν δὲν τὸ συλλογιζόμουν αὐτό, ποτὲ δὲν θὰ τὸ φορτωνόμουν». Κι' ἀπὸ τότε εἶχα ἀντιπαθήσει περισσότερο τὸν Μπαρμπερῆ.

(Ἀκολουθεῖ)

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΜΑΣ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΦΙΛΟΙ

Ὑπὸ Μ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

2. (Συνέχεια)

Στὸ παλάτι μέσα σὰ γελωτοποιὸς ἦταν ἀποτυχημένος. Ἐκεῖνα τὰ γλυκὰ του μάτια ἦταν ἄραγε ἡ ἀφορμή; Δὲν ἦταν τόσο καπάτσος κι' ἀδιάντροπος σὰν τοὺς συναδέλφους του; Δὲν ἔκανε τόσο χοντρὰ ἀστεῖα ὅσο χρειαζότανε γιὰ ν' ἀρέσουν;

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο ὁ Σεραφεὶμ εἶχε σχηματίσει τὴν ἰδέα πὼς ὁ κόσμος καὶ ἡ ζωή, γιὰ τὸ ἄθλιο καὶ ἀποτυχημένο ὑποκείμενό του, δίχως τὸ Βρίγγα, δὲν μποροῦσε νὰ νοηθῇ. Τώρα, ποὺ ὁ ἀφεντικός του ἔγινε μέγας καὶ πολύς, τὸν τριγύριζαν βέβαια καὶ τὸν κολακεύανε καὶ προσπαθοῦσαν μὲ κάθε τρόπο νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν κακογλωσσιά του τουλάχιστον, μὰ αὐτὸς δὲ γελιότανε... Εἶχε μάθει πιὰ τί ἀξίζουν ὅλα τοῦτα.

Ὅσο γιὰ τὸν παρακοιμώμενο, αὐτὸς θεωροῦσε τὸν ἀσκημόθωρο νάνο σὰν κάτι δικό του,— ἀναγκαῖο κακό, ποὺ δὲν μπορεῖς νὰ τὸ τινάξης ἀπὸ πάνω σου, γιατὶ εἶναι δεμένο πιὰ μὲ τὰ φυσικά σου. Τὸ ἐνάντιο μάλιστα κάποτε κάποτε νὰ σοῦ λείψη τ' ἀναζητᾶς καὶ τὸ πονεῖς.

Ὁ Σεραφεὶμ μόλις βγῆκε πίσω ἀπὸ τὸ βῆλο, βάλθηκε ν' ἀκολουθῇ ἀπὸ πίσω τὸν ἀφέντη του καὶ νὰ μιμῆται τὰ κινήματά του μὲ τὴ διαφορά, πὼς ἀναγκαζόταν νὰ τρέχῃ, γιατὶ πέντε βήματα δικά του ἔκαναν ἕνα τοῦ Βρίγγα. Τὰ κουδουνάκια τ' ἀσημένια χτυποῦσαν χαρούμενα κι' ἔδιναν στὴν παράξενη αὐτὴ σκηνὴ ἕνα κωμικὸ τόνο.

— Σεραφείμ, θὰ σὲ τινάξω σὲ μιὰ γωνιὰ σὰν κουρέλι καὶ θὰ κλαῖς, εἶπε ὁ Βρίγγας σταματῶντας ἀπότομα.

— Ὤωω! ἔκαμε κεῖνος σὰν νὰ τὸν εἶχε χτυπήσει κιόλας — καὶ προφυλάγοντας μὲ τὰ χέρια τὸ κεφάλι του, πισωδρόμησε γρήγορα γρήγορα, ὥς που καὶ σωριάστηκε σὲ μιὰ γωνιά, στὴ βάση μιᾶς περήφανης κολώνας ἀπὸ πορφυρίτη, ἕνα πραματάκι ἐκεῖ χάμω, τόσο μικρὸ κι' ἀσήμαντο, σὰν κουρέλι στ' ἀλήθεια παραπεταμένο.

Ὁ Βρίγγας τὸν κοίταξε χωρὶς νὰ γελάσῃ.

— Ἔλα δῶ, τοῦ εἶπε.

— Ὄχι καλὰ εἶμαι, ἀπάντησε ὁ νάνος. Βλέπω στὸν οὐρανὸ σύννεφα μαῦρα. Σὲ τέτοια περίσταση πρέπει νὰ προφυλάγεται κανένας κι' ἂς εἶναι καὶ κάτω ἀπὸ μιὰ κολώνα.

— Ἔλα δῶ, ξαναεῖπε σοβαρὰ ὁ Βρίγγας.

Ὁ νάνος ἔτρεξε κοντά του, κάρφωσε τὰ θλιμμένα του μάτια στὴν ὄψη τ' ἀφεντικοῦ του καὶ περίμενε...

— Ὅλη μέρα γυρίζεις στὸ παλάτι κι' ἀκοῦς καὶ βλέπεις, Σεραφείμ... Πές μου... Ἔχεις νὰ μοῦ πῆς τίποτα;

— Πῶς καὶ βέβαια, ἕνα πρᾶμα, ἀφεντικό, μά... εἶναι τόσο παλιὸ ὅσο καὶ καινούργιο.

— Μίλα καθαρά.

— Τὸ παγώνι ἅπλωσε τὰ φτερά του στὸν ἥλιο μπροστά... καὶ κεῖνος τὰ εἶδε νὰ λάμπουν κάτω ἀπὸ τὸ φῶς του καὶ θαμπώθηκε.

— Σοῦ εἶπα μίλα καθαρά.

— Καὶ πῶς; ἀπάντησε κεῖνος κι' ἄνοιξε ὁλοστρόγγυλα τὰ μάτια του σὰ ν' ἀποροῦσε... Δὲν εἶναι ἥλιος τῆς αὐτοκρατορίας ὁ τρισέβαστος βασιλιᾶς τῶν Ρωμαίων κὺρ Ρωμανός; Καὶ δὲν θαμπώθηκε ἀπὸ τὴν ὀμορφιὰ καὶ τὴ χάρη τῆς σεβαστῆς μας Αὐγούστας, πολλὰ τὰ ἔτη της;

— Τίποτ' ἄλλο, Σεραφείμ;

— Οὓ λόγια λόγια ὅσα θές... Μὰ εἶναι σὰν τὰ ψεύτικα λουλούδια ποὺ φτιάνουν οἱ χρυσικοὶ μὲ πολλὴ τέχνη καὶ τὰ δείχνουν μὲ καμάρι ὕστερα... καὶ σοφίζονται χίλιους τρόπους γιὰ νὰ ψαρέψουν ἀγοραστές.

— Εἶσαι φρόνιμος, Σεραφείμ, τὸ ξέρεις; Ἂν δὲν ἤσουνα νάνος θὰ σ' ἔκανα...

— Ὄχι, γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὄχι παρακοιμώμενο...

Καὶ γονάτισε ἐκεῖ μπροστά του ἕτοιμος τάχα νὰ τὸν παρακαλέσῃ μὲ κλάματα νὰ μὴν τοῦ κάνη τέτοιο φοβερὸ κακό...

Ὁ Βρίγγας τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ σβέρκο, τὸν σήκωσε ψηλὰ σὰν ἕνα κακόμοιρο γατάκι καὶ τὸν ἀπίθωσε ἀπάνω στὸ τραπέζι.

— Λέγε μου γρήγορα τί ξέρεις... Καὶ καθαρά, χωρὶς παραβολὲς καὶ καμώματα.

— Οἱ ἄρχοντοι μανιάζουν γιὰ τὴν ἐκστρατεία τῆς Κρήτης... Δὲ φτάνει τόσο αἷμα ποὺ χύθηκε; Κι' ὕστερα φοβοῦνται μὴν ἀληθέψη καὶ ἡ προφητεία.

— Ποιὰ προφητεία;

— Ὅποιος πάρη πίσω τὸ νησὶ ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς τοῦ μέλλεται νὰ καθίσῃ στὸ βασιλικὸ θρόνο... Νὰ λοιπὸν μιὰ δουλειὰ ποὺ πάντα σὲ κακὸ θὰ μᾶς βγῇ.

— Γιατί;

— Ἂν δὲν καταφέρῃ τίποτα ὁ Φωκᾶς πᾶνε χαμένα τόσος στρατὸς καὶ τόσα καράβια. Δύο χρόνια τώρα δὲν μποροῦν νὰ ἡσυχάσουν ὅσοι κάθονται κοντὰ στὸ νεώριο τῆς Βλαχέρνας ἀπὸ τὰ σφυροκοπήματα... Ἀκόμα καὶ τὴ νύχτα δουλεύουν μὲ δαδιά... Κανεὶς δὲ μιλάει γι' αὐτό... Χρειάζονται. Τὰ καράβια κι' ὁ στρατὸς εἶναι σὰν τὴν ξεμυγιάστρα... Τὴν κρατᾶς στὸ χέρι καὶ διώχνεις τὶς μῦγες ποὺ χύνονται λυσσασμένες κατὰ πάνω σου... Ἂν ὅμως σοῦ πέσῃ ἀπὸ τὸ χέρι, τί γίνεται;

Ἡ αὐτοκρατορία εἶναι τριγυρισμένη ἀπὸ ἐχτρούς... μὰ κι' ἀπὸ φίλους ποὺ εἶναι ἀκόμα χειρότεροι.

Κι' ἂν πάλι νικήσῃ ὁ Φωκᾶς καὶ βγῇ ἡ προφητεία;

Ὁ Βρίγγας, λέει, μὲ τὴν ἐκστρατεία τούτη ἀνοίγει δυὸ γκρεμούς. Μὰ εἴτε στὸν ἕνα πέσουμε, εἴτε στὸν ἄλλο, εἴμαστε χαμένοι.

— Ποῦ τ' ἄκουσες αὐτά, Σεραφείμ;

— Στοὺς φόρους, στοὺς ἐμβόλους, στὸν Ἱππόδρομο... μὰ καὶ στὸ παλάτι ἀκόμα μέσα... Προχτὲς στὴ στοὰ τῆς Χαλκῆς παρὰ λίγο νὰ πιαστοῦν δυὸ ἀξιωματικοὶ τῶν Ἱκανάτων.

— Ποιοί;

— Τὸν ἕνα μονάχα ξέρω.

— Τ' ὄνομά του.

— Δημήτρης Γρηγορᾶς.

— Γρηγορᾶς, Γρηγορᾶς, ξαναεῖπε ὁ Βρίγγας ξύνοντας τ' αὐτί του σὰν νὰ τοῦ θύμιζε κάτι τ' ὄνομα αὐτό.

Ὡς τόσο ὁ Σεραφεὶμ ἐξακολούθησε:

— Ὁ ἕνας ἔλεγε: «Ὁ Βρίγγας ποτὲ δὲ θ' ἀφήσῃ νὰ γίνῃ ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ γιατὶ εἶναι φρόνιμος ἄνθρωπος. Οἱ στρατηγοὶ εἶναι σὰν τὰ σκυλιὰ τοῦ κυνηγιοῦ λυσσομανᾶνε καὶ γαυγίζουν μόλις ὀσμιστοῦν τὸν ἀγριόχοιρο, μὰ δὲν πρέπει νὰ τ' ἀπολύσης παρὰ μόνο τὴ στιγμὴ ποὺ χρειάζεται».

Χαμογελᾶς, Ζωζώ; Εὐχαριστιέσαι ποὺ 'χουν τέτοια γνώμη γιὰ σένα; Χμ... Στὸν ἄλλο τὰ λεγε καὶ μένα κοίταζε, μ' ὅλο ποὺ ἔκανα τὸν ἀδιάφορο... Ἦταν βέβαιος πὼς θὰ φτάσουν στ' ἀφτιά σου...

— Καλά, καλά, Σεραφείμ... κι' ὁ ἄλλος;

— Ὁ Γρηγορᾶς; Ἄ, ναί... πάλι γιὰ

Μιὰ γυναίκα μὲ πέπλα... μιλοῦσε μυστικὰ μ' ἕνα νεαρὸ ἀξιωματικό.

τὴν ἀφεντιά σου... «Ἴσα, ἴσα, λέει, ποὺ ὁ Βρίγγας, ἐπειδὴ εἶναι φρόνιμος ἄνθρωπος, δὲν μπορεῖ νὰ δώση σημασία σὲ ψευτοπροφητεῖες ποὺ βγάζουν τὰ γραΐδια καὶ οἱ ἄναντροι. Μὰ τὸ ἐνάντιο θὰ βάλη τὰ δυνατά του γιὰ νὰ σώση τὴν αὐτοκρατορία ἀπὸ τὸ σαράκι ποὺ τρώει τὴ ρίζα της...».

— Τίποτ' ἄλλο, Σεραφείμ;

— Ὄχι, τίποτ' ἄλλο. Μονάχα ποὺ ἐκείνη ἡ λέξη «ἄναντροι» ἐρέθισε πολὺ τὰ σπαθιὰ καὶ παρὰ λίγο νὰ χυμήξουν ἔξω ἀπὸ τὰ θηκάρια τους, ἂν δὲν ἔμπαινε στὴ μέση ὁ κένταρχος τῆς φρουρᾶς.

— Τίποτ' ἄλλο; ξαναρώτησε ὁ Βρίγγας.

— Τίποτ' ἄλλο, Ζωζώ, ἔκαμε ὁ νάνος μὲ θλιμμένο πρόσωπο. Ἐγὼ θαρροῦσα πὼς ἔπιασα συναγρίδες κι' αὐτὰ ἤτανε ψαράκια τοῦ ἀφροῦ, καθὼς φαίνεται...

— Ἐμπρός, φεύγα λοιπὸν καὶ νὰ μὴ σὲ ξαναδῶ μπροστὰ στὰ μάτια μου, ὡς ποὺ νὰ σὲ φωνάξω... Ἀλλοίμονό σου!

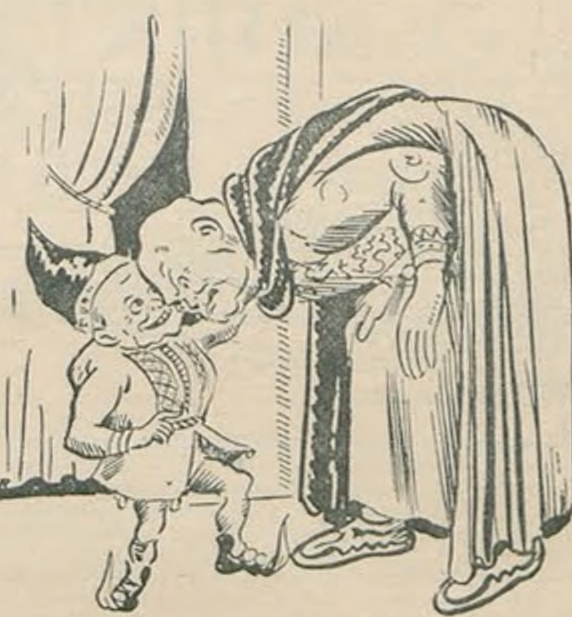
Ὁ Σεραφεὶμ πήδηξε κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι κι' ἔτρεξε νὰ φύγη ἀπὸ τὸ ἴδιο μέρος ποὺ ἦρθε. Ὡς τόσο στάθηκε μιὰ στιγμὴ ἀκόμα.

— Ζωζώ, Ζωζώ, ξαναεῖπε γυρίζοντας... Φοβᾶμαι... φοβᾶμαι... Ὁ Βρίγγας δὲν ἄκουσε... ἔσκυβε συλλογισμένος. Μπροστά του, ἀπάνω στὸ τραπέζι ἡ περγαμηνὴ τὸν ἐρέθιζε μὲ τὸ μυστήριό της...

Οἱ Φωκάδες... δυνατὴ γενιά... Δομέστικοι, μάγιστροι, ἀκρῖτες, ἄρχοντοι μεγάλοι... Ξεκινοῦν ἀπὸ τ' ἀπέραντα χτήματά τους στὴν Καππαδοκία κι' ἁπλώνουν σὰν τὸ χταπόδι ἀπλοκαμοὺς καὶ ζώνουν τὴν αὐτοκρατορία ὁλόκληρη... Φυτρώνουν ὁλοῦθε οἱ ἀπόγονοί τους καὶ βλέπεις τὰ σουσούμια τοῦ σογιοῦ, τὸ στεγνὸ πρόσωπο, τὸ πλατὺ στῆθος, τὰ λιγνὰ ποδάρια, τὰ πράσινα μάτια μὲ τ' ἀνασυρμένα στὶς ἄκρες φρύδια νὰ παρουσιάζωνται μπροστά σου, ὅπου γυρίσης τὸ μάτι σου... Νέοι, γέροι, παιδιὰ ἀκόμα... σὰν κάτι πήλινα ἀνθρωπάκια ποὺ πλάθει στὸ ἴδιο καλούπι προκομμένος τεχνίτης κι' ἔχει πλημμυρίσει τοὺς φόρους. Ποῦ πάει ἡ γενιὰ τούτη ἡ ἄπληστη ποὺ τριγυρίζει τὸ θρόνο κι' ἀνεβαίνει τὰ ψηλὰ σκαλοπάτια του μὲ τέτοιο ἐκνευριστικὸ θράσος;

Οἱ Φωκάδες! Γιατὶ μὲ τόση ἐπιμονὴ ζητοῦνε αὐτὴ τὴν ἐπικίντυνη ἐκστρατεία; Πιστεύουν πὼς θὰ νικήσουν βέβαια καὶ λογαριάζουν τὴ δύναμη καὶ τὴ δόξα ποὺ θ' ἀποκτήσουν... Τότε μπροστὰ στὴ λάμψη τους κι' αὐτὸς ὁ Βρίγγας ἀκόμα θὰ σβήση, ἔτσι ὅπως ἕνα δεύτερο ἀστέρι μόλις φανῆ στὸν οὐρανὸ τὸ φεγγάρι τ' ὁλόγιομο. Μπορεῖ ὡς τόσο νὰ ματαιώση τὸ σκοπό τους· μὰ εἶναι φρόνιμο νὰ τὰ βάλη μὲ τοὺς Φωκάδες; Ὁ βασιλιὰς Ρωμανὸς ἐξ ἄλλου, εἴτε γιατὶ τοῦ γύρισαν τὰ μυαλά, εἴτε γιατὶ πραγματικὰ ἔβλεπε πὼς αὐτὴ ἡ ἀτέλειωτη ἱστορία μὲ τοὺς Σαρακηνοὺς πρέπει νὰ πάρη τέλος, εἴτε γιατὶ τέλος ἡ γενναία του φύση καὶ ἡ νεανικὴ του φιλοδοξία τὸν παρακινοῦσε, ἤθελε μ' ὅλη του τὴν καρδιὰ καὶ τὸ γρηγορώτερο νὰ ξεκινήσουν τὰ πλεούμενα καὶ ὁ στρατὸς γιὰ τὴν Κρήτη... Ὅσο γι' αὐτὸν ὅμως ὑπάρχει τρόπος καὶ πολὺ εὔκολος μάλιστα νὰ ἡσυχάση... Καὶ ἡ καλωσύνη του καὶ ἡ ἐξυπνάδα του καὶ ἡ πρόθυμη διάθεσή του νὰ κάνη τὸ χρέος του σὲ κάθε περίσταση, δὲν ἀντέχανε μπροστὰ σὲ μερικὲς του ἀδυναμίες. Ὁ προκάτοχος τοῦ Βρίγγα, ὁ παρακοιμώμενος Βασίλειος, εἶχε πῆ κάποτε κάτι, ποὺ διαδόθηκε εὐθὺς στὸ παλάτι, μὰ κι' ἔξω ἀπὸ τὸ παλάτι, γιατὶ ἦταν ἔξυπνο καὶ πολὺ χαρακτηριστικό...

«Ἄν, λέει, ἡ σύγκλητος συνεδριάζη καὶ σκέφτεται γιὰ τὴν πιὸ σοβαρὴ ὑπόθεση τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ξαφνικὰ ἠχήσουνε τὰ βούκινα τοῦ κυνηγιοῦ, ὁ ἀνηψιός μου ὁ Ρωμανὸς θὰ πεταχτῆ ἀπὸ τὸ θρόνο καὶ παραμερίζοντας ὅλους κι' ἀναποδογυρίζοντας τὸ κάθε τί, ποὺ θὰ βρεθῆ στὸ δρόμο του, θὰ προστάξη νὰ τοῦ φέρουν εὐθὺς τ' ἄλογό του καὶ τὸ κοντάρι του!»

Ὁ Βρίγγας διπλώθηκε στὰ δυὸ ν' ἀκούση.

— Ζωζώ, Ζωζώ, ξανακούστηκε μέσα στὴ σιωπὴ ἡ φωνὴ τοῦ νάνου... Φοβᾶμαι... φοβᾶμαι...

Ὁ Βρίγγας μὲ δυὸ πηδήματα βρέθηκε κοντά του. Τὸ πρόσωπό του εἶχε γίνει κόκκινο ἀπὸ τὸ θυμό, γιατὶ κατάλαβε πὼς κάτι εἶχε ἀκόμα νὰ τοῦ πῆ ὁ νάνος... Ἴσως τὸ σπουδαιότερο... Πάντα του ἔτσι ἔκανε...

— Λέγε, λέγε λοιπόν, τοῦ φώναξε, βρώμικο ἀσκί... Ποτὲ δὲν ἀδειάζεις μὲ τὸ καλό. Πρέπει κανεὶς νὰ σὲ ζουλήξη ἀπ' ὅλες τὶς μεριές... καὶ πάλι δὲν μπορεῖ νά 'ναι σίγουρος πὼς δὲν ἀπόμεινε κάτι μέσα στὶς δίπλες του...

— Κατέβα... κατέβα ὡς τὸν ταπεινὸ σου δοῦλο, ὑψηλότατε πραιπόσιτε καὶ παρακοιμώμενε... Θέλει νὰ σοῦ πῶ κάτι στ' αὐτί, τόσο σιγὰ ποὺ νὰ μὴν τ' ἀκούση, ἂν εἶναι μπορετό, οὔτε ὁ Θεὸς ὁ παντογνώστης.

Ὁ Βρίγγας διπλώθηκε στὰ δυὸ κι' ἔβαλε τ' αὐτί του στὸ στόμα τοῦ νάνου...

— Στὸ νυμφαῖο, εἶπε αὐτὸς προφέροντας σιγὰ καὶ κομμένα τὰ λόγια του... Στὸ νυμφαῖο, δίπλα στὸ παλάτι τῆς Δάφνης... χτὲς τὸ βράδυ... σκοτεινὰ πιά... μόλις ποὺ μπόρεσα νὰ ξεκρίνω... μιὰ γυναῖκα μὲ πέπλα, μιλοῦσε μυστικὰ μ' ἕνα νεαρὸ ἀξιωματικό...

— Τί λέγανε;

— Τόξερα πὼς θὰ μὲ ρωτοῦσες καὶ γι' αὐτὸ προσπάθησα μὲ κάθε τρόπο ν' ἀκούσω... Σούρθηκα μὲ τὴν κοιλιὰ κάτω στὰ χόρτα... σίμωσα καὶ κρύφτηκα πίσω ἀπὸ ἕνα δέντρο... μά...

— Λέγε γρήγορα...

— Ἕνα νυχτοπούλι... ἕνα νυχτοπούλι μοῦ χάλασε τὰ σχέδια. Τρόμαξε, καθὼς φαίνεται, νὰ δῆ ξάφνου μπροστά του τὴν ἄμορφη θωριά μου, ἀφῆκε μιὰ βραχνὴ στριγγιὰ καὶ πέταξε...

— Ἄχ! ἔκαμε ἡ γυναῖκα τρομαγμένη... Ὁ ἄντρας τράβηξε τὸ σπαθί του...

— Καὶ σύ;

— Ἔφυγα γρήγορα... ὅσο μποροῦσα πιὸ γρήγορα... Ἔτρεχα, ἔπεφτα... πήγαινα χέρια πόδια... καὶ πάλι σηκωνόμουνα κι' ἔτρεχα...

— Γιατὶ τόσος φόβος;

— Γιατί; Πρῶτα πρῶτα γιατὶ τράβηξε τὸ σπαθί του... Ὕστερα...

— Λέγε, τέρας, γιατί; φώναξε δυνατὰ ὁ Βρίγγας ποὺ ἄρχισε νὰ ὑποψιάζεται κάτι σοβαρό, καθὼς φαίνεται...

— Γιατί... θαρρῶ... ἢ καλύτερα νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια... εἶμαι βέβαιος, πὼς ἡ γυναῖκα αὐτή...

— Θὰ τελειώσης λοιπὸν ἤ...

— ... ἦταν ἡ Αὐγούστα Θεοφανώ...

Ὁ Βρίγγας τὸν κοίταξε γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀμίλητος. Ὕστερα σηκώθηκε ἀπάνω.

— Σεραφείμ, εἶπε πολὺ σοβαρά. Θὰ σοῦ πῶ κάτι κι' ἄκουσέ με... Ζοῦμε τώρα εἴκοσι χρόνια μαζί... μ' ὅλο ποὺ κάποτε κάποτε μοῦ φάνηκες χρήσιμος, μ' ὅλο ποὺ δὲν ἔχω ἄλλον ἐκτὸς ἀπὸ σένα πιστὸ κι' ἀφωσιωμένο... Ἂν πραγματικὰ ἡ γυναῖκα αὐτὴ ἦταν ἡ Αὐγούστα Θεοφανὼ καὶ σὲ εἶδε καὶ σὲ γνώρισε... νὰ τὸ ξέρης, Σεραφείμ, οἱ δρόμοι μας χωρίσανε ὁριστικά... θὰ σὲ πετάξω στὸ δρόμο σὰν ψωριασμένο σκυλί.

Πῆγε ὕστερα στὸ τραπέζι, πῆρε τὴν περγαμηνή, παραμέρισε τὸ βαρὺ βῆλο κι' ἔφυγε χωρὶς νὰ ρίξη οὔτε μιὰ ματιὰ στὸ νάνο ποὺ καθόταν ἐκεῖ στὴν ἴδια θέση καὶ τὸν παρακολουθοῦσε σὰν ἀποσβολωμένος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

Τὸ μέγα παλάτι ἢ τὰ βασίλεια, ὅπως τὸ ἔλεγαν διαφορετικά, ἦταν χτισμένο μέσα σὲ ἀπέραντους κήπους ποὺ ἁπλώνονταν ἀπὸ τὸν Ἱππόδρομο καὶ τὴν Ἁγιὰ Σοφιὰ ὡς τὴν Προποντίδα· ἕνα τεράστιο τρίγωνο ποὺ εἶχε βάση 2 χιλιόμετρα καὶ ὕψος 500 μέτρα ἀπάνω κάτω.

(Ἀκολουθεῖ)

Τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντη στὴ Βλαχία πρῶτος τὸ πληροφορήθηκε, τὴν πρώτη τοῦ Μάρτη τοῦ 1821, ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας Στρογγανώφ, ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἔτρεξε νὰ τὸ ἀνακοινώσῃ στὸ Σουλτᾶνο Μαχμούτ. Τὸ ἴδιο βράδυ φτάσανε ἀκόμα περισσότερες εἰδήσεις ἀπὸ τὴν ἡγεμονία. Γιὰ τὸν Σουλτᾶνο δὲν ὑπῆρχε καμμιὰ ἀμφιβολία ὅτι τὸ κίνημα δὲν ἤτανε τὸ ξέσπασμα ἑνὸς λαοῦ σκλαβωμένου, γιὰ νὰ ἀποχτήσῃ τὴ λευτεριά του, ἀλλὰ ἤτανε ἕνα στρατιωτικὸ δημιούργημα τῆς Ρωσσίας. Ἡ θέσι τοῦ Ὑψηλάντη στὴ Ρωσσικὴ αὐλὴ δὲν ἄφηνε γιὰ τοῦτο καμμιὰ ἀμφιβολία. Μὲ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἡ Πόλη προέβηκε σὲ διπλωματικὲς παραστάσεις στοὺς Πρεσβευτὰς τῆς Ἀγγλίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γαλλίας. Ἄδικα διαμαρτυρόταν ὁ Στρογγανὼφ καὶ τόνιζε πὼς ἡ Ρωσσικὴ πολιτικὴ δὲν ἔχει καμμιὰ ἀνάμιξι στὴν Ἐπανάστασι τοῦ Ὑψηλάντη. Ἡ Πόλη πίστευε, καὶ μαζί της καὶ ἡ ὑπόλοιπη Εὐρώπη, ὅτι τὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντη ἤτανε πολεμικὸ Ρωσσικὸ δημιούργημα, ποὺ ὡς σκοπό του εἶχε τὴ συντριβὴ τῆς Τουρκίας. Καὶ εἶχε στὰ χέρια της πολλὰ στοιχεῖα ἡ τουρκικὴ ἐξουσία ποὺ τῆς πιστοποιοῦσαν τὴν ἐνοχὴ τῆς Ρωσσίας. Ἤξευρε τώρα καθαρὰ τὸ σκοπὸ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, τὸ μεγάλωμα ποὺ πῆρε στὸ Ρωσσικὸ κράτος, τὴν εὔνοια τοῦ Τσάρου, τὰ χρηματικὰ κονδύλια ποὺ κάθε τόσο σκόρπαγε στοὺς Ἕλληνας, τὰς πολεμικὰς συγκεντρώσεις τῶν Ἑλλήνων στὴν Ὀδησσό, στὸ Κισνὸβ καὶ στὸ Ἰσμαήλ. Καὶ κοντὰ σ' αὐτά, φτάσανε στ' αὐτιὰ τοῦ Σουλτάνου εἰδήσεις πιὸ ἄσχημες. Γι' αὐτὸ καὶ πῆρε τὴν ἀπόφασι νὰ σβήσῃ τὴν Ἐπαναστατικὴ πυρκαϊὰ τῆς Μολδοβλαχίας, στέλνοντας ἐκεῖ στρατηγοὺς δοκιμασμένης πείρας καὶ ἀξίας, μὲ πολλὲς στρατιωτικὲς δυνάμεις. Κι' ἀκόμα κήρυκες διάδωσαν τοὺς σκοποὺς τῶν ἐπαναστατῶν στὸν λαό, καλῶντας τον νὰ εἶναι ἕτοιμος καὶ μὲ παρατροχισμένο χατζάρι νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Ἐπαναστάτας. Αὐτὰ ὅλα ἤτανε ἀρκετὰ γιὰ νὰ ἀγανακτήσουν τὸν Τουρκικὸ λαό, νὰ τοῦ βάλουν στὶς φοῦχτες τῶν χεριῶν του τὰ πιὸ φοβερὰ σύνεργα τοῦ θανάτου καὶ νὰ τὸν ξαπολύσουν στοὺς δρόμους, ἀπειλῶντας καὶ σκοτώνοντας.

* * *

Οἱ Ἕλληνες φοβισμένοι κλείστηκαν στὰ σπίτια τους. Τὸ σχέδιο ποὺ ὁ Ὑψηλάντης εἶχε χαράξει, γιὰ νὰ ἀχρηστευθῇ ὁ στόλος καὶ νὰ κυριευθῇ ἡ Βασιλεύουσα, εἶχε ἀπὸ ἀνθρώπινη στραβοκεφαλιὰ καὶ κακοτυχιὰ τῆς μοίρας ἀποτύχει. Ὅσοι εἶχαν τὰ μέσα προσπάθησαν νὰ φύγουν. Μερικοὶ Τοῦρκοι μπόρεσαν μέσα σ' αὐτὴ τὴν παραζάλη νὰ διατηρήσουν ἀπὸ ἀνώτερο ἀνθρωπισμὸ τὴν ψυχραιμία τους, καὶ προσφερθήκανε νὰ σώσουν πολλούς. Μὲ τὰ μέσα αὐτὰ ἔφυγε καὶ μὲ τὴ συμβουλὴ τοῦ Τεσερφατσῆ Ἐφέντη ὁ Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου Διονύσιος Πύρρος μὲ τοὺς δικούς του. Ἄλλοι Τοῦρκοι πάλι βοήθησαν τὸν ἄλλοτε ἡγεμόνα Ἀλέξη Χατζερῆ, τὸ Γιῶργο Χριστόπουλο καὶ πολλοὺς ἄλλους. Οἱ φυγὲς αὐτὲς σὰν μαθευτήκανε θόλωσαν περισσότερο τὴν ἀτμόσφαιρα κι' ἐξεδόθηκε ἀμέσως διάταγμα ποὺ καλοῦσε ὅλους τοὺς Ἕλληνας κατοίκους τῶν προαστείων τοῦ Βοσπόρου νὰ μαζευτοῦνε στὸ Φανάρι. Κανένας πιὰ δὲν ἔπρεπε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴ θηλιά. Ὅλοι ἔπρεπε νὰ μείνουν ἐκεῖ γιὰ νὰ ὑποστοῦνε τὴν ταπείνωσι ποὺ τοὺς ἄξιζε καὶ τὸ μακάβριο θάνατο ποὺ τοὺς ἅρμοζε. Οἱ Ἕλληνες συμμορφώθηκαν καὶ μαζεύτηκαν στὸ Φανάρι. Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος νόμισε πὼς μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ὑποταγῆς θὰ ἀπεσοβοῦντο δυσάρεστα γεγονότα, κι' ἔστειλε μακρὰ ἀναφορὰ στὴν Πόλη, ποὺ ἐβεβαίωνε τὸν Σουλτᾶνο ὅτι Ἕλληνες ἔμεναν πιστοὶ στοὺς νόμους καὶ διαταγές του, κι' ὅτι μὲ μεγάλη τους εὐχαρίσησι θὰ βοήθαγαν τὴν Τουρκικὴ ἐξουσία γιὰ νὰ ἑδραιωθῇ ἡ τάξις καὶ ἡ ἀσφάλεια καὶ ν' ἀρχίσῃ πάλι ἡ κανονικὴ ζωή.

* * *

Στὶς 9 τοῦ Μάρτη Σουλτανικὸ διάταγμα διάταξε τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη νὰ στείλῃ στὴν Πόλη τοὺς καλύτερους Ἀρχιερεῖς. Ὁ Πατριάρχης, ἀκολουθῶντας τώρα τὸ πνεῦμα τῆς συνδιαλλαγῆς, δὲν ἔφερε ἀντίρρησι, καὶ στάλθηκαν ὁ Ἐφέσου Διονύσιος, ὁ Δέρκων Γρηγόριος, ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος, ὁ Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ, ὁ Τυρνάβου Ἰωαννίκιος, ὁ Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεος, καὶ ὁ Ἀγχιάλου Εὐγένιος. Καὶ οἱ ἑφτὰ Δεσποτάδες παρουσιαστήκανε στὸν ἁρμόδιο ὑπουργό, μὲ πραγματικὸ δεσποτικὸ θάρρος, κι' ἀπὸ 'κεῖ σταλθήκανε σ' ἕνα Τουρκικὸ σπίτι ποὺ τοὺς ἀπαγορεύτηκε κάθε ἐπικοινωνία. Τὴ μέρα ἐκείνη χιλιάδες Μουσουλμᾶνοι κύκλωσαν τὸ σπίτι τοῦ τρανώτερου τους θρησκευτικοῦ ἀρχηγοῦ, τοῦ Σεϊχουλισλάμ, καὶ ζήταγαν μὲ ἀπειλὲς καὶ φωνὲς τὴν κήρυξι τοῦ ἱεροῦ πολέμου. Τὴν ἴδια στιγμὴ ἐπροσκαλεῖτο ὁ Σεϊχουλισλὰμ στὰ ἀνάκτορα καὶ ἐπιταχτικὰ τώρα τοῦ ζητοῦσε ὁ Σουλτᾶνος τὴν ἔκδοσι τοῦ ἀπαραίτητου φετφᾶ γιὰ νὰ ἀρχίσῃ ὁ ἱερὸς πόλεμος. Ἀλλὰ ἡ μεγάλη ἐκείνη θρησκευτικὴ ψυχὴ τῶν Ὀθωμανῶν, ποὺ ὁ Ἑλληνισμὸς πρέπει νὰ σέβεται πάντα τὴν μνήμη του, ζήτησε καιρὸ νὰ σκεφτῇ, καὶ τόνισε στὸ Σουλτᾶνο, μὲ τὸ θάρρος ποὺ τοῦδινε τὸ ἀνώτερο θρησκευτικὸ πνεῦμα του, πὼς δὲν ἤτανε τόσο εὔκολο νὰ ἀποφασιστῇ ὁ σφαγιασμὸς ἑκατομμυρίων Ἑλλήνων μέσα σὲ μιὰ νευρικὴ στιγμή. Ὁ Σουλτᾶνος ἐπέμενε, μὰ ὁ ἄλλος δὲν λύγιζε. Τὴν διαφωνία τοῦ Σουλτάνου καὶ Σεϊχουλισλάμη τὴν ἔμαθε ἀμέσως ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος. Θέλησε νὰ τὴν ἐκμεταλλευθῇ καὶ τοῦτο γιὰ νὰ ὁδηγήσῃ ἀσφαλέστερα τὸ ποίμνιό του στὸ δρόμο τῆς ἀσφάλειας καὶ τῆς γαλήνης. Πῆρε τὸν Πατριάρχη Ἱεροσολύμων Πολύκαρπο καὶ δυὸ τρεῖς ἄλλους δεσποτάδες καὶ τράβηξε γραμμὴ γιὰ τὸ σπίτι τοῦ Σεϊχουλισλάμη. Ἐκεῖ προσπάθησε νὰ τὸν πείσῃ γιὰ τὴν ἀθωότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὸν ἐξώρκισε στὸ ὄνομα τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ ν' ἀντισταθῇ μέχρι τέλους, στὴν ἀπάνθρωπο ἀπόφασι τοῦ Σουλτάνου, ποὺ θὰ παράδινε τόσες ψυχὲς στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ θανάτου. Ὁ Τοῦρκος ἱεράρχης εἶχε καὶ πάλι μιὰ πραότητα καὶ μιὰ γλυκύτητα, ποὺ τὸν ἔδειχνε ἀληθινὰ ἀντάξιο ἀντιπρόσωπο τοῦ προφήτη καὶ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

— Μὴν ἀμφιβάλλετε ποτὲ γιὰ τὴ φιλανθρωπία μου καὶ τὴν εἰλικρίνειά μου. Μονάχα σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ ἀποδείξητε ὅτι ἡ Ἐπανάστασις αὐτὴ δὲν ἔχει γενικὸ χαρακτῆρα. Βεβαιῶστε μου ὅτι τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τοῦ Ἔθνους σας δὲν εἶναι ἔνοχο. Τὰ ἄλλα ὅλα εἶναι δική μου δουλειά. Τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ μεταβάλῃ τὴν ἀπόφασι ποὺ ἔχω νὰ ὑπερασπιστῶ, μὲ ὅλη μου τὴ δύναμι, ἔθνος ποὺ ἀπειλεῖται ἀπὸ ἀφανισμό.

Ὁ Πατριάρχης κατάλαβε, ὁ Τοῦρκος ἱεράρχης τοῦκανε νόξι καὶ πάλι γιὰ τὴν ἔκδοσι τῶν ἐπιτιμίων ποὺ εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες τῆς Ἐπανάστασης ἡ Πόλη. Ἡ ζωὴ ἑνὸς ὁλάκερου λαοῦ κρέμονταν ἀπὸ τὰ χαρτιὰ

ἐκεῖνα. Σὰν ἀστραπὴ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ τοῦ Πατριάρχη τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης. Θὰ πρόβαινε σ' αὐτὴ τὴ διπλωματικὴ πρᾶξι ποὺ ἡ ζωὴ ἑνὸς λαοῦ τοῦ τὴν ὑπαγόρευε.

* * *

Τὴν ἴδια μέρα συνταχτήκανε τρία πατριαρχικὰ ἔγγραφα καὶ μέσα σ' αὐτὰ ἀφωριζότανε ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης κι' ὁ Μιχάλης Σοῦτσος. Ἐλύετο ὁ ὅρκος τῶν Φιλικῶν καὶ οἱ Ἕλληνες ὅλοι ἐκαλοῦντο σὲ τυφλὴ πίστι καὶ ἀφοσίωσι στὸ Σουλτᾶνο.

Ὁ Σουλτᾶνος ὅμως δὲν ἡμέρωσε. Γύρευε τὴν ἔκδοσι τοῦ φετφᾶ. Ὁ Τοῦρκος κληρικὸς ἀρνιότανε. Δὲν ἤθελε νὰ παραβῇ τὴν ἐντολὴ τοῦ Ἀλλὰχ καὶ νὰ συνδέσῃ τὸ ὄνομά του μὲ τὴ σφαγὴ χιλιάδων ἀνθρώπων. Σὲ λίγες μέρες πλήρωσε μὲ τὴ ζωή του τὴν πίστι του αὐτὴ πρὸς τοὺς θεϊκοὺς νόμους.

Σουλτανικὸ διάταγμα τὸν ἐξώρισε. Στὸ δρόμο τὸν ἐδολοφόνησαν. Θῦμα κι' αὐτὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν λαμπρῶν θρησκευτικῶν του ἀρχῶν. Ἀλλὰ οὔτε καὶ τώρα ὁ Σουλτᾶνος ἔμενε εὐχαριστημένος. Ἔπαψε πασάδες καὶ βεζύρηδες μὲ τὴ δικαιολογία πὼς εὐνοοῦσαν μὲ τὴν πολιτική τους τοὺς Ἕλληνας. Κι' ἂν τώρα δὲν μπόραγε νὰ κηρύξῃ ἐπίσημα τὸν ἱερὸ πόλεμο, ἔπρεπε ὅμως νὰ πέσουν πολλὰ κεφάλια. Τὸ πρῶτο ἐπίσημο κεφάλι ποὺ ἔπεσε στὴ Βασιλεύουσα ἦτανε τὸ Νικόλα Σκαναβῆ. Στὸν ἴδιο θανατικὸ δρόμο τὸν ἀκολούθησε ὁ γαμπρός του Μιχάλης Μᾶνος, γιὰ τὸ λόγο πὼς δυό του παιδιὰ εἶχαν καταταγῆ στὸ στρατὸ τοῦ Ὑψηλάντη, ὁ Θοδωράκης Ρίζος καὶ ὁ Ἀλέξης Φωτεινός. Στὰ Ψαράδικα πάλι τῆς Πόλης κρεμάστηκε ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου Διονύσιος Καλλιάρχης καὶ μὲ τὴ δικαιολογία πὼς κατάγονταν ἀπὸ τζάκι Φαναριώτικο. Βάδισε καὶ τοῦτος ὁ παπᾶς πρὸς τὸ μέρος τῆς κρεμάλας μ' ἕνα ἀσύγκριτο μεγαλεῖο.

Τοὺς φόνους αὐτοὺς τοὺς ἀκολούθησαν ἄλλοι. Ἡ Βασιλεύουσα εἶχε μεταβληθῆ σὲ μακελειὸ καὶ τὸ αἷμα ἔτρεχε στοὺς δρόμους ποτάμι. Οἱ Τοῦρκοι, σύμφωνα μὲ τὶς Σουλτανικὲς διαταγές, ἦτανε ὅλοι ὡπλισμένοι καὶ γύριζαν σὰν δαιμονισμένοι στοὺς δρόμους. Ἦτανε μέρες τρομαχτικὲς αὐτὲς γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Βασιλεύουσας ποὺ ξεπέρναγαν σὲ τραγικότητα ὅλες τὶς προηγούμενες.

* * *

Τ' ἀπόγευμα τῆς τελευταίας μέρας τοῦ Μάρτη φτάσανε στὴν Πόλη ἔφιπποι ἀγγελιαφόροι. Εἴχανε ξεκινήσει ἀπὸ τὸ Γιαννιώτικο στρατόπεδο τοῦ Χουρσὶτ Πασᾶ γιὰ νὰ ἀναγγείλουνε στὸ Σουλτᾶνο ὅτι οἱ ραγιάδες τῆς Καλαμάτας, τῶν Καλαβρύτων καὶ τῆς Πάτρας, τῆς Βοστίτσας καὶ τῆς Μάνης ὁλάκερης σήκωσαν μπαϊράκι. Ἡφαίστειο γίνηκε ἡ ψυχὴ τοῦ Μαχμούτ, σὰν ἄκουσε τοῦτα τ' ἀνέλπιστα παραγγέλματα τοῦ στρατηγοῦ του.

Στὶς τέσσερες τ' Ἀπρίλη φτάσανε στὴ Βασιλεύουσα καινούργιοι ἀγγελιαφόροι, ποὺ ἀνάγγειλαν ὅτι στὰ Σάλωνα καὶ στὴ Λειβαδιὰ γίναν τὰ ἴδια. Ἀκολούθησαν ἄλλοι ἀπὸ τὰ Δαρδανέλλια. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Πόλης ἔμαθε τοῦτα τὰ νέα ἀπὸ τοὺς γενίτσαρους ποὺ ἀγριεμένοι γύριζαν στοὺς δρόμους καὶ χάραζαν παντοῦ τὶς ἀνατριχιαστικὲς σφραγῖδες τοῦ ὀλέθρου. Ὁ Σουλτᾶνος σκέφτηκε πάλι τὸ θρόνο του καὶ τὴ ζωή του. Ἡ ὑπεροχὴ τῶν Φαναριωτῶν τὸν συγκλόνιζε. Καὶ ξαναθυμήθηκε τὶς σφαγές. Στὴν πρώτη τ' Ἀπρίλη ὠργανώθηκε μεγάλη ὀχλοκρατικὴ διαδήλωσι μὲ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Οἱ σοφτάδες καὶ οἱ σπουδαστὲς τῶν σχολῶν, οἱ ἰμάμηδες καὶ οἱ δερβίσηδες ξεχύθηκαν στοὺς δρόμους, μπήγοντας τρελλὲς φωνὲς καὶ ξεστομῶντας βαρειὲς κατάρες. Ἡ διαδήλωσι αὐτὴ τράβηξε γραμμὴ γιὰ τὶς ἑλληνικὲς συνοικίες. Μὲ στυλιάρια καὶ σπαθιὰ χτυποῦσαν κι' ἔσπαγαν τὶς πόρτες. Ἔμπαιναν μέσα δίχως διατυπώσεις κι' ἐσκότωναν τοὺς Ἕλληνας. Μετὰ ἡ δαιμονικὴ διαδήλωσι πῆγε στὴν ἐκκλησιὰ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ποὺ βρίσκονταν ὄξω ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Πόλης. Ἦτανε ἐπίσημη ἡμέρα κείνη γιὰ τὸ χριστιανισμό—Κυριακὴ τῶν Βαΐων—καὶ στὶς ἐκκλησιὲς νόμισαν πὼς θὰ εὕρισκαν κόσμο. Πρῶτοι οἱ σοφτάδες χύθηκαν λυσσασμένοι μέσα στὸν κόρφο τῆς ἐκκλησιᾶς. Κερωμένοι οἱ λίγοι χριστιανοὶ ποὺ βρέθηκαν ἐκεῖ, μπήκαν στὸ ἱερὸ καὶ χώθηκαν κάτω ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα. Καὶ κεῖ ὅμως μπήκανε οἱ Λαζοὶ καὶ τοὺς κόψανε τὰ κεφάλια. Μετὰ ἅρπαξαν τὰ ἱερὰ σκεύη, ἔσκισαν τὶς εἰκόνες, καὶ παράδωκαν στὴ φωτιὰ ὁλάκερη τὴν ἐκκλησιά. Τὰ ἴδια γίνηκαν καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες ἐκκλησίες.

Τὴν ἄλλη μέρα, ποὺ ἦτανε καὶ ἡ πρώτη τῆς ἑβδομάδος τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου, δόθηκε ἕνα γράμμα στὸ Μεγάλο διερμηνέα Κωνσταντῖνο Μουρούζη καὶ ποὺ ἔφερνε τὴν ὑπογραφὴ τοῦ Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη. Στὸ γράμμα κεῖνο ποὺ ἀναγγελνόταν ἡ ἐπανάστασι τῆς Μολδοβλαχίας καὶ ζητιῶταν ἡ συνδρομή του γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἀγῶνα. Ὁ Μουρούζης—ρωμηὸς τετραπέρατος—κατάλαβε τὴ σκευωρία καὶ θυμωμένος ἀνέβηκε στὴν Πόλη. Εἶδε κεῖ τὸ σύμβουλο τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων Χαριτζιγιὲ Ναζιρὶ καὶ τοῦ μίλησε γιὰ τὴν αἰσχρὴ πρᾶξι ποὺ τοῦ σκάρωσαν οἱ ἐχθροί του. Ὁ Τοῦρκος—ποὺ σίγουρα τάξερε ὅλα—πῆρε τὸ γράμμα κι' ἔκανε πὼς τὸ διαβάζει. Καὶ σὰν τελείωσε εἶπε στὸ Μουρούζη.

—Ἄδικα σὲ συκοφαντοῦν στὸ Δοβλέτι. Τράβα στὸ σπίτι σου καὶ ἡσύχασε.

Δὲν πρόλαβε ὅμως νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ Ναζιρὶ καὶ μιὰ ὁμάδα Τούρκων τὸν περικύκλωσε. Ἦταν αἰχμάλωτος. Ἀπὸ τὰ μάτια του πέρασε ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Τὸν πήγανε τὴν ἴδια ὥρα στὸ Γυαλὶ κιοσκιοῦ, ποὺ ἔπαιρνε τὸν ἀέρα του ὁ Σουλτᾶνος. Ἀπὸ μακριὰ εἶδε ὁ Μουρούζης τὸ δήμιο μὲ τὸ τσεκούρι. Καὶ πάρα πέρα τὸν ἴδιο τὸ Σουλτᾶνο. Δὲν ἔχασε τὴν ψυχραιμία του, καὶ πέταξε στὰ μοῦτρα τοῦ Σουλτάνου, σὲ γλώσσα τούρκικη, τοῦτα τὰ γιομᾶτα πατριωτικὴ μεγαλοπρέπεια λόγια.

«Αἱμοβόρε Σουλτᾶνε, Σουλτᾶνε ἄδικε, Σουλτᾶνε ἄθλιε. Ἐσήμανε ἡ τελευταία ὥρα τῆς βασιλείας σου. Οἱ ἀγριότητές σου θὰ τιμωρηθοῦν. Ὁ Θεὸς θὰ ἐκδικήσῃ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος».

Τὸν ἅρπαξε τότε ὁ δήμιος καὶ μὲ μιᾶς τοῦκοψε τὸ κεφάλι. Μὲ ὁρμὴ τρέξανε τὰ αἵματα καὶ βάψανε τὴ φανταχτερὴ ὀθωμανικὴ φορεσιά του. Τὸ κεφάλι του τὸ πῆγαν στὸ Σουλτᾶνο, καὶ τὸ κορμί του τὸ πέταξαν στὴ θάλασσα. Ὁ Βόσπορος γινότανε καὶ πάλι ὁ ἀπέραντος ὑγρὸς τάφος κείνων ποὺ πλήρωναν μὲ τὴ ζωή τους τὴ δίψα τους γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ ἀναστάσιμο φῶς.

Κώστας Καλαντζῆς

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης κηρύσσων τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὸ Ἰάσιον.

Ἡρωΐδες τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως

ΔΕΣΠΩ ΒΟΤΣΗ

Ἕνα ἀπὸ τὰ ὡραιότερα παραδείγματα τῆς ἱστορίας μας, γύρω ἀπὸ τὸν δοξασμένον ἀγῶνα τοῦ 1821, εἶναι ἡ θυσία τῆς Δέσπως Βότση. Ὑπῆρξε κι' αὐτὴ μιὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες καρδιὲς τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἐλευθερίας, μιὰ ἀκόμα ἀπὸ τὶς τόσες ἡρωΐδες τοῦ 1821.

Τὸν χειμῶνα ἐκεῖνο, ἐνῷ οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου πολεμοῦσαν ἐναντίον τοῦ τυράννου, ἡ Δέσπω Βότση κλείστηκε στὸν πύργο τῆς Ρητινιάσσης μὲ τὶς κόρες της καὶ μὲ τὰ ἐγγόνια της. Ἐκεῖ ἀναμένουν τὸν θάνατο.

Σὲ μικρὴ ἀπόστασι ἀπὸ τὸν πύργο ὁ Ἀχέρων βογγᾶ, φουσκώνει μέσα στὴν κοίτη του σὰν νὰ προαισθάνεται κάποιο κακό, βογγᾶ καὶ μουγκρίζει σὰν ἄγριο θηρίο καθὼς κυλᾶ τὸ ἀφρισμένο νερό του, ποὺ χτυπᾶ μὲ κρότο ἀπάνω στὸν βράχο. Κι' ὁ κρότος αὐτὸς ποὺ διαταράζει τὴν μελαγχολικὴ ἠρεμία τῆς φύσεως ἀνακατεύεται τώρα μὲ τὴν κλαγγὴ τῶν ὅπλων τῶν πολεμιστῶν, μὲ τὸν ἀλαλαγμὸ τοῦ ἀτάκτου καὶ ἀγρίου στίφους ποὺ πλησιάζει. Ἤδη ὁ ἐχθρὸς ἀρχίζει ν' ἀνεβαίνῃ τὸν λόφο καὶ σὲ λίγο φθάνει μπροστὰ στὸν πύργο, ρίχνεται μὲ λύσσα ἐναντίον τῆς ἀμπαρωμένης πόρτας του, βέβαιος κι' ὅλας ὅτι ἡ νίκη εἶναι δική του. Σχέδια ἀγρίας ἐκδικήσεως φαντάζεται ὁ νοῦς τῶν κατακτητῶν ἐναντίον τῆς τιμῆς τῶν πολιορκουμένων γυναικῶν. Γελιοῦνται ὅμως!

Ἡ πυργοδέσποινα, κάτωχρη ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησι, δίνει πρώτη τὸ παράδειγμα καὶ σπεύδει στὶς πολεμίστρες τοῦ πύργου. Οἱ κόρες της τὴν μιμοῦνται καὶ τὸ τουφεκίδι ἀρχίζει. Καμμιὰ σφαῖρα τους δὲν πηγαίνει χαμένη, κι' ἕνας - ἕνας οἱ πολιορκηταὶ σωριάζονται κάτω. Ἀλλοίμονον ὅμως, εἶναι μόλις καμμιὰ δεκαριὰ οἱ γενναῖες γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ποὺ ὑπερασπίζονται τὸν πύργο, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι μετριοῦνται κατὰ ἑκατοντάδες.

Ἤδη οἱ σφαῖρες ἀρχίζουν νὰ ἐξαντλοῦνται.

«Ἀνάθεμά σας, παραδοθῆτε! οὐρλιάζουν οἱ Τοῦρκοι ἀπ' ἔξω. Ἄσκοπα πολεμᾶτε καὶ θὰ πληρώσετε ἀκριβὰ γιὰ τὴν κάθε σφαῖρα ποὺ μᾶς βρίσκει!».

Νὰ παραδοθοῦν! Νὰ ζήσουν σκλαβωμένες. Νὰ ὑποφέρουν τὰ πιὸ φρικτὰ βασανιστήρια καὶ τὴν ἀτίμωσι... Ἀλλὰ τί εἶναι ὁ πόνος ἀπέναντι στὴν ἀτίμωσι; Ὄχι, χίλιες φορὲς ὄχι! Καλλίτερα νὰ πεθάνουν σὰν γνήσιες Ἑλληνίδες παρὰ νὰ πέσουν ζωντανὲς στὰ χέρια αὐτῶν τῶν θηρίων.

Μονάχα ἕνα μεγάλο βαρέλι γεμᾶτο μπαροῦτι τοὺς ἀπόμεινε, κι' αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ σωτηρία τους. Τότε ἡ Δέσπω στρέφεται πρὸς τὶς κόρες καὶ τὰ ἐγγόνια της καὶ φωνάζει:

— Παιδιά μου, τί προτιμᾶτε, ἕναν ἔνδοξο θάνατο ἢ μιὰ ἀτιμασμένη ζωή;

— Τὸν θάνατο, μάνα, τὸν θάνατο! ἀποκρίνονται ὅλοι μὲ μιὰ φωνή, κι' ἀμέσως ἀγκαλιάζονται καὶ φιλιοῦνται γιὰ τελευταία φορά.

Κατόπιν γονατίζουν ὅλοι γύρω στὸ βαρέλι τοῦ λυτρωμοῦ, σ' αὐτὸ ἔχουν ἐμπιστευθῆ τὴν πίστι τους, τὴν τιμή τους, τὴν ἐλευθερία τους. Ἡ Δέσπω εἶναι ἕτοιμη, ρίχνει ἕνα βλέμμα τρυφερῆς ἀγάπης στὰ λατρευτὰ παιδιά της. Ἡ καρδιά της σπαράζεται, ἀλλὰ ὁ χωρισμὸς θὰ εἶναι σύντομος.

Γιὰ ἕνα λεπτὸ ὅλων ἡ σκέψις συγκεντρώνεται στὸν Θεόν. Ξεχνοῦν ὅτι βρίσκονται στὴ γῆ, θαρροῦν πὼς βλέπουν νὰ φτερουγίζουν τριγύρω των οὐράνιες, ἀγγελικὲς μορφές, πὼς ἀκοῦνε τὰ χερουβεὶμ νὰ ψάλλουν ὕμνον δόξης στὸν Κύριον, ἐνῷ στολίζουν τὸ μέτωπό τους μὲ τὸν στέφανο τοῦ θριάμβου, τῆς θυσίας των στὸν βωμὸ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Ἐλευθερίας.

* * *

Πρώτη ἡ Δέσπω συνέρχεται ἀπὸ τὴν ἔκστασί της καὶ παίρνει ἕνα ἀναμμένο δαυλὸ ἀπὸ τὸ τζάκι. Ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἡ βαρειὰ πόρτα ὑποχωρεῖ στοὺς ἁρμούς της κάτω ἀπὸ τὰ χτυπήματα τῶν πολιορκητῶν καὶ ξαφνικὰ μιὰ πυκνὴ μᾶζα ἀνθρώπων ὁρμᾶ μέσα στὸν πύργο. Ἕνα ἀπαίσιο χαμόγελο, μιὰ σατανικὴ χαρὰ λάμπει στὸ ἄγριο πρόσωπο τῶν Τούρκων, μιὰ χαρὰ ἄνανδρη, ποὺ προδίδει τὴν ἄτιμη σκέψι τους. Χαίρονται γιατὶ σὲ λίγο θὰ ἐκδικηθοῦν τὶς ἡρωΐδες αὐτὲς ποὺ τόλμησαν νὰ τοὺς ἀντισταθοῦν.

Ὡστόσο, ἡ Δέσπω μένει ἀτάραχη, κάνει τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ καὶ ρίχνει τὸν ἀναμμένο δαυλὸ μέσα στὸ μπαροῦτι. Τότε, μιὰ τρομακτικὴ βοὴ συνταράζει ὅλα τὰ πέριξ. Ὁ βράχος τῆς Ρητινιάσσης συγκλονίζεται ὡς τὴ βάσι του καὶ ὁ πύργος τοῦ Δημουλᾶ, σὰν ἕνα τεράστιο πυροτέχνημα, ἐκσφενδονίζεται πρὸς τὸν οὐρανὸ γιὰ νὰ ξαναπέσῃ σὲ συντρίμμια, κάτω ἀπὸ τὰ ὁποῖα συμπαρασύρει ὅλη αὐτὴ τὴν στρατιὰ ποὺ ἐπὶ μιὰ μέρα ὁλόκληρη πολιορκοῦσε πέντε γυναῖκες καὶ πέντε παιδιά. Δὲν ἀπόμειναν παρὰ τὰ καρβουνιασμένα κορμιὰ τῶν γενναίων αὐτῶν γυναικῶν, ἀλλὰ ἡ ψυχή τους ὑψώνεται, φθάνει στὴν οὐράνια, στὴν αἰώνια κατοικία τους, ὅπου θὰ μένουν παντοτεινὰ ἑνωμένες, δοξασμένες κι' ἀθάνατες.

Φ. Γερ...

Ἡ Δέσπω πῆρε ἕνα ἀναμμένο δαυλὶ ἀπὸ τὸ τζάκι καὶ τὸ ἔρριψε μέσα στὸ βαρέλι μὲ τὸ μπαροῦτι, ἐνῷ ἡ βαρειὰ πόρτα ὑποχωροῦσε στοὺς ἁρμούς της.

ΕΝΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ

Ο ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ

Ὁ Διοικητὴς τῆς Ε.Ο.Ν. στὴ μικρὴ νησιώτικη πολιτεία ἦταν πολὺ στενοχωρημένος. Εἶχε ἑτοιμασθῆ νὰ γιορτάση τὴν Ἐθνικὴ ἐπέτειο μὲ τὴ συνηθισμένη ἐνθουσιώδη συμμετοχὴ τῶν νέων τοῦ τοπικοῦ σχηματισμοῦ, ὅταν, ξαφνικά, ἔλαβεν ἀπὸ τὸ Κέντρο διαταγὴ γιὰ ἕναν ἐξαιρετικὸ ἑορτασμό, μὲ γενικὴ συγκέντρωσι ὅλων τῶν σχηματισμῶν' κι' ἡ γιορτὴ ἦταν αὔριο. Πῶς θὰ εἰδοποιοῦσε τοὺς ὑποτομεῖς τῶν χωριῶν; Ἦταν πιὰ προχωρημένο τὸ ἀπομεσήμερο. Σὲ λίγο θἄρχιζε νὰ σουρουπώνη. Κι' οὔτε τηλέγραφος, οὔτε τηλέφωνο ὑπῆρχε. Μόνο μὲ ἀπεσταλμένο θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς εἰδοποιήση. Ἀλλὰ ποιὸν θἄστελνε μέσα στὴ νύχτα καὶ μὲ καιρὸ ποὺ δὲν ἦταν καθόλου καλός;

Ὁ πρῶτος ἐπιτελής του, ἕνας νέος σοβαρὸς καὶ θετικός, ποὺ καθόταν στὸ ἀντικρυνὸ τραπέζι καὶ παρακολουθοῦσε τὴ στενοχώρια τοῦ Διοικητοῦ, θέλησε νὰ τὸν βγάλη ἀπ' τὴ δύσκολη θέσι.

— Δὲν φταῖμε ἐμεῖς, εἶπε, ἂν τὸ ταχυδρομεῖο καθυστέρησε νὰ μᾶς δώση τὴ διαταγή. Θὰ τὰ ἐξηγήσουμε στὴν ἀναφορά μας καὶ θὰ κάμωμε τὴ γιορτὴ μὲ τὰ δικά μας μόνο παιδιά.

— Ὄχι! εἶπε ὁ Διοικητής. Ὁ σκοπὸς δὲν εἶναι νὰ εἴμαστε τυπικὰ ἐν τάξει. Ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ κάμουμε ὅπως πρέπει τὴν ἐθνική μας γιορτή. Νὰ τὴ χαροῦν ὅλα τὰ παιδιά μας, καὶ νὰ τὴ χαρῆ καὶ ἡ Κοινωνία ποὺ μᾶς ἐμπιστεύεται καὶ μᾶς δίνει τὴ στοργή της καὶ τὴν ὑποστήριξί της.

Σηκώθηκε ἀπὸ τὸ γραφεῖο του κι' ἄρχισε νὰ βηματίζη μέσα στὸ δωμάτιο. Σὲ λίγο στάθηκε μπροστὰ στὸν ἐπιτελῆ του.

— Νὰ καλέσης ἀμέσως ὅλους τοὺς βαθμοφόρους μας, τοῦ εἶπε ἀποφασιστικά.

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ τὸ δωμάτιο γέμισε ἀπὸ νειᾶτα καὶ ζωή. Θἄταν καμμιὰ δεκαριὰ παιδιά, δεκαπέντε ὡς δεκαοκτὼ χρόνων, μὲ τὴν ὑγεία καὶ τὴ δύναμι στὰ κορμιά, μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα στὰ μάτια.

Ὁ Διοικητὴς τὰ καμάρωσε μὲ μιὰ ματιὰ καὶ τὸ πρόσωπό του αἰθρίασε.

— Συναγωνισταί! τοὺς εἶπε. Πήραμε διαταγὴ νὰ γιορτάσουμε πανηγυρικά, μὲ γενικὴ συγκέντρωσι τῶν σχηματισμῶν μας, τὴν αὐριανὴ ἐπέτειο τῆς 25ης Μαρτίου καὶ δὲν προλαβαίνουμε νὰ εἰδοποιήσουμε τοὺς ὑποτομεῖς μας. Εἶναι ἀνάγκη κάποιος ἀπὸ σᾶς νὰ πεταχτῆ ὁ ἴδιος νὰ τοὺς εἰδοποιήση. Ποιὸς ἤθελε νὰ ἀναλάβη αὐτὴ τὴ φροντίδα;

— Ἐγώ!

Θὰ νόμιζε κανεὶς πὼς ἦταν μιὰ μονάχα φωνὴ αὐτὴ ποὺ ἀπήντησε' κι' ἦταν, ἀλήθεια, μιὰ φωνή, ἀλλὰ βγαλμένη ἀπ' ὅλα μαζὶ τὰ στήθεια, ὅπως μιὰ ἦταν κι' ἡ ψυχή τους.

Ὁ Διοικητὴς ἔμεινε λίγες στιγμὲς σιωπηλός.

— Δὲν εἶχα καμμιὰ ἀμφιβολία, εἶπε. Πρέπει ὅμως νὰ σᾶς πῶ ὅτι εἶναι πιὰ ἀργά, σὲ λίγο θὰ νυκτώση, ὁ καιρὸς δὲν εἶναι καλός, ἴσως νἄχουμε καὶ βροχή. Πρέπει νὰ πάη κάποιος, ποὺ νὰ ξέρη καλὰ τοὺς δρόμους, ν' ἀντέχη περισσότερο καὶ νἄχη καὶ ἄλογο, γιὰ νὰ μὴν ἀργήση.

— Ἄλογο ἔχω ἐγώ! ἐφώναξε ὁ Μῆτσος ὁ ἐνωμοτάρχης.

— Ἐγὼ ἔχω ποδήλατο, εἶπε ὁ ὁμαδάρχης ὁ Γιῶργος.

— Τὸ ποδήλατο μπορεῖ νὰ χαλάση, ἀντέτεινε ὁ Μῆτσος, νὰ τρυπήσουν τὰ λάστιχά του. Τὸ ἄλογο εἶναι πιὸ σίγουρο.

— Ἐγὼ εἶμαι ὅμως μεγαλύτερος, ἀπήντησε ὁ ἄλλος. Ἀντέχω περισσότερο. Καὶ τὸ ποδήλατό μου εἶναι γερό.

— Μιὰ πέτρα, ἕνα καρφί, καὶ πᾶνε τὰ λάστιχά σου, εἶπε πεισμωμένος ὁ Μῆτσος. Κι' ὕστερα; Θὰ πᾶς μὲ τὰ πόδια;

— Θὰ πάω μὲ τὰ πόδια, βέβαια! Γιατί ὄχι;

— Ἐγὼ ὅμως θὰ πάω πιὸ σίγουρα καὶ πιὸ γρήγορα!

— Μὰ ἐγὼ εἶμαι ἀνώτερός σου, εἶπε ὁ Γιῶργος.

Ὁ Διοικητὴς τοὺς παρακολουθοῦσε σιωπηλός, μὲ τὰ μάτια φωτισμένα ἀπὸ χαρὰ κι' ἱκανοποίησι.

— Πάντα τσακωμένοι ἐσεῖς, εἶπε χαμογελῶντας. Τέτοια τσακώματα ὅμως σᾶς τιμοῦν καὶ σᾶς ἐξυψώνουν. Πάντως θὰ βάλουμε κλῆρο.

Ὁ κλῆρος εὐνόησε τὸν Γιῶργο, ποὺ τὰ μάτια του ἄστραψαν ἀπὸ χαρά. Ὁ Μῆτσος κατσούφιασε λυπημένος. Ὁ Διοικητὴς τοῦ χτύπησε χαϊδευτικὰ τὴν πλάτη.

— Ἔλα, μὴ στενοχωριέσαι, τοῦ εἶπε. Ἔχεις τόσα νὰ φροντίσης καὶ σὺ ἐδῶ γιὰ τὴ γιορτή.....

* * *

Εἶχε πιὰ ἀρχίσει νὰ νυχτώνη ὅταν ὁ Γιῶργος, καβάλλα στὸ ποδήλατό του, ξεκινοῦσε γιὰ τὸ κοντινὸ χωριό. Ὁ δρόμος, ἂν καὶ στενός, δὲν ἦταν κακός, μὰ τὸ σκοτάδι, ποὺ ἄρχισε κι' ὅλας νὰ πυκνώνη, τὸν σκέπαζε μὲ τὰ μαῦρα πέπλα του καὶ δὲν τὸν ἄφινε νὰ διακρίνεται καλὰ κάτω ἀπὸ τὸ ἀδύνατο φῶς τοῦ φαναριοῦ τοῦ ποδηλάτου.

Ὁ συννεφιασμένος οὐρανὸς ἐστένευε κι' ἐμαύριζε ὁλοένα τὸν ὁρίζοντα, καὶ τὰ ἄφωνα καὶ πυκνὰ δέντρα χάραζαν μεγάλες μαῦρες σκιὲς στὴν ἀτμόσφαιρα καὶ στὴ γῆ.

Ὁ Γιῶργος προχωροῦσε μὲ θάρρος κι' ἀποφασιστικότητα. Ἔπρεπε νὰ κάνη γρήγορα, γιατί, ἂν καὶ ἡ ἀπόστασι δὲν ἦταν μεγάλη, τὰ χωριὰ ἦταν τρία κι' ἔπρεπε νὰ φτάση ἐγκαίρως, γιὰ νὰ δώση τὰ ἔγγραφα καὶ τὶς ὁδηγίες τοῦ Διοικητοῦ. Ἔσφιγγε λοιπὸν δυνατὰ τὰ πόδια του πάνω στὰ πετάλια καὶ προχωροῦσε μὲ ὁρμή, ἀψηφῶντας τὸ σκοτάδι ποὺ τὸν τύλιγε καὶ τὴν κρύα κι' ὑγρὴ πνοὴ τῆς νύχτας, ποὺ τοῦ πάγωνε τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια.

Σὲ λίγο ἔνοιωσε νὰ τὸν κτυποῦν χοντρὲς στάλες βροχῆς, ποὺ πύκνωναν καὶ δυνάμωναν ὁλοένα, ὥσπου στὸ τέλος ξέσπασε ἡ μπόρα. Ὁ Γιῶργος, ἐξακολουθῶντας τὸ δρόμο του, ἔρριψε μιὰ ματιὰ γύρω. Ὅλη ἡ ἀτμόσφαιρα εἶχε γεμίσει ἀπὸ σκοτάδι καὶ βροχὴ καὶ τοῦ φάνηκε πὼς εἶχε πήξει κι' εἶχε σχηματίσει ἕνα μαῦρο ὑγρὸ μῖγμα, ποὺ κρεμόταν ἀνάμεσα σ' οὐρανὸ καὶ γῆ καὶ ποὺ μὲ δυσκολία μποροῦσε πιὰ νὰ τὸ σχίζη καὶ νὰ περνᾶ. Κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του τὸ ἴδιο ὑγρὸ μῖγμα ἔσβηνε ὁλότελα τὸ δρόμο, σὰν νὰ τὸν ἔθαφε ἐπίτηδες μὲ μαύρη μπογιά, γιὰ νὰ τὸν κρύψη.

Κι' ὁ Γιῶργος ἔτρεχε. Δὲν ἔβλεπε τὸ δρόμο, μὰ τοῦ ἦταν τόσο γνώριμος, ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσε καὶ χωρὶς νὰ τὸν διακρίνη. Ἄκουε μονάχα τὸ σύρσιμο τῶν τροχῶν ποὺ κυλοῦσαν στὸ βρεγμένο χῶμα καὶ καταλάβαινε πὼς δὲν εἶχε ξεστρατίσει. Καὶ μόλο ποὺ τὸ γνώριμο καὶ φιλικὸ τοπίο τοῦ φαινόταν τώρα ἄγνωστο κι' ἐχθρικό, τὸ ἀναπαριστοῦσε μὲ τὴ σκέψι του, ὅπως τὸ γνώρισε καὶ τὸ ἔζησε τόσες φορές, καὶ προχωροῦσε σταθερὰ κι' ἄφοβα.

Σὲ λίγο ἔνοιωσε τὰ πόδια του ν' ἀνακουφίζωνται ἀπ' τὴ βαρειὰ προσπάθεια καὶ τοὺς τροχοὺς νὰ κυλοῦν πιὸ εὔκολα, πιὸ γρήγορα. Κατάλαβε πὼς ἔφτασε στὴ γνω-

στὴ κατηφοριὰ κι' ἄφηκε χαρούμενος τὸ ποδήλατο νὰ τρέξη ἐλεύθερα.

Ξαφνικὰ ἕνα δυνατό, ἐκτυφλωτικὸ φῶς ἀπὸ τὴν ἀντίθετη μεριά, χτύπησε τὰ μάτια του. Ἕνας θόρυβος βαρύς, ἀσθματικός. Μιὰ κραυγὴ τρομαγμένη. Ὁ Γιῶργος κατάλαβε πὼς κάποιο αὐτοκίνητο ἀνέβαινε καὶ γύρισε μὲ μιᾶς τὸ τιμόνι. Μὰ οἱ τροχοὶ γλίστρησαν, τὸ ποδήλατο ἔκαμε ἕνα ἀπότομο πήδημα, τὸ μικρὸ φανάρι ἔσπασε καὶ μέσα στὸ σκοτάδι μιὰ σκιὰ ἀνατινάχτηκε καὶ ρίχτηκε μὲ δύναμι ἀνάμεσα στὰ δέντρα....

* * *

Στὸ Γραφεῖο τοῦ Διοικητοῦ ἐξακολουθοῦσε ἡ κίνησι γιὰ τὴν προετοιμασία τῆς γιορτῆς. Βαθμοφόροι καὶ Φαλαγγῖτες ἐμπαινόβγαιναν, ὁδηγίες καὶ παραγγελίες διασταυρώνονταν, σημαῖες καὶ εἰκόνες ἐκουβαλιοῦνταν. Ὁ Διοικητής, καθισμένος στὸ γραφεῖο του, ἐκύτταζε κάθε λίγο στὸ παράθυρο, παρακολουθῶντας τὴ βροχή.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ εἶδε τὸν Μῆτσο νὰ κολλᾷ τὸ μέτωπό του στὸ τζάμι καὶ νὰ κυττάζη ἔξω.

— Τί συμβαίνει, Μῆτσο; Βλέπεις τίποτε;

— Τίποτε, κύριε Διοικητά, εἶπε ἐκεῖνος ξαφνιασμένος. Τὴ βροχὴ κυττάζω. Ἦταν ἀνάγκη νὰ μᾶς ἔρθη ἴσα-ἴσα ἀπόψε;

Ὁ Διοικητὴς τὸν πλησίασε καὶ τὸν κύτταξε στὰ μάτια.

— Ἀνησυχεῖς γιὰ τὴ γιορτή;

Ἐκεῖνος δὲν ἀπήντησε. Ξανακύτταξε ὅμως πίσω ἀπ' τὰ τζάμια μερικὲς στιγμὲς κι' ὕστερα γύρισε στὸ Διοικητή.

— Δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν ἀφήσουμε νὰ φύγη, εἶπε.

Ξαφνικὰ ἄνοιξε ἡ πόρτα κι' ἕνας φαλαγγίτης μπῆκε μέσα ταραγμένος.

— Κύριε Διοικητά, ἕνας σωφὲρ μ' ἕνα φορτηγὸ αὐτοκίνητό.... Ὁ Γιῶργος.... κτυπημένος.... τὸν ἔχει πάει στὸ νοσοκομεῖο....

Ὅλοι βρέθηκαν μὲ μιᾶς στὸ πόδι κι' ἄρχισαν νὰ τρέχουν πρὸς τὸ Νοσοκομεῖο. Ὅταν μπῆκαν στὸ διάδρομο εἶδαν, πίσω ἀπὸ τὰ διαφανῆ τζάμια τοῦ ἰατρείου, τὶς σκιὲς τῶν γιατρῶν καὶ τῶν νοσοκόμων ποὺ πηγαινοέρχονταν. Ὁ Διοικητὴς χτύπησε ἐλαφρὰ τὴν πόρτα, μὰ κανεὶς δὲν τοῦ ἀπήντησε. Ἔμεινε ἐκεῖ, καρφωμένος στὴν ἴδια θέσι, καὶ παρακολουθοῦσε τὶς σκιές. Οἱ ἄλλοι, πιὸ πίσω, σκορπισμένοι στὸ διάδρομο. Καὶ σὲ μιὰ γωνιὰ μόνος ὁ Μῆτσος.

Μιὰ νοσοκόμα βγῆκε γιὰ μιὰ στιγμή. Ὅλα τὰ μάτια τὴ ρώτησαν. Ὁ Διοικητὴς ψιθύρισε ἕνα «παρακαλῶ», μὰ ἐκείνη προσπέρασε σιωπηλή, μπῆκε στὴν ἀντικρυνὴ πόρτα, ξαναβγῆκε κρατῶντας στὰ χέρια ἕνα πακέττο, ξαναμπῆκε στὸ ἰατρεῖο. Μιὰ φοβερὴ σιωπὴ ἀγωνίας σκέπασε καὶ πίεσε βαριὰ καὶ καταθλιπτικὰ τὰ πάντα....

Δὲν ἤξερε κανεὶς πόση ὥρα εἶχε περάσει, ὅταν ἕνας γιατρὸς ἄνοιξε τὴν πόρτα τοῦ ἰατρείου, ἐκάλεσε τὸν Διοικητή, τὸν πῆρε παράμερα καὶ κάτι μίλησε μαζί του. Ὅταν ὁ Διοικητὴς ξαναγύρισε στοὺς φίλους του, τοὺς εἶπε συγκινημένος:

— Παιδιά, ὁ Γιῶργος εἶναι βαριὰ χτυπημένος. Χρειάζεται μετάγγισι αἵματος. Καὶ θὰ τὸ δώσω ἐγώ. Σᾶς παρακαλῶ νὰ φροντίσετε γιὰ τὴν αὐριανὴ γιορτή. Ὁ Πέτρος (κι' ἔδειξε τὸν πρῶτο ἐπιτελῆ του) θὰ μὲ ἀναπληρώση.

Μὰ ξαφνικὰ ὁ Μῆτσος ἄφηκε τὴ γωνιά του κι' ἔτρεξε μπροστὰ στὸ Διοικητή.

— Κύριε Διοικητά, ἐγὼ θὰ δώσω τὸ αἷμα μου!

Ἐκεῖνος τὸν κύτταξε μὲ φανερὴ συγκίνησι.

— Ὄχι, Μῆτσο. Σὲ συγχαίρω γιὰ τὴν προσφορά σου, μὰ αὐτὸ εἶναι δικό μου καθῆκον.

— Ὄχι, κύριε Διοικητά. Δικό μου. Ἐγὼ ἔπρεπε νὰ πάω ποὺ εἶχα καὶ ἄλογο. Ἂν ἐπήγαινα ἐγώ, δὲν θὰ γινόταν τὸ κακό. Ἀφῆστε με τώρα νὰ τὸν βοηθήσω.

— Δὲν μπορεῖ νὰ γίνη, Μῆτσο. Δὲν φταῖς καθόλου· δὲν εἴχαμε βάλει κλῆρο; Ἦταν τυχερό. Τώρα αὐτὸ εἶναι τὸ καθῆκόν μου.

— Ὄχι, ὄχι, κύριε Διοικητά. Σᾶς παρακαλῶ, ἀφῆστέ με ἐμένα.

Στὸ ἀναμεταξὺ τὰ ἄλλα παιδιὰ εἶχαν κάμει μεταξύ τους κάποια συνεννόησι κι' ὁ Πέτρος εἶπε:

— Κύριε Διοικητά, ὅλοι οἱ ἐδῶ συναγωνισταὶ εἴμαστε πρόθυμοι νὰ προσφέρουμε τὸ αἷμα μας· γι' αὐτὸ ἀπεφασίσαμε νὰ βάλουμε κλῆρο ποιὸς θὰ προτιμηθῆ.

— Ὄχι, ὄχι, ἐξακολουθοῦσε νὰ φωνάζη ὁ Μῆτσος, κι' ἡ φωνή του γινόταν ὁλοένα πιὸ παρακλητική. Σᾶς παρακαλῶ ὅλους. Τὸ ζητῶ γιὰ χάρι. Μὴ μοῦ τὸ ἀρνηθῆτε! Ἀφῆστέ με νὰ δώσω ἐγὼ τὸ αἷμα μου!

Κι' ἡ φωνή του ἔτρεμε, κι' ἔσπαζε ὁλοένα, σὰν κλάμα, σὰν λυγμός.

Ὁ Διοικητὴς ἔμεινε λίγες στιγμὲς ἀναποφάσιστος, μὰ ὅταν ἄκουσε τὸν σπαρακτικὸ τόνο τῆς φωνῆς τοῦ Μῆτσου κι' εἶδε βουρκωμένα τὰ μάτια του, πῆγε κοντά του, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τοῦ χάϊδεψε τὸ κεφάλι.

— Ἂς γίνη ὅπως τὸ θέλεις, εἶπε.

Καὶ τὸν φίλησε στὸ μέτωπο. Οἱ ἄλλοι, ἀμίλητοι καὶ χλωμοί, παρακολουθοῦσαν συγκινημένοι. Καὶ μερικοὶ σφόγγιζαν τὰ μάτια τους.

* * *

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ ἑορτασμὸς δὲν ἐπρόλαβε νὰ εἶναι πανηγυρικὸς καὶ μεγαλοπρεπής· καὶ στὴν παρέλασι δὲν ἦταν παρὰ μόνο τὰ παιδιὰ τῆς μικρῆς πολιτείας. Οἱ ἄλλοι ὑποτομεῖς δὲν ἔλαβαν μέρος, γιατὶ δὲν εἶχαν εἰδοποιηθῆ. Κι' ὅμως πρώτη φορὰ τὰ μάτια τῶν Φαλαγγιτῶν ἦταν τόσο πολὺ φωτισμένα ἀπὸ χαρά, ἀπὸ ἐνθουσιασμό, ἀπὸ αὐτοπεποίθησι. Καὶ πρώτη φορὰ οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ εἶχαν τόσο δυνατὸ καὶ ζωντανὸ τὸν παλμὸ τῆς ἱκανοποιήσεως καὶ τῆς περηφάνειας. Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα εἶχε γίνει γνωστὸ τὸ νυκτερινὸ ἐπεισόδιο κι' εἶχαν μάθει ὅτι καὶ τὰ δυὸ ἡρωϊκὰ παιδιὰ ἦταν ἐκτὸς κινδύνου. Γι' αὐτό, χαρούμενοι κι' ἐνθουσιασμένοι, εἶχαν βάλει στὴ μέση τὴν παράταξι τῶν Φαλαγγιτῶν καὶ προχωροῦσαν μαζί της, μὲ θριαμβευτικὲς ζητωκραυγὲς κι' ἐπευφημίες, τὸ ἴδιο ποὺ θάκαναν στὸν ἐθνικὸ στρατὸ ἔπειτα ἀπὸ μιὰ νίκη, ἀπὸ μιὰ μεγάλη νίκη...

Μελῆς Νικολαΐδης

ΣΟΥΛΙΩΤΙΚΟ ΞΥΡΙΣΜΑ

Οἱ Σουλιῶται ἐξυρίζοντο ὄχι μόνον χωρὶς σαποῦνι, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νερό. Κάποιος πολεμιστὴς στὸ Ναύπλιο δὲν ἤξερε τὸν τρόπο αὐτὸν τοῦ ξυρίσματος, εἶχεν ἀκούσει ὅμως πὼς τὸ Σουλιώτικο ξύρισμα ἦτανε σύμβολο ἡρωϊσμοῦ.

— Τί ξούρισμα θέλεις; τὸν ρώτησε ὁ μπαρμπέρης.

— Σουλιώτικο! τοῦ εἶπε.

Τράβηξε ὁ κουρεὺς μιὰ φοβερὴ ξουράφα, τοῦ ἀνεσήκωσε λίγο τὸ κεφάλι, πιάνοντας στερεὰ τὴ μύτη του καὶ τοῦ κατέβασε τὴν πρώτη ξυραφιά.

Ὁ ἀφελὴς πολεμιστὴς δαγκώθηκε γιὰ νὰ μὴ ξεφωνήση. Στὴ δεύτερη ξυραφιὰ δὲν μπόρεσε ν' ἀνθέξη:

— Ἄκου, εἶπε στὸν μπαρμπέρη, ἐγὼ δὲν εἶμαι μέσα ἀπὸ τὸ Σοῦλι... Εἶμαι ἀπ' ἔξω ἀπὸ κάποιο γειτονικὸ χωριό!

ΞΕΡΟΚΟΛΟΚΥΘΑ

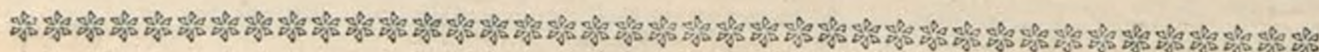
Ὁ φιλέλλην ἰατρὸς Τράϊμπερ εἶδε κάποτε στὸ στράτευμα τοῦ Φαλήρου τὸν ἐμπειρικὸ γιατρὸ τῶν ἀτάκτων ποὺ ἐξέραινε στὸν ἥλιο καὶ ἐπρόσεχε πολὺ μερικὰ κομμάτια ἀπὸ κόκκινες κολοκύθες.

Ὅταν ἐρώτησε μὲ περιέργεια, γιατὶ αὐτὴ ἡ προσοχὴ τοῦ ἐμπειρικοῦ συναδέλφου του στὰ ξεροκολόκυθα, ἄκουσε μιὰ ἀπάντησι ποὺ τὸν ἐξέπληξε:

— Γιὰ τὰ κεφάλια τῶν παλληκαριῶν!

Ἡ ἐξήγησις ἦτανε περισσότερο ἐκπληκτική.

Οἱ πρακτικοὶ χειρουργοί, ὅταν εὑρίσκοντο μπροστὰ σὲ τραυματία ποὺ ἡ βαρειὰ σπάθη (πάλα) τοῦ ἐχθροῦ τοῦ ἔπαιρνε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ κρανίο, τὸ ἀπελύμαιναν μὲ μπαροῦτι καὶ νίτρο καὶ κατόπιν ἐφήρμοζαν στὸ μέρος τοῦ ἐλλείποντος ὀστοῦ ἕνα ἴδιο κομμάτι ἀπὸ ξηρὸ φλοιὸ κόκκινης κολοκύθας. Δηλαδή, περίπου ὅπως σήμερα στὰ ἴδια τραύματα οἱ χειρουργοὶ ἐφαρμόζουν ἕνα κομμάτι πλατίνα.

ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (31ης Μαρτίου)

Εἶπεν ὁ Κύριος· Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

Μὲ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μὲ τὸ στόμα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου μᾶς διδάσκει περὶ αὐταπαρνήσεως. Καὶ μόνη ἡ φράσις ἀπ' τὴν ἀπέναντι περικοπή: «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν» μᾶς διδάσκει περισσότερο ἀπὸ κάθε διδασκαλία τί πρέπει νὰ κάμῃ ὁ ἀληθινὸς χριστιανὸς γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴ σωτηρία του. Μὲ τὴ φράσι αὐτὴ μᾶς λέγει ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὅτι ὁποιος θέλει πραγματικὰ νὰ σωθῇ δὲν ἔχει τίποτε ἄλλο νὰ κάμῃ παρὰ νὰ ἀπαρνηθῇ τὸν παλαιὸν ἑαυτόν του, δηλαδὴ τὸν γεμᾶτον ἀπὸ ἁμαρτίες ἄνθρωπον. Ἡ ἀξίωσις τοῦ Κυρίου ὅπως ἀπαρνηθῶμεν τὸν ἑαυτόν μας εἶναι δικαιοτάτη. Ἐφ' ὅσον αὐτὸς ὡς σκοπὸν ποὺ ἦρθε εἰς τὴν Γῆν εἶχε νὰ καταργήσῃ τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας καὶ νὰ ξαναδημιουργήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα, εἶναι φυσικὸν νὰ προβάλῃ αὐτὴν τὴν ἀξίωσιν. Μᾶς καλεῖ νὰ ὑποτάξωμεν τὴ θέλησί μας εἰς αὐτόν. Μᾶς καλεῖ νὰ ἀπαρνηθοῦμε τὰ ἔργα τῆς ἀδικίας καὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς. Πρέπει εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ζήσωμε ὡς ἄλλοι ἄνθρωποι, τελείως καινούργιοι. Αὐτὸν τὸν βίον ἠκολούθησε καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων Παῦλος, ὅπως ὁ ἴδιος μᾶς λέγει. Ἀπαρνήθηκε τὸν πρότερον βίον του καὶ ἀφωσιώθηκε στὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ αὐταπάρνησις ὅμως εἶναι ὄχι μόνον τὸ νὰ ἀρνηθῶμεν τὸν ἑαυτόν μας, ἀλλὰ χάριν τῆς πίστεως καὶ τῆς ὑποταγῆς μας εἰς τὸν Χριστὸν ὀφείλομεν νὰ θυσιάζωμεν κάθε ἐπίγειον καλὸν καὶ ἀπόλαυσιν. Διὰ νὰ μείνωμεν πιστοὶ εἰς τὸν Χριστόν, διὰ νὰ βαδίσωμεν σύμφωνα μὲ τὴν διδασκαλίαν του, διὰ νὰ γίνωμεν ἐκλεκτοὶ μαθηταί του, πρέπει νὰ θυσιάσωμε κάθε ἀγαθὸν ποὺ ἔχομε σ' αὐτὸν τὸν κόσμο. Εἶναι ἀνάγκη νὰ περιφρονήσωμεν τὰς τιμὰς καὶ δόξας τοῦ κόσμου τούτου χάριν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν μας ἀκόμη, ἐὰν ποτὲ ζητηθῇ, πρέπει νὰ τὴν προσφέρωμεν εἰς αὐτὸν ὡς θυσίαν. Χάριν τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς ἁγίας του διδασκαλίας ἔχομεν καθῆκον νὰ ὑποφέρωμε ὁτιδήποτε.

Παραδείγματα αὐταπαρνήσεως ἔχομεν πολλὰ καὶ ἄξια θαυμασμοῦ. Οἱ ἅγιοι καὶ μάρτυρες τῆς ἁγίας μας Ἐκκλησίας εἶναι μεγάλα παραδείγματα εἰς ἡμᾶς. Ὅλοι αὐτοὶ χάριν τοῦ Χριστοῦ ἐθυσίασαν καὶ ἀξιώματα καὶ φιλίας καὶ περιουσίας καὶ τέλος καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν των.

Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἀπαρνούμενοι τὸν ἑαυτόν μας χάριν τοῦ Χριστοῦ, ἂς ἀκολουθήσωμεν πιστὰ αὐτὸν καὶ τὴν διδασκαλίαν του, καί, ἀδιαφοροῦντες καὶ περιφρονοῦντες τὰ ἐπίγεια πρόσκαιρα ἀγαθά, ἂς ζητοῦμεν, ἔχοντες αὐτὸν ὁδηγόν, τὰ οὐράνια καὶ αἰώνια. Ἂς ἀκολουθοῦμεν τὸν δρόμον τῆς αὐταπαρνήσεως ποὺ μᾶς ζητεῖ καὶ διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς προσευχῆς ἂς ἐπιτύχωμεν τὸν ἐξαγνισμὸν καὶ τὴν σωτηρίαν μας. Μόνον μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ γίνωμεν ἀσφαλῶς ἐκλεκτοὶ στρατιῶταί του, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπιφυλάσσεται ὁ ἀμάραντος τῆς δόξης στέφανος καὶ τὸ βραβεῖον τῆς μακαρίας αἰωνίου ζωῆς.

✱ ΧΑΙΡΕ ΚΕΧΑΡΙΤΩΜΕΝΗ ✱

«Χαῖρε Κεχαριτωμένη !». Είν' ὁ πρωτάκουστος χαιρετισμός, ποὺ ἀπευθύνει πρὸς τὴν Παρθένο τῆς Ναζαρὲτ ὁ ἀπεσταλμένος τῶν οὐρανῶν. Κι'εἶναι μαζὶ χαιρετισμὸς καὶ ὕμνος. Ὕμνος πρὸς τὴν ὑπέραγνη Κόρη ποὺ ὁ Θεὸς ἐδιάλεξε ἀνάμεσα στὶς γενεὲς καὶ στοὺς αἰῶνες, γιὰ νὰ γίνῃ Μητέρα τοῦ Λυτρωτοῦ. Ἀπὸ τότε ποὺ πρωτακούστηκεν ὁ χαιρετισμὸς αὐτὸς ἀπὸ τὸ στόμα τὸ ἀγγελικό, μυριάδες στόματ' ἀνθρώπινα τὸν πῆραν, κι' ἀπὸ ἀναρίθμητα χείλη ἀναπέμπεται ὁ ὕμνος ὁ χαιρετιστήριος πρὸς Ἐκείνην.

Δυὸ χιλιάδες χρόνια πέρασαν, γενεὲς γενεῶν διαδέχτηκαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, βασιληάδες καὶ στρατηλάτες τρανοὶ σὲ χῶρες διάφορες ἔλαμψαν κι' ἔσβησαν, αὐτοκρατορίες ἐμεγάλωσαν κι' ἄνθισαν καὶ μαράθηκαν. Μὰ μέσα στὸ ρεῦμα τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν τὸ μεγαλεῖο τῆς Θεοτόκου μένει ἄφθαρτο καὶ λαμπρὸ καὶ πάμφωτο κι' ὑπέρκαλο. Ἑκατομμύρια καὶ δισεκατομμύρια ψυχὲς ἐγονάτισαν καὶ γονατίζουν μὲ σεβασμὸ βαθὺ μπροστά της. Μυριάδες ναοὺς ἔχτισαν οἱ χριστιανικὲς γενεὲς πρὸς τιμήν της. Ἑορτὲς καὶ πανηγύρεις τελοῦνται γι' αὐτήν. Καὶ νὰ σήμερα, τὴ μέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ της, ὅλων ὁ νοῦς σ' Ἐκείνην στρέφεται εὐλαβικὰ καὶ πλημμυρίζουν οἱ ναοὶ ἀπὸ πιστοὺς καὶ τρέχουν ἀναρίθμητα τὰ πλήθη τῶν χριστιανῶν ν' ἀκούσουν τὸ μεγάλο μήνυμα ποὺ τῆς φέρνει ὁ ἄγγελος, νὰ νοιώσουν κι' αὐτοὶ στὴν ψυχή τους τὴ δική της χαρά.

Γιατί, ἀλήθεια, ἡ χαρὰ ποὺ εὐαγγελίζεται ὁ ἄγγελος στὴν Παρθένο εἶναι δική μας χαρά. Τὸ μήνυμα ποὺ στέλλουν οἱ οὐρανοὶ στὴν Κόρη τῆς Ναζαρέτ, εἶναι μήνυμα τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι τὸ ἄγγελμα πὼς ἔρχεται ὁ Ἐλευθερωτής, αὐτὸς ποὺ θὰ σπάσῃ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, καὶ θὰ συντρίψῃ τῆς πνευματικῆς δουλείας τὶς ἁλυσίδες καὶ θ' ἀνοίξῃ στὴν ἀνθρωπότητα διάπλατα τοὺς ὁρίζοντες τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας. Εἶναι τὸ ἄγγελμα πὼς ἔρχεται Ἐκεῖνος ποὺ θὰ σκορπίσῃ τὸ πνευματικὸ σκοτάδι, θὰ ὁδηγήσῃ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἀλήθεια, θὰ καθαρίσῃ τὴν ψυχή του ἀπὸ τὸν ἠθικὸ ρύπο, θὰ ὑψώσῃ τὴν καρδιά του σὲ ἀνώτερες ἠθικὲς ἀτμόσφαιρες καὶ θὰ τὴν κάμῃ νὰ πάλλῃ ἀπὸ αἰσθήματα εὐγενέστερα. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ συντρίψῃ τῶν εἰδώλων τὴν πλάνη καὶ θὰ σηκώσῃ τὸν ἄνθρωπο ποὺ γονατίζει προσκυνῶντας τὰ κτίσματα, γιὰ νὰ τοῦ δείξῃ μὲ μιὰ χειρονομία ὑπέροχη κι' ὑπερανθρώπινη τὸ Πνεῦμα, τὸν ἕνα κι' ἀληθινὸ Θεό, πρὸς τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ στρέφεται ἡ προσκύνησις κι' ἡ ἀγάπη κι' ἡ λατρεία μας. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ κηρύξῃ στοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀγάπης τὸ μεγάλο κήρυγμα καὶ θὰ φωνάξῃ πρὸς τὰ τέσσαρα πέρατα τῆς γῆς, πὼς τὸ μῖσος καὶ τὰ πάθη, γεννημένα ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ κακοῦ, εἶναι κατάρα καὶ καταστροφὴ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία.

Τέτοιο εἶναι τὸ μήνυμα ποὺ φέρνει ὁ ἄγγελος πρὸς τὴν Παρθένον. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ δική της χαρὰ εἶναι καὶ δική μας. Γι' αὐτὸ ἀκούοντας τὸ χαιρετισμὸ τὸν ἀγγελικὸ σκιρτοῦν κι' οἱ δικές μας ψυχές.

Ἂν ὅμως γιὰ κάθε ἄνθρωπο ἡ χαρὰ τῆς Παρθένου εἶναι καὶ δική του χαρά, γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας εἶναι δυὸ φορὲς δική μας. Γιατὶ κι' ἡ ἀπολύτρωσις ποὺ ἀπολαύσαμε τὴ μέρα τούτη τοῦ Εὐαγγελισμοῦ εἶναι διπλῆ. Λύτρωσις ψυχικὴ καὶ πνευματική, ποὺ μᾶς χαρίζει ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου. Λύτρωσις ἐθνική, ποὺ ἐδώρησε στοὺς δοξασμένους προγόνους μας, εὐλογῶντας τὴν ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τὸν Ἀγῶνά τους καὶ δίνοντας τὴ θεϊκή του δύναμι στὴν ὑπέροχη ἀπελευθερωτικὴ προσπάθειά τους.

Νὰ γιατὶ στὶς ψυχές μας ἀντηχεῖ τόσο γλυκά, τόσο χαρμόσυνα ὁ χαιρετισμὸς τοῦ ἀγγέλου. Νὰ γιατί, γονατιστοὶ μπροστὰ στὴ Θεοτόκο σήμερα , νοιώθουμε νὰ πάλλουν οἱ καρδιές μας ἀπὸ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴν Μητέρα τοῦ Λυτρωτοῦ μας καὶ θαμπωμένοι ἀπὸ τὸ ἄφθαρτο κι' ἀμάραντο μεγαλεῖό της, κινοῦμε τὰ χείλη σὲ χαιρετισμὸ καὶ σὲ ὑμνολόγημα: «Χαῖρε Κεχαριτωμένη !»

Α. Ι. Γκιάλας

Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Η ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΗΣ Ε. Ο. Ν.

ΟΙ ΔΑΦΝΟΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ Ε.Ο.Ν.

Ὁ σεβασμός τῶν νέων ὅλης τῆς Ἑλλάδος, τῶν ἐντεταγμένων εἰς τὴν Ἐθνικὴν Ὀργάνωσιν Νεολαίας, πρὸς τοὺς ὑπερόχους ἥρωας τῶν μεγάλων ἀγώνων τῆς Ἐλευθερίας, θὰ ἐκδηλωθῆ κατὰ ἕνα τρόπον ἐπιβλητικόν, ἀλλὰ καὶ συμβολικόν.

Φαλαγγῖται δρομεῖς θὰ φέρουν εἰς τὸ Μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου Δάφνην ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Λαύραν. Ἡ μεταφορά της θὰ γίνη ἀπὸ δρομέως εἰς δρομέα, ἀπὸ δαφνοδρόμου δηλαδὴ πρὸς δαφνοδρόμον. Οἱ δαφνοδρόμοι θὰ τρέξουν νύχτα καὶ ἡμέρα τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἐν Ἁγ. Λαύρα Ἡρώου τῶν Πεσόντων κατὰ τὸ 1821 μέχρι τοῦ Μνημείου τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου. Θὰ εἶναι δὲ Φαλαγγῖται τῶν Περιφερειακῶν Διοικήσεων Ἀχαΐας, Ἀργολιδοκορινθίας, Ἀττικοβοιωτίας καὶ Πρωτευούσης. Εἰς κάθε πόλιν, εἰς κάθε κωμόπολιν, εἰς κάθε χωρίον, ἀπ' ὅπου θὰ περάσουν οἱ Δαφνοδρόμοι θὰ γίνουν ἐπιβλητικαὶ τελεταὶ ἀποτίσεως φόρου τιμῆς εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς ἐλευθερωτὰς τοῦ 1821. Ἡ ἀναχώρησις τοῦ πρώτου Δαφνοδρόμου θὰ γίνη τὴν 9.30' πρωϊνὴν τῆς 23ης Μαρτίου, ἀφοῦ προηγηθῆ ἐπιβλητικὴ τελετὴ καὶ εὐλογία τῆς Δάφνης ποὺ θὰ φέρουν οἱ Δαφνοδρόμοι εἰς τὸ Μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου.

Εἰς τὸ Μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου ὁ τελευταῖος τῶν Δαφνοδρόμων Φαλαγγιτῶν θ' ἀφιχθῆ τὴν 12ην καὶ 30' μ.μ. Ἐκεῖ Σαλπιγκταὶ καὶ Τυμπανισταὶ θὰ σημάνουν «προσοχή». Τὸν Δαφνοδρόμον θὰ συνοδεύουν τιμητικῶς ἄλλοι δώδεκα δρομεῖς, ἕκαστος τῶν ὁποίων θὰ κρατῆ ἀπὸ ἕνα στέφανον. Τὴν ἄφιξιν τοῦ Δαφνοδρόμου θὰ ἐπακολουθήση ἐπιβλητικὴ τελετή, καθ' ἣν θὰ γίνη ἡ κατάθεσις τῆς Δάφνης καὶ τῶν στεφάνων τῶν δρομέων τῆς τιμητικῆς συνοδείας τοῦ Δαφνοδρόμου. Μετὰ τὴν κατάθεσιν τῆς Δάφνης καὶ τῶν στεφάνων ὁ Κυβερνητικὸς Ἐπίτροπος Νεολαίας κ. Ἀλέξ. Κανελλόπουλος θὰ καταθέση στέφανον ἐκ μέρους τῆς Ε.Ο.Ν., ἐνῷ ἡ μουσικὴ θὰ παιανίζη τὸν Ἐθνικὸν Ὕμνον.

ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑ Ε.Ο.Ν.

Οἱ ἀγῶνες τῆς πρώτης σειρᾶς τοῦ Ποδοσφαιρικοῦ Πρωταθλήματος τῆς Ε.Ο.Ν. ἔληξαν κανονικῶς, σημειώσαντες μεγάλην ἐπιτυχίαν. Τὰ τελικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀγώνων τούτων ἔχουν ὡς ἀκολούθως:

Χανιὰ — Ρέθυμνον 2-1, Μεσσηνία — Λακωνία 2-1, Ἀχαΐα — Ἠλεία 2-1, Ἀρκαδία — Ἀργολιδοκορινθία 5-2, Πρωτεύουσα ἐνίκησε τὰ Τάγματα Ἐργασίας ἄνευ συναντήσεως. Δ.Α.Σ.Α — Ἀττικοβοιωτία 3-2, Αἰτωλοακαρνανία — Κεφαλληνία 6-0, Κέρκυρα — Ἰωάννινα 5-1, Πρέβεζα — Ἄρτα 2-1, Εὔβοια — Φθιωτιδοφωκὶς 5-0, Λάρισα — Τρίκκαλα 2-1, Καβάλλα — Δράμα 5-4, Ροδόπη — Ἕβρος 4-0, καὶ Λέσβος — Χίος 2-0.

Γιὰ τὶς 10 Ἀπριλίου ἡ Δ.Α.Σ.Θ. μαζὶ μὲ τὴν Δ.Α.Σ.Α. προεκήρυξαν ἐσωτερικοὺς ἀγῶνας στίβου εἰς τὸ Στάδιον. Ἡ Διοίκησις προπονεῖ ἤδη τὶς ἀθλήτριες, οὕτως ὥστε νὰ ἐπιτευχθοῦν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρα συμμετοχὴ αὐτῶν καὶ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.— Ἡ Περιφερειακὴ Διοίκησις Θεσσαλονίκης προεκήρυξε προκριματικοὺς ἀγῶνας μεταξὺ τῶν διαφόρων Ὑποδιοικήσεων καὶ Φαλάγγων, οἵτινες θὰ διεξαχθοῦν εἰς Θεσσαλονίκην τὴν 6ην καὶ 7ην Ἀπριλίου, διὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τοὺς Β' Πανελληνίους Ἀγῶνας τῆς Ε.Ο.Ν.

Οἱ ἐν λόγῳ ἀγῶνες περιλαμβάνουν δρόμους 100 μ., 400, 800, 1.500, καὶ 3.000 μ. Σκυταλοδρομίας 4Χ400, Ρίψεις, Ἅλματα, Πένταθλον, Σκοποβολήν, Ποδηλασίαν κλπ.

ΔΡΑΜΑ.— Εἰς τὸ Νέον Στάδιον Δράμας ἐγένετο ἀγὼν ἀνωμάλου δρόμου 4.000 μέτρων μεταξὺ Φαλαγγιτῶν τῶν Περιφερειακῶν Διοικήσεων Δράμας καὶ Καβάλλας.

Εἰς τὸν ἐν λόγῳ ἀγῶνα ἔλαβον μέρος 20 ἀθληταί: Πρῶτος ἐτερμάτισεν ὁ Φαλαγγίτης τῆς 243ης Φάλαγγος Δράμας Ζαγοράκης Θεόδωρος, δεύτερος ὁ Φαλαγγίτης τῆς 246ης Φάλαγγος Προσωτσάνης Σίσκος Ἄγγελος, καὶ τρίτος ὁ Φαλαγγίτης τῆς Περιφερειακῆς Διοικήσεως Καβάλλας Ἀναγνωστίδης Γεώργιος.

ΛΑΜΙΑ.— Τὴν 2αν τρέχοντος ἀφίχθη ἡ Ἀθλητικὴ Ὁμὰς τῆς Υ Περιφ. Διοικήσεως Χαλκίδος ἀποτελουμένη ἀπὸ 29 ἀθλητὰς καὶ 6 βαθμοφόρους.— Τὴν 3ην τρέχοντος καὶ ὥραν 11ην π.μ. οἱ ἐπισκέπται πλαισιούμενοι ὑπὸ Λόχου τῆς ΙΥ Περιφ. Διοικήσεως κατέθεσαν στέφανον εἰς τὴν προτομὴν τοῦ Ἀθανασίου Διάκου.

Τὸ ἀπόγευμα ἔγινεν εἰς τὸ Γυμναστήριον ὁ ἀγὼν Ἀνωμάλου Δρόμου (4.150 μέτρα), εἰς τὸν ὁποῖον ἔλαβον μέρος 20 ἀθληταί, 10 ἐξ ἑκάστης Περιφερ. Δ)σεως.

Ποδοσφαιρικαὶ ὁμάδες Λαμίας — Χαλκίδος

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀγῶνος, ὅστις ἦτο λίαν ἐνδιαφέρων, ὑπῆρξαν τὰ ἑξῆς: Τὴν πρώτην καὶ δευτέραν θέσιν κατέλαβον Φαλαγγῖται τῆς Υ Περιφ. Δ)σεως, τὴν δὲ τρίτην καὶ τετάρτην θέσιν Φαλαγγῖται τῆς ΙΥ Περιφ. Διοικήσεως.

Ἐπηκολούθησε Ποδοσφαιρικὴ συνάντησις μὲ νικήτριαν τὴν ὁμάδα τῆς Υ Περιφ. Διοικήσεως. Τοὺς ἀγῶνας παρηκολούθησεν ἅπασα ἡ δύναμις τῆς Ε.Ο.Ν. Λαμίας καὶ πλῆθος κόσμου.

Τὴν ἔναρξιν τῶν ἀγώνων ἐκήρυξεν ὁ ἀναπληρῶν τὸν κ. Γενικὸν Ἐπόπτην Γενικὸς Γραμματεὺς Νομαρχίας κ. Θεοχάρης.

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ (Κρήτης).— Εἰς τὸ Γυμναστήριον τῆς πόλεώς μας ἐγένετο ἀγὼν Βόλεϋ—Μπὼλ μεταξὺ τῶν Ὁμάδων τῆς 252ας καὶ 253ης Φάλαγγος, καθ' ὃν νικήτρια ἀνεδείχθη ἡ Ὁμὰς τῆς 253ης μὲ 16—7 καὶ 16—3.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐγένετο ἡ ἐκκίνησις τῶν δρομέων ἀνωμάλου δρόμου 4.000 μέτρων τῶν Περιφερειακῶν Διοικήσεων Λασηθίου καὶ Ἡρακλείου ἐκ τοῦ γηπέδου «Χάνδαξ».

Συμμετέσχον δέκα ἑπτὰ ἐν ὅλῳ Φαλαγγῖται, ἐκ τῶν ὁποίων 10 τῆς Περιφερειακῆς Διοικήσεως Λασηθίου καὶ 7 τοῦ Ἡρακλείου.

Κατὰ τὸν ἀτομικὸν ἀγῶνα νικηταὶ ἀνεδείχθησαν οἱ κάτωθι:

1ος) Λαγουδάκης Εὐστάθιος (Ἡρακλείου) εἰς χρόνον 16' 41'',2.

2ος) Καστάνης Δημήτριος (Λασηθίου) εἰς χρόνον 16' 48'',2.

3ος) Μπλαζάκης Ἐμμανουὴλ (Λασηθίου) εἰς χρόνον 17' 1''.

Κατὰ τὸν ὁμαδικὸν ἀγῶνα νικήτρια ἀνεδείχθη ἡ ὁμὰς τῆς Περιφερειακῆς Διοικήσεως Λασηθίου συγκεντρώσασα 81 βαθμοὺς ἔναντι 72 τῆς τοῦ Ἡρακλείου. Μετὰ τὸν ἀγῶνα ἀνωμάλου δρόμου ἐπηκολούθησε Ποδοσφαιρικὸς ἀγὼν μεταξὺ τῶν ὁμάδων τῶν ὡς ἄνω Περιφ. Διοικήσεων, κατὰ τὸν ὁποῖον νικήτρια ἀνεδείχθη ἡ Ὁμὰς Ἡρακλείου διὰ τερμάτων 14 ἔναντι 2.

Τοὺς ἀγῶνας παρηκολούθησε πλῆθος κόσμου παρὰ τὸ ἐπικρατῆσαν δριμύτατον ψῦχος, παρέστησαν πολλαὶ ἐκ τῶν ἀρχῶν καθὼς καὶ ἡ Φιλαρμονικὴ τοῦ Δήμου. Ἡ ὑπηρεσία τῆς Φαλαγγονομίας ἐτήρησε παραδειγματικὴν τάξιν.

Τοὺς ἀφιχθέντας τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου ἀθλητὰς τῆς Περιφ. Διοικήσεως Λασηθίου ὑπεδέχθησαν οἱ δρισθέντες ξεναγοὶ — βαθμοφόροι τῆς Περιφ. Διοικήσεως Ἡρακλείου, οἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ καταστῆ ἡ διαμονὴ τῶν ἀθλητῶν ἐν Ἡρακλείῳ εὐχάριστος. Οἱ ἀθληταὶ τοῦ γείτονος Νομοῦ ἀνεχώρησαν τὸ ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς μὲ τὰς καλλιτέρας ἐντυπώσεις.

ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΜΑΣ

Κεντρική Διοίκησις

Ο Κ.Ε.Ν. ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΒΑΘΜΟΦΟΡΟΥΣ

Τὴν πρωΐαν τῆς παρελθούσης Κυριακῆς εἰς τὸ θέατρον «Κεντρικὸν» ὡμίλησεν ὁ Κυβερνητικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ε.Ο.Ν. κ. Ἀλ. Ν. Κανελλόπουλος εἰς ἐπιβλητικωτάτην συγκέντρωσιν βαθμοφόρων τῶν Περιφ. Διοικήσεων Ἀρρένων καὶ Θηλέων πρωτευούσης καὶ τῶν Διοικήσεων Ἀνωτάτων Σχολῶν Ἀρρένων καὶ Θηλέων. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ὁμιλίας του ἐγένοντο ἐνθουσιωδέσταται ἐκδηλώσεις ἐκ μέρους τῶν συγκεντρωμένων, οἱ ὁποῖοι εἰς πλεῖστα σημεῖα διέκοπτον τὸν λόγον μὲ ζητωκραυγὰς ὑπὲρ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως, τῆς Α.Β.Υ. τοῦ Διαδόχου, τοῦ Ἐθνικοῦ Κυβερνήτου καὶ τῆς Ε.Ο.Ν. Γενικὰ ἡ συγκέντρωσις ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς πλέον ἐπιβλητικὰς συγκεντρώσεις τῶν στελεχῶν τῆς Ε.Ο.Ν.

Ὁ κ. Κανελλόπουλος ὡμίλησεν ἐπὶ μακρὸν διὰ τὴν γενικήν, καθ' ἅπασαν τὴν χώραν, ἐργασίαν ἐκτελέσεως τοῦ «Τριετοῦς Προγράμματος δράσεως τῆς Ε.Ο.Ν.» καὶ διὰ τὴν σημασίαν τῆς Ἐθνικῆς Ἑορτῆς, ἀφοῦ προηγουμένως συνεχάρη τοὺς συγκεντρωθέντας, διότι τοὺς ἐπανεῦρεν εἰς τὰς θέσεις των ἐνθουσιώδεις καὶ φανατικοὺς στρατιώτας ὑπὸ τὰς σημαίας τῆς Ὀργανώσεως.

Ὁ κ. Κανελλόπουλος ἐκάλεσε τοὺς βαθμοφόρους νὰ συνεχίσουν ἐντείνοντες τὰς προσπαθείας των εἰς τὸ ἔπακρον διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν τοῦ Τριετοῦς Προγράμματος δράσεως τῆς Ε.Ο.Ν., τὸ ὁποῖον θὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς Ὀργανώσεως.

Ἀκολούθως ὡμίλησε διὰ τὴν ὑψίστην Ἐθνικὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν θὰ ἔχῃ ὁ πανηγυρισμὸς τῆς Ἐθνικῆς μας ἑορτῆς ἀπὸ τὰς μυριάδας τῶν παιδιῶν τῆς Ε.Ο.Ν. Πανηγυρισμὸς ὁ ὁποῖος τόσον ἐνθουσιωδῶς προετοιμάζεται στὰ πέρατα τῆς Ἑλλάδος καὶ σὲ κάθε Ἑλληνικὴ ψυχή.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ Ε.Ο.Ν. ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ

Αἱ ἑορταὶ τῆς Ε.Ο.Ν. εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπὶ τῇ Ἐπετείῳ τῆς Ἐθνικῆς μας ἑορτῆς θὰ εἶναι ἐπιβλητικώταται. Θὰ μετάσχουν δὲ τούτων αἱ μυριάδες τῶν νέων καὶ νεανίδων ὅλων τῶν Περιφ. Διοικήσεων τῆς Ὀργανώσεως.

Τὸ Πρόγραμμα τοῦ ἑορτασμοῦ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει τὴν πρωΐαν τῆς 23ης Μαρτίου καὶ λήγει τὴν ἑσπέραν τῆς 25ης Μαρτίου μὲ μιὰ μεγαλειώδη παρέλασι πρὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως κατηρτίσθη ἤδη καὶ ἔχει ὡς ἀκολούθως:

23 Μαρτίου: Ὥρα 11.30 π. μ. Ἐγκαίνια τοῦ Κτιρίου τοῦ 22ου Τάγματος τῆς Ὑποδιοικήσεως Ἀθηνῶν.

24 Μαρτίου: Ὥρα 12.30 μ. μ. Κατάθεσις τῆς προσκομισθησομένης ὑπὸ τοῦ τελευταίου Δαφνοδρόμου δάφνης εἰς τὸ Μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου. Θὰ ἐπακολουθήσῃ κατάθεσις στεφάνου εἰς τὸ αὐτὸ Μνημεῖον ὑπὸ τῆς Ε.Ο.Ν.

Ὥρα 12.45: Παρουσίασις εἰς Ἀρχηγὸν τῶν ἀντιπροσωπειῶν εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως.

Ὥρα 15: Στέψις ἀνδριάντων τῶν Ἡρώων (Κολοκοτρώνη, Ρήγα Φεραίου, Πατριάρχου, Στρατηλάτου καὶ Μνημείου Ἱερολοχιτῶν) ὑπὸ τῶν Περιφ. Διοικήσεων τῆς Γενικῆς Ἐποπτείας Πρωτευούσης.

Ὥρα 4.30: Ἑορτὴ τῶν Περιφ. Διοικήσεων Ἀρρένων καὶ Θηλέων Πρωτευούσης εἰς ἕνα τῶν μεγάλων Θεάτρων τῶν Ἀθηνῶν.

Ὥρα 7 μ. μ.: Συγκέντρωσις βαθμοφόρων καὶ ἀντιπροσωπειῶν τῶν Μονάδων τῆς Γενικῆς Ἐποπτείας Πρωτευούσης καὶ Διοικήσεως Ταγμάτων Ἐργασίας. Κατ' αὐτὴν ὁ Κ.Ε.Ν. κ. Ἀλ. Κανελλόπουλος θὰ ἐκφωνήσῃ τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας.

Ὥρα 8 μ. μ.: Λαμπαδηφορία Τμημάτων τῆς Περιφ. Διοικήσεως Ἀρρένων Πρωτευούσης (δύναμις 2 Φαλάγγων).

Ὥρα 8.30 μ. μ.: Ἀπονομὴ Μεταλλίων παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως.

25η Μαρτίου: Ὥρα 7 π. μ.: Αἱ μουσικαὶ τῆς Ε.Ο.Ν. θὰ διέλθωσι διὰ τῶν κεντρικῶν ὁδῶν, παιανίζουσαι τὸ ἑωθινὸν καὶ διάφορα ἐμβατήρια.

Ὥρα 10 π. μ.: Συγκέντρωσις Ἐπιτελείων Κεντρικῆς Διοικήσεως, Περιφ. Ὑποδιοικήσεων τῆς Γεν. Ἐποπτείας Πρωτευούσης, Ἐπιτελείων Ἀττικοβοιωτίας καὶ Ταγμάτων Ἐργασίας εἰς Λαϊκὸν Γυμναστήριον, ἵνα μεταβῶσι καὶ παρακολουθήσωσι τὴν Στρατιωτικὴν παρέλασιν πρὸ τοῦ Μνημείου τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου.

Ὥρα 16.30: Ἔναρξις παρελάσεως πρὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν Λεωφ. Ἀλεξάνδρας. Εἰς τὴν παρέλασιν θὰ λάβουν μέρος Τμήματα τῶν Δ.Α.Σ. Ἀρρένων καὶ Θηλέων, Περιφ. Διοικήσεων Ἀρρένων καὶ Θηλέων Πρωτευούσης, Περιφερειακῶν Διοικήσεων Ἀρρένων καὶ Θηλέων Ἀττικοβοιωτίας καὶ Διοικήσεως Ταγμάτων Ἐργασίας.

Ὥρα 21.30: Γεῦμα παρὰ τοῦ Κ.Ε.Ν. κ. Ἀλ. Ν. Κανελλοπούλου εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους ἐπαρχιῶν, Ἐπιτελεῖον Κεντρικῆς Διοικήσεως, Δ.Α.Σ. Ἀρρένων καὶ Δ.Α.Σ. Θηλέων, Περιφ. Διοικήσεις Ἀρρένων καὶ Θηλέων Πρωτευούσης, Περιφ. Διοικήσεις Ἀρρένων καὶ Θηλέων Ἀττικοβοιωτίας καὶ Διοικήσεις Ταγμάτων Ἐργασίας ὡς καὶ ἅπαντας τοὺς βαθμοφόρους μέχρι τοῦ Τετράρχου συμπεριλαμβανομένου.

Ἀθῆναι

Μεγάλο γεγονὸς γιὰ τὴν Διοίκησιν ἦταν ἡ τιμὴ ποὺ τοὺς ἔκαμε ἡ Α.Ε. ὁ Ἀρχηγὸς νὰ παρακολουθήσῃ τὴν συγκέντρωσιν τῆς Νομικῆς καὶ Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ τελευταίου Σαββάτου εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεπτύχθησαν καὶ συνεζητήθησαν θέματα σχετικὰ μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν.

Μὲ τὴν ἐνθουσιώδη των ὑποδοχὴν αἱ Φαλαγγίτισσες ἐξεδήλωσαν τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς τὴν Α.Ε. τὸν Ἀρχηγόν.

Τὴν καθαρὴ Δευτέρα οἱ Φαλαγγίτισσες ἐξέδραμον στὸν Ἀγ. Ἀνδρέα στὸ στρατόπεδο «Ἰωάν. Μεταξᾶς» ὅπου καὶ ἐπέρασαν μιὰ πολὺ εὐχάριστη ἡμέρα καὶ ἔφαγαν μὲ μεγάλη ὄρεξι τὴ φασολάδα τὴν ὁποίαν μόνες τους ἐμαγείρεψαν.

Π. Δ. ΘΗΛΕΩΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ

Ἡ κίνησις τῆς Π. Δ. Θ. Π. ὅπως πάντα ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ζωηροτάτη.

Ἡ Περιφερειακὴ Διοικήτρια μετὰ τοῦ Κυβερν. Ἐπιτρόπου ἐνήργησεν ἐπιθεώρησιν καὶ ἔμεινε ἐνθουσιασμένη ἀπὸ τὶς δοκιμὲς διὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς 25ης Μαρτίου.

Τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Π.Δ.Θ.Π. παρηκολούθησε τὴν διάλεξιν τοῦ Κυβερν. Ἐπιτρόπου, συγκεκινημένον ἀπὸ τὸ ὡραῖον περιεχόμενόν της καὶ ἐχειροκρότησεν ἐνθουσιωδῶς ἐπὶ πολύ.

Πυρετωδῶς ἑτοιμάζεται τὸ ἔργον «Ἡ Χιονάτη καὶ οἱ 7 νάνοι», διὰ τὸ ὁποῖον προβλέπεται ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία.

Ἡ Διευθύντρια τῆς Ψυχαγωγίας κ. Κολοκοτρώνη συνέταξεν ὡραιοτάτην μελέτην ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς διαθέσεως τῶν εἰσιτηρίων, ἡ ὁποία ἐνεκρίθη παρὰ τῆς Περιφ. Διοικητρίας καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν Κεντρ. Διοίκησιν τελικῶς πρὸς ἔγκρισιν. Ἔτσι τοῦ λοιποῦ ἅπασαι αἱ Φαλαγγίτισσαι θὰ ψυχαγωγοῦνται.

Τὸ πρόγραμμα τῆς Ραδιοφωνίας, τὸ ὁποῖον θὰ χαρίσῃ ἀξέχαστες καὶ εὐχάριστες στιγμὲς σὲ ὅσους τὸ παρακολουθοῦν, ἔχει ὡς ἀκολούθως:

ΤΕΤΑΡΤΗ 20 ΜΑΡΤΙΟΥ

6 - 6,10 Διήγησις «Ἡ Ἄνοιξις» τῆς Δοκ. Ὑποφαλαγγάρχου Π.Δ. Θ.Π. ΚΑΙΤΗΣ ΣΒΟΡΩΝΟΥ μὲ μουσικὴν ὑπόκρουσιν Γ. Β. ΚΑΖΑΣΟΓΛΟΥ.

6,10 - 6,40 Ἡ βραδυὰ τοῦ Ζ. Παπαντωνίου.
1) Ὁμιλία τοῦ Συνεργάτου κ. Τέλλου Ἄγρα μὲ θέμα: «Γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου».
2) Ἀπαγγελίες ποιημάτων Ζ. Παπαντωνίου.
3) Ἀπὸ τὰ παιδικὰ Ζ. Παπαντωνίου.

6,40 - 7 Πιάνο ὑπὸ τῆς συνεργάτιδος Αἰκατ. Μαντζαβίνου.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 22 ΜΑΡΤΙΟΥ

6 - 6,10 Παραμύθι γιὰ τὶς Σκαπάνισσες μὲ θέμα «Ὁ Βασιλῆς τοῦ σπιτιοῦ» τῆς κ. ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

6,10 - 6,20 Ἀπαγγελίες Φαλαγγιτισσῶν.

ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΜΑΣ

Κινησις Περιφερειακών Διοικήσεων

6,20 - 6,40 Σκὲτς «Ζωντάνεμα τῶν θρύλων» τῆς Δοκ. Ὑποφαλαγγάρχου ΚΑΙΤΗΣ ΣΒΟΡΩΝΟΥ.

6,40 - 7 Χορωδία Φαλαγγιτισσῶν.

ΤΕΤΑΡΤΗ 27 ΜΑΡΤΙΟΥ

6 - 6,10 Παραμύθι γιὰ τὶς Σκαπάνισσες.

6,10 - 6,20 Ἀπαγγελίες Φαλαγγιτισσῶν.

6,20 - 6,30 Ἀπὸ τὸν διαγωνισμὸν Δ)σεως Ραδιοφωνίας Π.Δ.Θ.Π. «Διήγημα».

— Ἅπαντες οἱ Ὑποτομεῖς τοῦ Πειραιῶς παρήλασαν εἰς τὸ Ποδηλατοδρόμιον παρουσίᾳ τοῦ Κ.Ε.Ν. καὶ τῆς Π.Δ.Θ.Π. καὶ ἐξετέλεσαν διαφόρους γυμναστικὰς ἐπιδείξεις.

Μετὰ τὴν παρέλασιν καὶ ὑπὸ τὰς ζητωκραυγὰς τῶν Φαλαγγιτισσῶν καὶ τὰ παρατεταμένα χειροκροτήματά των, ὁ Κ.Ε.Ν. καὶ ἡ κ. Π.Δ.Θ.Π. ἀνεχώρησαν ἱκανοποιημένοι ἐκ τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς συγκινήσεως ποὺ ἔνοιωθαν οἱ ἁγνὲς ψυχὲς τῶν Φαλαγγιτισσῶν διὰ τοὺς ἀγρύπνους ὁδηγοὺς τῆς Ε.Ο.Ν., τῶν ὁποίων ἡ ἄοκνος δημιουργικὴ δρᾶσις ἐξύψωσε τὴν ὀργάνωσιν εἰς ἐπίπεδον ζηλευτῆς ἀνωτερότητος.

Ὁ Α΄ Β΄ καὶ Δ΄ ὑποτομεῖς ἔδωσαν ἐξαιρετικὸν ἑορταστικὸν τόνον εἰς τὰς Φαλαγγιτίσσας τῶν ὑποτομέων των, μὲ μίαν σεμνοπρεπῆ ἀποκρήτικην ἑορτήν.

Ἅπασαι αἱ Ὑπ)σεις ἑτοιμάζονται διὰ τὸν λαμπρότατον ἑορτασμὸν τῆς Ἐθνικῆς ἑορτῆς τῆς 25ης Μαρτίου.

Αἱ δοκιμαστικαὶ παρελάσεις τὰς ὁποίας παρακολουθεῖ ἡ Π.Δ.Θ.Π. μετὰ τοῦ Κ.Ε.Ν. ἐξακολουθοῦν.

ΠΕΡΙΦ. ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΘΗΛΕΩΝ ΑΤΤΙΚΟΒΟΙΩΤΙΑΣ

— Ἡ Περιφ. Διοίκησις Θηλέων Ἀττικοβοιωτίας διωργάνωσε τὴν Κυριακὴν 3ην Μαρτίου μεγάλην ἑορτὴν Λαχειοφόρου ἀγορᾶς ὑπὲρ τῆς Στολῆς τῆς Φαλαγγιτίσσης εἰς Παιανίαν Μεσογείων. Ἀπὸ τῆς 9ης πρωϊνῆς ἡ Ὑποδιοικήτρια Περιφ. Διοικήσεως Θηλέων Ἀττικοβοιωτίας κ. Ἑλένη Νέγκα μετὰ τῶν Ἐπιτελῶν τῆς Π.Δ.Θ. μετέβη εἰς Παιανίαν (Λιόπεσι), ὅπου ἐντὸς τῶν αἰθουσῶν τοῦ Α΄ Δημ. Σχολείου ἤρχισεν ἡ κλήρωσις τῶν Λαχείων.

Οἱ κάτοικοι μὲ ἀφάνταστον ἐνθουσιασμὸν καὶ προθυμίαν ἠγόραζον λαχεῖα καὶ οὕτω ἐνίσχυσαν πολὺ τὸ ἔργον τῆς Π.Δ.Θ.Α. Τὴν ἑορτὴν ἐτίμησεν ὁ κ. Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Νομαρχίας Ἀττικοβοιωτίας, τὸ Κοινοτικὸν συμβούλιον Κορωπίου, ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Μαρκοπούλου, αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ καὶ πλῆθος κόσμου. Συμφώνως μὲ τὸ καταρτισθὲν πρόγραμμα τῆς ἑορτῆς τὴν 2 ½ μ. μ. ἤρχισεν ἡ προσέλευσις τῶν Σχηματισμῶν, κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειράν: Ὁ λόχος Φαλαγγιτισσῶν Κερατέας, εἶτα ἡ Μουσικὴ Ε.Ο.Ν. Μαρκοπούλου, Παιανίας καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς: Ὁμὰς Φαλαγγιτισσῶν Κερατέας μὲ τοπικὰς ἐνδυμασίας προσέφερε διάφορα δῶρα διὰ τὴν λαχειοφόρον ἀγοράν. Εἶτα ἐχορεύθησαν παρ' αὐτῶν καὶ τοῦ Σχηματισμοῦ Παιανίας διάφοροι ἐθνικοὶ χοροὶ ὑπὸ τὰς ζητωκραυγὰς τοῦ πλήθους.

Ἐπηκολούθησεν ἐμπνευσμένη ὁμιλία τῆς Διοικητρίας τοῦ Γ΄ Ἐπιτελικοῦ Γραφείου.

ΚΟΜΟΤΙΝΗ.— Ἑκάστην Τετάρτην τὸ καθορισθὲν πρόγραμμα ἐκπαιδεύσεως ἐκτελεῖται μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ ἀξιοσημειώτου προθυμίας βαθμοφόρων, Φαλαγγιτῶν, Φαλαγγιτισσῶν, Σκαπανέων καὶ Σκαπανισσῶν τῆς 237ης Φάλαγγος.

Ἐπίσης ἐξαιρετικὴν κίνησιν παρουσιάζει καὶ ἡ 236η Φάλαγξ. Κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα ἐγένετο ὁμιλία εἰς τοὺς ἐξωσχολικοὺς Φαλαγγίτας περὶ οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, ναρκωτικῶν κλπ. καὶ περὶ τῶν συνεπειῶν ἐκ τῆς χρήσεως αὐτῶν.

Οὕτω ἐδόθη ἡ εὐκαιρία εἰς τοὺς ἐργαζομένους Φαλαγγίτας μας νὰ γνωρίσουν λεπτομερῶς τοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους διατρέχει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἀλκοολισμόν.

Πρὸς τούτοις ὁ Ὑποδιοικητὴς Ε.Ο.Ν. Ἀρρένων Κομοτινῆς ὡμίλησεν εἰς τοὺς Φαλαγγίτας τῆς 236ης Φάλαγγος περὶ τάξεως καὶ πειθαρχίας. Ὡμίλησεν ἐπίσης ὁ Διοικητὴς τῆς 236ης Φάλαγγος περὶ Βασιλέως.

Ὁ κ. Περιφερειακὸς Διοικητής, εἰς εἰδικὴν συγκέντρωσιν τῶν βαθμοφόρων τῆς Ὑποδ)σεως Ε.Ο.Ν. Θηλέων, ὡμίλησε περὶ σκοπιμότητος καὶ χρησιμότητος τῶν ὁμάδων εἰδικοτήτων.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ πρόοδος εἰς τὰ μέχρι τοῦδε διδασκόμενα μαθήματα (κοπτικῆς, ραπτικῆς, μαθήματα γενικὰ κλπ.) καὶ τοῦ μαθήματος τῶν γαλλικῶν διὰ τὰς ἐξωσχολικὰς Φαλαγγιτίσσας τῆς Ὑποδ)σεως Θηλέων Κομοτινῆς, τὸ ὁποῖον διδάσκεται ὑπὸ τῆς καθηγητρίας τοῦ Γυμνασίου δίδος Δ. Ἀναστασιάδου, εὐγενῶς προσφερθείσης.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 5-3-40 ἐγένετο ἐφαρμογὴ ὀπτικοῦ τηλεγράφου ὑπὸ τοῦ κ. Βακοντίου, ἀρχιμηχανικοῦ Τ.Τ.Τ., διὰ τοὺς Φαλαγγίτας τῆς 237ης Φάλαγγος, τῆς εἰδικότητος «μέσων συνδέσεως καὶ διαβιβάσεως».

Ἡ κατόπιν συστηματικῆς θεωρίας ἐφαρμογὴ ἐστέφθη ὑπὸ μεγάλης ἐπιτυχίας. Κατὰ τὴν διαβίβασιν σημάτων ἅπαντες οἱ Φαλαγγῖται ἔδειξαν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον.

Τὴν σηματοδοσίαν παρηκολούθησαν καὶ ἀρκετοὶ ἄλλοι Φαλαγγῖται, καθὼς καὶ βαθμοφόροι τῆς Φάλαγγος.

Μερίμνῃ τοῦ Ὑπουργοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Θράκης κ. Ε. Καλαντζῆ ἤρχισεν ἀπὸ τῆς 12-2-40 λειτουργοῦν καὶ συσσίτιον ἀπόρων Φαλαγγιτῶν.

Οὕτω καθ' ἑκάστην μεσημβρίαν καὶ μέσα σὲ μιὰ ξεχωριστὴ ἀτμόσφαιρα χαρᾶς καὶ νοικοκυροσύνης βρίσκουν οἱ ἄποροι συναγωνισταί μας καλομαγειρευμένη καὶ ἄφθονη τροφή.

Τὸ συσσίτιον ἐπεσκέφθη ὁ κ. Ὑπουργὸς συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς κ. Κουτσονίκα καὶ ἐγευμάτισε μετὰ τῶν Φαλαγγιτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους συνέστησε νὰ προσεύχωνται καθημερινῶς γιὰ τὴν εὐτυχία τῆς Πατρίδος καὶ τὴν ὑγείαν τοῦ Ἀρχηγοῦ πρὸς τὸ καλὸν τοῦ Ἔθνους.

Διὰ τὰ συσσίτια τῶν Φαλαγγιτῶν μας προσεφέρθησαν τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὰ ἑξῆς ποσά:

Ὑπὸ τῆς κ. Ἀδέλας Κουτσονίκα δρχ. 1.000, ὑπὸ τοῦ Συλλόγου Λαχανοπαραγωγῶν δρχ. 600, ὑπὸ τοῦ Γεωργ. Οἰκονομίδη δρχ. 300 καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Ζήση Ἀποστολίδη δρχ. 100.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ. — Ἐξαιρετικὴν κίνησιν παρουσίασεν ἡ Στέγη Φαλαγγιτίσσης Θεσσαλονίκης μὲ τὶς διάφορες πολὺ ἐπιτυχημένες συγκεντρώσεις της καὶ μὲ τὴν πρώτη ἐπίσης ἐπιτυχημένη ἐκδρομὴ τῆς ἐποχῆς.

Στὶς 11 Φεβρουαρίου ἔγινε ἡ πρώτη φιλικὴ συγκέντρωσις στὸ Κεντρικὸ τῆς Στέγης, ὅπου οἱ προσκεκλημένοι ἔμειναν ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὸ φιλικώτατο περιβάλλον, ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὴ περιποίησι τῶν κοριτσιῶν τῆς Ὁμάδος Φιλοξενίας ποὺ ἐσέρβιραν τοὺς προσκεκλημένους, καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ ὡραῖα χειροτεχνήματα ποὺ εἶχαν ἐκτεθῆ καὶ πωληθῆ ἐκείνη τὴν ἡμέρα καὶ ποὺ ἦταν ὅλα ἔργα τῶν μελῶν τῆς Στέγης.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς τῆς 18ης Φεβρουαρίου ἔδωσε ξεχωριστὴ χαρὰ στὰ μικρὰ μέλη τῆς Στέγης ποὺ εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ περάσουν μερικὲς ὧρες εὐθυμίας καὶ εὐχαριστήσεως στὴν χορευτική τους συγκέντρωσι.

Τὰ μέλη τῆς Στέγης, ποὺ πάντοτε τὰ διακρίνει ἡ μεγάλη τους ἀγάπη γιὰ τὸ ὕπαιθρο, μὲ ἐξαιρετικὴ προθυμία καὶ χαρὰ ἄρχισαν καὶ φέτος τὴ νέα περίοδο τῶν ἐκδρομῶν. Ἡ ἔναρξις τῆς νέας αὐτῆς ἐκδρομικῆς περιόδου ἔγινε τὴν Κυριακὴ τῆς 25ης Φεβρουαρίου μὲ μιὰ θαυμασία πεζοπορία στὸ Μοναστῆρι τοῦ Ἀρσακλῆ. Ἡ ἡλιόλουστη ἡμέρα, τὸ κέφι τῶν κοριτσιῶν καὶ τὸ ὄμορφο φυσικὸ περιβάλλον συνετέλεσαν στὴν ἐπιτυχία τῆς ἐκδρομῆς.

Στὶς 3 Μαρτίου μέσα στὸν ὄμορφο ἀποκρηάτικο διάκοσμο τῶν αἰθουσῶν τῆς Στέγης καὶ σὲ μιὰ εὐχάριστη ἀτμόσφαιρα ἀξιοπρεπείας καὶ εὐθυμίας πέρασαν ἀξέχαστες ὧρες χαρᾶς τὰ μέλη τῆς Στέγης μὲ τοὺς προσκεκλημένους των.

Τὴν ἴδια μέρα δόθηκαν μὲ πραγματικὰ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία οἱ ἀποκρηάτικοι χοροὶ τοῦ Α΄ καὶ Β΄ Παραρτήματος τῆς Στέγης.

ΚΑΤΕΡΙΝΗ.— Κατὰ τοὺς τελευταίους σεισμοὺς τῆς Κατερίνης ἡ Ἐθνικὴ Ὀργάνωσις Νεολαίας ἀπέδειξε μίαν ἀκόμη φορὰν τὰ αἰσθήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα κατέχεται.

Συνεπείᾳ τῶν σεισμῶν ἐγκατελείφθησαν ὅλα τὰ σπίτια, εὐθὺς ἀμέσως δὲ ἐσχηματίσθησαν περιπολίαι ἐξ ἑκατὸν Φαλαγγιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐτήρησαν τὴν τάξιν καὶ παρέσχον παντοειδεῖς ὑπηρεσίας εἰς τοὺς σεισμοπλήκτους.

Ἡ Περιφερειακὴ Διοίκησις Θεσσαλονίκης διέθεσε 30 σκηνὰς καὶ ἵδρυσε νοσοκομειακὸν παράρτημα μὲ 40 κρεββάτια ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἰατροῦ κ. Γ. Βελτσίδη καὶ τῇ συνδρομῇ ἀδελφῶν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ὅπου ἐνοσηλεύθησαν περὶ τοὺς 100 σεισμοπαθεῖς. Εἰς τὸν τόπον τῆς καταστροφῆς ἔφθασεν ἀμέσως ὁ Ὑπουργὸς Διοικητὴς Μακεδονίας, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Περιφερειακοῦ Διοικητοῦ Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλων βαθμοφόρων, οἵτινες ἐπέδειξαν μεγάλον ἀλτρουϊσμὸν ὑπὲρ τῶν σεισμοπλήκτων.

ΕΔΕΣΣΑ.— Εἰς μεγάλην συγκέντρωσιν Φαλαγγιτῶν, Σκαπανέων καὶ πλήθους κόσμου ὡμίλησε καθηγητὴς τοῦ Γυμνασίου καὶ συνεργάτης τῆς Ε.Ο.Ν. μὲ θέμα «Ἡ Ε.Ο.Ν. εἶναι θεσμὸς καθαρῶς Ἑλληνικός».

— Τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν ἐγένοντο οἱ ἐτήσιοι χοροὶ τῆς Περιφερειακῆς Διοικήσεως εἰς Ἔδεσσαν, Ἀρδέαν καὶ Γιαννιτσά. Οἱ χοροὶ τῆς Περιφερειακῆς Διοικήσεως ἐσημείωσαν μεγάλην ἐπιτυχίαν.

ΚΑΣΤΟΡΙΑ.— Κατὰ τὸ παρελθὸν 15θήμερον ἐγένοντο αἱ ἑξῆς διαλέξεις καὶ ὁμιλίαι: Ὁ κ. Κ. Πηχεὼν ἔδωσε μάθημα κατηχητικόν, ὁ κ. Σχίζας μάθημα τοπογραφίας, ὁ κ. Γ. Βολονάκης ὡμίλησε περὶ ὑγιεινῆς καὶ ὁ κ. Χρ. Γεωργίου περὶ ἀγωγῆς Σπαρτιατοπαίδων.

Ὕπαιθρος: Εἰς τοὺς Σχηματισμοὺς Ἀσπρονερίου, Αὐγῆς, Κρύων Νερῶν καὶ Βογατσικοῦ ἐγένοντο θεωρίαι περὶ ποινῶν, ἀμοιβῶν, καθαριότητος καὶ περὶ σημαίας. Ἐπίσης ἐγένετο διδασκαλία περὶ παροχῆς πρώτων βοηθειῶν εἰς παθόντα αἱμορραγίαν ρινός, διάστρεμμα ἢ θλᾶσιν ἄκρων.

Εἰς τοὺς Σχηματισμοὺς Λακκωμάτων, Ἀσπροκκλησιᾶς, Λαχανοκήπων ἐγένοντο ὁμιλίαι περὶ Ἔθνους, περὶ Βασιλέως, περὶ φιλοπατρίας καὶ ἔλαβον χώραν ἀσκήσεις στρατιωτικαί.

Εἰς τὸν Σχηματισμὸν Κωσταράζι ἐγένοντο ἀνάπτυξις τοῦ θέματος περὶ Ἔθνους, θεωρίαι περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ἀναφέρεσθαι καὶ περὶ παροχῆς πρώτων βοηθειῶν εἰς παθόντας αἱμορραγίαν ρινός.

Εἰς τὸν Σχηματισμὸν Ἀποσκέπου ἐγένοντο διδασκαλίαι περὶ ὑποχρεώσεων τοῦ πολίτου

ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΜΑΣ

Κίνησις Περιφερειακῶν Διοικήσεων

πρὸς τὴν Δικαιοσύνην καὶ ἀνάπτυξις τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἡμέρας.

Εἰς Μεσοποταμιὰν ἐγένοντο θεωρίαι περὶ καθηκόντων τῶν Σκαπανέων, περὶ καθαριότητος κλπ.

Νεστόριον: Ὁ Ὑποδιοικητὴς Ἀρρένων κ. Χατζῆς μετὰ τοῦ ἐπιτελοῦς Π. Νάκου ἐπεθεώρησαν τὴν ἐν Νεστορίῳ Τετραρχίαν Σκαπανέων.

— Ὑπὸ ἀξιωματούχων ἀνεπτύχθησαν διάφορα κεφάλαια τοῦ Ὀργανισμοῦ ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας. Ὁμοίως ἐγένετο θεωρία στρατιωτικῆς προπαιδεύσεως.

— Ὁ Λοχίτης κ. Π. Καλαπούτης ὡμίλησε περὶ κινδύνων τῆς παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς ἡλικίας.

— Τὴν Διοίκησιν τῆς 167ης Φάλαγγος Ἀρρένων Νεστορίου ἀνέλαβεν ὁ κ. Ἀπόστολος Μέξης.

ΚΡΗΤΗ

ΧΑΝΙΑ. — Εἰς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Κρήτης ἐλήφθη τὸ ἀκόλουθον εὐχαριστήριον ἔγγραφον XVII Συνοριακοῦ Τομέως διὰ τὰς ἀποσταλείσας ἐκ μέρους τῆς Ε.Ο.Ν. Θηλέων Χανίων φανέλλας πρὸς τοὺς ἀκρίτας μας.

Ὁ XVII Συνοριακὸς Τομεύς, πρὸς τὴν Γεν. Διοίκησιν Κρήτης.

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσω τὴν λῆψιν τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 7195 ἐγγράφου ὑμῶν ὡς καὶ τοῦ ταὐταρίθμου δέματος περιέχοντος φανέλλας διὰ τοὺς ἀπόρους καὶ μᾶλλον ἀσθενεστέρους Κρῆτας ἀκρίτας τῆς προκαλύψεως.

Ἐπειδὴ ὑπηρετοῦσι δύο μόνον Κρῆτες εἰς τὸν Τομέα αἱ λοιπαὶ διενεμήθησαν εἰς ὁπλίτας ἄλλων ἐπαρχιῶν.

Ἐπὶ τῇ εὐγενεῖ καὶ μεστῇ πατριωτικῶν αἰσθημάτων πράξει τῆς Περιφερειακῆς Διοικήσεως Ε.Ο.Ν. Θηλέων Χανίων, παρακαλῶ ὅπως διαβιβάσητε τὰς θερμὰς εὐχαριστίας ἡμῶν καὶ τῶν ὁπλιτῶν τῆς μεθορίου εἰς τὴν Ἐρίτιμον Κυρίαν Εὐτέρπην Σφακιανάκη, εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ὁποίας ὀφείλεται ἡ δοθεῖσα παράστασις ὑπὲρ τῶν ὁπλιτῶν, οἵτινες μετὰ βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης καὶ ζωηρᾶς συγκινήσεως ἔλαβον τὰ χρήσιμα δῶρα των.

ΡΕΘΥΜΝΟΝ. — Εἰς τὴν Περιφερειακὴν Διοίκησιν Θηλέων Ρεθύμνης ἐσημειώθη ἐξαιρετικὴ κίνησις. Τὴν πρωΐαν τῆς προπαρελθούσης Κυριακῆς ὁ ἐξωσχολικὸς ἐργατικὸς λόχος τῆς πόλεως Ρεθύμνης μετέβη ἐν σώματι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου παρηκολούθησε τὴν θείαν λειτουργίαν. Ἐν συνεχείᾳ μετέβη εἰς τὸ Γυμνάσιον Θηλέων, ὅπου ἡ Διοικήτρια τοῦ λόχου, ἀφοῦ ἡρμήνευσε διαταγάς τινας τῆς Περιφερειακῆς, ἀφορώσας εἰς τὴν ἐν γένει συμπεριφορὰν τῶν μελῶν τῆς Ε.Ο.Ν. ὡμίλησεν ἐν συνεχείᾳ περὶ οἰκιακῆς οἰκονομίας. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ μαθήματος τούτου ἔγινεν ἡ ἔναρξις τῆς τρίτης σειρᾶς τῶν μαθημάτων παθητικῆς ἀεραμύνης ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ κ. Γενεράλη, συνεργάτου τῆς Ε.Ο.Ν. Τὰ μαθήματα ταῦτα θὰ παρακολουθήσουν ὑπὲρ τὰς 30 Φαλαγγίτισσαι.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ἔγινε συγκέντρωσις τῶν ἐξωσχολικῶν Φαλαγγιτισσῶν ὑπαλλήλων. Ἡ Διοικήτρια τοῦ λόχου ἐξωσχολικῶν ὡμίλησε καὶ πρὸς ταύτας διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς Ε.Ο.Ν.

— Τὸ Τμῆμα Θηλέων Πατσοῦ διωργάνωσε χορόν, τὰς εἰσπράξεις τοῦ ὁποίου κατέθεσεν ὑπὲρ τῆς Ε.Ο.Ν. Ρεθύμνης.

Ἡ Διοικήτρια συνοδευομένη ὑπό τινος βαθμοφόρου μετέβη εἰς τὰ χωρία Ἀργυρούπολις, Ἀρχοντική, Ἐπισκοπή, Καρωτὴ πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν τμημάτων τῆς διλοχίας Ἐπισκοπῆς τοῦ τάγματος Ρουστίκων τῆς 256ης Φάλαγγος. Ἡ κ. Διοικήτρια ἔμεινεν ἀπολύτως ἱκανοποιημένη ἀπὸ τὴν πλήρη διοργάνωσιν καὶ κατάρτισιν τῶν τμημάτων. Ἅπαντα τὰ ὡς ἄνω τμήματα ἐργάζονται μετ' ἐνδιαφέροντος καὶ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἅπασαι αἱ βαθμοφόροι φροντίζουν διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν καλυτέραν ἐμφάνισιν τῶν ὑπ' αὐτὰς τμημάτων. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν της εἰς Ρέθυμνον μετέβη εἰς τὸ Γυμνάσιον Θηλέων, ὅπου παρηκολούθησε τὴν διάλεξιν τῆς Φαλαγγιτίσσης Κουκλινοῦ μὲ θέμα: «Ἡ γυναῖκα πρὸ καὶ μετὰ τὴν 4ην Αὐγούστου».

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ (Κρήτης). Ἡ Περιφερειακὴ Διοίκησις Ε.Ο.Ν. Θηλέων Ἡρακλείου ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ μίαν πρωτοφανῆ καὶ ἀξιομίμητον ὅσον **καὶ ἐντατικὴν ἐργασίαν**, ἡ ὁποία δὲν τιμᾷ μόνον τὴν Περ. Διοικήτριαν κ. Σοφίαν Φανουράκη, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς ἀνταξίας συναγωνιστρίας της.

Ἐντὸς ἐλαχίστου σχετικῶς χρονικοῦ διαστήματος ἡ δύναμις τῆς Ε.Ο.Ν. Θηλέων Ἡρακλείου ἀνῆλθεν εἰς 6.977 μέλη, ἤτοι εἰς 4.665 Σκαπάνισσες καὶ 2.312 Φαλαγγίτισσες.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐννοηθῇ ποία ἐργασία συνετελέσθη καὶ συντελεῖται εἰς τὸ Ἡράκλειον θὰ παραθέσωμεν ἕνα εἶδος στατιστικοῦ πίνακος, ποὺ ὁμιλεῖ τόσον εὔγλωττα γιὰ τὴ δρᾶσι τῆς πρωτοπόρου αὐτῆς Περ. Διοικήσεως.

Ψυχαγωγία.— 1) Λειτουργοῦν ἐν Ἡρακλείῳ συστηματικῶς τρεῖς χορῳδίαι μὲ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, ἤτοι Σκαπανισσῶν, Ἐξωσχολικῶν Φαλγγιτισσῶν καὶ Ἐσωσχολικῶν Φαλαγγιτισσῶν.

2) Ἱδρύθη Δραματικὴ Σχολὴ καὶ Σχολὴ Ἀπαγγελίας μὲ σχετικῶς καλὰ ἀποτελέσματα. Ἤδη ἑτοιμάζεται τὸ δρᾶμα «Μπρὸς στὸ θάνατο».

3) Σχολὴ κλασσικῶν χορῶν.

4) Σχολὴ ἐθνικῶν χορῶν μὲ ἀποτελέσματα λίαν ἱκανοποιητικὰ καὶ 5) Λέσχη διαθέτουσα ἄφθονα παιγνίδια, εἰς τὰ ὁποῖα ἀσκοῦνται αἱ Φαλαγγίτισσαι καὶ αἱ Σκαπάνισσαι.

Εἰδικότητες.— Τμῆμα Ἀθλητικόν. Αἱ Φαλαγγίτισσαι ἀσκοῦνται εἰς διάφορα ἀθλήματα.

Τμῆμα Οἰκοκυρικόν, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ μέλη ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων χειροτεχνημάτων τῆς Κρητικῆς τέχνης, εἰς τὴν μαγειρικὴν καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν γλυκισμάτων.

Τμῆμα Καλλιτεχνίας. Εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τὰ μέλη ἀσκοῦνται εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ εἰς τὴν ἀντιγραφὴν ἐκ τοῦ Μουσείου διαφόρων ἀρχαίων Κρητικῶν παραστάσεων καὶ σχεδίων.

Δενδροκομικὸν καὶ Ἀνθοκομικὸν Τμῆμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκπαιδεύονται εἰς τὴν δενδροκομίαν. Ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ε.Ο.Ν. Θηλέων ἐφυτεύθησαν 12.513 δένδρα καὶ σὲ γλάστρες ἐφυτεύθησαν περὶ τὰ 25.000 ὀπωροφόρα δένδρα διὰ τὴν προσεχῆ φυτευτικὴν περίοδον.

Γεωργικὸν Τμῆμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀσχολοῦνται εἰς γεωργικὰ μαθήματα. Ἐκαλλιεργήθησαν καὶ ἐσπάρησαν 36 στρέμ., ἐξ ὧν τὰ 22 ἐσπάρησαν διὰ σίτου καὶ τὰ λοιπὰ μὲ κουκιὰ καὶ πατάτες εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν. Ἐν Ἡρακλείῳ ἐσπάρησαν 8 στρέμματα διὰ σκαλιστικοῦ σίτου.

Πτηνοτροφικὸν Τμῆμα.— Ὀρνιθοτροφία, κονικλοτροφία κλπ.

Σηροτροφία.— Ἑτοιμάζονται τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα.

Ποδηλασία.— Ἀσκοῦνται πολλαὶ Φαλαγγίτισσαι καθ' ἑκάστην Τετάρτην καὶ Κυριακήν.

Βρεφοκομία.— Γίνονται μαθήματα ὑπὸ παιδιάτρου.

Παθητικὴ Ἀεράμυνα.— Ἐξεπαιδεύθη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἡ πλειονότης τῶν μελῶν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο θὰ ἐπαναληφθοῦν τὰ μαθήματα ἀεραμύνης διὰ τὰς νέας Φαλαγγιτίσσας.

Νοσηλεία.— Ἐδόθησαν ὑπὸ ἰατρῶν μαθήματα ἀνατομίας, ὑγιεινῆς, νοσηλευτικῆς, μικροβιολογίας καὶ προσεχῶς ἄρχεται ἡ πρακτικὴ ἐξάσκησις ἐν τῷ Νοσοκομείῳ.

Ἐπίσης λειτουργεῖ εὐδοκίμως καὶ Νυκτερινὴ Σχολὴ Ἀναλφαβήτων Φαλαγγιτισσῶν.

Δὶς τῆς ἑβδομάδος λειτουργεῖ τακτικῶς Σχολὴ Βαθμοφόρων, εἰς ἣν γίνονται διάφορα μαθήματα πολιτικῆς διαφωτίσεως, ὁμιλίαι διάφοροι ἐθνικοῦ, θρησκευτικοῦ καὶ λογοτεχνικοῦ περιεχομένου, ὡς καὶ μαθήματα ὀργανώσεως.

Προσεχῶς ἡ Σχολὴ χωρίζεται εἰς Οὐλαμὸν Βαθμοφόρων καὶ Σχολεῖον Βαθμοφόρων.

Εἰς τὴν ἕδραν τῆς 320ῆς Φάλαγγος — Ὀρφανοτροφεῖον Ἡρακλείου — λειτουργεῖ τμῆμα ὑφαντικῆς μὲ 5 ἀργαλειούς, εἰς τοὺς ὁποίους ὑφαίνουν καὶ ἀσκοῦνται πολλαὶ Φαλαγγίτισσαι τῆς ἰδίας Φάλαγγος, τὰ ἔργα τῶν ὁποίων θὰ ἐκτεθῶσι προσεχῶς.

Ἤδη γίνονται ἐνέργειαι πρὸς ἀπόκτησιν καὶ ἄλλων ἀργαλειῶν διὰ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἐξάσκησις εἰς τὴν ὑφαντικὴν τῶν Φαλαγγιτισσῶν καὶ τῶν ἄλλων Φαλάγγων τῆς πόλεώς μας.

Φαλαγγῖται 70ῆς Φάλαγγος Ἄργους παρελαύνοντες.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

ΠΥΡΓΟΣ.—Αἱ Φαλαγγίτισσαι τῆς Ὑποδιοικήσεως Πύργου παρηκολούθησαν ἀσκήσεις στρατιωτικῆς προπαιδεύσεως.

Εἰς συγκεντρώσεις Φαλαγγιτισσῶν καὶ Σκαπανισσῶν ἀνεπτύχθησαν διάφορα θέματα, ἤτοι περὶ καθαριότητος, περὶ ἀθλητισμοῦ κλπ.

Ὁ Λόχος Θηλέων Πελοπίου παρηκολούθησεν ὁμιλίαν καθηγητοῦ τοῦ Γυμνασίου μὲ θέμα «Ἡ γρίππη καὶ τὰ μέτρα προφυλάξεως». Μετὰ τὴν ὁμιλίαν ἐγένετο ἐκ μέρους τῶν Φαλαγγιτισσῶν ἀνάλυσις διαφόρων ἄρθρων τοῦ περιοδικοῦ «Νεολαία».

— Ὁ Διοικητὴς τῆς Φάλαγγος Κρεσταίνων ἐπεθεώρησε τὴν III Τετραρχίαν Ἐπιταλίου καὶ ἔμεινεν ἀπολύτως ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν συντελουμένην ἐργασίαν.

— Εἰς τὴν ἕδραν τῆς Φάλαγγος Καβασίλων ἐγένετο σωματικὴ ἀγωγὴ καὶ θεωρητικὴ διδασκαλία κανονισμῶν ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας. Ἅπασα ἡ δύναμις τῆς Φάλαγγος παρηκολούθησε τὸ β' μάθημα παθητικῆς ἀεραμύνης.

— Εἰς τὸν Σχηματισμὸν Μυρσίνης ἐγένετο ὁμιλία περὶ τῆς πτώσεως τοῦ Μπιζανίου καὶ τῆς ἁλώσεως τῶν Ἰαννίνων.

— Ζωηρὰ κίνησις παρατηρεῖται ἐπίσης εἰς τὰς Φάλαγγας Γαστούνης, Βαρθολομιοῦ καὶ Ζαχάρως.

Στερεὰ Ἑλλάς

ΛΑΜΙΑ.— Εἰς τὴν ἕδραν τῆς IV Περιφ. Διοικήσεως ἐγένετο τὴν 27ην π. μηνὸς ἡ τρίτη συγκέντρωσις τῶν ὑπερεκατὸν βαθμοφόρων τῶν παρακολουθούντων τὸ Σχολεῖον Βαθμοφόρων.

Ὡμίλησεν ὁ Τετράρχης Ζορμπᾶς Ἀπόστ. τοῦ III Γραφείου τῆς Περιφ. Διοικήσεως «Περὶ τῶν Ἰδανικῶν τῆς Ε.Ο.Ν.».

Οἱ ἀθληταὶ Φαλαγγῖται Χαλκίδος, οἵτινες ἐπεσκέφθησαν τὴν 2αν τρέχ. τὴν πόλιν μας, ἐξέδραμον εἰς Θερμοπύλας. Κατὰ τὴν διαδρομὴν ἀπέτισαν φόρον τιμῆς εἰς τὴν παρὰ τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας προτομὴν τοῦ Ἀθ. Διάκου. Εἰς τὸν ἱερὸν χῶρον τῶν Θερμοπυλῶν ἀνέπτυξεν εἰς τοὺς Φαλαγγίτας καὶ βαθμοφόρους τὴν ἱστορίαν τοῦ χώρου καὶ τὴν σημασίαν τῆς αὐτοθυσίας τῶν ἀγωνιστῶν ὁ ἐπιμελητὴς ἀρχαιοτήτων Τετράρχης Ἀπόστ. Ζορμπᾶς.

Κατόπιν ἐπεσκέφθησαν τὰ λουτρὰ Θερμοπυλῶν καὶ τὰς πηγάς.

Μετὰ ταῦτα οἱ ἐκδρομεῖς ἐπεσκέφθησαν τὸ χωρίον Κουμποτάδες, ὅπου εἶναι τὰ 4 πλατάνια, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὁποίων ἔγινε τὸ συμβούλιον τῶν ἡρώων τῆς Ἐπαναστάσεως Δυοβουνιώτη, Πανουργιᾶ, Διάκου κλπ., καὶ ἔπειτα ἐπεσκέφθησαν τὰ Λουτρὰ Ὑπάτης, ἐπιστρέψαντες τὴν μεσημβρίαν.

Γενικῶς ἡ κίνησις αὕτη ὑπῆρξεν ἐπιτυχὴς ἀπὸ ἀπόψεως ἀθλητικῆς, ψυχαγωγικῆς καὶ μορφωτικῆς.

Εἰς τὴν Ὑποδιοίκησιν Ε.Ο.Ν. Λοκρίδος ἔγιναν αἱ κάτωθι τρεῖς ὁμιλίαι:

Περὶ τῶν κακῶν τῆς φιλονικίας, περὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς μεταβολῆς τῆς 4ης Αὐγούστου ὑπὸ τοῦ Φαλαγγάρχου Κουκουτσίδη καὶ περὶ φιλίας ὑπὸ τοῦ συνεργάτου κ. Ἡλιοπούλου.

Ἡ γενικὴ καὶ εἰδικὴ ἐκπαίδευσις ἐσυνεχίσθη κανονικώτατα εἰς ὅλα τὰ Τμήματα τῆς Περιφερειακῆς Διοικήσεως.

ΔΩΡΕΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ Ε.Ο.Ν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνεγέρσεως τοῦ ἐν Πάτραις Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου προσέφερεν ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τῆς Ε.Ο.Ν. δραχμὰς 200.000.

Ἐπίσης ὁ κ. Ἐμμανουὴλ Περπιράκης ἐν Ρεθύμνῳ Κρήτης προσέφερε Δρχ. 935.

Ἡ Νεολαία

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΚΔΟΣΙΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝ. ΝΕΟΛΑΙΑΣ
(Νόμος 334)

Νομικοῦ Προσώπου Δημοσίου Δικαίου, διοικουμένου ὑπὸ Ἀνωτάτου Διοικητικοῦ Συμβουλίου προεδρευομένου ὑπὸ τῆς Α. Ε. τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Κυβερνήσεως κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΤΑΞΑ, ὅστις καὶ ἐκπροσωπεῖ ταύτην, ἀναπληρούμενος ὑπὸ τοῦ Κυβερνητικοῦ Ἐπιτρόπου κ. ΑΛΕΞ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΤΟΣ Β΄. — ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ
ΑΘΗΝΑΙ

ΓΡΑΦΕΙΑ:
Δ/ΣΕΩΣ, ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ & ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ
Ὁδὸς Λεωχάρους 19 (Β΄ ὄροφος)
Ἀριθ. Τηλεφ. Λογιστηρίου 32-094
» » Συντάξεως 34-425

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ: Περιοδικὸν «ΝΕΟΛΑΙΑ»
Ὁδὸς Λεωχάρους 19

Ἀρ. Τεύχ. 25 - 23 Μαρτίου 1940
ΤΙΜΗ Δραχ. ΤΕΣΣΑΡΕΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

		Μελῶν	καὶ μὴ μαθητῶν μελῶν
ΕΤΗΣΙΑ (Ἐσωτερικοῦ)	Δρ.	160	200
ΕΞΑΜΗΝΟΣ »	»	80	100
ΤΡΙΜΗΝΟΣ »	»	40	50
ΕΤΗΣΙΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ:	Λίρ. Ἀγγλίας	1	
	Ἀμερικῆς Δολ.	6	
	Αἰγύπτου Λίρ.	1	

Διὰ Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου καὶ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου (Δήμους, Κοινότητας) καὶ Σχολικὰς Ἐφορίας. ΕΤΗΣΙΑ Δρχ. 300

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΝΕΟΛΑΙΑ»
ἢ ΣΠ. ΡΟΥΒΑΛΗΝ, Γεν. Γραμματέα Ε.Ο.Ν.

Διὰ πᾶσαν πληρωμὴν πρέπει νὰ λαμβάνητε ἀπόδειξιν φέρουσαν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Γεν. Γραμματέως τῆς Ε.Ο.Ν. κ. Σ. ΡΟΥΒΑΛΗ Συνταγματάρχου ἐ. ἀ. καὶ τὴν σφραγῖδα τῆς Ε.Ο.Ν.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴν σελίδα 772)

σις τῶν Ἑλλήνων ἔγραφε πρὸς τὸν σοφὸν Ἀδαμάντιον Κοραῆν:

«Ἡ Ἑλλὰς σὲ συγχαίρει ἄριστε συμπολῖτα, χαίροντα διὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτῆς. Εὐγνωμονεῖ, εὐεργετηθεῖσα εὐεργεσίαν ἀνεκτίμητον ἕνεκα τῶν ἀρίστων συγγραμμάτων σου. Ὁ πρὸς τὴν παιδείαν ἔρως τῶν Ἑλλήνων ἐπήγασεν ἀπὸ τὰ φῶτα, ὅσα πρό τινων χρόνων ἔνέσπειραν εἰς τὰς καρδίας των τὰ προλεγόμενά σου ἀπὸ τὰ βιβλία, ὅσα ἐπρομήθευσεν εἰς τὴν Πατρίδα ὁ πατριωτισμός σου καὶ ἀπὸ τὰ σχολεῖα, ὅσα ἤγειραν αἱ σοφαὶ συμβουλαί σου! Τοιούτων ἀγαθοποιῶν αἰτιῶν ἀποτελέσματα εἶναι τὰ ἐκ τῆς ἐλευθερίας ἀγαθά, ὅσα οἱ συμπολῖται σου ἀπολαύουν τὴν σήμερον! Τοιαῦτα ἀνεκτίμητα ἀγαθὰ εἶναι ἄξια τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν γενεῶν καὶ τῶν αἰώνων.

»Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, συνηγμένον εἰς Γ΄ Ἐθνικὴν Συνέλευσιν διὰ τὰ μεγάλα του συμφέροντα, σοῦ προσφέρει τὸ σέβας καὶ τὴν ἐκ μέσης καρδίας ἀγάπην του· ἄλγος αἰσθανόμενον ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ κατασπασθῇ τὴν ἱεράν σου κορυφήν, καταφιλεῖ ὅμως τὰ χρυσᾶ σου λόγια, τὰ σοφά σου παραγγέλματα, συνομιλεῖ μὲ τὰ βιβλία σου καὶ φωτίζει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν του, εὐχόμενον νὰ μὴ παύσῃς τοῦ νὰ κοινοποιῇς τὰ ἀγαθά σου φρονήματα εἰς τοὺς συμπολίτας σου, συμβουλεύων τὰ κοινῆ συμφέροντα. Εἴθε ζῇς ὑγιαίνων, σεβάσμιε γέρων, τῆς Ἐλευθερίας ὑπέρμαχε...».

Αὐτὰ εἶναι τὰ ὀλίγα λόγια, μὲ τὰ ὁποῖα τὸ Ἔθνος προσεφώνησε τὸν Κοραῆ...

Μέσα εἰς τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Ἔθνους ἐκφράζεται ἡ ὅλη συμβολὴ τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας ἀγῶνα...

Ἀργότερα ἡ Ἑλλὰς τὸν ἐτίμησε καλλίτερα. Τὸ πρῶτο Πανεπιστήμιο φέρει τὸ ὄνομά του καὶ ὁ ἀνδριάς του κοσμεῖ τὰ προπύλαια τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ κέντρου τῆς Ἑλλάδος...

Καὶ οἱ γενεὲς οἱ ἑλληνικὲς εἰς τοὺς αἰῶνας θ' ἀναφέρουν τὸ ὄνομα τοῦ Κοραῆ μὲ σεβασμό, δίπλα στὰ τόσα ὀνόματα τῶν δημιουργῶν τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας.

Ἀγγ. Μεταξᾶς

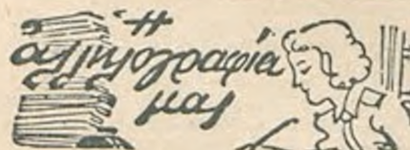
ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴν σελίδα 783)

ἀπὸ παιδιὰ διεκρίνοντο. Ἀκριβῶς δὲ γιατὶ εἶχαν ἀπὸ μικροὶ εἰσέλθει εἰς τοὺς ἐθνικοὺς κινδύνους καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας διεκρίθησαν. Εἶχαν ἀποκτήσει μόνοι των τὴν πεῖραν τῆς ζωῆς. Ἐσκληραγωγήθησαν καὶ ἐπεριπάτησαν πολὺ καὶ ἐπείνασαν καὶ ἐδίψασαν εἰς ἡλικίαν ποὺ ἄλλα παιδιὰ πηγαίνουν εἰς τὰς μικρὰς τάξεις τοῦ σχολείου. Περισσότερο ἐκοιμῶντο κάτω ἀπὸ τὰ κλαδιὰ παρὰ κάτω ἀπὸ στέγη. Καὶ διαρκῶς ἤλλαζαν τόπον διαμονῆς, γιατὶ ἐκυνηγοῦντο συνεχῶς ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τὸ ἴδιο δὲ καὶ οἱ ναυτικοὶ ἥρωες εἶχαν ἀρχίσει καὶ αὐτοὶ τὸ στάδιον των ἀπὸ μοῦτσοι εἰς τὰ καράβια. Γι' αὐτὸ ἀνεδείχθησαν τόσῳ πολὺ εἰς τὴν θάλασσα. Τὴν ἤξευραν ἀπὸ μικροὶ καὶ ποτὲ δὲν τὴν ἐφοβήθησαν. Καθὼς ἤκουαν δὲ ἀπὸ τοὺς μεγαλειτέρους τὰ κατορθώματά των, ἀπὸ μικροὶ προσπάθουν νὰ τοὺς μιμηθοῦν. Συνέβαινε τὸ ἴδιο ποὺ συμβαίνει καὶ σήμερα πολλὲς φορές. Διαβάζουν τὰ παιδιὰ τὰς περιπετείας τοῦ Ροβινσῶνος καὶ θέλουν νὰ τὸν μιμηθοῦν. Νὰ ταξιδεύσουν καὶ αὐτὰ εἰς τὰ νησιὰ τῶν ἀγρίων. Νὰ χτίσουν μόνα των μιὰ καλύβα, νὰ πιάσουν καὶ νὰ ἡμερέψουν μιὰν ἄγρια κατσικούλα, νὰ τρέφωνται μὲ βανάνες καὶ μὲ χουρμάδες. Ὕστερα κάποτε θὰ ἔλθουν ἄγριοι ἀνθρωποφάγοι εἰς τὸ νησί. Θὰ βγάλουν ἕναν ἄλλον ἄνθρωπον. Θὰ εἶναι δεμένος. Θὰ ἀνάψουν φωτιὰ καὶ θὰ τὸν βάλουν ἀπάνω γιὰ νὰ τὸν φάνε. Ἔξαφνα θὰ πεταχθοῦν οἱ μικροὶ Ροβινσῶνες, θὰ πυροβολήσουν τοὺς ἀγρίους καὶ θὰ τοὺς τρέψουν εἰς φυγήν. Θὰ σώσουν τὸν αἰχμάλωτο καὶ θὰ τὸν πάρουν μαζί των. Θὰ τὸν ποῦν καὶ αὐτόν, ὅπως ὁ Ροβινσών, Παρασκευᾶ. Τὰ μικρὰ παιδιὰ τῆς ἐποχῆς τοῦ 1821, δὲν ἤξευραν τὰς διηγήσεις τοῦ Ροβινσῶνος. Ἄκουαν ὅμως ἀπὸ τοὺς μεγάλους γιὰ τὰ κατορθώματα τῶν παλαιοτέρων ἁρματωλῶν καὶ κλεφτῶν, αὐτῶν ποὺ εἶχαν δράσει ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ποὺ εἶχε πέσει ἡ Κωνσταντινούπολις. Ἀνετρέφοντο καὶ ἐμεγάλωναν μὲ τὴν ἰδέα νὰ γίνουν καὶ αὐτοὶ ἐθνικοὶ ἥρωες. Νὰ μιμηθοῦν τοὺς προγόνους των. Ἔτσι ἐδημιουργήθησαν εἰς τὶς στεριὲς καὶ εἰς τὰ βουνὰ καὶ εἰς τὰ νησιὰ καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος ἡρωϊκαὶ παραδόσεις, ποὺ ἐκαλλιεργοῦντο περισσότερο εἰς ὡρισμένους τόπους καὶ εἰς ὡρισμένας οἰκογενείας καὶ ποὺ διατηροῦνται ὡς σήμερα. Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἐκαλλιεργεῖτο ὁ ἡρωϊσμός. Οἱ ἥρωες τοῦ 1821 εἶχαν θηλάσει ἡρωϊκὰς παραδόσεις. Ἀπὸ μικροὶ ἐγαλουχοῦντο διὰ νὰ γίνουν ἥρωες. Τὸ 1821 πρὶν μελετηθῇ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν μεγάλων, πρέπει νὰ μελετηθῇ ἀπὸ τὸν ρόλον τῶν μικρῶν. Χωρὶς νὰ φαντάζωνται τί ἔλεγαν τὰ παιδιὰ τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, ἦσαν σὰν νὰ ἐπαναλάμβαναν:

«Ἄμμες δὲ γ' ἐσσόμεσθα
πολλῷ κάρρονες».

Κ. Φαλτάϊτς

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΥΑΓΓ. ΜΑΝΤΖΑΝΕΑΝ. Ἐδιαβάσαμε τὸ ποίημά σου. Ἔχει μετρικὰ σφάλματα. Λέξεις ἀντιποιητικές.— ΑΚΗΝ ΜΠΑΛΗΝ. Τὸ πεζὸ «Ὅλο καὶ καλύτεροι» πολὺ μακρὺ γιὰ τὸ «Βῆμα τῶν Νέων». Ἂν τὸ ξαναγράψῃς ἀπόφυγε τὶς ἐπαναλήψεις τῶν ἰδίων σκέψεων.— ΠΑΝ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΝ. Τὸ διήγημα «Ὁ Γιάγκος Φαλαγγίτης» κάπως πρόχειρα γραμμένο. Ἰδοὺ ἕνα μέρος: «Ὅλοι, στὸ μικρὸ ἐκεῖνο χωριουδάκι ποὺ ζοῦσε ὁ Γιάγκος, τὸν γνωρίζανε. Ἀπὸ τὸν (ποιὸ) πιὸ μεγάλο παπποῦ ὡς τὸ πιὸ μικρὸ παιδί, ὁ Γιάγκος ἦταν γνωστός. Πιὸ πολὺ δὲ ἀπὸ ὅλους τὸν γνωρίζανε οἱ βαρκάρηδες καὶ οἱ σωφέρ. Δὲν ἦταν αὐτοκίνητο ποὺ νὰ χαλοῦσε καὶ νὰ μὴ βρισκόταν ὁ Γιάγκος μπροστὰ ν' ἀνακατευθῇ στὴν ἐπισκευή του, νὰ γεμίσῃ τὸ ντεπόζιτο μὲ νερό, νὰ βάλῃ ἐμπρὸς τὴ μηχανὴ μὲ τὴ μανιβέλα». Πρόσεξε τὴ δεύτερη παράγραφο. Γράφομε: «π ι ὸ μεγάλος», ἀλλὰ «π ο ι ό ς ἐρωτᾷ;», «ὁ ἄνθρωπος, π ο ὺ μοῦ εἶπε», ἀλλὰ «π ο ῦ πῆγε ὁ ἄνθρωπος». Τὸ θέμα τοῦ διηγήματος καλό. Ἐπεξεργασθῆτέ το καὶ στείλατέ μας, ἂν θέλετε.— Κ. ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΝ. Ὅπως κι' ἐσὺ μᾶς γράφεις, εἶναι μακροσκελές. Ἐκτὸς τούτου εἶναι γραμμένο εἰς ξηρὸ ἱστορικὸ ὕφος, ἀκατάλληλο γιὰ περιοδικὸ σὰν τὴ «Νεολαία», ποὺ πρέπει καὶ νὰ τ έ ρ π ῃ. Πρόσεξε πῶς δίδονται τὰ ἱστορικοῦ περιεχομένου ἄρθρα τὰ δημοσιευόμενα στὴ «Νεολαία» καὶ προσπάθησε νὰ κρατήσῃς αὐτὴ τὴ γραμμή.— ΝΙΚ. ΜΥΛΩΝΑΚΟΝ. Ἐλάβαμε τὰ 3 ποιήματα: «Ὁ ξενύχτης», «Ὁ ζευγολάτης» καὶ «Οἱ δυὸ χειμῶνες». Καὶ τὰ τρία κρίνονται ὡς ἀκατάλληλα γιὰ τὴ «Νεολαία».— ΙΩΑΝΝΗΝ ΠΛΑΤΑΚΗΝ. Τὰ ποιήματα εἶναι γραμμένα στὸ ἴδιο χαρτὶ μὲ τὶς πνευματικὲς ἀσκήσεις καὶ ἐπὶ πλέον στὶς δύο ὄψεις.— ΑΘΑΝ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΝ. Τὸ «Νοσταλγία» δὲν ἔχει θέσι στὶς σελίδες τῆς «Νεολαίας».— ΕΠ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΝ. Χρονογραφήματα ὄχι.

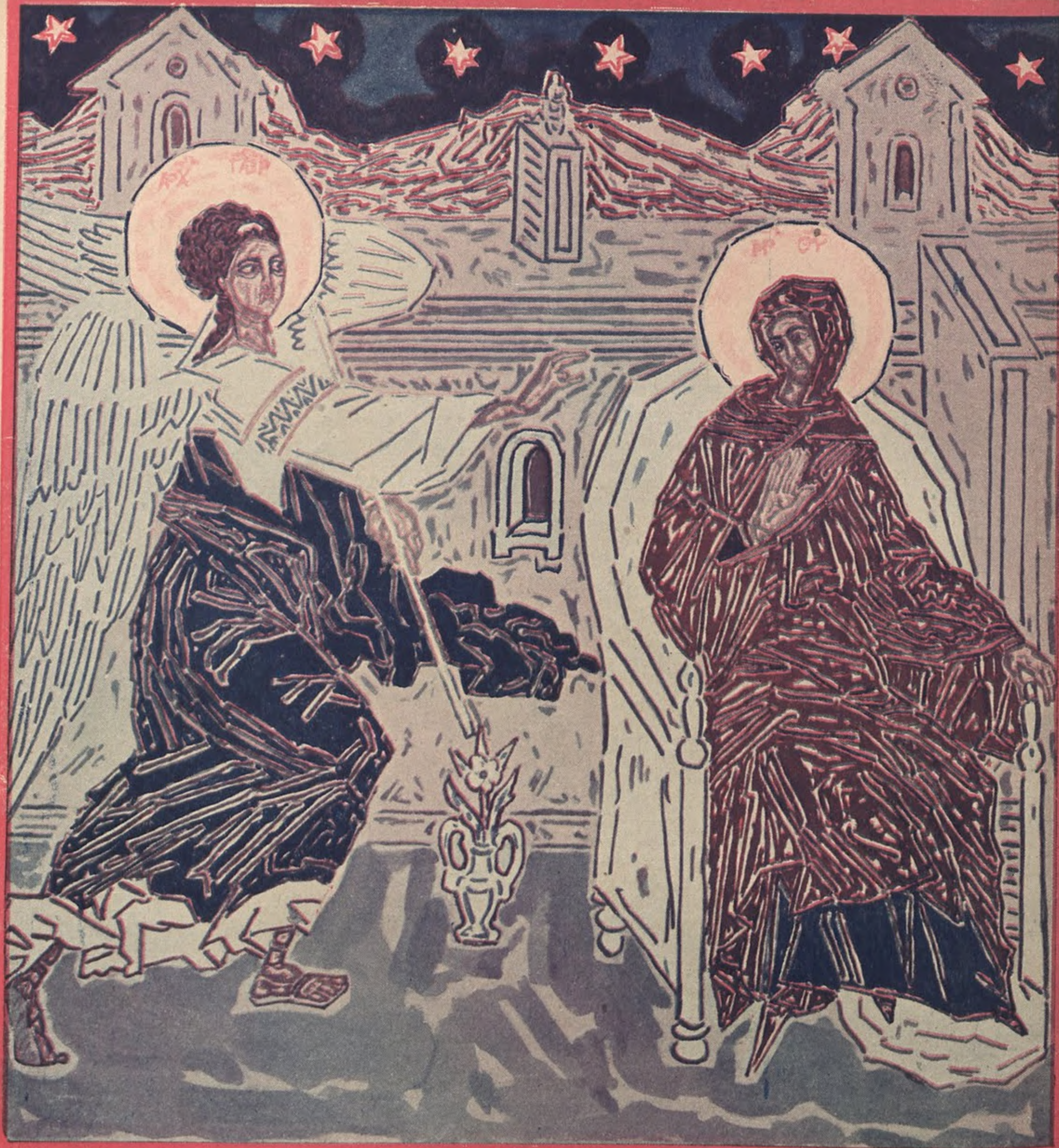
ΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ ΜΑΣ

Ἡ π ρ ώ τ η: Ἕνας Ἱερολοχίτης παραδίδει τὴν σημαία σ' ἕνα Φαλαγγίτη.

Ἡ δ ε υ τ έ ρ α: Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου.

Καὶ αἱ δύο εἰκόνες ὀφείλονται εἰς τὸν ζωγράφον κ. Σ. Παπαλουκᾶν.

Τύποις: «ΠΥΡΣΟΥ» Α. Ε.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ